

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DOKTORA
TEZİ

SAĞ POPÜLİZM FENOMENİ: AVUSTURYA-FPÖ ÖRNEĞİ

FATİH DOĞAN

KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
SİYASET VE SOSYAL BİLİMLER BİLİM DALI

MAYIS 2019

SAĞ POPÜLİZM FENOMENİ: AVUSTURYA-FPÖ ÖRNEĞİ

Fatih DOĞAN

DOKTORA TEZİ

**KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
SİYASET VE SOSYAL BİLİMLER BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

MAYIS 2019

Fatih DOĞAN tarafından hazırlanan “Sağ popülizm fenomeni: Avusturya-FPÖ Örneği” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Gazi Üniversitesi Kamu Yönetimi Anabilim Dalında Siyaset ve Sosyal Bilimler Bilim Dalında DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Gonca Bayraktar DURGUN

Anabilim Dalı, Üniversite Adı

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum

Başkan : Doç. Dr. Çiğdem ERDEM

Anabilim Dalı, Üniversite Adı

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum

Üye : Doç. Dr. Tuncay ÖNDER

Anabilim Dalı, Üniversite Adı

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Hüseyin MERCAN

Anabilim Dalı, Üniversite Adı

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Gökberk YÜCEL

Anabilim Dalı, Üniversite Adı

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum

Tez Savunma Tarihi: 10 / 05 / 2019

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Doktora Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Egen. ZAF

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Fatih DOĞAN

10/05/2019

SAĞ POPÜLİZM FENOMENİ: AVUSTURYA-FPÖ ÖRNEĞİ
(Doktora Tezi)

Fatih DOĞAN

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Mayıs 2019

ÖZET

Popülizm kavramı, ortaya çıkışından itibaren kavrama yönelik farklı yaklaşımların bir sonucu olarak sürekli güncellenmek zorunda kalmıştır. Bazen politik tartışmalarda kendisine pejoratif anlam yüklenen, bazense ütöpik söylemleri ifade etmek için kullanılan kavram, son tahlilde bir fenomen olarak karşımıza çıkmaktadır. Bahse konu kullanımlarda bir uzlaşıdan söz etmek mümkün görülme de, popülizmin, siyasal düalizmin en somut örneği olduğu genel kabul görmektedir. En genel tanımıyla “Halkçılık” olarak ifade edilmeye çalışılan hareketin kökleri 1800’lerin sonlarına kadar uzansa da siyaset bilminde yeterince ilgi görememiş, kavrama dair özcü yaklaşımlar geliştirilememiştir. Popülizmin; entelektüeller, ilericiler, gericiler, sağ ya da sol ideoloji yanlıları tarafından bir araç olarak kullanılması da, kavramsallaştırma çabalarını zorlaştırmıştır. Bu çalışma ile popülizmin dinamikleri, tarihsel gelişimi ve kendine özgü özellikleri gibi konular incelenmiş ve bu harekete dair farklı teorik yaklaşımlar ele alınmıştır. Yine çalışmada, popülizme dair farklı tanımlama girişimleri ile birlikte, popülizmin genel karakteristik özellikleri ele alınmıştır. Dikotomik bir toplumsal sınıflandırma modeli öngören popülizmin bu özelliği, ayrıntılı bir şekilde incelenmiş ve aşırı sağ ile popülizmin farklılıkları, Avusturya-FPÖ bağlamında seçim afişleri üzerinden oluşturulan modelleme ile ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bugün özellikle Avrupa’daki siyasal partilerin tasnifine yönelik çalışmalarda, bir fenomen olarak karşımıza çıkan popülizme yönelik kavramsallaştırma çalışmalarına ihtiyaç duyulduğu, “sağ popülizm” ve “aşırı sağ”ın farklı kategoriler altında değerlendirilmesi gerektiği bir kez daha görülmüştür.

Bilim Kodu : 117101
Anahtar Kelimeler : Popülizm, sağ popülizm, aşırı sağ, Avusturya siyasi partileri, Avusturya Özgürlük Partisi.
Sayfa Adedi : 174
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Gonca BAYRAKTAR DURGUN

THE PHENOMENON OF RIGHT POPULISM: THE EXAMPLE OF AUSTRIA-FPO

(Ph. D. Thesis)

Fatih DOĞAN

GAZİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES

May 2019

ABSTRACT

Because of the different approaches, the concept of populism has always had to update itself since its emergence. The concept, which is sometimes ascribed a pejorative meaning in political debates and sometimes is used to state the utopian discourses, emerges as a phenomenon in the last instance. Even though it is not possible to mention about a consensus on the in question usages, it is generally accepted that populism is the most concrete example of political dualism. The origins of the movement, which has been tried to be defined as “populism”, goes back to 1800’s even in the most general definition and it has not received enough attention in political science and essential approaches have not been developed on this concept. The use of populism as an instrument by intellectuals, progressivists, reactionists, left or right-wingers has also made the efforts of conceptualization difficult. With this study, the dynamics of populism, its historical development and idiosyncratic features are examined and different theoretical approaches to this movement are addressed. Also in this study, the general characteristics of populism are discussed together with different attempts of defining it. The feature of populism, which foreseen a dichotomous social classification model, is examined in detail and the differences between far-right and populism is tried to be explained with the modelling constructed upon election banners in the context of Freedom Party of Austria. Today, it is seen once again that conceptualization of populism, which has been confronted as a phenomenon especially on the studies dealing with the classification of political parties in Europe, is needed and "far-right" and "right populism" is required to be examined under different categories.

Science Code : 117101
Key Words : Populism, right populism, far right, Austrian political parties, the Freedom Party of Austria.
Page Number : 174
Supervisor : Prof. Dr. Gonca BAYRAKTAR DURGUN

TEŞEKKÜR

Bu çalışmayı başarıyla sonuçlandırmamda kıymetli görüşleri ile katkıda bulunan değerli hocam Prof. Dr. Gonca Bayraktar Durgun'a çok teşekkür ederim. Yine tez çalışmam sırasında desteğini esirgemeyen kıymetli eşime teşekkür eder, zamanından çalmamak için elimden geleni yapmama rağmen daha fazla vakit ayırmam gerektiğini düşündüğüm biricik kızımdan affımı dilerim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
RESİMLER LİSTESİ.....	xiii
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xiv
GİRİŞ	1

1. BÖLÜM

POPÜLİZM FENOMENİ VE AŞIRI SAĞ

1.1. Popülizm Fenomeni.....	7
1.1.1. Popülizm Kavramı	7
1.1.2. Popülizm Bir İdeoloji Midir?.....	13
1.2. Kavramsal Olarak Sağ ve Sol Popülizm	17
1.2.1. Sağ Popülizm	17
1.2.2. Sol Popülizm.....	20
1.2.3. ABD Örneği.....	22
1.2.4. Rusya Örneği	26
1.3. Radikal Sağ ve Aşırı Sağ.....	30
1.3.1. Radikal Sağ.....	31
1.3.2. Aşırı Sağ	33
1.3.3. Aşırı Sağ ve Fransa Örneği.....	35
1.3.3.1. Fransız aşırı sağının tarihçesi ve geleneksel Fransız sağı	35

	Sayfa
1.3.3.2. Fransa’da aşırı sağın evrimi	38
1.3.4. Aşırı Sağ ve Almanya Örneği.....	44
1.3.4.1. Almanya’da geleneksel aşırı sağ	44
1.3.4.2. Almanya’da yeni aşırı sağ	45
1.4. Aşırı Sağ ve Sağ Popülizm Karşılaştırması.....	50
1.4.1. Statüko Karşıtlığı.....	52
1.4.2. İdeoloji.....	55
1.4.3. Politik Tutum ve Davranışlar.....	57
1.4.4. Politika/Oy/Makam Beklentisi Bağlamında Bir Değerlendirme.....	60
2. BÖLÜM	
AVUSTURYA’DA SİYASET	
2.1. Siyasi Yapı	63
2.1.1. Parlamento	64
2.1.2. Yasama	66
2.1.3. Federal Başbakan ve Federal Cumhurbaşkanı.....	66
2.2. Seçim Sistemi, Siyasal Partiler ve Seçimlere Katılım.....	67
2.2.1. Seçim Sistemi	67
2.2.2. Siyasi Partilerin Tarihsel İdeolojik Kökenleri	68
2.2.2.1. Monarşi dönemi siyasi partileri.....	68
2.2.2.1.1. Monarşi dönemi sol hareketler.....	69
2.2.2.1.2. Monarşi dönemi muhafazakâr hareketler.....	70
2.2.2.1.3. Monarşi dönemi milliyetçi hareketler	71
2.2.2.2. Cumhuriyet dönemi siyasal partileri	73
2.2.2.2.1. Avusturya Sosyaldemokrat Partisi (SPÖ).....	76
2.2.2.2.2. Avusturya Halk Partisi (ÖVP)	78
2.2.2.2.3. Yeşiller Alternatif Partisi (GRÜNEN).....	81

	Sayfa
2.2.2.2.4. Diğer siyasal partiler	83
2.2.3. Diğer Doğrudan Demokrasi Enstrümanları	85
2.2.4. Seçimlere Katılım	86
2.2.4.1. Siyasal katılım	86
2.2.4.2. Avusturya’da seçimlere katılım	88
2.2.4.3. Demografik yapı ve temsil	89
2.3. Seçmen Davranışları	91
2.3.1. Seçmen Davranışları Araştırmaları.....	91
2.3.1.1. Sosyal yaklaşım, Columbia ekolü	93
2.3.1.2. Psikolojik yaklaşım Michigan ekolü	94
2.3.1.2.1. Seçmen kararı.....	94
2.3.1.2.2. Amerikan seçmeni	95
2.3.1.3. Rasyonel tercih yaklaşımı	96
2.3.2. Avusturya’da Seçmen Davranışları	97
2.3.2.1. Cinsiyet ve yaş bağlamında seçmen davranışları.....	99
2.3.2.2. Sosyo-ekonomik durum ve cinsiyet bağlamında seçmen davranışları.....	101
2.3.2.3. Dinsel aidiyet ve aidiyet düzeyi bağlamında seçmen davranışları.....	102
2.3.2.4. Bölgesel faktörler bağlamında seçmen davranışları	104

3. BÖLÜM

FPÖ’NÜN SEÇİM AFİŞLERİNİN SAĞ POPÜLİZM BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

3.1. FPÖ.....	110
3.1.1. Kuruluş Dönemi Nasyonal Sosyalizmin İzleri	110
3.1.2. Siyasette Kabul Görme Süreci.....	113
3.1.3. Jörg Haider, Popülizm Dönemine Geçiş	115

3.1.4. FPÖ’de Yol Ayrımı- BZÖ’nün Kuruluşu.....	120
3.1.5. Heinz-Christian Strache Dönemi	122
3.2. Seçim Afişlerinde Popülizm Retoriği	124
3.2.1. Seçim Afişleri	124
3.2.2. Yöntem	126
3.2.2.1. Söylem analizi yöntemi	127
3.2.2.2. Görsel iletişim araştırması yöntemi	130
3.2.2.3. Niteliksel içerik analizi yöntemi	131
3.2.2.4. Diğer yöntemler/ çalışmalar	132
3.3. İnceleme Modeli.....	133
3.3.1. Seçim Afişleri	139
3.3.1.1. Strache öncesi seçim afişleri	140
3.3.1.2. Strache dönemi FPÖ seçim afişleri	145
3.3.1.2.1. Strache dönemi 1. seçim afişi: “Göç Yerine Sosyal Devlet”	146
3.3.1.2.2. Strache dönemi 2. seçim afişi: “AB Anayasası’na ve Türkiye’nin AB Üyeliğine Hayır, AB-Hizmetkârlığı Yerine Tarafsızlık”	148
3.3.1.2.3. Strache dönemi 3. seçim afişi: “Viyana İçin Düello” ..	150
3.3.1.2.4. Strache dönemi 4. seçim afişi: “Viyanalı Kanımız İçin Daha Cesur Olalım”	152
3.3.1.2.5. Strache dönemi 5. seçim afişi: “Nihayet Güven(lik)” .	154
SONUÇ	159
KAYNAKLAR	165

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 2.1. Avusturya demokrasi tarihine genel bakış.....	84
Çizelge 2.2. Avusturya parlamentosu milletvekilleri ile Avusturya nüfusunun yaş aralığı dikkate alınarak yapılan karşılaştırma	90
Çizelge 2.3. Cinsiyet bağlamında parlamentoda temsil.....	90
Çizelge 2.4. Cinsiyet ve yaş itibariyle partilerin seçmen dağılımı	99
Çizelge 2.5. Meslek ve eğitim düzeyi itibariyle partilerin seçmen dağılımı	101
Çizelge 2.6. Meslek ve yaş aralığı/cinsiyet itibariyle partilerin seçmen dağılımı	102
Çizelge 2.7. Dinsel aidiyet itibariyle nüfus dağılımı	103
Çizelge 2.8. Dini aidiyet/hassasiyetler itibariyle seçmen tercihleri	103
Çizelge 3.1. Görsel iletişim yöntemi ile oluşturulan inceleme modeli, model 1	133
Çizelge 3.2. Dijk ve Mayring'e ait yöntemlerle oluşturulan inceleme modeli, model 2	135
Çizelge 3.3. Seçim afişinin 1. Modelde incelenmesi	147
Çizelge 3.4. Seçim afişinin 2. Modelde incelenmesi	148
Çizelge 3.5. Seçim afişinin 1. Modelde incelenmesi	149
Çizelge 3.6. Seçim afişinin 2. Modelde incelenmesi	150
Çizelge 3.7. Seçim afişinin 1. Modelde incelenmesi	151
Çizelge 3.8. Seçim afişinin 2. Modelde incelenmesi	152
Çizelge 3.9. Seçim afişinin 1. Modelde incelenmesi	153
Çizelge 3.10. Seçim afişinin 2. Modelde incelenmesi	154
Çizelge 3.11. Seçim afişinin 1. Modelde incelenmesi	155
Çizelge 3.12. Seçim afişinin 2. Modelde incelenmesi	155

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 1.1. Popülist ideolojinin dikey ve yatay yönelimi	17
Şekil 1.2. Aşırılık modeli	32
Şekil 1.3. Aşırı sağın boyutları	34
Şekil 1.4. Aşırı sağ ve modern sağın karşılaştırılması	50
Şekil 1.5. Aşırı sağ partiler ve popülist partilerin karşılaştırılması.....	51
Şekil 2.1. Seçmen tercihleri itibariyle partilerin politik ekseninde konumu.....	74
Şekil 2.2. Partilerin ideolojik konumlandırılması	75
Şekil 2.3. SPÖ'nün genel seçim oy oranları.....	76
Şekil 2.4. SPÖ'nün milletvekili oranları	77
Şekil 2.5. ÖVP'nin genel seçim oy oranları	79
Şekil 2.6. ÖVP'nin milletvekili oranları.....	80
Şekil 2.7. GRÜNEN'in genel seçim oy oranları	81
Şekil 2.8. GRÜNEN'in milletvekili oranları	82
Şekil 2.9. 1945-2013 yılları arasında genel seçimlere katılım oranları	88
Şekil 2.10. Avusturya, Almanya, Fransa ve İngiltere'de genel seçimlere katılım oranları.....	88
Şekil 2.11. Federal cumhurbaşkanlığı seçimlerine katılım oranları (1951-2013)	89
Şekil 2.12. Avusturya'nın eyaletleri	105
Şekil 2.13. Eyaletler düzeyinde 1995-2003 yılları arasındaki seçim sonuçları	106
Şekil 4.1. Avusturya'daki yıl bazlı genel işsizlik oranları	162

RESİMLER LİSTESİ

Resim	Sayfa
Resim 3.1. AUDP seçim afişi 1: “Öncelikle Almanlara İş”	137
Resim 3.2. AUDP seçim afişi 2: “Gaz Ver”	138
Resim 3.3. AUDP Seçim Afişi 3: “Polonya İstilasını Durdurun”	138
Resim 3.4. Aşırı sağcı dönem 1.seçim afişi: “Özgürlük, Halk ve Vatan İçin FPÖ’yü Seçin”	140
Resim 3.5. Aşırı sağcı dönem 2.seçim afişi: “Ulusal Vicdan-Sosyal İlerleme”	141
Resim 3.6. Siyasal normalleşme dönemi 3.seçim afişi: “Özgürlük ve İlerleme İçin FPÖ”	142
Resim 3.7. Siyasal normalleşme dönemi 4.seçim afişi: ”Kırmızı ve Siyaha Karşı Tek Çıkış Yolu FPÖ”	142
Resim 3.8. Siyasette kabul görme dönemi 5.seçim afişi: “Kırmızıyı ve Siyahı İstemiyorum, Maviyi Seçiyorum”	143
Resim 3.9. Jörg Haider, popülizme geçiş dönemi 6.seçim afişi: “O, Bizim Düşüncemizi Dile Getiriyor”	143
Resim 3.10. Jörg Haider, popülizme geçiş dönemi 7.seçim afişi: Böylece Viyana Vatanımız Olarak Kalacak.....	144
Resim 3.11. Jörg Haider, popülizme geçiş dönemi 8.seçim afişi: “İki Gerçek Avusturyalı”	145
Resim 3.12. “Göç Yerine Sosyal Devlet”	146
Resim 3.13. “AB-Hizmetkârlığı Yerine Tarafsızlık”	149
Resim 3.14. “Viyana İçin Düello”	150
Resim 3.15. “Viyanalı Kanımız İçin Daha Cesur Olalım”	153
Resim 3.16. “Nihayet Güven(lik)”	154

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
A.g.e.	Adı Geçen Eser
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AUDP	Almanya Ulusal Demokratik Partisi
Bkz.	Bakınız
BZÖ	Bündnis Zukunft Österreich
C	Cilt
Çev.	Çeviren
Der.	Derleyen
Ed.	Editör
FN	Front National (Ulusal Cephe Partisi)
FPÖ	Freiheitliche Partei Österreichs
FRANK	Team Frank Stronach
GRÜNE	Die Grünen – Die Grüne Alternative
HRSG.	Herausgeber (Editör)
KPÖ	Kommunistische Partei Österreichs
md.	Madde
NEOS	Das Neue Österreich und Liberales Forum
ÖVP	Österreichische Volkspartei
PIRAT	Piratenpartei Österreichs
S	Sayı
s.	Sayfa/Sayfalar
SLP	Sozialistische LinksPartei
SPÖ	Sozialdemokratische Partei Österreichs
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
UC	Ulusal Cephe Partisi
UDCA	Union de Defense des Commerçants et Artisans
UFF	Union et Fraternite Française

Kısaltmalar**Açıklamalar****v.d.**

Ve diğerleri

yy.

Yüzyıl

GİRİŞ

Bu çalışmanın temel amacı; siyasal partilerin tasnifine yönelik çalışmalarda, “Aşırı Sağ ve Sağ Popülist” şeklinde bir sınıflamaya gidilmeksizin, başta Avrupa’daki partilere ilişkin çalışmalarda, sağ eğilime sahip partilerin neredeyse tamamının *Aşırı Sağ Parti* olarak kategorize edilmesi sonucu oluşan yanlışlığın giderilmesine katkı sağlaması açısından, sağ popülist parti olduğu iddiasında olunan/olduğum Avusturya Özgürlük Partisi’ni (Freiheitliche Partei Österreichs, FPÖ) inceleyerek, sağ popülizm kavramı ve söz konusu siyasal harekete açıklık getirmektir.

Aşırı sağ ve sağ popülizm aynı siyasal düzlemde veya aynı kategoride değerlendirilebilir mi? Bu hareketler/ideolojiler arasında benzerlikler ya da farklılık var mıdır? Avusturya siyasal hayatında sağ popülist hareketlerin ortaya çıkışı ve gelişimi ne şekilde olmuştur? Sağ popülist hareketlerin, diğer siyasal partiler de dikkate alındığında Avusturya siyasetinde nerede konumlandırılması gerektiği gibi sorulara cevap aranmaya çalışılacaktır.

Yine çalışmada; yukarıda belirtilen sorulardan hareketle, sağ popülizmin aşırı sağ ile birlikte değerlendirilmesi gerektiği, bu yönüyle her iki hareketin de benzer söylem ve davranışlara sahip olduklarını iddia eden görüş ile farklılığa vurgu yapan görüşler incelenmeye çalışılacaktır. Bu yönüyle popülizme ilişkin kavramsallaştırma çalışmalarıyla birlikte, popülist hareketin parti formuna dönüştüğü ABD ve Rusya örnekleri tarihsel popülizm başlığı altında incelenerek, aşırı sağ ile benzerlik ve farklılıklarının ortaya konulması amacıyla da Almanya ve Fransa örnekleri ele alınmaya çalışılacaktır.

Sağ popülizm ve aşırı sağa yönelik çalışmalar incelendiğinde; her iki hareketin bazen birlikte, bazense farklı kategoriler altında ele alındığı görülmektedir. Bu yönüyle, bahse konu hareketlerin tasnifine yönelik kabul görmüş genel bir sınıflamadan ya da görüş birliğinden söz etmek mümkün görünmemektedir. Sağ popülizm ve aşırı sağa ilişkin herhangi bir ayrıma gerek olmadığını savunan görüşe göre: Sağ popülizm ve aşırı sağ farklı kategorilerde yer almamakta, bu yönüyle sağ popülizm, aşırı sağın bizzatı kendisi ya da kendisi altında sınıflandırılabilir, görece liberal sisteme daha uyumlu, aşırı sağın bir türü olarak değerlendirilmelidir. Bu yaklaşıma gerek literatürde, gerekse gündelik kullanımda (özellikle medyada) sıklıkla rastlanmaktadır. Söz konusu bakış açısı;

derinlemesine bir incelemeden çok, konuya ilişkin herhangi bir argüman sunmayan, genel geçer bir ifadenin gündelik hayata yansımalarıdır.

Sağ popülizm ve aşırı sağın farklı kategorilerde değerlendirilmemesi gerektiğine ilişkin bir diğer yaklaşım ise, aşırı sağa yönelik tepkisel hareketlerden kaynaklanmaktadır. Bu yaklaşıma göre; Aşırı sağ ve sağ popülizme dair bir sınıflamada, aşırı sağın popülist bir hareket olarak sınıflandırılması, bu hareketin meşruluğuna zemin hazırlayabilmektedir. Buradaki temel husus; iki hareket arasında yapılacak sınıflandırma neticesinde, aşırı sağ olarak kategorize edilen ideolojiye/harekete/partilere karşı mevcut pejoratif bakış açısının değişebileceği yönündeki endişeden kaynaklanmaktadır. Bu hususta Michael Löwy, aşırı sağ olarak kategorize edilen partilerin bazılarının sağ popülist olarak nitelendirilmelerine şiddetle karşı çıkarak, söz konusu sınıflandırmanın bu hareketleri bilerek ya da bilmeyerek meşrulaştırdığı görüşünü savunmaktadır.¹ Şüphesiz bu yaklaşıma göre aşırı sağ olarak adlandırılan hareketler meşru görülmemektedir. Löwy'e göre de böylesi sınıflandırma, özellikle ırkçılık, yabancı düşmanlığı, hatta faşizm gibi aşırı sağ partilere atfedilen çatışma konularından uzaklaşılmasına neden olacak ve aşırı sağ partilere ilişkin yeni sınıflandırmalarda bu hareketlerin daha kabul edilebilir kılınmasına olanak sağlanacaktır. Bu yaklaşımda, Löwy'nin Marksist geleneğe sahip olmasının da etkili olduğu dikkate alınmalıdır.

Bahse konu ayrıma gidilmemesi gerektiğini savunan görüşlerle birlikte, aşırı sağ ve sağ popülizmin birbirinden farklı hareketler olarak değerlendirilmesi gerektiğini savunan yaklaşımlarda karşımıza çıkmaktadır. Buna göre sağ popülizm, aşırı sağın çeşitli nedenlerle yaşamış olduğu dönüşümün bir sonucudur. Deniz Vardar'a göre sağ popülizm; aslında aşırı sağın liberal demokrasilerdeki yansıması, sistem içi meşruiyet arayışının bir ürünüdür. Bu bağlamda sağ popülizm evrim geçirmiş ya da geçirmek zorunda kalmış bir hareket/ideoloji olarak karşımıza çıkmaktadır.² Yaşanan bu dönüşüm sonucu sistem karşıtı olarak görülen aşırı sağ evrimleşerek sisteme entegre olma yolunu tercih etmiş ya da tercih etmek zorunda kalmıştır. Bu yönüyle sağ popülizme dair yapılacak değerlendirmelerde, hareketin aşırı sağın zaman içerisinde yaşamış olduğu değişim de dikkate alınarak ele alınmalıdır.

¹ Löwy, M. (2014). Ten theses on the far right in Europe. <http://www.versobooks.com/blogs/1683-ten-theses-on-the-far-right-in-europe-by-michael-lowy>, (Erişim: 27.03.2015)

² Vardar, D. (2004). *Aşırı Sağdan Popülist Radikal Sağa Fransa Örneği*. İstanbul: Bağlam Yayınları, 9-10.

Aşırı sağ ve sağ popülizm arasındaki mezkûr ayrımın mutlak suretle yapılması yönündeki bir diğer bakış açısı ise, her iki hareketin aynı kategoride değerlendirilmesinin gerek aşırı sağı gerekse sağ popülizmi açıklamaya imkân vermeyeceği düşüncesine dayanmaktadır. Bu yaklaşıma göre; Sağ popülizm kavramı, özellikle Avrupa'daki siyasal partilerin sınıflandırılmasında yaşanan belirsizliğin ürünüdür. Bu yönüyle; aşırı sağ ve sağ popülizm konusunda bir sınıflandırma yapılmak zorundadır. Buna bağlamda; söz konusu sınıflandırmada yaşanan temel sorun partilerin sahip oldukları ideolojiler de dikkate alındığında, bu partilerin aynı kategoride değerlendirilememesinden kaynaklanmaktadır. Oliver Geden'de Avrupa'daki aşırı sağcı olarak nitelenen siyasal partilerin tamamının aynı kategori altında değerlendirilemeyeceğini belirtmekte, bu yönüyle aşırı sağ ve sağ popülizme ilişkin genel bir ayrımına gidilmesi gerektiğini savunmaktadır.³

Sağ popülizm ve aşırı sağın farklı kategoriler altında değerlendirilmesi/değerlendirilmemesi gerektiği konusundaki teorik tartışmayla birlikte, seçmenlerin oy verdikleri partiyi ne şekilde tanımladığı sorusu da bahse konu ayrımın yapılması gerekliliği hususundaki tezleri güçlendirmektedir. Bu bağlamda; sağ popülizm ve aşırı sağın farklılığı tezinden hareketle bu çalışmada sağ popülist parti olarak ele alınan Avusturya Özgürlük Partisi'nin (FPÖ) seçmenlerine yönelik yüz yüze mülakat yöntemi ile gerçekleştirilen bir çalışmada, seçmenlerinin yalnızca % 18'i partiyi aşırı sağ parti olarak sınıflandırmıştır.⁴ Partinin bizzatıhi seçmenleri tarafından ortaya konulan bu yaklaşım, bahse konu sınıflandırmanın yapılması gerektiği görüşünü de güçlendirmektedir.

Sosyal bilimlerde “Aşırı Sağ” ve “Sağ Popülizm” kavramlarının çok defa birbiri ile aynı siyasi hareketi/ideolojiyi ifade etmek için kullanılmasıdaki temel sorun, ifade edilmek istenen olguya ilişkin herhangi bir kavramsallaştırma girişimine ihtiyaç duyulmadan genellemeye gidilmesinden kaynaklanmaktadır. Bu husustan hareketle; bu çalışma ile literatürde daha az yer bulabilmiş *Sağ Popülizm* kavramı öne çıkarılarak, kavramsal farklılığın net bir şekilde ortaya konulması amaçlanmaktadır.

Böylelikle bu alandaki diğer kavramsallaştırma çabalarına da katkı sağlanması amaçlanmaktadır. Bu yönüyle çalışmanın; özellikle siyaset biliminde, siyasal parti

³ Geden, O. (2007). Rechtspopulismus, Funktionslogiken-Gelegenheitsstrukturen-Gegenstrategien. *Stiftung Wissenschaft und Politik*, S 17 Juni, 6-8.

⁴ Bu konuda ayrıntılı bilgi için Bkz. Hauenschild, B. (2010). JungwählerInnen und ihr Votum für die FPÖ. Wahlentscheidungen vor dem Hintergrund des Desintegrationstheorems-Analysiert am Beispiel der Nationalratswahl 2008. *Diplomarbeit Universität Wien*. 110.

tasnifinden seçmenlerin ideolojik farklılıklarının ve eğilimlerinin incelenmesine kadar birçok alanda katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu çalışmanın temel argümanı; gerek siyaset bilimi veya siyaset sosyolojisi, gerekse iletişim bilimleri gibi alanlarda aşırı sağ ve sağ popülizm hareketlerinin/ideolojilerinin birbirinden farklı olmasına karşın, her iki hareketi/ideolojiyi ifade etmek için yalnızca aşırı sağ kavramının kullanılmasının yanlışlığına yol açmasıdır. Söz konusu yanlışlığa özellikle Avrupa siyasal hayatına dair yapılan çalışmalarda sıkça rastlanmakta, parti tasnifleri yalnızca belirli bir perspektif dikkate alınarak yapılmaktadır. Avrupa'daki siyasal partilere ilişkin karşılaştırma çalışmaları ve aşırı sağ konu edinen akademik çalışmaların birçoğunda, bahse konu ideolojik içerik gözardı edilerek, benzer hareketlere yönelik yalnızca aşırı sağ başlığı altında bir sınıflama yöntemi izlendiği görülmektedir.

Böylesi bir kullanım, özellikle benzerliklerden yola çıkarak fakat derinlemesine bir inceleme yapılmadan tutum ve davranışlarıyla birbirinden farklı partilerin tek bir kategori altında değerlendirilmesine zemin hazırlamaktadır. Bu yönüyle “Aşırı Sağ” ve “Sağ Popülizm” kavramları arasında yapılacak bir tasnif, partilerin ideolojik tasnifinde yaşanan yanlışlığın da giderilmesine katkı sağlayacaktır. Yine söz konusu mevcut yanlış sınıflandırma, herhangi bir ülkedeki seçmen eğilimlerinin de yanlış yorumlanmasına veya bu alanda üretilen bilimsel istatistiki verilerin yanlış değerlendirilmesine neden olmaktadır. Bu çalışma ile bahse konu yanlışlıkların giderilmesine katkı sağlanması hedeflenmektedir.

Siyaset biliminde, bu alandaki bilimsel literatür incelendiğinde; aşırı sağ olarak kategorize edilen ideoloji, hareket veya parti türü ile ilgili çalışmaların görece daha fazla olmasına karşın, sağ popülizm konusundaki çalışma sayısının oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Buradan hareketle, bu çalışmada daha çok sağ popülizm kavramı üzerinde durularak, bu konudaki çalışmalara katkı sağlanması amaçlanmaktadır. Çalışmada aşırı sağ ve sağ popülizm kavramlarının daha net ortaya koyulabilmesi amacıyla, sağ popülist ideolojiye sahip olduğu iddia edilen Avusturya Özgürlük Partisi (Freiheitliche Partei Österreichs, FPÖ) ayrıntılı olarak incelenecektir. Bu partinin seçiminde, Avusturyalı siyaset bilimci Anton Pelinka'nın da ifade ettiği gibi Avrupa'daki sağ popülist partiler içerisinde en başarılı partinin FPÖ olarak görülmesi etkili olmuştur.⁵

⁵ Pelinka, A. (2002). Die FPÖ im internationalen Vergleich-Zwischen Rechtspopulismus, Deutschnationalismus und Österreich-Patriotismus.

Yine çalışmada aşırı sağ ve sağ popülist partiler arasındaki farkların net bir şekilde ortaya konulabilmesi amacıyla, FPÖ ile aynı politik kategoride değerlendirilen (bu çalışmada bu değerlendirmenin yanlışlığına vurgu yapılmaktadır) Almanya ve Fransa'daki aşırı sağ partiler, sağ popülizme ait ideolojik özellikler dikkate alınarak ortaya konulmaya çalışılacaktır. Almanya örneğinde ele alınan ve çalışmada aşırı sağcı parti olarak sınıflandırılan Almanya Ulusal Demokratik Partisi'nin (Nationaldemokratische Partei Deutschlands) seçiminde, partinin politik söylemleri ve ideolojisiyle, aşırı sağ bir parti olarak sınıflandırılmasında şüpheyi yer bırakmayacak şekilde belirgin olması hususu etkili olmuştur. Yine aşırı sağa ilişkin akademik çalışmaların birçoğunda, bu partinin aşırı sağcı bir parti olarak kategorize edilmesi bu partinin seçimde belirleyici olan faktörler arasında yer almıştır. Çalışmada ele alınan Fransa Ulusal Cephe (Front National) partisinin seçiminde ise, aşırı sağın tüm unsurlarını kuruluşundan itibaren bünyesinde barındıran bu partinin sağ popülist ideolojiye yönelme süreci (ideolojik dönüşümü) ve partiye ait diğer politik tutum ve davranışlar belirleyici olmuştur. Çalışmada, Almanya ve Fransa örnekleri incelenerek, aşırı sağ ve sağ popülizmin farklılığına yönelik karşılaştırmalı bir bakış açısı sunulması amaçlanmıştır.

Aşırı sağ ve sağ popülizme ilişkin farklı yaklaşımların inceleneceği bu çalışmada, FPÖ örneğinin tüm yönleri ile ortaya konulabilmesi amacıyla, Avusturya'nın sosyo-ekonomik yapısı ve siyasi hayatı da ele alınacaktır. Bu bağlamda; seçim sistemi ve siyasal partiler başta olmak üzere, Avusturya siyasal hayatına dair genel bir değerlendirme yapılarak, FPÖ'nün görece daha başarılı olduğu Heinz-Christian Strache dönemi daha ayrıntılı olarak değerlendirilecektir. FPÖ'ye ait, farklı seçim dönemlerinde parti tarafından kullanılmış seçim afişleri incelenecek ve söylem analizi yöntemi kullanılarak aşırı sağ ve sağ popülizmin farklılığının ortaya konulabilmesi amacıyla bir model geliştirilecektir. FPÖ'nün farklı seçim dönemlerinde kullanmış olduğu seçim afişleri; partinin kuruluş dönemi ve sonrasında yaşamış olduğu ideolojik dönüşümde dikkate alınarak tasnif edilmeye çalışılacaktır. FPÖ'nün Strache dönemi öncesi kullanmış olduğu seçim afişleri; aşırı sağcı dönem, siyasal normalleşme dönemi/siyasette kabul görme dönemi ve Jörg Haider önderliğinde popülizme geçiş dönemleri başlıkları altında incelenecektir.

Seçim afişlerinde kullanılan sözcüklere yüklenebilecek politik anlamlarda dikkate alındığında, seçim afişleri dikkate alınarak yapılacak bir incelemenin yalnızca salt metin

analizi yöntemiyle ele alınmasının yeterli olmayacağı, farklı yaklaşımların da değerlendirilmesinin uygun olacağı mütalaa edilmiştir. Bu bağlamda; seçim afişlerinin incelenmesine ilişkin kullanılacak yöntemin belirlenmesi amacıyla, başta söylem analizi yöntemi olmak üzere, daha önce benzer çalışmalarda kullanılan, görsele yüklenen siyasal anlamları da inceleyen inceleme yöntemleri ele alınacaktır. Söz konusu incelemeyi müteakip oluşturulacak model çerçevesinde, partinin seçim afişlerinde kullanmış olduğu söylemler sağ popülist söylemler ile karşılaştırılacak ve FPÖ'nün neden sağ popülist parti kategorisinde ele alınması gerektiği ortaya konulmaya çalışılacaktır.

1. BÖLÜM

POPÜLİZM FENOMENİ VE AŞIRI SAĞ

Çalışmanın bu bölümünde, bugün bir fenomen olarak karşımıza çıkan popülizm kavramının daha net ortaya konulabilmesi amacıyla, kavrama ilişkin farklı teorik yaklaşımlar ele alınmaya çalışılacaktır. Bu bağlamda, popülizm hareketinin bir ideoloji olup olmadığı hususuna ilişkin yürütülen tartışmalar ve farklı yaklaşımlar incelenecektir. Ardından sağ ve sol popülizm kavramları açıklanmaya çalışılacak ve ABD ve Rusya örnekleri üzerinden popülizmin tarihsel boyutu açıklanacaktır.

Yine popülizm kavramı ile sıklıkla aynı durumu ifade etmek için kullanılan radikal sağ ve aşırı sağ kavramlarına ilişkin farklı yaklaşımlar incelenmeye çalışılacak, aşırı sağ kavramı, Fransa ve Almanya’da seçilen parti örnekleri üzerinden karşılaştırılacaktır. Bu bağlamda, Fransa örneğinde aşırı sağın yaşamış olduğu dönüşüm ortaya konularak, aşırı sağ ve sağ popülizmin farklılığına vurgu yapılmaya çalışılacaktır. Son olarak aşırı sağ ve sağ popülizmin farklılığının daha net ortaya konulabilmesi amacıyla, her iki ideolojiye/harekete ait benzerlik ve farklılıklar (statüko karşıtlığı, ideolojik yaklaşım ve politik tutum ve davranışlar) karşılaştırılacaktır.

1.1. Popülizm Fenomeni

1.1.1. Popülizm Kavramı

Sosyal bilimlerde siyasal, sosyal, ekonomik vb. değişimler sonucu ortaya çıkan yeni durum ve normlara karşı bu normları tanımlama gayretinden çok, kapsayıcı olan veya kabul gören olgunun ortaya çıkarılması gayreti içerisinde olmuştur. Bu gayret, aynı duruma yönelik farklı bakış açılarının ortaya çıkarılabilmesine, derlenebilmesine ve tanımlanamayan ya da fenomen olarak kabul edilen olgular üzerine çalışma yapılabilmesine de olanak sağlamaktadır.

Popülizm kavramı da; kavramın ortaya çıkışından itibaren kavrama yönelik farklı yaklaşımların bir sonucu olarak sürekli kendisini güncellemek zorunda kalmıştır. Bugün

gelinen noktada kavram; doğru sorular yöneltirken bu sorulara yanlış cevaplar veren⁶ bir fenomen olarak karşımıza çıkmaktadır.

Hans-Jürgen Puhle popülizm kavramı üzerine kaleme aldığı eserinde, kavramın izahına yönelik farklı yaklaşımlarla; sağ-sol, eski-yeni popülizm gibi sınıflandırma çabalarına rağmen hiç kimsenin kabul görmüş, genel bir tanım geliştiremediğini belirtmektedir. Puhle söz konusu durumu kinayeli biçimde Potter Stewart'ın "I know it when I see it" ifadesi ile özdeşleştirmekte,⁷ siyasetçilerden, medyaya, akademisyenlerden sade vatandaşa kadar birçok kişi veya kesim tarafından kullanılan bu kavramın, aslında belirli bir tanımı olmaksızın ve aynı durumu işaret etmeksizin kullanılmasına dikkat çekmektedir.

İngiliz siyaset bilimci Margaret Canovan ise popülizm kavramının entelektüeller arasındaki algısının çokda iyi olmadığı tezinden hareketle, kavramın politika teorisyenleri arasında da yeterince ilgi görmediğine dikkati çekmektedir.⁸ Bu durum, kavrama dair geliştirilen farklı yaklaşımları, bütünsellik ve tutarlılık gözeterek bir araya getirmeyi neredeyse olanaksız kılmaktadır.

Kavramsal olarak popülizm; "Politik durumu dramatize ederek halkın ilgisini uyandırmak amacıyla yapılan politika"⁹ veya "çoğunlukla demagojiyi kullanan, politik durumu dramatize eden ve bu yolla seçim kazanmayı hedefleyen hareket"¹⁰ olarak tanımlanmaktadır. Her iki tanımlamada da kavrama yüklenen pejoratif anlam dikkat çekicidir. Söz konusu tanımların bir diğer özelliği ise, reel politikada özellikle siyasetçiler tarafından kavramın kullanımının her iki tanımlamada da yer aldığı şekliyle, yani olumsuz anlamı yanında aşağılayıcı bir durumu/kişiyi betimleme de kullanılıyor olmasıdır. Popülizm kavramı etimolojik olarak incelendiğinde ise, sözcüğün Latince *populus*

⁶ Priester, K. (2012). *Rechter und linker Populismus Annäherung an ein Chamäleon*. Frankfurt am Main: Campus Verlag, 53.

⁷ Puhle, H. J. (2003). *Zwischen Protest und Politikstil: Populismus, Neo-Populismus und Demokratie*. Werz, N. (Hrs.). *Populismus Populisten in Übersee und Europa*. Opladen, 15.

⁸ Priester, K. (2012). 51. Ayrıca bakınız: Canovan, M. (2004). Populism for Political Theorists?. *Journal of Political Ideologies*, 9(3), 241-252.

⁹ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=POP%C3%9CL%C4%B0ZM, (Erişim: 23.03.2015)

¹⁰ <http://www.duden.de/rechtschreibung/Populismus>, (Erişim: 23.03.2015)

kelimesinden türediği ve *halk*, *topluluk* ve *kalabalık* anlamlarında kullanıldığı görülmektedir.¹¹

Kavrama dair farklı tanımlar olmakla birlikte kelimenin menşei, 1891’de, Ohio, ABD’de, kurulan People’s Party/Halk’ın Partisi’ne dayanmaktadır. Halkın Partisi, 1892-1912 arasında başkanlık seçimlerinde Demokrat-Cumhuriyetçi tekeli kırma için var gücüyle çalışmış olan partidir. Tanımı bulanlar partiyi kuran eğitimli çiftçiler ve eski Roma’nın “Popular Party”sini örnek almışlardır. Nedeni de Avrupa tarihinin en köklü tarım reformunun eski Roma’nın Gracchus kardeşleri tarafından gerçekleştirilmiş olmasıdır. Amerikan Popülizmi, tarım fiyatları ile endüstri fiyatları arasındaki farkı protesto eden bir halk hareketidir.¹² Alatl’ın geçmişteki Amerikan popülizmini anlatırken vurguladığı, hareketin bir halk hareketi olduğu yaklaşımı, popülizmin kendisi tarafından da sıklıkla dile getirilmektedir. Buradaki halk hareketi ya da halkçılık, aslında popülizmin halka karşı her türlü tutum ve davranışa karşı, halkın sözcüsü sıfatıyla kendini halkın yanında konumlandırma iddiasından kaynaklanmaktadır.

Popülizm, toplumsal sınıflamayı halk ve seçkinler üzerinden yaparken, böylesi bir ayrımında kendisinin halkın tarafında olduğuna vurgu yapmaktadır. Bu yaklaşım aynı zamanda seçkinlerin dışlanmasına da olanak tanımaktadır. “Popülizm özellikle halkın değerleri seçkinlerin değerleriyle çeliştiği ölçüde 'halk'ı yüceltir. Kimileri 'halk'a bağlılığı popülizmin temel tanımlayıcı özelliği olarak alır. Kesinlikle, popülizmin en yaygın özelliklerinden biri halkın yanında olduğunu savunmasıdır.”¹³ Taggart’ın ifade ettiği gibi popülizmin halkın yanında olduğunu iddia etmesi, kavramın çoğu kez *halkçılık* anlamında da kullanılmasına neden olmuştur. Buradaki halkçılık, düalist bir yaklaşımla seçkinlerle yaşanan çıkar çatışmasında halkın tarafında olmayı ifade etmektedir.

Karin Priester’de, popülizmin ancak söz konusu çıkar çatışmasının olduğu yerde başarı sağlayabildiğini vurgulamaktadır. Priester’e göre çıkar çatışması birbirinden tamamen farklı iki sosyal grup tarafından yaşanmaktadır.¹⁴ Popülistlere göre bahse konu iki farklı sosyal grup, sıradan halk ve sıradan halka karşı olduğu iddiasında oldukları

¹¹ Spier, T. (2010). *Modernisierungsverlierer? Die Wählerschaft Rechtspopulistischer Parteien in Westeuropa*. Wiesbaden: VS-Verlag, 20.

¹² Alatl, A. (2003). Demokratik Bir Güç Olarak Popülizm.

<http://www.alevalatli.com.tr/makale.asp?s=detay&ID=219>, (Erişim: 19.03.2015)

¹³ Taggart, P. (2004). Popülizm. (çev. Barış Yıldırım). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. 115.

¹⁴ Priester, K. (2012). 24.

elitlerden oluşmaktadır. Popülist anlayışa göre yaşanan çıkar çatışmasının temel nedeni elitler tarafından elde edilen ayrıcalıklı konumun kaybedilme korkusudur. Bu yönüyle, bir toplumda popülizmin başarılı olabilmesi için, o topluluk arasında çıkar çatışmasının yaşanması veya böylesi bir çatışmanın varlığının kabul edilmesi gerekmektedir.

Yine popülizmin genel karakteristiğine dair Taggart, kendi ifadesi ile popülizmi kesen altı ana temayı şu şekilde sıralamamıştır:

- “Temsili siyaset düşmanı olarak popülistler;
- Popülistlerin kendilerini, benimsedikleri cemaatin bağrındaki idealleştirilmiş bir anayurt (heartland) ile özdeşleştirmesi;
- Çekirdek değerleri olmayan bir ideoloji olarak popülizm;
- Aşırı bir kriz duygusuna verilen güçlü bir tepki olarak popülizm;
- Popülizmin kendi kendini kısıtlamasına neden olan temel çelişkilere sahip olması;
- Çevresinin renklerine uyum sağlayan bir bukalemun olarak popülizm”¹⁵

Taggart söz konusu altı ana temayı “(...) popülizmin temsili siyasetin fikir, kurum ve uygulamalarına bir tepki olduğu ve bir kriz hissi karşısında zımnen ya da alenen bir anayurdu yücelttiği; ancak evrensel kilit değerleri bulunmadığı için bukalemunsu olduğu, çevresinin vasıflarını yüklendiği ve pratikte dönemsel olduğu söylenebilir. Popülizm, bir kriz karşısında anayurdun siyaset karşıtı, yüreği boş ve bukalemunsu biçimde yüceltilmesidir” şeklinde özetlemektedir.¹⁶

Taggart tarafından belirtilen altı ana temadan hareketle homojen bir topluluğu popülist olarak tanımlamak oldukça zor görünmektedir. Zira söz konusu altı madde, bir gruba yönelik, o gruba ait belirgin özelliklerden yola çıkarak oluşturulmuş özellikler bütününden çok, bir genellemeyi işaret etmektedir. Söz konusu özellikler bütünü, net olarak bir topluluğu veya o topluluğa ait düşünce biçimini işaret edememektedir. Bu noktada Taggart, salt bir popülizm türünden bahsetmenin mümkün olmadığını vurgulamaktadır. “Popülizmin birçok efendisi vardır. Farklı zamanlarda ve farklı yerlerde, bir değişim gücü ya da değişime karşı bir güç olmuş, solun ilerici politikalarının bir

¹⁵ Taggart, P. (2004). 3.

¹⁶ Taggart, a.g.e., 6.

yaratısı olduğu gibi statükonun ısrarlı savunusunun barikatı olarak aşırı sağa da eşlik edebilmiştir.”¹⁷

Popülizmin toplumsal ve siyasal alana yönelik sınıflandırması da geleneksel tasniften bir hayli farklıdır. Toplumsal yapının cinsiyet, sınıf, din vs. gibi yatay tasnifine karşın popülizm, “biz aşağıdakiler ve siz yukarıdakiler” şeklinde dikotomik dikey bir sınıflandırma yolunu seçmiştir.¹⁸ Böylesi bir sınıflama aynı zamanda popülizmin toplumun birçok kesimine hitap edebilmesine de olanak tanımaktadır. Bu bağlamda, kendisini *biz aşağıdakiler* olarak gören toplumsal sınıfın, diğer gruba karşı görece daha büyük bir kitleyi temsil etmesi beklenmektedir. Ayrıcalıklı olarak adlandırılan grup, azınlıkta yer almasına karşın gücün yegâne sahibi konumundadır.

Popülizm, gerek politik gerekse toplumsal olarak elit kategorisinde gördüğü “yukarıdakiler”e karşı halkın çıkarlarının yanında olduğu iddiasıyla birlikte, bürokrasiye ve tekelleşmeye de karşı olduğunu savunur.¹⁹ Düalist bir bakış açısı ile halk ve elitleri karşı karşıya getirmeye çalışan popülizmin, kutuplaştırma aracı olarak kullandığı belli başlı olgular Priester²⁰ tarafından şu şekilde sıralanmaktadır

1. İrade özerkliği- Bir başka iradenin belirleyici olması, vesayet
2. Gündelik, pratik düşünce-Uzman ve entelektüel düşünce
3. Somutlaştırma-Soyutlaştırma
4. Gerçeklik-Riyakârlık
5. Kişisel sorumluluk-Sorumluluğun makro topluluğa/gruba yüklenerek anonim hale getirilmesi
6. Yaşayan bir geleneksellik-Yabancılaşma
7. Organik yapıda bir gelişim-Teknokrat tutum
8. Lokal çaplı cemaat-Devleştirilmiş cemiyet
9. Bölgesel, milli kimlik-Kozmopolitizm,
10. Bölgesellik-Evrensellik

¹⁷ Taggart, P. (2004). 13.

¹⁸ Pelinka, A. (2002). Die FPÖ in der vergleichenden Parteienforschung: zur typologischen Einordnung der Freiheitlichen Partei Österreichs. *Österreichische Zeitschrift für Politikwissenschaft*, 31(3), 281-290.

http://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/6001/ssoar-oezp-2002-h_3-pelinka-die_fpo_in_der_vergleichenden.pdf?sequence=1, (Erişim: 31.03.2015)

¹⁹ Hartleb, F. (2004). *Rechts-und Linkspopulismus. Eine Fallstudie anhand von Schill-Partei und PDS*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 50.

²⁰ Priester, K. (2012). 69.

Bu ve benzeri yaklaşımların popülizm fenomeninin karakteristik özelliklerinin ya da en azından sınırlarının çizilmesine katkı sağladığı görülse de, fenomene dair kabul görmüş bir tanımlamadan söz etmek mümkün görünmemektedir. Kavramsallaştırma çabalarının tam anlamıyla başarılı olamamasının nedenlerinden birisi de, kavrama farklı coğrafyalarda yüklenen olumlu/olumsuz vasıflardan kaynaklanmaktadır. Bu durum, kavramsallaştırma denemelerinin daha ilk adımında ön uzlaşının dahi sağlanamamasına neden olmaktadır. Popülizme dair tartışmalar incelendiğinde kavrama dair algının ülkelere göre farklılık gösterdiği gözlenmektedir. Bu bağlamda kavram, kuzey ve güney Amerika gibi köklü bir popülist geleneğe sahip bölgelerde yalnızca negatif bir anlama sahip olmayıp, bilakis başarı faktörlerinden birisi olarak görülmektedir.²¹

Kavramsallaştırma girişimlerine yönelik Canovan ise farklı bir yaklaşımda bulunarak; ihtiyacımız olanın özcü (essentialist) bir tanımlamadan çok bir tipoloji olduğu,²² bu yönüyle popülizme dair sınıflandırma yapılmasının daha uygun olacağını ifade etmektedir. Bu itibarla Canovan; tarımsal ve politik olarak iki başlık altında genel bir popülizm sınıflandırması yapmaktadır. Buna göre tarımsal popülizm başlığı altında ABD'deki radikal çiftçi hareketleri, doğu Avrupa'daki çiftçi hareketleri ve entelektüel, tarımsal sosyalist Rus Narodniki hareketi sıralanmaktadır. Politik popülizm başlığı altında ise "Arjantin'deki popülist diktatörlük, popülist demokrasi, gerici popülizm ve politikacıların popülizmi"²³ ifade edilmektedir.

Laclau söz konusu tasnifi, tarımsal ve politik popülizm olarak belirtilen kategoriler arasında karşılıklı çatışmaların yaşanacağı, bu yönüyle de tasnifin tutarlılık göstermeyeceği yönünde eleştirmiştir. Yine, bahse konu kategorilerin birbiri ile net olarak ayrılamamasının da tutarsızlığa neden olabileceğini belirtmektedir. Bu hususta Laclau; tarımsal popülizm olarak sınıflandırılan hareketin, hareketin hangi özelliklerinden dolayı politik olmadığı, tarımsal olandan farklı bir politik seferberlik modelini oluşturan politik popülizmin, toplumsal ve politik yanları arasındaki ilişkinin ne olacağı gibi konularda eleştirel bir yaklaşımda bulunmuştur.²⁴

²¹ Werz, N. (2003). Einleitung: Populismus und Populisten. Werz, N. (Hrs.). *Populismus Populisten in Übersee und Europa*. Opladen: Springer Fachmedien, 10.

²² Canovan M. (1981). *Populism*. First Edition. New York: Harcourt Brace Jovanovich, 9-10. Ayrıca bakınız: Werz, N. (2003). 10.

²³ Werz, a.g.e., 10.

²⁴ Laclau, E. (2013). *Popülist Akıl Üzerine*. (çev. Nur Betül Çelik). (İkinci Baskı). Ankara: Epos, 18.

Yine Canovan'ın popülizmi sınıflandırma çabalarının dışında, Kenneth Roberts tarafından tarihsel-sosyolojik perspektif, ekonomik perspektif, ideolojik perspektif ve politik perspektife dayalı tasnif yoluyla da popülizm tipolojisi çıkarılmaya çalışılmıştır.²⁵

Aşırı sağ ve sağ popülizm konusundaki çalışmalarıyla tanınan Florian Hartleb ise, modern popülizm başlığı altında popülizm tanımına yönelik 4 farklı boyut üzerinden hareket etme yolunu seçmiştir. Hartleb göre popülizm, teknik, içerik, kişisel ve orta boyut ile 4 farklı özellikle değerlendirilmelidir. Bu bağlamda popülizm; kullanıldığı üslupla doğrudan, sıradan halk diye tabir edilen kesime ulaşabilen, sistem karşıtı, yalnızca oportünizme yönelmeyip hareket tarzı olarak statüko karşıtı bir yapıya sahip olan, sade, karizmatik ve hitabeti güçlü önder eşliğinde halkın avukatı sıfatıyla halkın çıkarlarını savunan bir politik stil olarak tasvir edilmektedir.²⁶

1.1.2. Popülizm Bir İdeoloji Midir?

Toprak'a göre Popülizmin bir ideoloji olup olmadığı uzun yıllar tartışılmıştır. Bunun temel nedeni içeriğinin son derece karmaşık oluşundan kaynaklanmaktaydı. Modernizasyonla karşılaşan gerici köylü toplumlarında bir tür sosyalizm olduğunu savunanlarla birlikte, sanayi ve finans sermayesinin tehdidi altında küçük köylülüğün ideolojisi olduğunu iddia edenler de bulunmaktaydı.²⁷

İlk defa Fransız filozof Destutt de Tracy tarafından düşünceler bilimi anlamında kullanılan ideoloji kavramı daha sonraki dönemlerde düşünceler sistemi, dünya görüşü gibi anlamalarda da kullanılmıştır. Tracy tarafından kavram, konusunu düşüncenin oluşturduğu bir disipline işaret etmektedir.²⁸ Bu yönüyle kavrama olumlu bir anlam yüklendiği söylenebilir.

Kavram daha sonra Marx tarafından da kullanılmıştır. Bu kullanımda ise, Marx'ın ideoloji kavramını proletaryanın sömürsünde ki fikirlerin bütünü olarak ele almasından dolayı olumsuz bir anlam yüklenmiştir. Bu noktada Marksizm'de ideoloji, yanlış bilinç

²⁵ Kenneth, R. (1995). Neoliberalism and the Transformation of Populism in Latin America. The Peruvian Case. *World Politics* 48 (1), 84.

<http://ernie.itpir.wm.edu/pdf/NewArticles/Non-paradigmatic/25053953.pdf> (Erişim: 26.03.2015)

²⁶ Hartleb, F. (2011). Nach ihrer Etablierung-Rechtspopulistische Parteien in Europa. Begriff –Strategie-Wirkung. *Zukunfts forum Politik*, Sankt Augustin/ Berlin, Konrad-Adenauer-Stiftung e.V., 107/ 2011, 19-20.

²⁷ Toprak, Z. (2013). *Türkiye'de Popülizm 1908-1923*. İstanbul: Doğan Kitap, 28.

²⁸ Boudon, R. (1988). *İdeologie, Geschichte und Kritik eines Begriffs*. Hamburg: Rowohlt Verlag, 36.

sahibi olmak şeklinde yorumlamıştır. Marx'ın ideoloji kavramına karşı söz konusu olumsuz yaklaşımı, onun bir üst yapı kurumu olarak yorumlanmasından kaynaklanmaktadır. Diğer tüm üst yapı kurumları gibi ideolojide, alt yapıyı oluşturan ekonomi tarafından belirlenmektedir. Gramsci ise Marx'ın aksine ideoloji kavramına doğrudan olumsuz bir anlam yüklemeyken, kavrama toplumsal hayatın belirlenmesi yönünde bir değer yüklemiştir.²⁹

İdeoloji kavramına ilişkin farklı yaklaşımlar olmakla birlikte en genel anlamıyla “İdeoloji, insanın ve toplulukların eline tutuşturulmuş yol haritasıdır. Bu harita, toplumsal ve siyasal gerçekliğin ne tür ilişkiler ve kurumlar üzerine kurulduğunu, bunların doğrumu yoksa yanlış mı olduğunu, izlenmesi gereken “en iyi yol”un ne olduğunu anlatır”³⁰ şeklinde ifade edilebilir. Söz konusu tanımda belirtilen ideolojinin yol haritası fonksiyonundan hareketle popülizme de böylesi bir yol gösterici görevi/rolü biçmek mümkün müdür? Ya da diğer birçok ideolojinin ortak noktasından hareketle, kavramın genelleştirme eki olan –izm ile bitiyor olması kavramı kategorik olarak ideoloji başlığı altında değerlendirmemize olanak sağlar mı?

Heywood tarafından ideolojiyle ilişkilendirilen anlamlar arasında en göze çarpanlar sıralandığında; “Siyasi bir inanç sistemi, eylem yönelimli siyasi fikirler kümesi, yönetici sınıfın fikirleri, belli bir sosyal sınıf veya sosyal grubun dünya görüşü, bireyi sosyal bir bağlamda konumlandıran ve müşterek aidiyet hissi yaratan fikirler”³¹ gibi ideolojiyle bağ kurulabilecek, belirgin özellikler dikkat çekmektedir. Söz konusu özelliklerle birlikte, popülizmin siyasete dair belirgin talepleri ve iktidar olma arzusu da dikkate alındığında hareketin herhangi bir ideolojiye ait özelliklerin en azından bir kısmına olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, yalnızca bu vasıflardan hareketle, popülizmin bir ideoloji olarak tasnifi oldukça zor görünmektedir.

Mudde'ye göre ise popülizm, toplumun homojen ve karşıt olarak iki grup olarak ayrıldığı ve söz konusu ayrimda saf ve temiz halk topluluğu ile yozlaşmış seçkinlerin karşı karşıya kaldıkları durumda, *politikanın halkın genel iradesini yansıtması gerektiğini*

²⁹ Kim, E. Y. (1995). *Zur Ideologie- und Staatsanalyse. Ein Versuch über Marx, Gramsci und Althusser*. Marburg: Tectum Verlag, 82-83.

³⁰ Örs, H. B. (2009). Post Modern Dünyada İdeolojinin Dönüşümü. *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, No: 40, 2.

³¹ Heywood, A. (2011). *Siyasi İdeolojiler*. (çev. A. K. Bayram, Ö. Tüfekçi, H. İnaç, Ş. Akın, B. Kalkan). Ankara: Adres Yayınları, 23.

savunan bir ideolojidir.³² Mudde'nin popülizm kavramına yüklemiş olduğu anlam, ideoloji tanımlamasında yer alan ideolojinin bir *yol haritası* olması özelliği ile de paralellik göstermektedir. Söz konusu paralellik, popülizmin bir ideoloji olarak sınıflandırılmasında yeterli olamayacağından, ideolojilerin sahip oldukları diğer özellikleri de dikkate alınarak bir karşılaştırılma yapılması gerekmektedir

Bu bağlamda, Örs'ün ideolojiye yüklemiş olduğu tutarlılık özelliği, bu karşılaştırma da oldukça belirleyici olacaktır. "İdeolojiyi oluşturan düşünce ve inanç öbekleri arasında çoğu kez mantıksal tutarlılık bulunması da, ideolojilerin bir başka ayırıcı özelliğidir. Zaten, ideolojileri insanlar için çekici kılan da insan, toplum, siyaset, tarih vb. konularında söylediklerinin birbirini destekleyen, tutarlı düşüncelerden oluşmasıdır. Toplumun yaşamış olduğu sosyo-politik gerçekler ideoloji tarafından bir iç mantığa kavuşturulur. İdeoloji taraftarı, ideolojisinin tutarlı, bu nedenle de doğru olduğunu düşünerek rahatlar. İdeolojiler, özellikle bu nitelikleri nedeniyle katı ve dogmatiktirler."³³

Popülizmin söz konusu tutarlı düşüncelere sahip olmadığına, bu yönüyle bir ideoloji olup olmadığına dair Martin Reisigl'in yaklaşımı oldukça dikkat çekicidir. Reisigl popülizmin sahip olduğu karakteristik özelliklerden yola çıkılarak, hareketin sahip olduğu heterojen, senkretik ve teorik olarak bağlantısız karaktere sahip olmasından ötürü popülizmin daha çok politik bir *stil* olarak kategorize edilmesi gerektiğini belirtmektedir.³⁴

Yine Mudde tarafından seçkinler ve sıradan halk arasındaki çıkar çatışması kendisine referans olarak gösteren popülizmin *thin-centred ideology* olarak kategorize edilebileceği dile getirilmiştir.³⁵

Popülizmin bir ideoloji olup olmadığı yönündeki tartışmalarda, hareketin doğuşundan itibaren geçirmiş olduğu evrim ve bugün geline nokta da homojen bir yapıya sahip olmamasının da etkisi büyüktür. Taggart bu durumu popülizmin diğer ideolojilerden

³² Mudde, C. (2004). The Populist Zeitgeist. *Government and Opposition*, 39 /4, 543.
<https://ams.hi.is/wp-content/uploads/old/Jungar%20-%20The%20Populist%20Zeitgeist.pdf> (Erişim: 26.03.2015)

³³ Örs, H. B. (2009). 3.

³⁴ Reisigl, M. (2005). Oppositioneller und regierender Rechtspopulismus: Rhethorische Strategien und diskursive Dynamiken in der Demokratie., S.S. Frölich-, Susanne ve L. Rensmann. (Hrsg.). *Populisten an der Macht. Politische Regierungsparteien in West-und Osteuropa*. Wien: Braumüller, 55.

³⁵ Mudde, C. (2004). 544.

farklı olarak temel değerlere bağlı olmaması nedeniyle hemen hemen her kesim tarafından kullanılmaya açık oluşuna bağlamaktadır.

“Popülizm ilericilerin, gericilerin, demokratların, mutlakıyetçilerin, solun ve sağıın elinde bir araç olmuştur. Popülizmin koşullara uyabilmesinin nedeni yüreğinin boş oluşudur; popülizm bir kilit değer kümesine bağlılıktan yoksundur. Diğer ideolojiler eşitlik, özgürlük ve toplumsal adalet gibi bir dizi değere zımnen veya alenen bağlıyken, popülizmin bu tür bir çekirdeği bulunmaz.”³⁶ Bu ve benzeri yaklaşımlar popülizmin Liberalizm ya da Marksizm gibi bir ideoloji olmadığı görüşünü yaygınlaştırsa da, popülist ideoloji kavramı yerine kullanılan “zayıf, kısmi, açık olmayan ideoloji”³⁷ gibi kullanımlarda yeterince açıklayıcı olamamaktadır.

Lars Rensmann ise popülist ideolojinin yönelimine ilişkin geliştirmiş olduğu modelleme ile kendisini halk savunucu olarak konumlandıran popülizmin yalnızca elitlere (yukarıdakilere) karşı değil, aynı zamanda *biz-anlayışı* içerisinde olmayanlara da (dışarıdakilere) karşı bir ideoloji olduğunu belirtmektedir.

³⁶ Taggart, P. (2004). 5.

³⁷ Lucardie, P. (2011). Populismus: begriffshistorische und theoretische bemerkungen., F. Wielenga ve F. Hartleb. (Hg.). *Populismus in der modernen Demokratie. Die Niederlande und Deutschland im Vergleich*. Münster: Waxmann Verlag, 18.

Popülist ideolojinin Dikey ve Yatay yönelimi ³⁸	
Dikey yönelim (“yukarıdakilere” karşı)	Yatay yönelim (“dışarıdakilere” karşı)
• Anti-Parti yönelimi Anti-Parti Partisi • Mevcut kurumlara karşıtlık • Ortak kimliğe vurgu (aşağıdan) ve bireysel çıkarlara karşı birliktelik (yukarıdan) • Homojenleştirilmiş halk isteklerinin temsil edilmesi, sessiz çoğunluğun sesi iddiası • Elit projesi olarak modernleşmeye karşı, sosyokültürel modernleşmenin savunulması • Çoğulculuk karşıtlığı	• Avrupa Birliği karşıtı tutum • Globalleşme karşıtı tutum • Anti-Amerikanizm • Sosyal korumacılık (social protectionism) • Yabancılaşmaya karşı oluşturulmaya çalışılan korumacılık (özellikle sağ popülizm hareketinde görölmektedir) • Çoğulculuk karşıtlığı

Şekil 1.1. Popülist ideolojinin dikey ve yatay yönelimi

Bu bağlamda; Rensmann’ın popülizmin bir ideoloji olduğu varsayımından hareketle, popülizmin yönelimine ilişkin yaptığı sınıflamanın genel hatlarıyla protesto hareketleri ile benzer öğelere sahip olduğu görölmektedir. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde özellikle “sağ popülizm” başlığı altında, hareketin karakteristik özelliklerine ayrıntılı olarak değinileceği için bu bölüm yalnızca teorik yaklaşımla sınırlandırılmıştır.

1.2. Kavramsal Olarak Sağ ve Sol Popülizm

1.2.1. Sağ Popülizm

Popülizme dair kavramsallaştırma çalışmaları incelendiğinde, doğrudan ya da dolaylı olarak *halk* kavramı ile popülizm kavramı arasındaki ilişki kurulduğu görölmektedir. Yine birçok çalışmada popülizm, halkçılık kavramı ile aynı şeyi ifade etmek için kullanılmaktadır.

Paul Taggart’da popülist hareketin halk kavramını böylesine bilinçli ve sıklıkla kullanmasını farklı nedenlere dayandırmaktadır. Buna göre halk kavramının, popülizmin

³⁸ Rensmann, L. (2006). Populismus und Ideologie., F. Decker (Hrsg.). *Populismus. Gefahr für die Demokratie oder nützliches Korrektiv?*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 64-65.

tam da istediği ölçüde bir esnekliğe sahip olması kavramın kullanımında kolaylaştırmaktadır. Popülist hareket tarafından içi doldurulamamış bir halk ifadesi, kavramın popülistler tarafından istenildiği ölçüde şekillendirilmesi de mümkün hale getirmektedir. Halk kavramının bilinçli olarak kullanılmasının bir diğer nedeni ise halkı oluşturan kitlenin sayıca kalabalığıdır. Bu kalabalık, aynı zamanda çoğunluğu da işaret etmektedir. Çoğunluk adına konuşan kişi ise, bu çoğunluğu oluşturan kişiler dikkate alındığında daha fazla meşruiyet sağlamaktadır. Burada bahsedilen halk bir bütünlüğü ifade etmektedir.³⁹

Priester ise söz konusu halk anlayışının, toplumsal bakış açısından kaynaklandığını belirtmektedir. Priester'e göre toplumun yapısına ilişkin popülist bakış açısı, toplumsal yapının sınıf veya tabaka şeklinde değil, çoğunluğu oluşturan halk ve azınlığı temsil eden elitler üzerinden şekillendirilmektedir. Bu noktada halkı temsil eden kitle, geçimini temin etmek için oldukça zor koşullarda çalışmak zorunda olan köylüler, işçiler, küçük işletme sahipleri, zanaatkârlar gibi kesimlerden oluşmaktadır. Bununla birlikte ayrıcalıklı olarak görülen seçkinler ise, hızlı bir şekilde zenginliğe erişmiş sermaye sahipleri.⁴⁰

Sağ popülizmde bahse konu halk kavramını sıklıkla kullanmaktadır. Sağ popülizmde halk, “sessiz çoğunluk” olarak yorumlanmakta, bu sessiz çoğunluk aynı zamanda “iyi” olanı temsil etmektedir.⁴¹ Bu yönüyle halk kavramının kullanılmasıyla popülizme yüklenen pejoratif anlamdan da sıyrılmak mümkün hale gelmektedir. İyi olanı temsil eden sessiz çoğunluk, aslında herkesin içinde yer almak isteyeceği bir gruba da işaret etmektedir.

Karin Priester, sağ popülizmin sessiz çoğunluk ifadesini kullanmasının başlıca nedeni, böylesi bir kullanım ile insanları sosyal sınıf, tabaka, sosyal çevre gibi kategorilere ayırmadan, çok daha kapsayıcı bir sınıflama yolunun seçilmesi şeklinde açıklamaktadır. Buna göre sessiz çoğunluk, tam olarak belirli bir sosyal grup işaret edilmeden, doğrudan çoğunluğu ifade etmektedir.⁴² Bununla birlikte sağ popülizmde homojen bir yapı olarak görülen halkın kimlerden oluştuğu sorusu net olarak ortaya konulmamakta, daha çok kimlerin halk olarak belirtilen gruba dâhil edilmediğine vurgu yapılmaktadır.

³⁹ Taggart, P. (2004). 116-117.

⁴⁰ Priester, K. (2012). 12.

⁴¹ Geden, O. (2007). 9.

⁴² Priester, K. (2012). 96.

Geden ise; sağ popülizmin tabuların yıkılmasını düzenlediğini, politik çatışmaları duygusallaştırdığını/kullandığını, sorunların çözümüne yönelik radikal çözümler öne sürdüğünü belirtmektedir. Yine hareketin, komplo teorileri üreterek ikili/karşıt bakış açısı sunduğunu ve böylelikle kendisine has iletişim stratejisi geliştirdiği öne sürülmektedir.⁴³

Decker de benzer şekilde halk kavramı ile sıradan halkın elitlere karşı mücadelesine vurgu yapıldığını belirtmektedir. Bu yaklaşıma göre popülizm; yalnızca kendi çıkarları doğrultusunda hareket eden şirketler, partiler, hükümet aygıtları ve diğer güç odaklarına karşı erdemli sıradan halkı koruyan kesimi temsil etmektedir.⁴⁴ Böylesi bir yaklaşımın temelinde yine popülizmin klasik düalist bakış açısının izlerini görmek mümkündür. Bilinçli olarak karşı karşıya getirilmek istenen iki gruba, yine bilinçli olarak farklı vasıflar, değer yargıları yüklenilmeye çalışılmaktadır. Son tahlilde seçmenlerden, oluşturulmaya çalışılan iki farklı topluluk arasından bir tercihte bulunmaları talep edilmektedir.

Spier, farklı bir yaklaşımla popülizmin modernleşme ile olan etkileşimine dikkat çekmektedir. Spier'e göre modernleşme salt tarafsız ya da salt pozitif bir süreç değil, sonuçları itibariyle *kaybedenlerin* ve *kazanların* ortaya çıktığı bir dönüşümdür. Modernleşme sonucu ortaya çıkan yeni duruma en iyi şekilde adapte olanlar veya bu sürece, sürecin öncüsü olarak dâhil olanlar bu sürecin kazananlarıdır. Aynı şekilde bu sürece ayak uyduramayanlar ise modernleşmenin kaybedenleridir. Özellikle sanayileşme döneminin zor şartlarında, düşük ücret karşılığında çalışmak zorunda olan işçiler bu dönüşümün kaybedenleridir. Popülizm söz konusu modernleşme sürecinin kaybedenlerinin tepkisel hareketlerinden yararlanmayı bilmiş, halkın sözcülüğü iddiası ile bu kitlelere ulaşmayı başarmıştır.⁴⁵

Häusler ve Roeser'da politik stil olarak değerlendirdikleri sağ popülizmin belirgin özelliklerini sıralarken, hareketin iyi/ kötü şeklinde düalist bir yaklaşım içerisinde olduğunu belirtmektedir. Buna göre bireyler; çalışkan/ tembel, dürüst/ sahtekâr, suçlu/suçsuz olarak sınıflandırılmaktadır. Sağ popülizm bu yaklaşımla olumlu vasıflar yüklediği *biz* ile, bu vasıflara sahip olmayan *diğerleri* arasında keskin bir ayrıma

⁴³ Geden, O. (2007). 9-10.

⁴⁴ Decker, F. (2006). Die populistische Herausforderung. Theoretische und ländervergleichende Perspektiven. Frank D. (Hrsg.). *Populismus in Europa. Gefahr für die Demokratie oder nützliches Korrektiv?* Wiesbaden: VS Verlag, 12.

⁴⁵ Spier, T. (2006). Populismus und Modernisierung., F. Decker (Hrsg.). *Populismus. Gefahr für die Demokratie oder nützliches Korrektiv?*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften., 35-36.

gitmektedir. Sağ popülizm; savunuculuğunu yaptığı hareketin politik bir hareket olmadığını bizatihi kendisi dile getirmekte, politikanın eski partilerin çıkarlarını korumak için kullandıkları kirli bir araç olduğunu belirtmektedir.⁴⁶ Böylelikle mevcut siyasal partilerden ayrışma yoluna gidilerek, bu partiler de ötekileştirilmeye çalışılmaktadır. Ayrıca siyasete yüklemiş olduğu olumsuz anlam ve bakış açısıyla, siyasete olan güvensizlikten de yararlanmaya çalışmaktadır.

1.2.2. Sol Popülizm

Popülizmin sağ ve sol fraksiyonlarca, her iki ideoloji/hareket tarafından farklı söylem ve davranışlarla kullanılması ilk bakışta çelişkili görünse de, popülizmi doğuran nedenler dikkate alındığında bu durum izah edilebilmektedir. Popülizmin beslendiği en önemli kaynak toplumsal hoşnutsuzluktur. Bu nedenle; gerek sağ, gerekse sol popülizm hoşnutsuzluğun var olduğu her toplumda belli ölçüde başarılı olabilmektedir.

Popülizme dair bilimsel çalışmalar incelendiğinde, sağ popülizme ilişkin çalışmaların, sol popülizme kıyasla daha fazla ele alındığı görülmektedir. Bu durumun temel nedeni, özellikle Avrupa’da 1970’lerle birlikte aşırı sağ partilerin siyasal alanda başarı göstermelerini müteakip, bu fenomeni açıklamaya yönelik daha fazla çalışılmaya ihtiyaç duyulmasından kaynaklanmaktadır. Yine bu alanda daha az çalışma yapılmasının bir başka nedeni ise, sol popülizmin daha çok aşağıdan yukarıya doğru şekillenen protesto ve karşı duruş hareketleri olarak ortaya çıkması, aşırı sağ örneğinde olduğu gibi partileşme sürecini başarılı bir şekilde tamamlayamamış olmasıdır. 1970’li ve 1980’li yıllardan itibaren *Yeni Sosyal Hareketler* olarak, barış veya çevre hareketleri şeklinde ortaya çıkan sol popülizm, daha çok globalleşme karşıtı bir tutum içerisinde gelişme kaydedebilmiştir.⁴⁷

Sol popülizm de, popülizmin genel bakış açısı olan düalist yaklaşıma benzer bir yaklaşımla, *biz* ve *yukarıdakiler* şeklinde toplumsal sınıflama modeli geliştirmiş, bununla birlikte sağ popülizmden farklı olarak faşizm, kapitalizm ve çok uluslu şirketlere karşı kendisini konumlandırma yolunu izlemiştir.⁴⁸ Karin Priester, sol popülizmin kapitalizm karşıtı tutumuna yönelik geliştirdiği terminolojiye dikkat çekerek, plütokrasi ve oligarşi

⁴⁶ Häusler, A., und Roeser, R. (2014). *Rechtspopulismus in Europa und die rechtspopulistische Lücke in Deutschland*. Erfurt, 9-12.

⁴⁷ Hartleb, F. (2004). 20.

⁴⁸ Hartleb, a.g.e., 170.

söylemlerinin söz konusu karşıtlığa karşı kullanılan temel argümanlar olduğunu belirtmektedir.⁴⁹ Sol popülizm faşizm karşıtı söylemini doğrudan devlet aygıtı üzerinden yapmaktadır. Böylelikle ulaşmayı hedeflediği kesim tarafından, devletin tehdit olarak algılanması da sağlama yolunu izlemektedir. Buna göre, devletin faşizan bir tutum sergilediği algısı oluşturularak, bu alanda var olduğunu iddia ettiği toplumsal tehlikeye dikkat çekmek amaçlanmıştır. Söz konusu tehlikenin ortadan kaldırılması içinse, sıradan halkın iktidarı ele geçirmesi gerektiği savunulmuştur.⁵⁰ Yine sol popülizmin kapitalizm karşıtı tutumunda da benzer tehdit unsurlarını sıralarken, ekonomik krizler ve yoksulluğun sorumlusunun kapitalizm olduğu iddia edilmektedir. Kapitalizmin çok uluslu şirketler aracılığı ile yalnızca krizlerin yaşanmasına sebep olmadığı, aynı zamanda seçkinlerin iktidarının da savunucusu olduğu yönündeki söylemler sol popülizm tarafından sıklıkla dile getirilmektedir.⁵¹ Sol popülist hareket, globalleşme, Amerikan ve savaş karşıtlığı üzerinden politik arenada kendisine yer açma gayreti içerisinde olurken, bu hareketin merkezine sıradan halkı yerleştirmiştir. Doğrudan demokrasi anlayışını savunan bu hareket, sıradan halkın gücü ele geçirmesi ile iktidarın seçkinlerden sıradan halka geçeceğini iddia etmektedir.

Sol popülist hareketlerin ülkeden ülkeye farklılık göstermesi ve yine birçok ülkede yalnızca protesto hareketi olarak kalmaları bu eğilime ilişkin genel bir yaklaşımda da bulunmayı oldukça zorlaştırmaktadır. ABD ve Kanada'da sosyal demokrasi anlayışını benimseyen sol popülizmin,⁵² Latin Amerika'da ise sol popülizm; daha çok toplumsal sınıfların ortak hareket etmesi gerektiğini savunan, daha örgütçü bir yapıdadır.

Avrupa örneğinde de, sol popülist hareketlerin tamamının partileşemediği, bir kısmının halk veya protesto hareketi olarak kaldığı veya varlığını parti dışı oluşumlarla devam ettirdiği görülmektedir. Bu eğilimler genel hatlarıyla üç kategoride değerlendirilebilir. İlk kategoride yer alan Anglosakson ülkelerde sosyal demokrat partiler orta sınıfa yönelik söylemler geliştirmişlerdir. İngiltere örneğindeki Blue Labour bu kategoride yer almaktadır. İkinci kategoride ise sosyal demokrat halk hareketi olarak

⁴⁹ Priester, K. (2012). 211.

⁵⁰ Hartleb, F. (2004). 161.

⁵¹ Hartleb, a.g.e., 155-156.

⁵² Priester, K. (2012). 227.

görülen Mélenchon önderliğindeki Fransız solu, son kategoride ise parti dışı Occupy Wall Street hareketi yer almaktadır.⁵³

Yakın dönem sol popülizmine ilişkin, ABD’de yaşanan Occupy Wall Street hareketi oldukça dikkat çekicidir. Priester, 2011 yılında yaşanan bu hareketin sol popülist bir hareket olduğunu iddia etmektedir. Buna göre arka planında küresel finans krizi olan Occupy hareketi, popülizmin halk ve elitler şeklindeki tipik kutuplaştırma argümanını *bizler %99’luk kesimi oluşturuyoruz* söylemi ile belirgin bir şekilde kullanarak dikkat çekmeyi başaramıştır.⁵⁴

1.2.3. ABD Örneği

ABD popülizminin siyasal anlamada en somut örneği olan People’s Party’nin (Halk Partisi) kuruluş ve siyasi arenaya çıkış sürecinin daha net anlaşılabilmesi için, dönemin siyasi, sosyal ve ekonomik koşullarının ortaya konulması gerekmektedir. Şüphesiz bu döneme damgasını vuran olay 1861-65 yılları arasında yaşanan Amerikan İç Savaşı’dır.

Amerikan İç Savaşı’nda yaşamını yitiren insanların sayısına dair kesin bir bilgi olmamakla birlikte bu sayının 640.000 civarında olduğu, yine savaşın maliyetinin ise 3,5 milyar Dolar ile 8 milyar Dolar arasında olduğu tahmin edilmektedir.⁵⁵ ABD İç Savaşı’nın nedenlerine bakıldığında, kuzey ve güney arasında kentleşme, sanayileşme, eğitim, nüfus, gelişmişlik vb. alanlarındaki farklılıklar ve bunlara bağlı olarak yaşanan çıkar çatışmaları öne çıkmaktadır. Bu çatışmalardan en belirgin olanı ise kuzeyli ve güneyli eyaletler arasında köleliğe dair uygulama farklılıklarıdır.

1800’lü yılların başında sanayileşmiş kuzeyde kölelik yasaklanmış, serbest işgücü hâkim kılınmıştı. Ülkenin güneyinde sürmekte olan kölelik sistemi sert bir şekilde eleştirilmekteydi. Tarımsal ekonominin hüküm sürdüğü güney ise, tarım alanında ihtiyaç duyulan işgücünü çoğunlukla Afrikalı kölelerden temin etmekteydi. Bu nedenle de kuzeyin köleliğin kaldırılması gerektiği yönündeki görüşünü, kendi ekonomik faaliyetleri için bir tehdit olarak algılamaktaydı.

⁵³ Priester, K. (2012). 228.

⁵⁴ Priester, a.g.e., 2012, 222.

⁵⁵ Hochgeschwender, M. (2010). *Der amerikanische Bürgerkrieg*. München: C.H. Beck Verlag, 7.

Kuzey ve güney arasındaki bu çatışma ve sosyo-ekonomik farklılıklar, 1700'lerin sonlarına doğru daha da belirgin hale gelmiş, ülkenin güneyinde tam anlamıyla tarım ekonomisi hâkim olurken, kuzeyi ise gitgide finans ve endüstri merkezi haline dönmüştür. Ülkenin kuzeyinde sanayileşmesin giderek artması, buna bağlı olarak kentleşme oranını da çok hızlı bir şekilde artmasına neden olmuştur.

Örneğin kuzeyli New York nüfusu 1790 yılında 33.000, Philadelphia 44.000 kişi seviyelerindeyken, bu rakam 1860 yılına geldiğinde New York'ta 814.000 kişiye, Philadelphia'da ise 566.000 kişiye ulaşmıştır. Buna karşın güneyde, kentleşme ve sanayi merkezlerinin eksikliği kronik bir hale gelmiş, güneyli New Orleans'ın nüfusu 1860 yılında 169.000 kişiye ancak ulaşabilmiştir. Kuzeyin kentleşme ve sanayileşme alanında göstermiş olduğu ivme beraberinde de göç hareketlerini getirmiştir. Bu dönem, özellikle İrlandalıların daha iyi bir hayat vaat eden kuzeye büyük göç hareketlerine sahne olmuş, gelir dağılımının çokta adil olmadığı bu endüstri merkezlerinde farklı sosyo-ekonomik gruplara mensup insanlar birlikte yaşamaya başlamıştır. Güneyde ise nüfusun azınlığını oluşturan köle sahibi üst sınıf tarımsal faaliyetlerini sürdürmeye devam etmiştir.⁵⁶

Kuzey ve güney arasında yaşanan bu gerilimin doruk noktası, seçim vaatlerinde köleliği kaldırma sözü veren Abraham Lincoln'ün seçimi kazanarak 1861 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nin 16. Başkanı olarak seçilmesidir. Seçimin hemen ardından, işgücünü köleler üzerinden karşılayan ve köleliğin kendi eyaletlerinde de kaldırılacağını düşünen güneyli 7 eyalet (Alabama, Georgia, Florida, Mississippi, South Carolina, Teksas ve Louisiana) bağımsızlıklarını ilan ederek ABD'den ayrılma kararı almışlardır. Hemen ardından bu eyaletlere; Arkansas, North Carolina, Tennessee ve Virjinya eyaletleri de eklenerek 1861 yılı sonlarında 11 eyalet “*Confederate States of America*” adı altında yeni bir devlet kurmuşlardır. Böylelikle kuzey ve güney arasındaki ipler kopma noktasına gelerek savaş başlamıştır.⁵⁷ Savaşın ilk yıllarında her iki tarafta birbirlerine karşı mutlak üstünlük sağlayamamış olsalar da, 1865 yılına gelindiğinde kuzey orduları büyük bir saldırı gerçekleştirerek güneyi teslim olmak zorunda bırakmışlardır. Böylelikle 1861-65 yılları arasında her iki tarafında ağır kayıplar verdiği Amerikan İç Savaşı sona ermiştir.

⁵⁶ Hochgeschwender, M. (2010). 16-17.

⁵⁷ Kaufmann, W. (2012). *Die Deutschen im Amerikanischen Bürgerkrieg*. Bremen: Dogma, 1.

İç savaşın sona ermesi ve savaşın galibinin sanayileşmeyi temsil eden kuzeyliler olması, bundan sonraki süreçte Amerikan ekonomisinin yönünde tayin etmiştir. Artık sanayileşmenin durdurulamaz bir biçimde yükselmeye başladığı, büyük endüstri kuruluşlarının sayılarının giderek arttığı bu yeni dönem, 1800'lerin sonlarına kadar sürmüştür. Sanayileşmede yaşanan bu gelişme, göç hareketlerinden finans sektörüne kadar birçok alanda etkisini göstermiştir.

Kuzeyde yaşanan bu durum, özellikle demiryollarının ülkenin güney kesimlerine kadar yaygınlaşması sonucu güneyli çiftçileri de başlangıçta olumlu yönde etkilemiştir. Artık üretmiş oldukları malları demiryollarının gelişmesine paralel olarak daha geniş kitlelere ulaştırabilmelerine olanak sağlanmıştır. Bununla birlikte, ilerleyen yıllarda ülkenin güneyinde tarımla uğraşan kesim artık demiryollarına bağımlı bir hale gelmiştir. Artan taşımacılık maliyetleri ile birlikte tarım sektöründe 1870-1987 yılları arasında fiyatlar %50 oranında düşmüş, bu durum özellikle güneyli çiftçileri ekonomik olarak zor duruma düşürmüştür. Tüm bu olumsuzluklara ek olarak; ABD'de ülkenin para biriminin standart olarak altına bağlandığı, paranın değerinin altına endekslendiği *Altın Standardı* dönemine geçilmiş, bunun sonucu olarak çiftçiler üretmiş oldukları ürün karşılığında daha az gelir elde etmeye başlamışlardır. Bu durum, o dönem bölgede faaliyette bulunan birçok çiftçinin iflas etmesine neden olmuştur. Tarım sektöründe yaşanan tüm bu olumsuzluklar sonucu 1860'ların sonunda *Granger-Hareketi* ile çiftçiler organize hale gelmeye başlamış, bu organizasyonu 1874 yılında kurulan ve Altın Standardı döneminin sona ermesini savunan *Greenback Party* hareketi izlemiştir. Hareket, bu girişimlerin ardından kurulan *Farmers' Alliance* hareketi ile geniş çaplı protesto ve boykot hareketleri izleyerek sesini duyurmayı hedeflemiştir. Tüm bu örgütsel girişimler sonucu *Farmers' Alliance* hareketi 1890 yılı seçimlerine girme kararı alarak, bu amaçla *People's Party*'yi kurmuştur.⁵⁸

“ABD'den bakıldığında Poople's Party'nin tarihi, aşağıdan bir kitlesel hareketin mobilizasyonu olarak popülizmin en açık seçik örneğidir. 19. Yüzyıl ABD popülizminin doğası, ne belirli karizmatik liderlerle (peron örneğindeki gibi), ne de iyi eğitilmiş seçkinlerin ya da kuramcılarının karmaşık soyut ideolojik çerçeveler geliştirip sonra da

⁵⁸ Spier, T. (2006). 40-41.

bunları uygulamasıyla (Rusya örneğindeki gibi) belirleniyordu. Halk partisi, kendisine hayat veren hareketin, bir kitlesel halk hareketinin damgasını taşıyordu.”⁵⁹

Siyasal olarak örgütlenen bu halk hareketinin parti programı incelendiğinde; ABD ulusunun ahlaki, politik ve maddi olarak son derece endişe verici bir durumda olduğu, basın özgürlüğünün neredeyse kalmadığı, rüşvetin her alanda yaygınlaştığı, örgütlenme özgürlüğünün kalmadığı bir ABD tasviri göze çarpmaktadır. Yine parti programında yer alan ifadelerde, toprağın artık kapitalistlerin eline geçtiğine vurgu yapılarak, mevcut tarım politikasını sert bir şekilde eleştirilmiştir.⁶⁰ Ayrıca ulusal banka sisteminin kaldırılması, demiryollarının millileştirilmesi gibi partinin ekonomik söylemleri de parti programında yer almıştır.⁶¹ People’s Party hareketi her ne kadar Amerikan siyasetinde hâkim konumda olan Demokratlar ve Cumhuriyetçiler’e karşı başarı gösterememiş olsa da, popülizmin tarihsel gelişimi açısından oldukça önemlidir. Her şeyden önce mevcut sisteme eleştirel bir bakış açısı ile yaklaşmayı başarabilen, bu eleştirisini geniş kitlelere ulaştırarak radikal bir değişimi hedefleyen bu hareket, parti formunda siyasal bir yapıya dönüşerek ABD siyasal hayatında yer edinmeyi başarmıştır.

Popülizm, diğer popülist hareketlerde olduğu gibi ABD örneğinde de toplumsal hoşnutsuzluklar sonucu ortaya çıkmıştır. Bu dönem kuzey ve güney arasında, başta köleliğin kaldırılması sorunu gibi bir dizi hoşnutsuzluk hareketin ortaya çıkışına zemin hazırlamıştır. “Halk Partisi İç Savaş sonrasında, siyasetteki temel ayrım çizgileri üzerine kurulmuştu. Bu, bir yandan hakaret için itici bir güçtü. Popülist hareket ve Halk Partisi’nin varlığı bile taşralı sıradan ABD yurttaşlarıyla siyasal partiler arasındaki örtüşmezliğin göstergesiydi. Popülistler yurttaşların parti sistemine ve genel olarak siyasete yabancılaşmasından faydalandılar. Diğer yandan, bu zeminde konumlanmak ve bir kitle hareketi inşa etmek güçtü. Hareketin ve partinin tarihi, bölgesel, ideolojik ve yerel çelişkilerin tarihi olacaktı. Halk Partisi sonunda bu iç yarılmaların ve siyasetin değişen zemininin getirdiği zorluklar nedeniyle çöktü.”⁶²

Başlangıçta, giderek daha da sanayi ülkesine dönüşen ABD ekonomik sistemine ve bu sisteme karşı kendi çıkarları doğrultusunda ayakta kalmaya çalışan çiftçi hareketi olarak

⁵⁹ Taggart, P. (2004). 34.

⁶⁰ Laclau, E. (2013). 222.

⁶¹ Priester, K. (2007). *Populismus. Historische und aktuelle Erscheinungsformen*. Frankfurt am Main: Campus Verlag, 85.

⁶² Taggart, P. (2004). 47.

başlayan Amerikan Popülist hareketi, zaman içerisinde daha geniş kitlelere ulaşmayı amaçlamıştır. Hareket, özellikle yaşanan toplumsal değişim sonrası, bu değişikliklerin kendisini mağdur ettiğine inanan toplumun farklı kesimlerine yönelikte siyasi söylemlerde bulunmuştur. Bu bağlamda; Amerikan popülizminin, senatörlerin doğrudan seçimi, kadınlara seçme hakkı verilmesi, referandum yolu ile siyasi temsilcilerin görev süreleri bitmeden görevden alınabilmeleri gibi birçok alandaki politik söylemleri ile daha sonraki dönemde Amerikan siyasal hayatında yaşanacak değişime katkı sağladığı görülmektedir.

Halk Partisi deneyimi parti açısından başarısızlıkla sonuçlansada, dönemin siyasal hayatını etkilemeyi başarabilmiştir. Bu yönüyle hareket, dönemin diğer siyasi partilerinin politik tutum ve davranışlarının değişiminde etkin bir rol üstlenebilmiştir. “Halk Partisi deneyimi popülizmin birçok anahtar temasını aydınlatıyor. Partinin ve hareketin başarısızlığı kesinlikle ABD siyasetinde popülist fikirlerin sonu anlamına gelmedi. Bu fikirler, siyasetin dilini, tonunu ve hatta ABD tarihindeki hareketleri ve dinamikleri etkilemeye devam etti”⁶³ Amerikan popülizmine dair genel bir değerlendirme yapıldığında, bu hareketin Rus popülizminde olduğu gibi radikal bir değişim talep eden bir hareket olmadığı görülmektedir. Senatörlerin doğrudan seçimini, Başkan ve yardımcısının görev sürelerinin belirli bir periyoda bağlanması, referandum uygulaması ve genel hatlarıyla Avusturalya seçim sistemine benzer bir sistemin uygulanmasını talep eden Amerikan popülizminin, bu istekleri ile batılı demokrasi anlayışı içerisinde yer almayı hedeflediği değerlendirilebilir. Bununla birlikte diğer tüm popülist hareketlerde olduğu gibi Amerikan popülist hareketinin de teorik bir çerçevesinin veya doktrininin olduğu söylenemez. Hareket daha çok ekonomik sorunlar ve bu sorunlara karşı geliştirilen söylemler üzerine bina edilmeye çalışılmıştır.⁶⁴

1.2.4. Rusya Örneği

Amerikan popülizmi dışındaki popülist hareketler dair çalışmalar incelendiğinde; bu hareket ile benzerlik, ortaya çıkış nedenleri ve sonuçları gibi unsurlar dikkate alınarak karşılaştırma yapılan bir diğer önemli popülist harekette Rus popülist hareketidir. Genellikle bu karşılaştırmalar, hareketi ortaya çıkaran nedenler ve hareketin savunucuları dikkate alınarak sınıf temelli yapılmaktadır. Bu bağlamda, Rus popülist hareketinin

⁶³ Taggart, P. (2004). 46.

⁶⁴ Priester, K. (2007). 85-86.

Amerikan Popülist hareketi gibi “aşağıdan yukarıya”⁶⁵ doğru bir hareket olmadığı görüşü yaygın olarak kabul görmektedir.

19. yüzyıl Rusya’sına bakıldığında, Avrupa’nın batısının yoğun bir sanayileşme sürecinde olduğu bir dönemde Rusya’nın tam anlamıyla bir tarım ülkesi olduğu görülmektedir. 1850 yılı sonlarında ülke nüfusunun %40’lık bölümünün tarımla uğraştığı Rusya’da, büyük toprak zenginlerinin azınlığı, efendilerinin topraklarında çalışmak zorunda olan, bir başka ifade ile efendilerinin malı olarak görülen serfler ise çoğunluğu oluşturunuyordu.⁶⁶

Söz konusu bu durumu değiştirme gayreti içerisinde olan Çar II. Aleksander, 1861 yılında azat kararı alarak serfliği ortadan kaldırmış olsa da, bu durum serfler için bir başka problemi de beraberinde getirmiştir. Çiftçiler, daha önce efendisinin hizmetinde ve efendisi adına işletmiş olduğu toprağı, 1861 yılında yapılan değişiklik sonrası yine efendisinden tarımsal amaçlı kullanmak için (toprak) satın almak zorunda kalmıştır. Söz konusu satın alma işleminde; satış fiyatının %20’lik kısmını hemen satış aşamasında ödenmesi, geri kalan kısmı için ise 50 yıllık bir borçlanma öngörülmüştür. Yine vergilendirmenin kazanca göre alınmaması nedeniyle de, özgürleşen bu çiftçiler ekonomik olarak giderek kötü duruma düşmüşlerdir. Bu durumun sonucu olarak 1800’lerin sonlarına doğru çiftçiler arasında yoksulluk hat safhaya ulaşmıştır.⁶⁷

“Çarlık Rusya’sının işleyişi, toprak sahiplerinin idari bir rol üstlendiği feodal sisteme dayanıyordu. Azat’la beraber toprak sahiplerinin bu yetkisi alınınca, bunun yerine yeni bir mekanizma kurulması zorunlu oldu. Köylüler düzeyinde ise bu yapı köy komünlerinde ortaya çıktı (obçına).”⁶⁸ Obçına Rus popülistleri düşüncesinde merkezi bir rol oynamaktaydı. Bu yapıların kendi kendilerini yönetiyor olmaları, toprak üzerinde köylülerin kolektif mülkiyeti olması ve köylüler arasında eşitlik temelli cemaat hissi uyandırmaları, bütünlüğü sağlamaları narodnikler için ilham kaynağı olmuştu.⁶⁹

Çiftçiler arasında yoksulluğun giderek yaygınlaşmaya başladığı bu dönemde, daha sonra entelektüel, devrimci, ütöpik-sosyalist gibi isimlerle anılacak olan Narodniki

⁶⁵ Spier, T. (2006). 42.

⁶⁶ Spier, T. (2006). 42.

⁶⁷ Spier, T. a.g.e., 42.

⁶⁸ Taggart, P. (2004). 61.

⁶⁹ Taggart, P. a.g.e., 61.

hareketinin temelleri de atılmaya başlanmıştır. Bu şartlar altında 1870’li yılların başlarında binlerce üniversite öğrencisi bir araya gelerek “halka gitme” kararı almışlardır. Entelektüel olarak adlandırılan bu hareketin öncülüğünü, Alexander Herzen, Michail Bakunin gibi isimler yapmışlardır. Narodniki olarak adlandırılan bu kişiler devrimci bir hareket tarzı izleyerek çiftçilerin yaşamış oldukları kötü durumdan kurtulabileceğine inanmışlardır.⁷⁰

Devrimci Rus popülist hareketi, hayalini kurdukları toplumsal dönüşümün merkezine köylüleri yerleştirirken, bu hareketin uygulanmasına yönelik yalnızca köylüye gitme stratejisini benimsemişlerdi. Bu bağlamda, hareket profesyonellikten uzak bir entelektüel girişimdi. “1874 yılında halka giden narodniklerin yazılı bir programı ya da örgütü yoktu. Kentli entelektüel çevrelerden geliyorlardı ve siyasal çalışma konusunda görece deneyimsizdiler. Köyden köye giderek devrimci broşürler dağıttılar ve kimseyi ayırt etmeksizin karşılarına çıkan her köylüye toprağın kökten yeniden bölüşümünü ve devrimin gerekliliğini anlattılar.”⁷¹

Tarım alanında uygulanan mevcut sistemin devrim aracılığı ile dönüşüme ihtiyacı olduğu görüşünü savunan narodniklerin bu heyecanı, zaman içerisinde hayal kırıklığına dönüşmeye başlamış, devrime olan inanç köylüler tarafından çokta kabul görmemiştir. Ayrıca ezilen sınıf olarak gördükleri köylülerin, zaman içerisinde aslında çıkarıcı olduklarını düşünmeye başlayan narodnikler, köylülerin kendilerine karşı mesafeli yaklaştığını da inanmaya başlamıştır. Bir diğer hayal kırıklığı ise, bedensel emeğe alışık olmayan narodniklerin, köy yaşamını basite indirgemesinden kaynaklanmıştır. Böylelikle narodnikler, köylülere benzer bir hayat sürmenin oldukça zor olduğunu görmüşlerdir. Yaşanan bu hayal kırıklıkları ve kullanılan propaganda yönteminin başarısızlığa uğraması hareketin dönüşüme uğramasına neden olmuştur. Bu dönüşüm sonrası; hareket açısından, artık içerisinde şiddet unsurlarını da barındıran yeni bir döneme girilmiş, 1873 ve 1877 yılları arasında hareketin mensuplarına yönelik toplu tutuklama kararları uygulanmıştır. Sayıları 1600’leri bulan tutuklamaları, 1877 ve 78 yıllarındaki davalar izlemiştir. Böylelikle popülistlerin dikkati köylülerden uzaklaşarak, şiddeti bir aracılığıyla devlete karşı yönelmiştir. Köylüler tarafından hayal kırıklığına uğratılan popülistler, strateji değiştirerek propagandadan teröre yönelmeye başlamıştır. Propaganda yolu ile dönüşümle kıyaslandığında, terörün çok daha iyi bir örgütlenme modeline ihtiyaç duyması hareketin

⁷⁰ Spier, T. (2006). 43.

⁷¹ Taggart, P. (2004). 65.

de stratejisinin değişmesine neden olmuştur. Söz konusu bu örgütlenme, Mark Tnatanson tarafından ilki 1863 yılında yaklaşık 1000 üyeli küçük ve gizli bir örgüt olan *Toprak ve Özgürlük* hareketinin 1876 ve 1878 arasında yeniden canlandırılmasıyla hayata geçirilmeye çalışılmıştır. Köylülere toprak verme ve devleti yok etme amacıyla canlandırılan bu örgüt, zamanla merkezileşmiş ve örgütlenmeyi başarabilmiştir.⁷²

Sonuç olarak başlangıçta entelektüel bir öğrenci hareketi olarak, hiçbir şiddet ögesi içermeden başlayan Rus popülist hareketi daha sonra şiddete yönelerek artık içerisinde şiddet ve hatta terörü barındıran bir harekete dönüşmüştür.

Bu dönem Toprak ve Özgürlük hareketi incelendiğinde, bir tarafta terör faaliyetlerini sürdürmek isteyenlerin, diğer taraftan ise söz konusu terör eylemlerine son verilmesi gerektiğini savunanların olduğu görülmektedir. Bu yönüyle hareket, kendi içerisinde farklı fraksiyonlara bölünmek zorunda kalmıştı. Terör faaliyetlerine devam edilmesi gerektiğini vurgulayan kitle, nihai hedef olarak Çar'ın öldürülmesi gerektiğini savunmaktaydı. Böylece Toprak ve Özgürlük 1879'da bölündü ve Halkın İradesi adlı yeni bir grup terörü sürdürdü. Söz konusu terör faaliyetlerinin devam etmesi gerektiğini savunan grup, Çar'a ölüm fermanı çıkardı ve bu amaçla bir dizi bombalı saldırı başlattı. Bir dizi girişimden sonra 1881 yılında grup başarıya ulaştı. Bu aynı zamanda hareketin sonu da getirdi ve Çar III. Aleksander hareketin liderlerine yönelik tutuklama, mahkûm etme veya idam etme kararlarını aldı.⁷³

Rus popülist hareketi kendi içerisinde yaşanan ayrışma ve bölünmelerle ve Rusya'da yaşanan sosyo-ekonomik değişimlerin de etkisiyle 1800'lerin sonlarına gücünü yitirmiştir. Rus popülist hareketi, Amerikan popülist hareketi gibi halkı temsil etme amacıyla ortaya çıkmış olsa da, bu hareket halkın içerisinden çıkmamıştır. Yine Amerika örneğindeki gibi aşağıdan yukarıya doğru bir hareketten çok, propaganda faaliyetleri ile devrimi ve dönüşümü hedeflemiş bir harekettir. Ayrıca kendi içerisinden, zamanla teröre yönelen marjinal grupların çıkarılmasına engel olamamıştır.

Rus popülizmi, değişim talebini dile getiren fakat topyekûn bir rejim değişikliğini savunmayan genel popülist hareketten ayrışmaktadır. Bu yönüyle hareket; otorite ile

⁷² Taggart, P. (2004). 65-67.

⁷³ Taggart, P. a.g.e., 67.

aydınlar arasında yaşanan gerilimin zaman zaman şiddetle sonuçlandığı, devrimci bir popülist harekettir.

Rus popülizminin Amerikan popülizminden en belirgin farkı; bu girişimin antikapitalist bir hareket olmasıdır. Narodniki hareketi 19.yüzyılın ortalarından Alexander Herzen ve beraberindekilerle büyük bir ivme yakalamayı başarabilmiştir. Hareketin temelinde sosyalist Rusya iddiası yer almış, sosyalizmin Rusya’da ilerleyen yıllarda ne şekilde başarıya kavuşabileceği yaklaşımı hareketin yönünü belirlemiştir. Bu yaklaşımın bir sonucu olarak, Narodniki hareketinin yayılmasında işçiler yerine köylülerin tercih edilmiştir.⁷⁴

Yine Amerikan popülizminden farklı olarak Rus popülizmi temsili siyaset karşıtı bir duruş sergilemiş, hareket zamanla antidemokratik bir yapıya ve hatta terör faaliyetleri ile sistemsel dönüşümü gerçekleştirme gayreti içerisinde olan bir örgüte dönüşmüştür. Ütopik bir değişim öngörüsüyle ve bu değişimin temeline köylüleri yerleştirerek yola çıkan Rus popülist hareketi Amerikan popülist hareketi ile kıyaslandığında daha başarısız olduğu görülmektedir.

Popülizme dair çalışmalarda, Rus popülist hareketi sık sık diğer popülist hareketlerle karşılaştırılmakta, özellikle popülizmin tarihsel boyutuna yönelik çalışmalarda Rus popülizmi büyük önem arz etmektedir. Bununla birlikte, Amerika örneğinde olduğu gibi popülizmin siyasal bir yapıya bürünerek, siyasal bir parti haline dönüştüğü popülist hareket, Rus popülizminde görülememiştir. Bu durum, partileşerek seçimlere katılan diğer popülist hareketlerle Rusya örneğinin birlikte ele alınmasını zorlaştırırsa da, Rus hareketi *tarımsal popülizmin* en somut örneği olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.3. Radikal Sağ ve Aşırı Sağ

Aşırı Sağ kavramına yönelik farklı yaklaşımlar ele alınmadan önce, söz konusu kavrama dair siyaset bilimi başta olmak üzere, farklı alanlarda yaşanan kavram kargaşasının giderilmesi gerekmektedir. Söz konusu bu kargaşanın nedeni, çoğu zaman aşırı sağ kavramı ile radikal sağ kavramının aynı durumu ifade için, birbirinin yerine kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle, öncelikle her iki kavrama dair farklı

⁷⁴ Priester, K. (2012). 212-213.

tanımlama girişimlerinin ele alınmasının söz konusu anlam karışıklığının giderilmesine katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

1.3.1. Radikal Sağ

Aşırı sağ ve radikal sağ kavramları çoğu kez her iki kavrama dair genel bir tanımlama yapılamadan, aynı durumu işaret etmek için kullanılmaktadır. Söz konusu pejoratif kullanımın sebeplerine bakıldığında, kavramsallaştırma denemelerinde aşırı sağ ve radikal sağa ilişkin genel bir sınırlama yapılamadığı görülmektedir. Bu hususta, Stöss, sosyal bilimlerde aşırı sağ kavramının tartışmalı ve net olmadığını belirtmiş, genel kabul görmüş bir Aşırı sağ tanımlaması veya aşırı sağ teorisinin bulunmadığını belirtmiştir.⁷⁵ Peki, “Aşırı Sağ” ve “Radikal Sağ” kavramları gerçekten de aynı olguyu tanımlamakta mıdır?

Etimolojik olarak incelendiğinde; “Aşırı” (extreme) kavramı Latince “ex-ter” (dışarıda) kelimesinden türemiş ve exterior (daha da dışarıda bulunan) ve extremus (en dışardaki) şeklinde sıfatlaştırılarak kullanılmıştır.⁷⁶

Aşırı kavramı, genel olarak haddinden fazla, abartılı, ileri derecede gibi anlamlarda kullanılmakta, bu yönüyle var olması gerekenden fazlasını içeren, negatif bir durumu/olguyu işaret etmektedir. Alışlagelmişin dışındaki durumu ifade eden kavram, alışlagelmişin normal olarak kabulüne de olanak tanımaktadır.

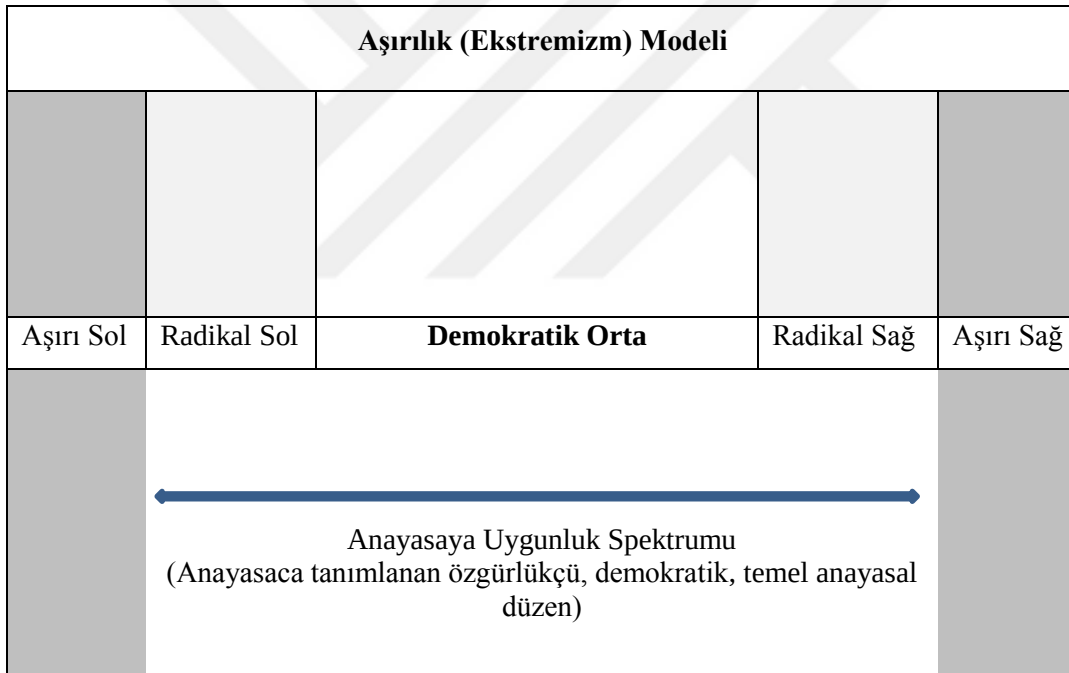
“Radikal” kavramı ise yine Latince “radix” (kök) kelimesinden türemiştir.⁷⁷ Genel olarak kökten, köklü, kesin gibi anlamlarda kullanılmaktadır. Aşırı kavramı gibi net bir negatifliği (durumu) ifade etmemekle birlikte, zaman zaman meydana gelen değişiklik ya da alınan bir kararın fayda sağladığı/sağlayacağı inancı ile olumlu durumun ifadesinde de kullanılmaktadır. Bu yönüyle *aşırı kavramı* salt bir olumsuzluk ifadesiyken, *radikal kavramı* için aynı durum söz konusu değildir.

⁷⁵ Stöss, R. (2007). Rechtsextremismus im Wandel. Berlin: Friedrich Ebert Stiftung, 14.

⁷⁶ Willer, S. (2005). Radikalität als Sprachspiel., L. Fuest ve J. Löffler. (Hrsg.). *Diskurse des Extremen. Über Extremismus und Radikalität in Theorie, Literatur und Medien*. Würzburg: Königshausen & Neumann Verlag, 61-62.

⁷⁷ Willer, S. a.g.e., 61-62.

Söz konusu kavramların kullanımına ilişkin Bundesamt für Verfassungsschutz'un (Almanya Anayasayı Koruma Federal Dairesi) yaklaşımı da oldukça dikkat çekicidir. Federal Daire, aşırı kavramını; Almanya Anayasası'nın temel bileşenleri olan özgürlükçü, demokratik düzenlemelere yönelik karşı girişim çabaları olarak yorumlamaktadır. Yine söz konusu kavram ile radikal kavramının sıklıkla birbirinin ikamesi olarak kullanılmasının da hatalı olduğunu belirtmektedir. Radikal kavramına ilişkin ise; radikal politik görüşlerin çoğulcu, demokratik toplumsal düzen içerisinde meşru hareketler olduğunu belirtmektedir. Bu noktada radikal görüşlerin gerçekleştirilmesinde dahi, anayasal düzenin tanınması ve bu düzene riayet edilmesi şartıyla herhangi bir kısıtlama olmadığını belirtmektedir.⁷⁸ Aşırı ve radikal ayrımına ilişkin Stöss'te benzer bir yaklaşımla Almanya'daki mevcut algılamaya ilişkin "Aşırılık Modeli"⁷⁹ geliştirmiştir.

Şekil 1.2. Aşırılık modeli

Söz konusu modellemeye göre; Radikal sağ/radikal sol, "demokratik orta" olarak tabir edilen Anayasal düzen içerisinde, bir başka ifade ile meşru siyaset alanının sınırları içerisinde yer almaktadır. Bu yönüyle, özgürlükçü, demokratik temel Anayasa düzenini ihlal etmemektedir. Buna karşın, aşırı sağ/aşırı sol ise söz konusu Anayasal düzenin dışında kabul edilmekte ve böylelikle meşru görülmemektedir. "Demokratik orta"ya daha

⁷⁸ <https://www.verfassungsschutz.de/de/service/faq/> (Erişim: 08.12.2016)

⁷⁹ Stöss, R. (2007). 19.

uzak olarak konumlandırılan aşırı sağ/aşırı sol, Anayasal sistem içerisinde belirgin bir şekilde radikal sağdan ve radikal soldan ayrıışmaktadır. Siyaset bilimi açısından bir değerlendirme yapıldığında; radikal sağ sistemin içerisinde yer alan bir siyasal hareket, aşırı sağ ise siyasal sistemin bizatihi kendisine karşı, sistem dışı bir hareket olarak yorumlamak mümkün görünmektedir.

1.3.2. Aşırı Sağ

Aşırı sağa ilişkin kavramsallaştırma denemeleri incelendiğinde, hemen hemen tüm tanımlama girişimlerinin aşırı sağın sistem karşıtı konumu üzerinden yapıldığı görülmektedir. Bununla birlikte bu girişimlerdeki bir başka ortak nokta ise aşırı sağın politik yaklaşım olarak net bir şekilde ötekileştirme yolunu seçtiğidir. Butterwegge'de aşırı sağa ilişkin benzer bir düşünceden hareketle aşırı sağın *biz ve öteki* algısı üzerinden politik söylem geliştirmeye çalıştığını belirtmiştir. Butterwegge aşırı sağı, çoğunlukla tehditkâr açıklama/şiddet yolu ile demokratik temel hakları sınırlandırmayı veya ortadan kaldırmayı amaçlayan kişisel veya organizasyonel girişimler olarak tanımlamaktadır. Aşırı sağ, bu girişimlerle; fiziksel görünümü, kökeni dünya görüşü, dinsel aidiyeti ve diğer tercihleri ile çoğunluğu oluşturan genel ortalamadan farklı olan azınlığı hedef almaktadır.⁸⁰

Jaschke'de aşırı sağın sistem karşıtı konumuna dikkat çekerek, aşırı sağı: ırkçı da etnik temele dayanan, etnik homojenlik arayışında, bireysellikten önce birlikteliği hedefleyen, liberal demokrasilerin çoğulculuğunu reddeden, demokratikleşmenin ilerleyişine karşı olan, organize olmuş veya olamamış davranış, hareket veya düşünceler bütünü olarak tanımlamaktadır. Aşırı sağ, çok kültürlülüğün açıkça reddedildiği bir hareket olarak Avrupa çapında sosyal bir hareket formuna bürünen ve bir protesto tarzı olarak karşımıza çıkan antidemokratik bir harekettir.⁸¹

Stöss ise aşırı sağın dört temel özelliğini⁸²:

1. Aşırı sağ, aşırı milliyetçilik ile emperyalist bir büyük güç olma amacını taşır,

⁸⁰ Butterwegge, C. (1996). *Rechtsextremismus, Rassismus und Gewalt. Erklärungsmodelle in der Diskussion*. Darmstadt, 27.

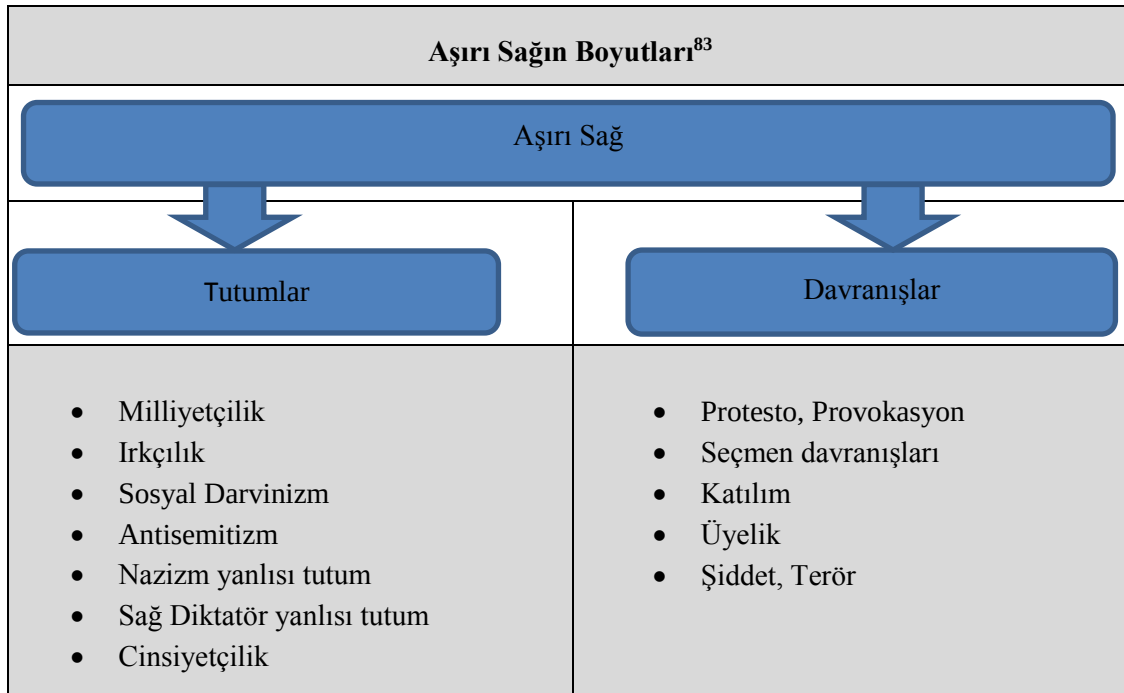
⁸¹ Jaschke, H. G. (2001). *Rechtsextremismus und Fremdenfeindlichkeit. Begriffe Positionen Praxisfelder*. (2. Auflage). Wiesbaden: Westdeutscher Verlag, 30-31.

⁸² Stöss, R. (2007). 25.

2. Aşırı sağ evrensel eşitlik ve özgürlük ilkelerini reddederek, düşünce özgürlüğü, inanç özgürlüğü, düşüncesini açıklama hürriyeti gibi özgürlüklere karşı olumsuz bir tavır takınır,
3. Aşırı sağ halkın egemenliğine, çoğunluk sistemine ve parlamenter sisteme karşıdır, tek parti sisteminin ideal olduğu görüşünü benimser,
4. Aşırı sağ homojen bir toplum anlayışına sahiptir,

şeklinde sıralanmaktadır.

Yine aşırı sağın “tutum ve davranış” açısından farklılık gösteren boyutlarının olduğunu belirten Stöss, söz konusu ayrıma ilişkin Aşırı sağın boyutları isimli bir modelleme geliştirmiştir. Buna göre, aşırı sağın tutum ve davranışlarının farklılığı, oy verenlerin tamamının aktif olarak politika ile ilgilenip ilgilenmemesinden kaynaklanmaktadır. Söz konusu ayrıma göre, Stöss, hareketin, nihai hedefine ulaşabilmesi için davranışlarının tutumlarından farklı olabileceğini iddia etmektedir. Bir başka ifade ile hareketin sergilemiş olduğu davranışlar, tutum olarak belirlediği hedeflerine ulaşmada bazen araç olabilmektedir.

Şekil 1.3. Aşırı sağın boyutları

⁸³ Stöss, R. (2007). 27.

Klaus von Beyme ise aşırı sağı açıklarken kavramın sıklıkla sağ popülizm ile karıştırılmasından hareketle bahse konu iki hareket arasındaki farklılık üzerinden aşırı sağı açıklama yolunu seçmiştir. Buna göre aşırı hareketler, mevcut siyasal düzenin ortadan kaldırılması ya da radikal şekilde dönüşümünü amaçlamaktadırlar. Sağ popülist hareketler tarafından kabul gören anayasal kurallara karşı aşırı sağın yaklaşımı doğrudan bu kuralların ortadan kaldırılması yönündedir. Popülist hareketler tarafından talep edilen halkın devlet başkanını seçmesi veya sıklıkla referanduma gidilmesi gibi değişim talepleri genellikle sınırlı ve görece makuldür.⁸⁴ Buna karşın aşırı sağın talepleri ise marjinal ve sistemin bizihi kendisine yöneliktir. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde aşırı sağ ve sağ popülizm hareketleri ayrıntılı olarak ele alınacağı için, bu bölümde bahse konu benzerlik ve farklılıklara kısaca değinilmiştir.

1.3.3. Aşırı Sağ ve Fransa Örneği

Aşırı Sağ ve Fransa örneğine dair çalışmalarda, genellikle kronolojinin esas alındığı bir yöntem izlenmekte, Fransa'nın aşırı sağ ve sağ popülizm bağlamında yaşamış olduğu dönüşüm ise göz ardı edilmektedir. Söz konusu dönüşümün daha net ortaya konulabilmesi amacıyla Fransız aşırı sağının, iki farklı bölüm halinde ele alınması gerekmektedir. Bu bağlamda; çalışmada, Fransa'da aşırı sağın tarihsel gelişimi ve aşırı sağın sağ popülizme evrimi farklı başlıklar altında ele alınmaya çalışılacaktır. Böylelikle Fransız aşırı sağının farklı dönemlerde göstermiş olduğu ideolojik dönüşüm, bir başka ifade ile aşırı sağın tarihsel süreçte yaşamış olduğu ideolojik değişimin daha net ortaya konulabileceği değerlendirilmektedir.

1.3.3.1. Fransız aşırı sağının tarihçesi ve geleneksel Fransız sağ

Fransız sağının politik düşünce tarihinin köklerine bakıldığında, bu hareketin Fransız Devrimi'ne karşı yürütülen muhalefet hareketlerine kadar uzandığı görülmektedir. Karşıdevrimci hareketlerin gelenekselci tutumlarından, monarşi yanlısı rejim yanlılarının devrime karşı geliştirdikleri düşünceler bütününe kadar aşırı sağın izlerine ulaşmak mümkündür. Dönemin politik olarak etkin konumda olan başlıca devrim karşıtı akımları ise, başta Ultra-Royalistler, ve meşruiyetçiler olmak üzere çeşitli karşıt gruplar olarak

⁸⁴ Beyme, K. (2010). Populismus und Rechtsextremismus in postmodernen Parteiensystemen. D. Gehne, T. Spier. (Hrsg.). *Krise oder Wandel der Parteiendemokratie?*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 183-184.

karşımıza çıkmaktadır.⁸⁵ Bu hareketler, mevcut düzen ile modernleşmenin karşı karşıya geldiği, yaşanan toplumsal değişim hemen her alanda fazlasıyla hissedildiği dönemlerde seslerini daha gür çıkarmaya başlamışlardır. Bu yönüyle bu hareketler, protest hareketler olarak sınıflandırılmaktadır.

“Fransız aşırı sağının ilk referansı olarak görülen ‘Bonapartizm’, Bonaparte ailesinin elindeki hanedanlıkla ilişkili olarak her iki Napolyon (I., III.) dönemine de göndermede bulunur. Ancak ‘Bonapartizm’in kavramlaşması Louis Napoleon döneminin (özellikle 1852-1859 diktatörlük dönemi) referanslarıyla gerçekleşmiştir. Demokrasiyle otoriter rejimin bileşimi, plebisitle halka onaylatılan diktatörlük çağrışimleri yapan Bonapartizm, Napoleon Bonaparte’da da, Lois-Napoleon Bonaparte’da da otoritenin kişiselleştirilmesi biçiminde ortaya çıkmıştır.”⁸⁶

Bonapartizm hareketi yarı mutlakiyet, yarı demokrasi çağrışımı yapan bir deneyim olarak, İtalyan faşizminin totalitarizme varan boyutundan farklı bir boyutta değerlendirilmelidir. Bonapartizme dair yaklaşımlar, hareketin klasik bir faşist hareket olarak değerlendirilmemesi gerektiği noktasında birleşmektedir. Bu bağlamda, hareket, kamu düzeninin, can ve mal güvenliğinin sağlanamadığı, merkezi otoritenin sarsıldığı bir ortamda otorite-örgürlük arasında gidip gelen bir ortamda üretilmiş bir projedir. Yaşanan bu dönem monarşiden liberal demokrasiye geçiş sürecinde yaşanan krizlerin aşılmaya çalışıldığı bir ara dönem olarak görülse de, Bonapartizm bir tür ön faşizm olarak görülebilir.⁸⁷

Jaschke’ye göre Fransız aşırının tarihsel gelişimi incelendiğinde farklı zamanlarda ortaya çıkmış aşırı sağ hareketler olsa da, Fransız sağının dönüm noktası 1887-1888 yıllarında yaşanan “Boulangier Krizi” dir.⁸⁸ Fransız ordusunda görevli General Georges Boulanger’in ordudan alınması ile başlayan süreç, Boulanger’in Paris milletvekili olarak 1889 yılında seçilmesi ile artık geniş halk kitlelerine ulaşma potansiyeline sahip bir harekete dönüşmüştür. Hareketin oluşumunda, aşırı sağ unsurlarla birlikte, monarşizm yanlıları ve geçmişte Bonapartizm hareketine yakın kişiler yer almışlardır. Yasama organı ile yürütme organının tamamen ayrılması, bununla birlikte güçlü bir hükümet sisteminin

⁸⁵ Greß, F., Jaschke H. G., Schönekäs K. (1990). *Neue Rechte und Rechtsextremismus in Europa. Bundesrepublik Frankreich Grossbritannien*. Wiesbaden: Springer Fachmedien, 26.

⁸⁶ Vardar, D. (2004). 73-74.

⁸⁷ Vardar, D. a.g.e., 75.

⁸⁸ Greß, F., Jaschke H. G., Schönekäs K. (1990). 26.

kurulması gerektiği görüşünü savunan Boulanger hareket, 1889 seçimlerinde % 8,9 oy oranı ile dönemin siyasal hayatına damgasını vurmuştur. Hareketin hızlı yükselişi, Fransa'da hareketi destekleyen monarşizm yanlıları arasında heyecan yaratmış olsa da, varlığını devam ettirememesi, parlamenter sistem karşısı aşırı sağ için hayal kırıklığına neden olmuştur.⁸⁹

Dreyfus skandalı⁹⁰ ise aşırı sağın yükselişinde katalizör görevi görürken, milliyetçilik ve Anti-semitizm ise bu yükselişte merkezi rol oynamışlardır. Fransız aşırı sağ tarihinde, 1905 yılında Charles Maurras tarafından kurulan Ligue d'Action Française ve bu hareketin öğrenci organizasyonu olan Federation des etudians d'Action Française gibi hareketler, diğer toplumsal ve sosyal olaylar gibi aşırı sağın yükselişinde itici güç olarak rol oynamışlardır. Bu hareketler daha sonra sağ popülizmin entelektüel yönünün gelişimine de katkı sağlamıştır. Kültürel bir proje olarak cumhuriyetçi yapıya karşı çıkan ve monarşist bir temele dayanan bu girişim; gelenelselci, milliyetçi ve pozitivist felsefeye dayanmaktadır. Bu hareketleri 1927 yılında kurulan Croix de Feu gibi hareketler izlemiştir. Bolangist gelenekten gelen bu hareket, İtalyan faşizminden de etkilenmiştir. Yine 1936 yılında kurulan parti Populaire Français faşist bir hareket olarak 250.000 üyeye kadar ulaşmayı başarabilmiş kitlesel bir hareket olarak Fransız aşırı sağında yerini almıştır.⁹¹ 1944 yılında Vichy Rejiminin sona ermesini müteakip, aşırı sağcı hareketler tekrar tartışılmaya başlanmış, aynı yıl uygulamaya konulan hukuki düzenlemeler çerçevesinde 160.000 den fazla kişi çeşitli davalarda yargılanmıştır.⁹²

Fransız aşırı sağının yükselişinde 1950'li yıllar dikkat çekici bir öneme sahiptir. 1953 yılında Pierre Poujade tarafından kurulan Union de Defense des Commerçants et Artisans (UDCA), küçük çaplı işyeri sahiplerinin vergilere ve hükümet otoritesine karşı muhalefet etmeleriyle ve bu alanda yükselen sesleri biraraya getirerek, işyerleri önünde büyük kalabalıklar oluşturması ile kurulmuştur. Pieere Poujade'nin liderliğinde; vergilere, genel olarak bürokrasiye ve siyasetçilere karşı olan bu hareket, 1955 yılında Union et

⁸⁹ Sternberger, D. und Vogel, B. (Hrsg.). (1969). *Die Wahl der Parlamente und anderer Staatsorgane*. Ein Handbuch, Band 1, , Berlin: Europa, Erster Halbband, 472-473.

⁹⁰ Fransa ordusunda görevli, Yüzbaşı Alfred Dreyfus'un Alman istihbaratı adına çalıştığı iddiası ile vatana ihanet suçundan 1894 yılında ömür boyu hapse mahkûm edilmesi ile başlayan süreçtir. Bu süreçte aleyhine hiçbir delil bulunmamasına rağmen hapis cezası alan Dreyfus'un, 1906 yılında yeniden yargılanması gündeme gelmiş ve yeniden yargılanarak beraat etmiştir. Birinci Dünya Savaşı'nda aktif olarak görev alan Dreyfus, 1935 yılında Paris'te ölmüştür. Bu konu için Bakınız: Bergmann, W. (2004). *Geschichte des Antisemitismus*. München: Verlag C.H. Beck.

⁹¹ Greß, F., Jaschke H. G., Schönekeş K. (1990). 26-27.

⁹² Greß, F., Jaschke H. G., Schönekeş K. (1990). 29.

Franternite Française (Fransız Birliği ve Kardeşliği, UFF) isimli bir partiye dönüşmüştür. UFF 1956 yılı seçimlerinde oyların %11,6'sını alarak beklenmedik bir seçim başarısına imza atmış ve parlamentoda 52 vekille temsil edilmeyi başarabilmiştir. Söz konusu parlamenterler arasında daha sonra Front Natioanal'de siyasi hayatına devam edecek olan Jean-Marie Le Pen ismi de dikkat çekicidir. İlerleyen yıllarda Poujadizm hareketinin seçimlerde almış olduğu kötü sonuçlar, iç çelişkiler ve Cezayir Savaşı'nın getirdiği yeni siyasal ortam nedeniyle elde ettiği başarıyı yitirmiştir.⁹³

“19.yüzyıl sonu Avrupasında yaşanan dönüşümler ve çalkantıların Fransa'da Üçüncü Cumhuriyet kriziyle birleşmesi, aşırı sağ çevresinde oluşan siyasal hareketlere geniş bir zemin hazırlamıştır. Bu dönemde, artık sanayileşmiş bir ülke olan, ama parlamenter demokrasiye geçişin sıkıntılarını atlatamamış, yani henüz sağlamlaşmış (konsolide) bir demokrasisi olmayan Fransa'da yaşanan hızlı değişimin ürküttüğü kitleleri toplayan, sürükleyen birçok aşırı sağ akımın siyasal sahneye çıkışına tanık olmuştur.”⁹⁴

1.3.3.2. Fransa'da aşırı sağın evrimi

Liberal demokrasilerde yaşanan siyasal, sosyal ve ekonomik sorunlar, siyasal kurumlara karşı güvenin giderek azalması, seçmen-parti bağının giderek gücünü yitirmesi, temsil sorunu, kimlik sorunu vb. gibi unsurlarla tanımlanabilecek kriz durumunun fırsata çevrilmesi popülist sağ⁹⁵ hareketlerin siyasal etki alanlarının genişlemesine olanak tanımıştır.⁹⁶

Ulusal Cephe Partisi'nin kuruluşundan itibaren geçen on yıllık süre dikkate alındığında, oldukça başarısız olduğu görülmektedir. Bu dönem sıklıkla parti içi çekişmeler yaşanmış, bütünlüğü sağlayamayan parti yalnızca bir defa %1 oranında oy almayı başarabilmiştir. Parti 1980'li yıllardan itibaren görece başarılı sonuçlar almaya başlamıştır. UC'nin almış olduğu bu sonuçlarda, şüphesiz kendisi dışında, François

⁹³ Taggart, P. (2004). 98-99.

⁹⁴ Vardar, D. (2004). 71.

⁹⁵ Yazar “Sağ Popülizm” kavramı yerine “Popülist Radikal Sağ” ifadesini kullanmaktadır. Yine söz konusu harekete dair kavramsallaştırma denemelerinde P-A. Taguieff tarafından “Ulusal Popülist”, H. Kitschelt tarafından “Yeni Radikal Sağ”, H. G. Bets tarafından “Popülist Radikal Sağ”, Pierro Ignazi tarafından “Yeni Aşırı Sağ” kavramları kullanılmaktadır. Kavramların kullanımına ilişkin Bknz: Vardar, D. (2004). 125.

⁹⁶ Vardar, D. (2004). 125.

Mitterrand yönetimiyle iktidara gelen sosyalistlerin ekonomi politikaları dolaylı da olsa etkili olmuştur.⁹⁷

Popülist radikal sağ çizginin tipik bir örneği olan Ulusal Cephe Partisi'nin (Front National), siyasal sahnede edindiği yerde, otoriter sağın dış görüntüsünü değiştirmiş bir biçimde gelmiş olması etkilidir. Parti, benzeri diğer partiler gibi aşırı sağın süreklilik gösteren referanslarını çeşitli biçimlere büründürerek yeniden gündeme getirmiştir. Partinin en tanınmış sloganlarından olan “Önce Fransızlar” sloganı, etnik-dini ulusçuluğu içinde barındıran partinin popülizm formülünü özetler niteliktedir. “Saf” halkla kozmopolit elitler arasındaki mücadelenin amacının, “halka iktidarı geri vermek” iddiasında olduğunu savunan partinin demokrasi anlayışı da doğrudan demokrasidir. Temsili sisteme karşı, popülist bir saflaştırma projesi olan bu anlayış, endüstri sonrası demokrasinin uyum sorunlarının yaşandığı Fransız toplumunda kendisine yer edinmeyi başarabilmiştir.⁹⁸

Vardar tarafından da dile getirilen “Saf Halk”, gerek aşırı sağın gerekse sağ popülizmin karakteristik düalist bakış açısının bir yansımasıdır. Bu bakış açısı iyi-kötü karşılaştırmasında olduğu gibi, kutuplaştırıcı bir bakış açısı temeline dayanmaktadır. Ulusal Cephe Partisi’de yine bahse konu yaklaşımdan hareketle, saf halk ile elitleri karşı karşıya getirerek, toplumsal kutuplaşmanın zeminini bu iki farklılık üzerinden oluşturmaya çalışmıştır. Bu kutuplaşma, aynı zamanda görüş aykırılıkları, tutum ve davranış farklılıkları gibi nedenlerle parçalı halde bulunan aşırı sağa ait farklı fraksiyonlarında bir araya getirilmesine olanak tanımıştır.

80’li yıllara kadar Ulusal Cephe Partisi, seçimlerde almış olduğu sonuçlarla inişli çıkışlı bir tablo çizmiştir. Partinin Fransız aşırı sağının temsilcilerinden Nouvel Ordre (Yeni Düzen) hareketi ile yaşamış olduğu siyasal rekabet ve siyasal arenada yer edinme çabası 1973 yılına, partinin dağılmasına kadar sürmüştür. 1974-1978 yılları UC için, yerel örgütlerin ulusal düzeye yayılması, düzenli yayın organlarının oluşması ve yönetimin mekanizmasını yerleştirmek gibi sorunların çözümüne yönelik bir partileşme dönemi olarak kabul edilir. 1981 genel seçimlerinde % 0,4 oranında oy almayı başarabilen UC, 1986 yılında bu oranını % 9,6’ya seviyesine kadar çıkararak, Fransız siyasi hayatında yerini sağlamlaştırmayı başarmıştır. Parti, 1988 cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Le Pen

⁹⁷ Kempin, R. (2017). Der Front National. Erfolg und Perspektiven der “stärksten Partei Frankreichs”. Berlin: SWP-Studie, (2017/S 06), 7.

⁹⁸ Vardar, D. (2004). 131-132.

önderliğinde %14,4'lük oy oranına erişerek Fransız aşırı sağının rekorunu kırmış, 1995 cumhurbaşkanlığı seçimlerinde %15 seviyesinde oy almayı başarmıştır. 1997 genel seçimlerinde ise bu oranını koruyarak %15 oranında oy almıştır. 2002 yılı cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Chirac'ın karşısında ikinci tura çıkmayı başaran Le Pen, beklenmedik bir başarı kaydetmiştir. İkinci tura kalmasını müteakip, kendisine karşı büyük çaplı kampanyalar düzenlenmiş, Fransa'da Le Pen karşıtı bütüncül bir karşı hareket başlamıştır. Yürütülen karşıt kampanyalarında etkisiyle nihayet 2002 Genel Seçimlerinde UC parlamento dışı kalmıştır.⁹⁹

Ulusal Cephe Partisi aşırı sağın tüm özelliklerini barındıran bir parti olarak baba Le Pen önderliğinde ülkedeki diğer aşırı sağ hareketlerinde bir çatı altında toplamayı başarabilmiştir. Bu durum partinin o dönem almış olduğu seçim sonuçlarına da yansımış ve parti yabancılara karşı söylemlerini giderek sertleştirme yolunu izlemiştir. "UC, bu süreç içinde bir yandan Fransız 'aşırı sağ'ın yüz yıldır ortak özelliklerini yansıtan, antidemokratik, gelenekçi, yabancı düşmanı ve ırkçı ('yeni ırkçı' bir biçime bürünerek) seçmenini toplayabilmiştir, bir yandan da klasik sağın boş bıraktığı seçmeni etkilemiş ve/veya protesto oylarını toplamıştır."¹⁰⁰ 2011 yılında partinin başına Jean-Marie Le Pen'in kızı Marine Le Pen geçmiştir. Parti, Marine Le Pen döneminde söylem ve davranışları ile daha önce babası tarafından neredeyse salt parti politikası haline gelen Yahudi karşıtı tutumundan giderek uzaklaşmıştır. Yeni dönemde babasından farklı olarak Marine Le Pen, İslamlaşma karşıtı tutumu ile partisinin ideolojik duruşunda yeni bir uzlaş keşfetmiştir.¹⁰¹ Marine Le Pen, babasının aksine, Fransa'nın politik, ekonomik ve sosyal sistemini içten dışa doğru değiştirmek istemiş, bunu uygulayabilmek adına öncelikle politik güç kazanmayı hedeflemiştir. Babası tarafından ustalıkla kullanılan bilinçli provakasyon yöntemiyle sınırlı kalmayan Le Pen, UC'yi sıradan bir protesto partisinden modern bir halk partisine dönüştürmeyi hedeflemiştir.¹⁰²

UC'nin "Ne sağcıyız, ne solcu, biz Fransız halkının temsilcisiyiz" şeklindeki sloganı, partinin aşırı sağcı bir parti olduğu yönündeki söylemleri kabul etmediğini göstermektedir. Siyasal arenadaki rakipleri ve medyanın Le Pen'i sürekli aşırı sağcı bir parti lideri olarak konumlandırmaya çalışması, kendisine karşı oluşturulan cephenin

⁹⁹ Vardar, D. (2004). 135-138.

¹⁰⁰ Vardar, a.g.e., 138.

¹⁰¹ Priester, K. (2012). 113.

¹⁰² Kempin, R. (2017). 9.

giderek genişlemesine olanak tanısa da, elde ettiği seçim başarıların izahında söz konusu aşırı sağ sınıflaması yetersiz kalmaktadır.¹⁰³ UC; ekonomi, laiklik, eşitlik gibi konularda ortaya koyduğu politikaların içeriğini zenginleştirme ve genişletme yoluna giderek daha fazla seçmene ulaşmayı başaramıştır. Le Pen liderliğinde parti söz konusu değerleri yeniden yorumlamıştır. Bu durum partinin farklı durumlara uyum sağlayabilecek söylem geliştirmesine de olanak tanımıştır. Parti adına fayda sağlandığına inanılan durumlarda, iç güvenlik, AB ve göç gibi konular ön plana çıkarılmıştır.¹⁰⁴

UC temsili demokrasinin yaşadığı sorunları fırsata çevirmeyi başaramış, alternatif demokrasi arayışı iddiası ile siyasal yelpazede klasik aşırı sağın dışında bir yer edinmeyi başaramıştır. Parti, sıklıkla demokrasinin bizatihi kendisine karşı olmadığını, siyasal ve sosyal sorunları sistemin yanlış işletilmesinden kaynaklandığını dile getirmiştir. Yine bu tutumuyla, aşırı sağın izlerinden kurtulmayı ve daha fazla seçmene ulaşabilmeyi hedeflemiştir. Demokrasi eleştirinde; devletin Fransız halkının çıkarları doğrultusunda politika üretmediğini vurgulamıştır. Ülkede toplumsal yozlaşmanın giderek arttığını belirten ve yaşanan sorunların çözümünde doğrudan demokrasinin nihai çözüm olduğu savunan partinin politik yaklaşımında, popülizmin izlerine fazlasıyla rastlanmaktadır.¹⁰⁵

Fransız siyasetinde yaşanan merkezileşme, bu merkezden uzak kalmayı başarabilen gerek sağ gerekse sol hareketlerin giderek belirginleşmesine imkân tanımıştır. Bu dönem suç artışı ve toplumsal düzenin yitirilmesi korkusu diğer hareketlerle birlikte Ulusal Cephe tarafından da sıklıkla politik bir araç olarak kullanılmıştır. Yine sosyo-ekonomik değişim sonrası yaşanan toplumsal dönüşüm, toplumun farklı kesimlerini etkilemeye başlamış, özellikle genç ve iyi eğitilmiş kişiler ile ticari faaliyette bulunan sınıf için yaşan bu “değer değişimi” alternatif yorumlamalara da kapı aralamıştır.¹⁰⁶ Söz konusu alternatif yorumlamalar, Fransız halkının UC’ye yönelik algısının değişmesine de neden olmuştur. Daniel Stockemer, Marine Le Pen önderliğindeki UC’yi “Yeni Ulusal Cephe” olarak tanımlarken, UC’nin alternatif söylemleriyle Fransız seçmenin partiye yaklaşımını değiştirmeyi başardığını belirtmektedir. Stockemer de Marine Le Pen sonrası yaşanan değişime dikkat çekerek, daha önce 2002 yılında partiyi *tehlikeli* olarak görenlerin oranının

¹⁰³ Vardar, D. (2004). 140.

¹⁰⁴ Kempin, R. (2017). 13.

¹⁰⁵ Vardar, D. (2004). 146-149.

¹⁰⁶ Greß, F., Jaschke H. G., Schönekeß K. (1990). 23.

%70 seviyesinden, 2002 yılında (Marine Le Pen sonrası) %53 seviyesine kadar gerilediğini dile getirmektedir.¹⁰⁷

Fransız Ulusal Cephe Partisi'nde olduğu gibi, aşırı sağ parti olarak tasnif edilen partilerin özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası demokrasi söylemlerini değiştirerek liberal demokrasiler içerisinde kendilerine yer edinmeye çalıştıkları görülmektedir. UC'de bahse konu aşırı sağ partilerin tipik özelliklerini taşınamaması nedeniyle doğrudan aşırı sağ parti olarak sınıflandırılmamış, sistem içi meşruiyet kazanma gayretiyle konjonktürel gelişmelere bağlı olarak yaşanan güvensizliklerden kaynaklanan boşluğu doldurma gayreti içerisinde olmuştur. Parti, etkilemeyi hedeflediği yeni tabana ulaşmak için, radikal söylemlerden ziyade, giderek merkeze yaklaşan görece daha yumuşak bir söylemde bulunma yolunu seçmiştir.¹⁰⁸ Bahse konu bu değişimi yalnızca sistem içi meşruiyet kazanma gayreti olarak yorumlamanın doğru olmayacağı değerlendirilmektedir. Zira yaşanan bu dönüşüm ile giderek merkeze yaklaşan parti böylelikle daha fazla seçmene ulaşma imkânına kavuşacak ve oy potansiyelini de artırmayı başarabilecektir.

Annie Colloval'de UC'nin söylem ve tutumları ile siyasal bir dönüşüme uğradığına dikkat çekmektedir. Buna göre UC'nin kuruluş tarihi olan 1972 yılından itibaren aşırı sağcı parti kategorisinde, buna karşın 1990'lı yıllardan itibaren ise artık aşırı sağcı bir parti olarak değil, popülist bir parti olarak sınıflandırılması gerektiğini savunmaktadır.¹⁰⁹ UC'nin tarihsel süreçte yaşamış olduğu evrime ilişkin bir başka yaklaşım ise parti liderleri dikkate alınarak açıklanmaya çalışılmakta ve baba Le Pen dönemiyle kızı Le Pen dönemleri karşılaştırılmaktadır. Marine Le Pen'in babasından farklı olarak yeni dönemde partiyi dönüştürme çabası içerisinde olmuştur. UC'ye modern bir parti imajı kazandırabilmek amacıyla parti yönetiminde değişikliğe gidilmiş, daha genç kişilerden oluşan bir parti kadrosu oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu stratejinin uygulanmasında özellikle İkinci Dünya Savaşı veya Cezayir Savaşı ile kişisel bağları olmayanlar tercih edilmiştir. Böylelikle baba Le Pen döneminde parti yöneticilerinin geçmişi nedeniyle partinin sahip olduğu olumsuz imaj ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır. UC'nin Marine Le Pen önderliğinde yaşamış olduğu dönüşüm partinin söylemlerine de yansımıştır. Parti yeni dönemde yalnızca göçmen karşıtı söylem geliştiren bir parti imajından kurtulmak amacıyla

¹⁰⁷ Stockemer, D. (2017). The Front Nationalin France. Continuity and Change Under Jean-Marie Le Pen and Marine Le Pen. *Cham: Springer International Publishing*, 24.

¹⁰⁸ Vardar, D. (2004). 190-191.

¹⁰⁹ Priester, K. (2012). 109.

farklı alanlarda da politika geliştirmeye başlamıştır. Bu noktada, partinin özellikle ekonomiye yönelik politik söylemlerinde belirgin bir artış görülmeye başlanmıştır. UC'nin ekonomik söylemlerinde, Avrupa birliği ve birliğe ait para birimi olan Avro önemli yer tutmuştur. Fransa'da Avro'nun kullanımına yönelik referandum çağrısının da dile getirildiği bu dönemde, ekonomi politikasının temel amacının Fransa'nın egemenliğini yeniden tesis etmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır. Bu bağlamda, baba Le Pen'in daha çok kültürel aidiyete vurgu yapan söylemlerinin yerini, Marine Le Pen döneminde ekonomi temelli egemenlik söylemi almıştır. UC bu dönemde aynı zamanda kadınları ve azınlıkları savunan bir politika izlemeyi tercih etmiştir. Cinsiyet eşitliğine sıklıkla vurgu yapılan bu dönemde, Yahudi toplumuna yönelik baba Le Pen döneminde sarf edilen olumsuz söylemler terk edilmiş, gerici imajını geride bırakan modern bir parti imajı bilinçli olarak geliştirilmeye çalışmıştır.¹¹⁰ Fransız siyasi hayatında giderek ağırlığını artıran UC, seçmen tabanını genişletmeyi ve kendisine oy veren seçmen kitlesinin sosyo-demografik yapısını da çeşitlendirmeyi başarmıştır. Partinin günümüzdeki söylemleriyle daha çok ekonomik ve sosyal meselelere odaklandığı görülmektedir.¹¹¹ Örneğin Marine Le Pen önderliğindeki partinin söylemlerinin büyük bir bölümünü (%26 oranında) ekonomi ve sosyal güvenlik gibi meseleler oluşmuştur. Buna karşın geneli dikkate alınarak; göç konusundaki söylemleri %21, kamu güvenliği yönündeki söylemleri %14 ve ulusal kimlik konusundaki söylemleri ise %12 seviyesinde gerçekleşmiştir.¹¹² Yine popülist sağ tarafından da sıklıkla kullanılan göçmenler, gettolaşma, uyum, işsizlik, egemenlik gibi konularda da UC'nin görüşleri diğer sağ popülist partilerle benzerlik göstermektedir. İşsizlik ve göçmenler arasında bağ kurulması veya göçmenler ve uyum sorununun sıklıkla dile getirilmesi diğer benzer sağ popülist parti söylemlerinde de karşımıza çıkmaktadır.

Gauthier'in UC'nin seçmen profiline dair yapmış olduğu araştırmaya göre partiye oy verenlerin yaklaşık %32'lik kısmını işsiz kesimin oluşturduğu görülmektedir. Bu oranı % 25 ile işçi sınıfı takip ederken, yüksekokul mezunu seçmenlerin oranı ise % 7 seviyesinde kalmaktadır.¹¹³ Yine sağ popülist partilerin göçmen karşıtı tutumlarının benzer şekilde UC'nin söylemlerinde de görüldüğü belirtilmekte, başta işsizlik ve asayiş olmak üzere ekonomik ve sosyal olayların sorumlusu olarak göçmenler görülmektedir. Ayrıca

¹¹⁰ Kempin, R. (2017). 10-12.

¹¹¹ Kempin, R. a.g.e., 30.

¹¹² Stockemer, D. (2017). 35.

¹¹³ Gauthier, E. (2004). *Front National, flexibler Kapitalismus und Krise der Politik.*, J. Bischoff, K. Dörre, E. Gauthier. (Hg.). *Moderner Rechtspopulismus. Ursachen, Wirkungen, Gegenstrategien.* Hamburg: VSA Verlag, 49.

Gauthier, küreselleşmeye karşı sert bir tutum içerisinde olan partinin; Fransız dil, kültür, inanç ve tarihinin tehlike altında olduğu vurgusunu da sıklıkla yaptığını belirtmektedir.¹¹⁴

1.3.4. Aşırı Sağ ve Almanya Örneği

1.3.4.1. Almanya’da geleneksel aşırı sağ

Almanya aşırı sağının partileşerek, organizasyonel bir yapıya büründüğü Almanya Ulusal Demokratik Partisi (AUDP), 1964 yılında Friedrich Thielen¹¹⁵ tarafından kurulmuştur. Parti; Thielen başta olmak üzere, kuruluş ve sonrasında görev alan parti liderlerinin bir kısmının Nazi Almanya’sındaki görevleri nedeniyle, kuruluşundan itibaren aşırı sağın tartışmasız temsilcisi ve Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi’nin devamı¹¹⁶ olarak nitelendirilmektedir. Thielen’in 1967 yılında görevi bırakmasını müteakip, Adolf von Thadden¹¹⁷ partinin başına geçmiş, 1971 yılına kadar parti lideri olarak görev yapmıştır.

Kuruluşunda görev alanların ve üyelerinin çoğunluğunu eski Nazi partisi sempatanları veya üyelerinin oluşturduğu AUDP’nin kuruluşunda, nasyonal sosyalizm yanlısı ve antikomünizm karşıtı eğilimler öne çıkmaktadır. Parti, 1966-67 yılları arasında Almanya’da yaşanan ekonomik krizi fırsata çevirmeyi başarmıştır. Yine bu dönem siyasal alanda yaşanan istikrarsızlıklardan yararlanan partinin üye sayısı 25.000 kişiye kadar yükselmiştir. Yerel seçimlerde de oy oranını artırmaya başlayan parti, 1969 genel seçimlerinde % 4,3’lük oy oranıyla bu çıkışını sürdürmüştür.¹¹⁸

70’li ve 80’li yıllar AUDP’nin parti içi iç çekişmelerine sahne olmuş, özellikle partinin ideolojik olarak hangi doğrultuda hareket etmesi gerektiği yönündeki görüş ayrılıklarını sıklıkla parti içerisinde dile getirilmiştir. Yaşanan bu görüş ayrılıklarında partinin tutum ve davranışları ile aşırı sağdan giderek uzaklaştığı, bu nedenle partinin milliyetçi söylem ve davranış içerisinde olması gerektiğini savunan görüş ile partinin

¹¹⁴ Gauthier, E. a.g.e., 62-63.

¹¹⁵ İkinci Dünya Savaşı sonlarına kadar Nazi Almanya’sında asker olarak görev yapmıştır.

¹¹⁶ Schletter, C. (2015). *Grabgesang der Demokratie*. Die Debatten über das Scheitern der bundesdeutschen Demokratie von 1965 bis 1985. Göttingen: Vandenhoeck Ruprecht Verlag, 110.

¹¹⁷ 1939 yılında Nazi partisine katılmış, İkinci Dünya Savaşı sırasında orduda teğmen olarak görev yapmıştır.

¹¹⁸ Staud, T. (2016). Mehr als 50 Jahre rechtsextrem.

<http://www.bpb.de/politik/extremismus/rechtsextremismus/222499/mehr-als-50-jahre-rechtsextrem> (Erişim: 19.07.2017)

merkeze yaklaşması gerektiğini savunan görüşler etkili olmuştur. Staud, partinin söz konusu dönemine ilişkin yaptığı tespit, partinin bu dönemde giderek *önemsizleşerek*, politik arenada güçsüz bir parti konumuna düştüğünü belirtmektedir.¹¹⁹

Partinin 70’li yıllarda yaşamış olduğu seçim başarısızlıkları, seçmenlerinin hayal kırıklığı yaşamasına neden olmuş, 1970 yılında 21.000’e ulaşan üye sayısı 1975 yılına gelindiğinde 10.800 kişiye kadar gerilemiştir. Bu dönemde partinin almış olduğu oy oranlarına bakıldığında oldukça başarısız olduğu da görülmektedir. 1972 yılında oyların ancak % 0,6’sını alabilen parti, 1976 yılında % 0,3 ve 1980 yılında % 0,2’lik oy oranına erişebilmiştir.¹²⁰

Kuruluşundan itibaren etnik ve politik olarak homojen bir halk ideali içerisinde olan parti, güçlü bir devlet yapısı öngörmüştür. Söz konusu ideal halk ve ideal devlet anlayışı, partinin Nazi Almanya’sı dönemine ilişkin ılımlı bakış açısının bir sonucu olarak görülmektedir. AUDP özellikle 80’li yıllardan itibaren göçmen karşıtı ve misafir işçilere yönelik sert söylemlerini sürdürmüş, *Bürger- und Wahlinitiativen für „Ausländerstopp (Yabancılar Durdurulsun/Yabancılar Karşı Yurttaş ve Seçim İnisiyatifi)* adı altında bir oluşumun kurulmasına öncülük etmiştir. Buna karşın bu oluşum, ne halk tabanında yer bulabilmiş ne de seçimlerde partiye oy kazandırabilmiştir.¹²¹

1.3.4.2. Almanya’da yeni aşırı sağ

90’lı yıllara gelindiğinde partinin gerek program açısından gerekse organizasyonel açıdan değişime uğradığı görülmektedir. Yaşanan bu değişim, A. Pfahl-Traughber tarafından “eski ve yeni” AUDP olarak ele yorumlanmış, partinin ideolojik değişime dikkat çekilmiştir.¹²² Bu sınıflamaya göre eski AUDP, 1960’lardan itibaren klasik aşırı sağa ve geleneksel Alman milliyetçiliğine ait unsurların hâkim olduğu bir siyasi oluşum olarak adlandırılmaktadır. Buna karşın yeni AUDP, eskisine kıyasla çok daha fazla radikalleşmiş, aşırı sağ söylemlerini daha sert bir şekilde ifade etmeye başlamıştır. Tüm bu

¹¹⁹ Staud, T. (2016). Mehr als 50 Jahre rechtsextrem. <http://www.bpb.de/politik/extremismus/rechtsextremismus/222499/mehr-als-50-jahre-rechtsextrem>, (Erişim: 19.07.2017)

¹²⁰ Pfahl-Traughber, A. (2016). Die “alte” und die “neue” NPD. Eine vergleichende Betrachtung zu Gefahrenpotential und Profil., S. Braun, A. Geisler, M. Gerster. (Hrsg.). *Strategien der extremen Rechten. Hintergründe-Analysen-Antworten*. Wiesbaden: Springer VS, 61-62.

¹²¹ Pfahl-Traughber, A. (2016). 61-62.

¹²² Söz konusu eski ve yeni ayrımında net olarak tarih ortaya konulmamış olmasına rağmen, yeni AUDP dönemi ile 1996 yılının milat alındığı değerlendirilmektedir. Pfahl-Traughber, A. (2016). 62-65.

değişim ve değişime bağlı stratejilere rağmen partinin 90'lı yıllardaki oy oranlarında önemli bir değişiklik yaşanmamış, oy oranı 2005 yılına kadar %1'in altında kalmıştır. A. Pfahl-Traughber AUDP'nin özellikle 1996 yılında partinin başına geçen Udo Voigt döneminden itibaren yaşamış olduğu dönüşüme dikkat çekmektedir. Buna göre parti, kuruluşundan itibaren Neonazi gruplarla ilişkilerini belirli bir mesafede de olsa sürdürmeye devam etmiş, buna karşın partinin resmi söyleminde bu gruplara ilişkin doğrudan destekler nitelikte açıklama yapmaktan kaçınılmıştır. Yine Voigt döneminde kurulan Junge Nationaldemokraten (Genç Milliyetçi Demokratlar) isimli gençlik örgütü, belirgin bir şekilde Neonazi gruplarla işbirliği içerisinde olmuştur. Traughber bu dönemde söylem ve davranışları ile yeni AUDP'nin kamuoyunda daha çok dikkat çeken bir parti haline dönüştüğü belirtilmektedir. Parti bu yeni dönemde, daha çok sokak gösterileri ve kitlesel mitingler ile kamuoyu oluşturmaya hedeflemiştir. Yeni AUDP, Neonazi gruplarla doğrudan işbirliği halinde daha ses getirici ve kitlesel propaganda yürütme stratejisi izlemiştir.¹²³ Söz konusu değişime ilişkin Stöss ise Voigt sonrası AUDP'nin ağırlıklı olarak Neonazi ideolojisine sahip bir partiye dönüştüğünü, bu yönüyle sistem karşıtı partinin Neonazilerin alt kültürleri ile (şiddet, demokrasi karşıtlığı gibi) doğrudan ilişkili olduğunu belirtmiştir. Parti, özellikle Almanya'nın doğusunda Neonazi hareketlerin yeniden canlandırılmasında öncü güç konumuna gelmeye çalışmıştır.¹²⁴

Schulze'de AUDP'nin yaşamış olduğu dönüşüme dikkat çekerek, Voigt döneminin söz konusu değişimin miladi olduğunu öne sürmektedir. Partinin söylemlerinde Deckert döneminin klasik aşırı sağ argümanlarının yerini, Voigt önderliğindeki yeni dönemde sosyal meseleler, globalleşme, kapitalizm eleştirisi gibi konular almıştır. Yine bu dönemde organizasyonel olarak partinin daha çok Doğu Almanya'ya, militan Neonazilerin farklı gruplar halinde hala aktif olduğu bölgeye yöneldiği görülmüştür. AUDP'nin nasyonal sosyalizme karşı tutumuyla birlikte, aynı zamanda nasyonal sosyalizm sempatizanlarının şiddet yanlısı tutumları ve militanca gösterilerine de açıkça destek verdiği görülmektedir. Partinin orta vadeli stratejisi, söz konusu gruplar başta olmak üzere farklı marjinal grupları da merkezileştirme yönünde olmuştur. Bu dönem AUDP tarafından; kültür seviyesi görece düşük fanatiklerden nasyonal sosyalizm nostaljisindeki marjinal gruplara, politikaya ilgisiz işsiz doğu Almanyalılarından batı Almanyalı küçük işletme sahiplerine kadar farklı grupların

¹²³ Pfahl-Traughber, A. (2016). 64-66.

¹²⁴ Stöss, R. (2007). 133.

uzlaşa sağlayabilecekleri siyasal hareketin AUDP olduğu vurgulanmıştır.¹²⁵ NPD'nin dönüşümüne ilişkin Hans-Georg Betz'in yaklaşıma da oldukça dikkat çekicidir. Betz, söz konusu dönüşümün geleneksel ulusalcı-muhafazakâr çizgiden, militan Alman sosyalist çizgiye doğru bir yöneliş olduğunu belirtmektedir. Bu hususta AUDP, küreselleşme ve küreselleşmenin getirmiş olduğu zorluklardan faydalanma gayretiyle politik tutum ve davranışlarını değıştirme stratejisi izlemiştir. Yeni dönemde *Daha fazla sosyal adalet ve İş* gibi sloganlara sıklıkla yer vermeye başlanmıştır. Parti lideri Voigt tarafından Alman sosyal sisteminde yaşandığı iddia edilen çöküş ve bu çöküşün nedenlerine ilişkin yapılan açıklamalarda, küreselleşme ve emperyalizm arasındaki ilişkiye sıklıkla vurgu yapılmıştır.¹²⁶

Voigt döneminin şiddeti tolere eden anlayışı, partinin genel politik stratejisine de yansımıştır. Hayat ve siyaset kavramlarına aşırı sağcı AUDP tarafından militarist bir anlam atfedilmiş, *Savaş* sözcüğü ile bu kavramlar özdeşleştirilmiştir. Söz konusu durumu, partinin 1998 yılı kongresinde dile getirdiğı üç temel parti politikasında da görmek mümkündür. Clause Witz referans alınarak oluşturulan bu stratejiler: “Sokaklar İçin Savaş”, Zihinler İçin Savaş ve Seçmenler İçin Savaş” şeklinde sıralanmıştır. Bu üç temel politikaya 2004 yılında “Organize Edilen İrade İçin Savaş” stratejisi de eklenmiştir.¹²⁷

Parti, söylemlerinde yabancılara yönelik dışlayıcı bir tutum takınırken, ülkede yaşanan sosyal ve ekonomik sorunların kaynağının da yabancılar olduğunu savunmaktadır. Alman milliyetçiliğı vurgusu, diğerk etnik unsurların dışlanması üzerinden yapılmaktadır. Bu hususta “Alman Halkı” kavramı ile etnik ve kültürel bir topluluğa işaret edilmekte, vatandaşlık kavramından çok bu kavramı öne çıkarılmaktadır.¹²⁸ Alman Halkı kavramı, etnik bir aidiyeti işaret ederken, bu aidiyet sonradan kazanılamayan bir kimliğı ifade etmektedir. Söz konusu nativist yaklaşım, ırk temelli bir toplumsal ayrışmayı da öngörmektedir. Partinin, 5 Haziran 2010 tarihli parti programında; 21. Yüzyıla ilişkin, Alman halkının olmak ya da olmamak konusundaki kararının verileceğı bir dönem olacağı ifade edilirken, doğum oranlarındaki gerileme, hızla yükselen yabancılaşıma, uluslararası kurum ve kuruluşlarda yabancılarının karar alma süreçlerine dâhil olmaları ve

¹²⁵ Schulze, C. (2016). Das Säulenkonzept der NPD., S. Braun, A. Geisler, M. Gerster. (Hrsg.). *Strategien der extremen Rechten. Hintergründe-Analysen-Antworten*. Wiesbaden: Springer VS, 80-85.

¹²⁶ Betz, H.G. (2005). The Growing Threat of the Radical Right., Peter H. M. ve Leonard W. (Ed.). *Right-Wing Extremism in the Twenty-First Century*. Portland: Frank Cass Publishers, 77.

¹²⁷ Schulze, C. (2016). 80-85

¹²⁸ Pfahl-Traugher, A. (2016). 65-66.

globalleşmenin yıkıcı sonuçları birer tehdit unsuru olarak görülmektedir.¹²⁹ Yine programda, yabancılara yönelik olarak yer alan “Milli kimlik, Almanya’nın Almanlara ait olması manasına gelir. Yabancılara, ülkelerine geri gönderilme zorunluluğu dışında hiçbir hak verilmemelidir.” söylemleri de partinin ırkçı tutumunun somut bir örneği olarak karşımıza çıkmaktadır.¹³⁰

AUDP’nin siyasal söylemleri incelendiğinde, yabancı düşmanlığı ve ötekileştirilen yabancılara yönelik olası yaptırım vaatleri de dikkat çekicidir. “Ülkede yaşayan yabancının geri gönderilmeli”, “Yabancı ülke mallarına yönelik gümrük uygulamasının artırılmalı”, “Çalışan her yabancının geri gönderilmesi, bir Alman için yeni bir iş yerine imkân tanır” gibi söylemlerinin de, doğrudan yabancılara hedef aldığı görülmektedir. Bunun yanında partinin kendisini halkla özdeşleştirme, halk adına konuşma iddiasında içinde olduğu “Biz halkız” ve “Globalleşmeye karşı savaş” söylemleriyle¹³¹ provakatif bir dil kullandığı değerlendirilmektedir.

2000’li yıllar AUDP açısından seçimlerde elde etmiş olduğu başarısız sonuçlarla, Almanya siyasal hayatında giderek etkisini yitiren bir parti konuma geldiği dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönem parti; 2002 genel seçimlerinde elde ettiği % 0,4’lük oranını, 2005 yılında % 1,6’ya çıkararak, 1969 yılından itibaren almış olduğu en yüksek seviyeye taşımayı başarabilmiştir. Yine 2009 genel seçimlerinde bu orana yakın bir oy alarak % 1,5’lik bir oy oranına ulaşmış, 2013 yılında bu oran % 1,3 seviyesine kadar gerilemiştir.¹³²

A. Pfahl-Traugher’in AUDP’nin seçmen profiline dair yaptığı inceleme de; genç seçmen kitlesinin partiye oy verenler arasında baskın bir ağırlığı olduğunu belirtmektedir. Çalışmaya göre, 18-24 yaş aralığındaki AUDP seçmeninin oranının, genel ortalamanın neredeyse iki katı kadar olduğu görülmektedir. Yine partiye oy veren kadın ve erkek seçmenler incelendiğinde, erkek seçmenlerin oranının kadın seçmenlere kıyasla baskın bir

¹²⁹ Das Parteiprogramm der Nationaldemokratischen Partei Deutschlands (NPD), <http://www.npd-mv.de/parteiprogramm.pdf> (Erişim: 27.03.2015)

¹³⁰ Das Parteiprogramm der Nationaldemokratischen Partei Deutschlands (NPD), <http://www.npd-mv.de/parteiprogramm.pdf> (Erişim: 27.03.2015)

¹³¹ Grumke, T. (2016). Sozialismus ist braun: Rechtsextremismus, die soziale Frage und Globalisierungskritik., S. Braun, A. Geisler, M. Gerster. (Hrsg.). *Strategien der extremen Rechten. Hintergründe-Analysen-Antworten*. Wiesbaden: Springer VS, 153-155.

¹³² <http://www.wahlrecht.de/ergebnisse/bundestag.htm> (Erişim: 11.10.2017)

şekilde yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca diğer partilere kıyasla AUDP'nin işsiz seçmenler arasında en çok tercih edilen partilerin başında geldiği görülmektedir.¹³³

Aşırı sağa ilişkin Fransa ve Almanya'daki parti örnekleri incelendiğinde Ulusal Cephe ve AUDP'nin yaşamış olduğu dönüşüm dikkat çekicidir. Fransa örneğinde başlangıçta aşırı sağın belirgin özelliklerine sahip olan Fransız Ulusal Cephe Partisi'nin yaşamış olduğu dönüşüm ile merkeze yaklaştığı, liberal demokraside kendisine yer edinme gayreti içerisinde olduğu ve bunun sonucunda da aşırı sağ ideolojiden giderek uzaklaşarak sağ popülist bir partiye dönüştüğü görülmektedir. Buna karşın Almanya örneğinde ise, Almanya Ulusal Demokratik Partisi'nin yaşamış olduğu dönüşüm sonrasında merkezden giderek uzaklaştığı, aşırı sağa ait söylemlerinin giderek daha da sertleştirdiği görülmektedir. Bu yönüyle AUDP'nin yaşamış olduğu dönüşüme rağmen ideolojik olarak sınıflandırmasına herhangi bir değişiklik yaşanmamış, parti kuruluşundan itibaren her dönemde aşırı sağ parti olarak kategorize edilmiştir. Yine her iki partinin de kendileri için potansiyel seçmen olarak gördüğü kitlelerden daha fazla oy alabilmeleri amacıyla başta göçmen karşıtlığı, yabancı düşmanlığı, sosyal ve ekonomik sorunlar olmak üzere benzer temaları kullandığı, siyasal söylemlerinde ötekileştirme politikasını sıklıkla kullandığı görülmektedir. Fransa örneğinde ele alınan Fransız Ulusal Cephe Partisi'nin yaşamış olduğu dönüşüm sonrası partinin sağ popülist parti olarak sınıflandırılması konusunda genel bir uzlaşıdan söz etmek mümkün değilken, Almanya Ulusal Demokratik Partisi'nin aşırı sağ parti olarak sınıflandırılmasında genel bir uzlaşıdan söz edilebilmektedir. Jaschke AUDP'ye yönelik: "[AUDP] bugün kırk yılı aşan siyasal hayatında kendisini asla sağ popülist bir parti olarak tanımlamamıştır. AUDP klasik bir aşırı sağ partidir (...)"¹³⁴ şeklinde bir yaklaşımda bulunmuştur. Yine benzer şekilde Branthal'de partiyi net bir şekilde aşırı sağ parti kategorisinde değerlendirirken, partinin Nazi ideolojisini yücelten bir parti olduğunu dile getirmekte, partinin siyasal ve sosyal hayata ilişkin politik söylemler ve gerçekleştirmiş olduğu eylemlerle Almanya'nın en saldırgan/tehlikeli partisi olduğunu belirtmektedir.¹³⁵

¹³³ Pfahl-Traugher, A. (2016). 68.

¹³⁴ Jaschke, H. G. (2012). Wann ist der rechtspopulistische Moment? Rechtspopulismus: Begriff, Geschichte, Perspektiven. *Brandenburg: Heinrich-Böll-Stiftung*, Brandenburg, 16.
https://www.boell-brandenburg.de/sites/default/files/120529_web_rechtspopulismus_boell.pdf (Erişim: 11.10.2017)

¹³⁵ Braunthal, G., (2009). *Right-Wing Extremism in Contemporary Germany*. London: Palgrave Macmillan, 76.

1.4. Aşırı Sağ ve Sağ Popülizm Karşılaştırması

Aşırı sağ ve sağ popülizme dair yürütülen çalışmalar incelendiğinde, çalışmaların çoğunda, her iki akımında benzer söylem ve davranışlara sahip olduğu iddia edilmektedir. Özellikle her iki hareketin aynı sosyal olguya yönelik benzer bir tutum içerisinde olduğuna yönelik bu yanlış yaklaşımın, bu olguya dair kapsamlı bir çalışma yapılmamasından kaynaklandığı görülmektedir.

Göç ve göçmen olgusundan hareketle aşırı sağ ve sağ popülizmin göçmen karşıtı bir tutum içerisinde olduğu yönündeki yaklaşım söz konusu genellemeye dair dikkat çekici bir örnektir. Aşırı sağın göçmenlere karşı tutumu; göçmenlerin toplumdan tamamen uzaklaştırılarak, toplumun arındırılması yönündedir. Bununla birlikte sağ popülizmin göçmenlere karşı tutumunda, bu kişilerin topluma karşı yararlı ve yararsız olmaları belirleyici olmaktadır. Buna göre, topluma yararı olmayanların (işsiz, suçlu vb.) toplumdan uzaklaştırılması gerekmektedir. Bu örnekten hareketle aşırı sağ ve sağ popülizmin göçmenlere karşı tutumunun aynı olduğunu iddia etmek tutarlı olmayacaktır.¹³⁶

Geleneksel Aşırı Sağ ve Modern Sağ ¹³⁷	
Geleneksel Aşırı Sağ	(Sağ popülist) Modern sağ
Faşizmle pozitif ilişki kurulması.	Aşırı sağa karşı olduğunun açıkça deklare edilmesi.
Demokrasinin açıkça reddedilmesi.	(taktiksel bir yaklaşımla) Doğrudan demokrasinin savunulması.
İrkçılık, Antisemitizm gibi konulardaki yaklaşımın açıkça ifade edilmesi.	İrkçılığa dinsel bir boyut yüklenerek anlaşılması güç bir hale getirilmesi ve bu yeni anlayışın savunuculuğu.
Yahudiler, yabancılar, solcular ve Avrupa Birliği'nin düşman olarak gösterilmesi.	Müslümanların, çok kültürlülüğün, sol hegemonyanın ve Avrupa Birliği bürokrasisinin düşman olarak gösterilmesi.
Referans noktası olarak ırk, millet gibi kavramların seçilmesi.	Referans noktası olarak gelenek, kültür, Anayurt gibi kavramların seçilmesi.

Şekil 1.4. Aşırı sağ ve modern sağın karşılaştırılması

Häusler ve Roeser, aşırı sağ ve sağ popülizm kavramlarının kullanımına dair yaptıkları incelemede, kavramların kullanımında, anlam olarak birbirine yakınlığın veya uzaklığın dikkate alınarak hareket edildiğini belirtmektedir. Buna göre Avrupa'daki yaygın

¹³⁶ Caballero, L. (2016). Rechtspopulismus. Inhalte, Funktionen und Akteure. *Heinrich Böll Stiftung, Forschungsbericht*, Vol. 1/2016, 6-7.

¹³⁷ Häusler, A., und Roeser, R. (2014). 10.

kullanım şeklinde; sağ popülizmin, aşırı sağın görece daha *zararsız* veya *yumuşak* şekle bürünmüş halini ifade etmek için kullanıldığı belirtilmektedir. Buna karşın aşırı sağ ve sağ popülizmin başta demokrasi olmak üzere, çeşitli alanlarda farklı idealleri veya dünya görüşleri olduğu belirtilmektedir. Bu modellemeye göre, geleneksel aşırı sağ ve modern sağ savunuculuğunu yaptıkları değerlerin tarihsel köklerinden, mevcut demokrasi anlayışlarına, toplumsal kutuplaştırmada araç olarak gördükleri *iyi ve kötü* ayırımından, söylemlerine de yansıyan referans noktalarına kadar farklılık göstermektedir. Bu bağlamda geleneksel aşırı sağ, faşizmle doğrudan ya da dolaylı olarak pozitif bir ilişki kurarken, modern sağ kendisi ile böylesi bir ilişki kurulmasını reddetmektedir. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde mezkûr benzerlikler ve farklılıklar daha detaylı olarak ele alınacağı için, bu bölümde yalnızca yukarıda belirtilen hususlardaki farklılıklara değinilmiştir.

Yine söz konusu farklılığın parti düzeyinde incelenmesine yönelik bir başka çalışma da Steffen ve Rensmann tarafından geliştirilmiştir. Bu modelleme, partileşmiş aşırı sağ ve sağ popülist hareketlerin daha detaylı incelenmesine olanak tanımaktadır.

Aşırı Sağcı Partiler ve Popülist Partiler ¹³⁸		
	Aşırı Sağ Partiler	Milliyetçi ¹³⁹ (Sağ) Popülist Partiler
Mevcut sisteme karşı duruş	Sistem karşıtı	Mevut kurum ve kuruluşlara karşı
Politik strateji	Sistemden ayrılma	Sistemden farklılaşarak sisteme adaptasyon
İdeoloji	Çoğulculuk karşıtı, kapalı	Çoğulculuk karşıtı etkiler barındıran, esnek
İdeolojik içerik	İrkçi, milliyetçi	“Yukarıdakiler” ve “dışarıdakilere” karşı homojenleştirilmiş halk iradesi
Hükümlanlık vizyonu	Diktatör, otoriter iktidar	Demokratik başkanlık
Örgütsel biçim	Otoriter, parti içi demokrasinin olmaması	Hareket partisi, parti içi demokrasinin düşük düzeyde olması

Şekil 1.5. Aşırı sağ partiler ve popülist partilerin karşılaştırılması

¹³⁸ Frölich-Steffen, S., Rensmann, L. (2005). Populistische Regierungsparteien in Ost-und Westeuropa. Vergleichende Perspektiven der politikwissenschaftlichen Forschung., S. Frölich-Steffen ve L. Rensmann (Hrsg.). *Populisten an der Macht. Populistische Regierungsparteien in West-und Osteuropa*. Wien: Braumüller, 10-11

¹³⁹ Sağ popülizme ilişkin farklı kavramlar kullanılmakta olup, bazı kaynaklarda sağ popülizm kavramı yerine “*milliyetçi veya milli popülizm*” ifadeleri de kullanılmaktadır. Bu konuda ayrıca bakınız: Frölich-Steffen, S., Rensmann, L. (2005). Populistische Regierungsparteien in Ost-und Westeuropa. Vergleichende Perspektiven der politikwissenschaftlichen Forschung., S. Frölich-Steffen ve L. Rensmann (Hrsg.). *Populisten an der Macht. Populistische Regierungsparteien in West-und Osteuropa*. Wien: Braumüller, 10-11

Steffen ve Rensmann'ın geliştirmiş olduğu aşırı sağ ve sağ popülizm arasındaki farkların ortaya konulmaya çalıştığı modelden hareketle, bahse konu hareketler arasındaki farklar incelenirse:

1.4.1. Statüko Karşıtlığı

Aşırı sağ partiler sistem karşıtı partilerdir. Bahse konu sistem karşıtlığı, aslında aşırı sağın kendisine referans olarak gördüğü faşizm ile doğrudan ilişkilidir. Faşizm de tıpkı aşırı sağın sistem algısında olduğu gibi, topyekûn bir sistemin değişikliğini öngörmüş ve bu değişim sonrası geleceğin yeniden inşa edileceğine dair vaatlerde bulunmuştur. Heywood, faşizme dair “tüm faşist hareketler önce modern toplumun ahlaki ve kültürel çöküşüne dikkat çekmişler, sonrasında ‘küllerinden yeniden doğan’ Anka kuşu gibi toplumun mükemmeliyete ulaşabileceğini vaat etmişlerdir. Faşizm, modernizme karşı bir isyan olabilirken geleneğin tepkisine ve çekiciliğine de boyun eğmez. Şanlı bir geçmişin efsaneleriyle beraber o günlerin yeniden geleceğine dair vaatler ve üstün insan modeli bir tablo oluşturmaktadır. İtalya’da bu tablo Roma İmparatorluğu’dur. Nazi rejimi ise üçüncü Reich vaat eder.”¹⁴⁰ şeklinde bir açıklama getirmiştir.

Faşizmin bahse konu *küllerinden yeniden doğma* vaadinin, faşizmin köklerinde yer alan Palin-genesis (yeniden, tekrar/doğuş) mitinde aranması, aşırı sağın sistem karşıtlığının açıklamasına da katkı sağlayacaktır. Palin-genesis anlayışına göre, yaşanan çöküş veya sona erme sonrası toplum yeniden doğmak zorundadır. Yeniden doğacak yeni sistem, şanlı geçmişin efsanelerini tekrar yaşatacaktır. Aşırı sağın iddia ettiği; sistemin yıkılarak geleneksel elementler aracılığı ile yeniden doğuşu, bir başka ifade ile yeniden inşasının kökleri, bu anlayışa kadar uzanmaktadır.¹⁴¹ Tüm bu sistem karşıtı duruş, sisteme uyumu reddederek, sistemden ayrılma amacını güder. Bu yönüyle aşırı sağın sisteme entegre olma gibi bir gayreti olmaz. Kendisini sistem karşıtlığı üzerinden tanımlarken, diğer bütün parti veya ideolojileri mevcut sistemin savunucuları olarak görür.

Bununla birlikte sağ popülist anlayış ise, kısmi bir milli yenilenmeye, güçlendirilmiş millet olgusuna vurgu yapmaktadır. Sağ popülizm bunu gerçekleştirirken aşırı sağın faşizan mitlerine gönderme de bulunmaz. Sağ popülizm otoriter bir

¹⁴⁰ Heywood, A. (2011). 232.

¹⁴¹ Caballero, L. (2016). 6.

transformasyon ile politik sistemin (sağa doğru) dönüşümünü hedefler. Bu dönüşüm sırasında parlamenter demokrasinin temel değerleri ve kurumlarının varlığını sorgulamaz. Bu yönüyle aşırı sağın, mevcut sistemin çöküşünü hedefleyen sistem anlayışından ayrılır.¹⁴² Aşırı sağın demokrasi ile yaşamış olduğu soruna sağ popülizmde rastlamak mümkün değildir. Sağ popülizm doğrudan demokrasi söylemini sıklıkla dile getirmiş olsada, liberal demokrasi anlayışını terk etmez veya terk edilmesi gerektiğini savunmaz. Sistem karşısındaki bu durumu onun sisteme uyum sağlamak istediğini, sistemin dışında kalmak istemediğini göstermektedir. Sağ popülizmin sahip olduğu ideolojik esneklik, bahse konu sisteme entegre olma sürecinde bu harekete kolaylık sağlamaktadır.

Popülist bakış açısına göre, parlamento; verimsiz, bürokrasi sarmalından çıkamayan ve bu yönüyle üretkenliğini yitirmiştir. Yine ayrıcalıklı grubun egemenliği altında ve halka uzaktır. Sağ popülizmin devlet tasavvuru, bürokrasiden arındırılarak daha hızlı hareket edebilen bir organizasyon seklindedir. Parlamento ritüellerinin gereksizliğine vurgu yapan popülizm, sadeleştirilmiş bir yönetim tarzını savunur. Tüm bu karşı duruşu nedeniyle, popülizmin anayasal düzene karşı olduğu veya demokrasinin temel değerlerine ya da demokratik düzene karşı olduğu söylenemez. Hedef kitleye yönelik bu karşı duruş, mevcut demokratik sisteme karşı duruşu yani sistem karşıtlığını ifade etmez.¹⁴³

Aşırı sağ ve sağ popülizmin farklılığına dair bir başka yaklaşım ise moderniteye dair her iki hareketin de birbirinden farklı bir tutum içerisinde olduğu yönündedir. 18. Yüzyılın sonlarına doğru Aydınlanmanın sonucu olarak sekülerleşmeyi, sanayileşmeyi, rasyonalizmi ve özgürlüğü aktarma gayretindeki modernite, aşırı sağ tarafından tüm aykırılıkların sebebi olarak yorumlanmaktadır. Moderniteye karşı gelenekselliği savunan aşırı sağ, toplumsal değişimlerin bireyler arasında yaşanan ayrışmaları hızlandırdığını savunmaktadır. Toplumsal birlikteliği ve homojen bir toplum anlayışını savunan aşırı sağ, modernitenin bu ideallere ulaşılmasında engel teşkil ettiğini ileri sürmektedir.

Bununla birlikte popülizm, moderniteye karşı geleneksel toplumun ve çevrenin çözülmesinde araç olabileceği gerekçesi ile mesafelidir. Bu duruş, aşırı sağın topyekûn reddinden farklı olarak yalnızca belirli alanları kapsayan şüpheli bir yaklaşımdan

¹⁴² Caballero, L. (2016). 4-7.

¹⁴³ Hartleb, F. (2004). 72.

kaynaklanmaktadır.¹⁴⁴ Taggart bu hususta popülizmin moderniteye karşı bir tepki hareketi olmadığını belirtmekte, modernitenin popülizmin sistematik hale gelmesinin ve popülist hareketlere dönüşmesinin koşullarını hazırladığını iddia etmektedir.¹⁴⁵

Aşırı sağın globalleşmeye karşı tutumu topyekûn bir karşı duruştur. Sağ popülist hareketler ise daha çok globalleşmenin ve modernleşmenin sonuçlarından yararlanma yolunu seçerek, toplumsal değişimlerin beraberinde getirmiş olduğu dönüşümlerden kaynaklanan toplumsal memnuniyetsizliklerden yararlanırlar. Bunu yaparken koruyucu, kollayıcı bir yaklaşımla aile, din vb. gibi genel olanın, geleneksel olarak devamını talep ederler.¹⁴⁶ Bu yönüyle sağ popülizmin globalleşmeye karşı tutumunda, seçmen kaygısı belirleyici bir rol oynamaktadır. Yaşanan değişimlerin kaybedenlerini kazanmaya yönelik, daha stratejik bir yol izlemeye çalışan sağ popülizmin, salt değişim karşıtı bir politika izlemediği görülmektedir.

Aşırı sağ ve sağ popülizm; Amerikan karşıtlığı konusunda da farklılık göstermektedir. Her ne kadar; her iki harekette bu karşıtlığa ilişkin benzer bir duruş sergilese de, bu duruşun çıkış noktası farklılık arz etmektedir. Aşırı sağın Amerikan karşıtlığının temelinde, hareketin; demokrasi, çoğulculuk ve insan haklarına karşı tutumu belirleyici olmaktadır. Aşırı sağ için söz konusu liberal değerler, Amerikan (batı) modeli olarak, aşırı sağın güçlü lider, güçlü milli toplum ideali ile örtüşmemektedir.¹⁴⁷ Liberal demokrasilerin çoğulculuk anlayışı, aşırı sağın milli toplum yaratma hedefiyle bağdaşmamaktadır. Sağ popülizmin Amerikan karşıtlığı ise, (özellikle ekonomik ve kültürel açıdan) baskın Amerikan kültürünün kabul edilmemesi gerekliliği inancına dayanmaktadır. Sağ popülizm, söz konusu bu baskın kültüre karşı geleneği muhafaza etmeye çalışmakta, daha milli bir kültür anlayışının benimsenmesi gerektiğini savunmaktadır.¹⁴⁸

¹⁴⁴ Caballero, L. (2016). 5-6.

¹⁴⁵ Taggart, P. (2004). 141.

¹⁴⁶ Fröhlich-Steffen, S. (2006). Rechtspopulistische Herausforderer in Konkordanzdemokratien. Erfahrungen aus Österreich, der Schweiz und den Niederlanden. Decker, F. (Hrsg.). *Populismus. Gefahr für die Demokratie oder nützliches Korrektiv?*. Wiesbaden: VS Verlag, 149.

¹⁴⁷ Hartleb, F. (2004). 135-136.

¹⁴⁸ Hartleb, F. a.g.e., 132-133.

1.4.2. İdeoloji

Aşırı sağ ideolojik olarak çoğulculuk karşıtı, kapalı bir yapıya sahiptir. Toplumsal sınıflamayı etnizite üzerinden yapmakta, bu doğrultuda düalist bir yaklaşımla çoğunluğu oluşturan ırk ile azınlığı oluşturan diğer ırk veya ırkları karşı karşıya getirmek istemektedir.¹⁴⁹

Hareketin kapalı bir ideolojiye sahip olması, toplumun geniş kesimlerine ulaşmasını engeller. Irkın referans alındığı anlayışa göre, toplumsal sınıflamada ırk dışında kalan diğer faktörler dikkate alınmaz. Yalnızca savunuculuğu yapılan, ya da çıkarları doğrultusunda politika üretilmeye çalışılan (çoğunluğu oluşturan) ırk referans alınmaktadır. Azınlığı oluşturan kitle, tek bir grup olarak değerlendirilirken, bu grubun, çoğunluğu oluşturanların çıkarlarına karşı hareket ettiği görüşü savunulmaktadır. Aşırı sağın bu yaklaşımı, hareketin siyasal bir partide vücut bulduğu organizasyonların söylemlerine de yansımaktadır. Buna göre, toplumsal sorunların çözüme yönelik tüm yaklaşımlar etnizite temellidir. Farklılıklar bir zenginlik unsuru olarak görülmemekte; bilakis tehdit unsuru olarak algılanarak bu farklılıklara karşı savunma mekanizmaları geliştirilmektedir.

Sağ popülizm ise ideolojik olarak esnek bir yapıya sahiptir. Bu ideolojik esneklik, sağ popülizmin büyük bir projeksiyon alanı ile toplumun geniş kesimlerine ulaşmasına olanak tanımaktadır. Böylelikle hareket, son derece heterojen yapıya sahip halk kitlesinin, yine heterojen istek ve çıkarlarının temsilcisi olduğunu iddiasında bulunabilmektedir.¹⁵⁰

Sağ popülizmin toplumsal sınıflaması ırk temelli değildir. Toplumu; sıradan halk ve elitler üzerinden yine düalist bir bakış açısı ile iki farklı grup halinde ele alır. Kendisini sıradan insanların elitlerle karşı yürütülen mücadele de, bu hareketin yegâne sözcüsü olarak konumlandırır. Sıradan halk ve elitler ayrımı ırk temelli bir yaklaşımın sonucu değildir. Burada belirleyici olan mevcut durumda kendi çıkarları doğrultusunda gücü elinde barındıran zümre ve bu zümreye karşı yürütülen mücadeledir. Sağ popülizm bu

¹⁴⁹ Çalışmada aşırı sağ parti olarak kategorize edilen Almanya Ulusal Demokratik Partisi'nin parti programında "*Biz Almanlar, sosyal devlet ya da göçmen ülkesi konusunda karar vermek zorundayız*" ifadesi bahse konu yaklaşıma somut bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. 5 Haziran 2010 tarihinde onaylanan Parti programı için Bakınız: Das Parteiprogramm der Nationaldemokratischen Partei Deutschlands (NPD), <http://www.npd-mv.de/parteiprogramm.pdf>, (Erişim: 19.07.2017)

¹⁵⁰ Caballero, L. (2016). 3.

yönüyle aşırı sağa kıyasla daha geniş halk kitlelerine ulaşabilmekte, ideolojik olarak daha esnek bir yapıya bürünebilmektedir.

Aşırı sağ güçlü ve otoriter bir iktidar anlayışını savunur. Güçlü ve otoriter devlet anlayışında, faşizm ve nasyonal sosyalizmin izlerine de rastlamak mümkündür. “Politik arenada diktatör bir iktidar modelini savunan aşırı sağ, şovenist söylemleri ile aynı zamanda nasyonal sosyalizmi zararsız gösterme çabası içerisinde.”¹⁵¹ Gücün tek elde ve herhangi bir denetim mekanizmasına tabi olmadan kullanılmasını savunan bu anlayışta, iktidar sahibi (kişi) ile devletin özdeşleştirildiği görülmektedir. Aşırı sağ, güçlü ve müdahaleci bir devlet tasavvuru içerisinde. Söz konusu güç ve müdahale, yabancı olana, değişim yanlısı yeni olana ve son tahlilde tehdit olarak algılanan her şeye karşıdır. Gücün kullanımında, yönetici elit olağanüstü karar alma hakkı ile donatılmıştır.¹⁵² Bu anlayışa göre; karar alıcı, halk adına ve halkın çıkarları doğrultusunda en iyi kararı verecek olan kişidir. Parti içi demokrasinin olmadığı bir örgütlenme biçimi sunan aşırı sağ, özellikle protesto yürüyüşleri ve mitinglerle, çıkarlarını savunduğunu iddia ettiği gurubu mobilize etmeye çalışır.

Sağ popülizmde ise; Lensmann’ında belirttiği gibi, hareket aşırı sağdan farklı bir demokrasi anlayışı içerisinde. Bu demokrasi anlayışına bağlı olarak lider anlayışı da farklılık göstermektedir. Buna göre doğrudan demokrasiyi ve güçlendirilmiş başkanlık sistemini savunan popülizm, aşırı sağın diktatörlük anlayışından belirgin bir şekilde farklılık göstermektedir.¹⁵³ Sağ popülizm, aşırı sağın diktatör bir yönetim altında, devletin doğrudan ve tehdit olarak algıladığı her konuda müdahaleci bir yaklaşım içersin de olmasını öngörmez. Bu hususta devlete her alanda müdahaleci bir misyondan çok, yol gösterici bir misyon yüklendiği söylenebilir. Hemen her konuda referandum talep ederek doğrudan demokrasinin işletilmesi gerektiğini savunan bu anlayış, böylelikle bir taraftan seçmen kitlesinin ilgisini canlı tutarken, diğer taraftan da demokratik sistemin içerisinde hareket etmek istemektedir. Parti içi demokrasinin gelişmediği sağ popülist hareketler, bu yönüyle aşırı sağ ile benzerlik göstermektedir. Sağ popülizme ilişkin çalışmaların bir kısmında, hareketin karizmatik bir lider önderliğinde yürütüldüğü ya da sağ popülizmin başarısında böylesi bir figürün etkin bir rol üstlendiği belirtilmektedir. Söz konusu iddianın

¹⁵¹ Decker, O., Brähler, E. (2006). Vom Rand zur Mitte. Rechtsextreme Einstellungen und ihre Einflussfaktoren in Deutschland. Berlin: Friedrich-Ebert-Stiftung Forum Berlin, 20.

¹⁵² Butterwegge, C. (2002). *Rechtsextremismus*. Freiburg: Herder Verlag, 42-43.

¹⁵³ Rensmann, L. (2006). 68-69.

özellikle Avrupa'daki sağ popülist partiler ve parti liderleri dikkate alındığında doğruluk payı olduğu görülsede, tarihsel süreç dikkate alındığında bu argümanın gerçeği yeterince yansıtmadığı değerlendirilmektedir. Zira gerek Amerikan, gerekse Rus popülist hareketi bahse konu karizmatik liderler önderliğinde yürütülmemiştir. Bu yönüyle, karizmatik lider anlayışının popülizmin karakteristik özellikleri arasında yer almasının doğru olmayacağı değerlendirilmektedir.

Steffen ve Rensmann'ın aşırı sağ ve sağ popülizmin farklılıklarına/benzerliklerine yönelik modellemelerinin dışında, söz konusu iki hareketin; modernite, küreselleşme, göçmenlere karşı tutum vb. gibi konularda da söylem ve davranışlarının incelenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda politik tutum ve davranışlar, Amerikan karşıtlığı tutumu, koalisyon tutumu ve kutuplaştırma argümanlarına yönelik de karşılaştırma yapılması gerekmektedir. Çalışmanın bu bölümünde bahse konu başlıklara yönelik aşırı sağ ve sağ popülist yaklaşımlar ayrı ayrı incelenmeye çalışılacaktır.

1.4.3. Politik Tutum ve Davranışlar

Şiddet, aşırı sağın temel prensibidir. Aşırı sağın bu prensibine göre, şiddet olağanüstü duruma işaret etmez. Düzenin sağlanmasında meşru bir araç olan şiddet, bu yönüyle politik bir araçtır.¹⁵⁴ Devletin gücünü temsil eden diktatör, söz konusu bu sınırsız gücün/şiddetin kullanımında yegâne söz sahibidir. Güçlü devlet anlayışı aynı zamanda demokratik denetim mekanizmasının olmadığı bir sisteme de işaret etmektedir. Bu da gücün kullanımında araç olarak şiddete başvurulması durumunda, güçlü devlete geniş ve denetimsiz bir hareket alanı sunmaktadır.

Buna karşın sağ popülizmin söylemleri sivildir. Aşırı sağın militan dilini kullanmaktan kaçınır. Aşırı sağın sıklıkla kullandığı etnik aidiyet ya da kan soyu gibi kavramları kullanmaktan kaçınarak, daha geniş bir halk topluluğu arasında kabul görme stratejisi izler.¹⁵⁵ Sağ popülizm, denetimsiz ve olağanüstü yetkilere sahip bir devlet anlayışını benimsemez. Devletin sivillliğini savunan bu hareket; mevcut liberal demokrasi anlayışı içerisinde dönüşerek daha sade hale gelmiş bir devlet anlayışını savunur. Liberal demokrasilerde devletin görev ve sorumluluklarını yerine getirirken, aşırı sağın öngördüğü

¹⁵⁴ Caballero, L. (2016). 5.

¹⁵⁵ Caballero, L. a.g.m., 3.

demokrasinin temel bileşenlerinin ve anayasal düzenin ortadan kaldırılması gerektiği görüşünü savunmaz.¹⁵⁶ Bu yönüyle sağ popülizmin politik tutum ve davranışları itibariyle mevcut anayasal sisteme daha fazla entegre olma gayreti içerisinde olduğu görülmektedir. Aşırı sağın sistem karşıtı duruşunun aksine, sağ popülizmin politik tutumu daha ılımlı ve yapıcıdır.

Aşırı sağın söylemleri gibi sosyal ve ekonomik sorunlara (sorun olarak algıladığı durumlara) karşı geliştirmiş olduğu çözümler marjinaldir. Aşırı sağ tarafından işsizliğin kaynağı olarak doğrudan yabancılar gösterilmekte, yabancıların tamamının sınır dışı edilmesi ile bu sorunun ortadan kalkacağı iddia edilmektedir. Sağ popülizm de benzer şekilde işsizliğin nedenlerine dair işsizlik ile göçmenler arasında bağ kurmakta, işsiz göçmen sayısının azaltılması ile işsizliğin azalacağını savunmaktadır.¹⁵⁷

Aşırı sağ, temel eşitlik ilkesine karşı çıkarak, dünya görüşünü etnik aidiyet üzerinden, ırkçı bir bakış açısı üzerine bina eder. Etnik olarak azınlık konumunda olan gruba yönelik saldırgan bir tutum içerisinde hareket eder.¹⁵⁸ Bu bakış açısına göre, etnik olarak çoğunluğa dâhil olmayan tüm göçmenler “öteki” olarak görülmektedir. Hartleb tarafından dile getirilen aşırı sağın ırk temelli eşitsizlik anlayışı, doğrudan ve göçmenlerin tümünü hedef alan bir politikaya dönüşmektedir. Yine aşırı sağ, vatandaşlık temeline dayanan bir yaklaşım yerine etnizite temelli bir yaklaşımla işsizlik konusunda söylem üretmektedir. Bahse konu söylemlerde; ülke vatandaşlığı vurgusu yerine doğrudan doğruya belirli bir etniziteyi ifade eden söylemler öne çıkmaktadır.

Bu hususta sağ popülizm; aşırı sağın salt etnik aidiyet temeline dayanan, göçmenlerin tamamının sınır dışı edilmesi gibi bir anlayış içerisinde olmayıp, daha çok göçmenler arasındaki işsizliğe vurgu yapan bir politik strateji izlemektedir. Böylesi bir davranış, göç olgusu ile karşılaşmış bir ülkede seçmen kitlesi de dikkate alınarak göçmenlerin tamamına karşı cephe alınması yerine, sözde “işsiz, işe yaramaz” bir kitleye karşı söylem geliştirerek kutuplaşma yaratılmasına olanak tanımaktadır. Bu yönüyle sağ popülizmin göçmenlere karşı tutumunda, oy kaygısının da belirleyici olduğu görülmektedir.

¹⁵⁶ Hartleb, F. (2004). 150.

¹⁵⁷ Caballero, L. (2016). 9.

¹⁵⁸ Hartleb, F. (2004). 112.

Aşırı sağ partiler, kendisi dışındaki tüm partileri mevcut sistemin bir parçası olarak görmekte ve bu anlayış üzerinden politika üretmeye çalışmaktadırlar. Bu yönüyle aşırı sağ partiler; işbirliğine açık olmayan, mevcut sistem ve bu sistemin tüm siyasi unsurlarına kapalı, izole partilerdir. Olası bir koalisyon hükümetinde kendisi gibi düşünmeyen partilerle birlikte yer almayı kabul etmezler. Bu duruma somut bir örnek olması açısından, çalışmada incelenen Almanya Ulusal Demokratik Partisi'nin (Nationaldemokratische Partei Deutschlands) 1964 yılından itibaren Almanya siyasi tarihinde yer almasına karşın, hiçbir koalisyon hükümetinde yer almaması gösterilebilir. Bu yönüyle, aşırı sağ partilerin olası bir koalisyonda yer almalarına yönelik karşı duruşları oldukça nettir.

Sağ popülist partilerin koalisyon anlayışı ise aşırı sağın katı tutumundan farklılık göstermektedir. Bu partiler ılımlı milliyetçiler, göçmenlere karşı benzer söylemlere sahip diğer partiler ve muhafazakârlar ile işbirliği yapabilirler. Hükümette yer alamamaları durumunda, muhalefet rolünü üstlenmeleri onlar açısından sorun olarak teşkil etmez.¹⁵⁹ Bu durumun temel sebeplerinden birisi de; hükümette yer almaları durumunda, söylemlerinde dile getirdikleri ütöpik vaatlerini yerine getirme yükümlülüğüdür. Muhalefette kalarak, bu yükümlülükle, bir başka ifade ile gerçeğe yüzleşmemelerine de olanak sağlanmaktadır. Koalisyonu ve siyasal işbirliğine açık olarak sınıflanan sağ popülist partilere ilişkin bir diğer somut örnek ise; yine bu çalışmada sağ popülist parti kategorisinde ele alınan Avusturya Özgürlük Partisi'nin (Freiheitliche Partei Österreichs) 1999 yılında koalisyon hükümetinde muhafazakâr Avusturya Halk Partisi ile yer alması gösterilebilir.

Gerek aşırı sağ, gerekse sağ popülizm düalist bir yaklaşımla toplumsal kutuplaşmadan yararlanmaya çalışmaktadır. Bununla birlikte aşırı sağ bu kutuplaştırmayı etnik aidiyet üzerinden “yerlilik ve yabancı” kavramlarıyla gerçekleştirmeyi hedeflemektedir. Bu anlayışa göre, sosyo-ekonomik nedenlerden kaynaklanan meseleler ve küreselleşmenin getirdiği olumsuzluklar başta olmak üzere, tüm toplumsal sorunlar etnik aidiyet üzerinden açıklanmaya çalışılmaktadır. Kutuplaştırma çabaları söz konusu aidiyet üzerine inşa edilmekte, ötekileştirilmeye çalışılan yabancılar bu sorunların kaynağı olarak gösterilmeye çalışılmaktadır. Aşırı sağın yabancılara yönelik etnizite temelli kutuplaştırma girişimi; kimi zaman işsizlik ve yabancı sayısı üzerinden kurulan bağ ile kimi zamansa suç oranları ve yabancı sayısında yaşanan artış üzerinden kurgulanmaktadır. Bahse konu kutuplaştırma girişiminde sıklıkla istatistiksel veriler kullanılmakta, buradan hareketle

¹⁵⁹ Hartleb, F. (2004). 75.

yabacılara yönelik olumsuz bir algının oluşturulması hedeflenmektedir. Yine kutuplaştırma girişimlerinde korku unsuru da (güvenlik korkusu, işini kaybetme korkusu vb.) sıklıkla başvurulan bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sağ popülizm ise bu kutuplaşmayı etnik temelde değil, sıradan halk ve elitler üzerinden yaratmaya çalışmaktadır. Bu yaklaşımda, sıradan halkın ya da elitler aynı etnik aidiyete sahip olsalar bile, sağ popülizm bu sınıflamayı yaparken bu olgu üzerinde durmaz. Kutuplaştırma politikasında sıradan halkın karşısına kendi çıkarları doğrultusunda hareket ettiği iddiasında bulunduğu elitleri yerleştirmektedir. Sağ popülizm, bu kutuplaştırma girişimiyle aşırı sağa kıyasla daha geniş bir kitleye ulaşma imkânı da bulabilmektedir.

Popülizmin aşırı sağa kıyasla daha başarılı olmasında iki farklı grubun doğrudan etkisinin olduğu görülmektedir. Bu iki farklı sosyal gruptan ilki; kendisini elitlere karşı dışlanmış hisseden kitlenin, popülizm ile gücün el değiştirip sıradan halkın elinde toplanacağına inanan gruptur. Bu grup; fırsat kollayan, güç dengesinin değişmesini bekleyen gruptur. Bir diğer grup ise sahip olduğu sosyal statünün değişmesinden korkan topluluktur. Toplumsal konumunu kaybetmekten çekinen bu grup ise, değişime karşı direnç göstermektedir. Popülizm, böylesi iki farklı grubun olduğu toplumlarda her ikisinden de beslenerek başarı sağlayabilmektedir.¹⁶⁰

1.4.4. Politika/Oy/Makam Beklentisi Bağlamında Bir Değerlendirme

Literatürde aşırı sağ ve sağ popülizmin benzerlik veya farklılıklarına ilişkin Politika/Oy/Makam beklentisi (Policy-Seeking, Office-Seeking, Vote-Seeking) bağlamında bir değerlendirmeye rastlanamamıştır. Bununla birlikte;

- Seçimlerden en başarılı sonucu veya en yüksek oyu almayı hedefleyen *Vote-Seeking*,
- Belirli bir politik hedefi gerçekleştirebilmek amacıyla politika üretmeye çalışan veya en azından belirli politik konulardaki ilgiyi artırmayı, kamu politikası üzerindeki etkisini en üst düzeye çıkarmayı hedefleyen *Policy-Seeking*,
- Belirli kamu görevini veya patronajı devralarak, bazı kişileri iktidar pozisyonlarına getirme, etkili makamları ele geçirme isteğinde olan *Office-Seeking*

¹⁶⁰ Priester, K. (2012). 24.

olarak kategorize edilen yaklaşıma göre¹⁶¹ sağ popülist partileri Vote-Seeking başlığı altında tasnif edilebilmek mümkün görünmektedir. Zira bu partiler seçimlerde, sahip oldukları esnek politik duruşlarıyla toplumun büyük bölümünü ilgilendiren gelişmelerden fayda sağlayabilmektedirler.

Örneğin sağ popülizm; globalleşme, modernleşme gibi toplumun neredeyse tamamını doğrudan ilgilendiren olaylara karşı, bu hareketlerin kaybedenlerini kazanmaya yönelik bir strateji geliştirmiştir. Söz konusu toplumsal olaylara karşısında, aşırı sağın göstermiş olduğu topyekûn bir karşı duruş yerine, yaşanan değişimlerin ortaya çıkardığı dezavantajlı gruba yönelik söylem geliştirerek oylarını artırmayı hedefleyebilmektedir. Yine sağ popülizmin ideolojik esnekliği dikkate alındığında, hareketin muhalefette kaldığı dönemde “Office-Seeking” kategorisine geçebileceği görülmektedir. Olası bir koalisyonda etkili makamları ele geçirme gayreti içerisinde olan sağ popülizm, diğer partilerle aynı hükümette yer alma konusunda açık bir karşı duruşa sahip değildir.

Aşırı sağ partilerde ise söz konusu ideolojik esnekliğe rastlanmaz, yaşanan toplumsal değişimlerden oy artırıcı bir fayda sağlama amacıyla söylem geliştirme/değiştirme yoluna gidilmez. Aşırı sağın söylemleri politik hedeflerini gerçekleştirebilmeye yöneliktir. Olası bir koalisyon durumunda yalnızca kendileriyle aynı ideolojiye sahip partilerle birlikte hükümette yer alabilecekleri gerçeği de dikkate alındığında, aşırı sağ yalnızca “Policy-Seeking” başlığı altında kategorize edilebilmektedir.

Yine aşırı sağ partiler; uzun dönem siyasette yer almalarına karşın, siyasal anlamda başarı elde edememelerine rağmen, seçimlere katılarak varlıklarını sürdürmeye devam etmektedirler. Bu çalışmada da incelenmeye çalışılan Almanya Ulusal Demokratik Partisi, bahse konu “seçim sonuçlarına rağmen siyasette yer alma” isteğine örnek teşkil etmektedir. 1964 yılında kurulan ve kuruluşu sonrası 1965-2017 yılları arasında Almanya’da 15 genel seçime katılan parti, hiçbir seçimde çoğunluğu elde edememiştir. Bununla birlikte; yine bahse konu dönemde gerçekleştirilen seçimlerde, oy oranı hiçbir seçim döneminde %5 seviyesinin üzerine çıkamamasına rağmen siyasette yer almaya devam etmiştir. Parti; başarısız seçim sonuçlarına rağmen, aşırı sağcı idealleri

¹⁶¹ Bahse konu yaklaşıma ilişkin Bakınız: Müller, C. W. ve Strom, K. (Ed.). (1999). Policy, Office, or Votes?. How Political Parties in Western Europe Make Hard Decisions. Cambridge: Cambridge University Press. Ayrıca bakınız: Downs, A. (1957). *An Economic Theory of Democracy*. New York: Harper and Row Publishers.

doğrultusunda politik hedeflerini gerçekleştirebilmek amacıyla politika üretmeye devam etmiştir. AUDP yabancı düşmanlığı veya Avrupa Birliği karşıtlığı gibi konularda, düzenlemiş olduğu kitlesel gösteriler ve zaman zaman kullandığı provakatif söylemlerle, bu alana yönelik politik ilgiyi artırmaya çalışmıştır.

2. BÖLÜM

AVUSTURYA'DA SİYASET

Çalışmanın bu bölümünde; Avusturya siyasal hayatının daha net ortaya konulabilmesi amacıyla, öncelikle mevcut parlamentonun yapısı ve işleyişi ile yasama süreci ve bu süreçte federal başbakan ve cumhurbaşkanının görev ve sorumlulukları ele alınacaktır. Ardından Avusturya'daki seçim sistemi ile ülke siyasetinde yer alan siyasal partiler (Avusturya Sosyaldemokrat Partisi, Avusturya Halk Partisi, Yeşiller Alternatif Partisi ve diğer siyasal partiler) incelenecektir. Bu bağlamda; mevcut siyasi partilerin ideolojik tutumlarının daha net ortaya konulabilmesi amacıyla, ülkenin siyasi tarihi ve mevcut siyasal ideolojilerin tarihsel kökenleri dikkate alınarak incelenmeye çalışılacaktır.

Yine seçimlere katılım ve bu seçimlerde belirlenecek değişkenler dikkate alınarak ortaya çıkan seçmen davranışları ele alınacaktır. Söz konusu seçmen davranışları araştırmalarına ilişkin daha önce yapılan araştırmalar da (Sosyal Yaklaşım/Columbia ekolü, Psikolojik Yaklaşım Michigan ekolü ve Rasyonel Tercih yaklaşımı) bu bölümde incelenecektir. Ayrıca, Avusturya'da seçmen davranışlarının incelenmesi amacıyla; cinsiyet ve yaş bağlamında seçmen davranışları, sosyo-ekonomik durum ve cinsiyet bağlamında seçmen davranışları, dinsel aidiyet ve aidiyet düzeyi bağlamında seçmen davranışları ile bölgesel faktörler bağlamında seçmen davranışları ele alınacaktır. Böylelikle; Avusturya özelinde seçmen davranışları ele alınarak, seçmenlerin siyasal parti tercihlerinde etkili olan faktörler karşılaştırılmaya çalışılacaktır.

2.1. Siyasi Yapı

Avusturya Federal Anayasası 1 inci maddesinde de belirtildiği üzere (Bundes-Verfassungsgesetz) Avusturya yasalarının kaynağını halktan alan demokratik bir cumhuriyettir. Söz konusu demokratik cumhuriyet, (2 inci madde) 9 federal eyaletten oluşmaktadır. Bu eyaletler; Burgenland, Aşağı Avusturya, Yukarı Avusturya, Salzburg, Tirol, Vorarlberg, Steiermark, Karintiya ve başkent Viyana'dan (5 inci madde) oluşmaktadır.¹⁶²

¹⁶² <http://www.verfassungen.de/at/verfassungheute.htm> (Erişim: 10.06.2017)

2.1.1. Parlamento

Ülke, Ulusal Meclis (Nationalrat) ve Federal Meclis (Bundesrat) olmak üzere iki kamaralı parlamento sistemine sahiptir. Her iki parlamentonun görev ve yetkilerine dair düzenlemeler Anayasada yer almakla birlikte, Ulusal Meclis'e ait görev ve yetkiler Anayasada daha detaylı olarak yer bulmuştur.

Ulusal Meclis 183 üyeye sahiptir. Yasama görevinin ifasında, beş yıllık görev süresi bulunan ulusal meclis temsilcileri 16 yaşını dolduran seçmenler tarafından belirlenmektedir. Nispi temsil esaslarına göre düzenlenen genel seçimlerde; partiler aldıkları oy oranına göre parlamentoda temsil edilmektedir. Anayasa'nın 26 ıncı maddesinde, milletvekili seçilebilme şartları arasında Avusturya vatandaşı olma ve 18 yaşını doldurmuş olma şartları yer almaktadır. Ulusal Meclis, 5 yıllık yasama dönemi bitmeden kendisi veya Federal Cumhurbaşkanı tarafından fesih edilebilmektedir. 29 uncu madde ile Federal Cumhurbaşkanı'na verilen bu yetki, söz konusu fesih hakkının aynı gerekçeyle bir defaya mahsus kullanılması şartıyla sınırlandırılmıştır. Yine aynı madde de; böylesi bir fesih durumunda yeni seçilecek meclisin ilk toplantısını, fesih tarihinden itibaren en geç yüz gün sonra yapacak şekilde düzenlenmesi gerektiği belirtilmektedir. Ulusal Meclis'e bir başkan ile birer ikinci ve üçüncü başkan yine meclis üyeleri arasından seçilerek başkanlık eder. Parlamento görevlerinin yürütülmesinde ve bu görevleri yürütecek kişilerin atanmasında Ulusal Meclis başkanı yetkilidir.¹⁶³

Federal Meclis (Bundesrat): Eyaletler sahip oldukları nüfusla orantılı olarak, eyalet meclislerinin her birinin kendi aralarından seçtiği temsilciler ile Federal Mecliste temsil edilmektedirler. Federal düzeyde eyaletlerin taleplerini temsil eden meclis, Ulusal Meclis'in almış olduğu kararların tekrar görüşülmesinde ve uygulanmasında rol oynarken, bu kararlara karşı gerekçeli itiraz etme hakkına da sahiptir. 61 üyeli meclisin eyaletlere göre temsilci sayısının belirlenmesinde, eyaletlerin nüfus sayıları dikkate alınmaktadır. Bununla birlikte bir eyalet en fazla 12, en az ise 3 temsilci tarafından temsil edilmek zorundadır. Üyeleri, Ulusal Meclis temsilcilerinden farklı olarak doğrudan halk tarafından seçilmeyip, her bir eyalet meclisi (Landtag) tarafından seçilirler. Eyalet meclis seçimlerine ilişkin düzenlemeler eyaletten eyalete farklılık gösterebilmekte, bu farklılık eyalet seçimlerinin süresinde de karşımıza çıkmaktadır.

¹⁶³ Avusturya Anayasası Madde 30

Federal Meclis'e ilişkin Anayasa hükümlerden 36 ıncı madde; Federal Meclis'in başkanının seçim yolu ile değişmeyeceği, bunun yerine üyeler arasından devrolunacağı yönündedir. Buna göre görev süresi altı ay olarak sınırlandırılan Federal Meclis başkanının görevi, bu görevin tamamlanmasını müteakip, alfabetik sıraya göre bir başka eyalete geçerek devam etmektedir. Başkan vekilinin atanmasına ilişkin hükümler ise iç tüzük ile belirlenmektedir.

İki kamaralı parlamento sistemine sahip Avusturya'da bu parlamentoların görev ve yetkileri değerlendirildiğinde Federal Meclis'in, Ulusal Meclis'e kıyasla daha az görev ve yetkisinin olduğu görülmektedir. Esas itibarıyla, ülkenin genelini ilgilendiren konularda karar alma yetkisi Ulusal Meclis'e verilmişken, Ulusal Meclis bu yetkisinin yanında kontrol yetkisini Federal Meclis'e bağlı kalmaksızın yürütmektedir. Bu yönüyle hükümetin Ulusal meclise karşı sorumluluğu bulunmasına karşın, Federal Meclis'e karşı sorumluluğu bulunmamaktadır.¹⁶⁴

Ulusal ve Federal Meclis'in yetki ve görev alanlarına ilişkin yasa değişikliklerinde, söz konusu görev ve yetki hakkı daha belirgin hale gelmektedir. Örneğin Ulusal Meclis tarafından kabul edilen bir yasa teklifi, yürürlüğe girmeden önce Federal Meclis tarafından da kabul edilmek zorundadır. Kabul edilmek istenmeyen düzenlemeye ilişkin itiraz ise, kararın Federal Meclis'e iletilmesini müteakip 8 hafta içerisinde gerekçesi ile Ulusal Meclis'e iletilmek zorundadır.¹⁶⁵ Gerekçe ile birlikte, söz konusu teklifin Federal Meclis tarafından kabul edilmemesi ve Ulusal Meclis'e geri gönderilmesi durumunda, Ulusal Meclis üye sayısının en az yarısının katılımı ile iade edilen yasayı Federal Meclis'e rağmen kabul ederek yürürlüğe girmesini sağlayabilmektedir. Federal Meclis'in mutlak veto hakkına sahip olduğu durumlar ise; Anayasa hüküm ve düzenlemeleri ile eyaletlerin yetkilerinin sınırlandırıldığı durumlar, eyaletlerin bizzat kendilerini ilgilendiren konulardaki yasal düzenlemeler ve devlet anlaşmaları ile eyaletlerin kendi meselelerini ilgilendiren konularda yapılan düzenlemeler şeklinde sıralanmaktadır.¹⁶⁶ İlgili yasalarda, Ulusal ve Federal Meclis'in görev ve yetkilerine yönelik düzenlemelerin yanında, temsilcilerine ilişkin de farklı düzenlemeler yer almaktadır. Örneğin Avusturya Anayasası'nda da farklı maddelerde de belirtildiği üzere; Ulusal Meclisi'n üyeleri "vekil"

¹⁶⁴ Pelinka, A. (2009). Das politische System Österreichs. Wolfgang, I. (Hrsg.). *Die politischen Systeme Westeuropas*. 4. Auflage. Wiesbaden: VS Verlag, 611-613.

¹⁶⁵ Avusturya Anayasası Madde 42

¹⁶⁶ <https://www.parlament.gv.at/PERK/NRBRBV/BR/AUFGBR/index.shtml>, (Erişim: 11.06.2016)

(Abgeordnete) olarak anılırken, Federal Meclis temsilcileri ise “meclis üyesi” (Mitglieder) olarak anılmaktadır.

2.1.2. Yasama

Avusturya Anayasası’nda yasa tekliflerine ilişkin düzenlemeler 41-50 inci maddelerde düzenlenmiştir. Söz konusu düzenlemelere göre yasa teklifleri milletvekilleri, Federal Meclis veya Federal Meclis üyelerinin 3’te 1’inin önergesi ve Federal hükümet tarafından yasa tasarısı olarak verilebilmektedir. Yine seçme hakkına sahip 100 bin kişi tarafından ya da üç eyalette her eyalette seçme hakkına sahip kişilerin altıda biri tarafından sunulan (Volksbegehren) değişiklik teklifleri de Ulusal Meclis’te ele alınmaktadır.

Ulusal Meclis’te gerçekleşen yasa değişiklikleri; üye tam sayısının en az 3’te 1’inin katılımı ve bu üyelerin en az yarısının kabul oyu, yani salt çoğunluk ile gerçekleşmektedir. Söz konusu yasa değişiklik teklifi Anayasa maddesine ilişkin ise; toplantı yetersayısı üye sayısının en az yarısı kadar olması ve bu üyelerin de 3’te 2’sinin kabul oy kullanması şartları aranmaktadır.¹⁶⁷ Bununla birlikte; Anayasanın bütünüyle değiştirilmek istenmesi ya da aynı etkiyi doğurduğu düşünülen değişikliklerde ise referandum zorunluluğu bulunmaktadır. Avusturya’nın AB’ye tam üyeliği sürecinde, ülke anayasasının tamamına ilişkin bir değişiklik olmamasına rağmen, yukarıda belirtilen değişikliğin aynı etkiyi doğurması durumu söz konusu olmuş ve birliğe giriş kararı için referanduma gidilmiştir.¹⁶⁸ Ulusal Meclis tarafından onaylanan tüm yasal düzenlemeler, Federal Meclis’e iletilmek zorundadır. Federal Meclis, düzenlemeye ilişkin gerekçeli olarak itirazda bulunmamış ise, onanarak yayımlanmaktadır.

2.1.3. Federal Başbakan ve Federal Cumhurbaşkanı

Avusturya Anayasası’nın 69 uncu maddesine göre Federal Başbakan, hükümetin başıdır. Başbakanın tüm yetkilerine sahip bir Başbakan yardımcısı ve diğer bakanlar, hükümeti oluşturmaktadır. Federal Başbakan ve yardımcısının görevden alıkonulması durumunda ise bu görev hükümetin en yaşlı üyesi tarafından yürütülmektedir. Bu durumda da, vekâlet görevini yürütecek kişinin görevden alıkonulmaması şartı aranmaktadır.

¹⁶⁷ <https://www.help.gv.at/Portal.Node/hlpd/public/content/223/Seite.2230005.html#Verfahren>, (Erişim: 11.06.2016)

¹⁶⁸ <https://www.parlament.gv.at/PERK/VERF/GRUND/>, (Erişim: 11.06.2016)

Anayasanın 70 inci maddesine göre federal hükümet üyeleri Federal Başbakanın önerisi ile Federal Cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır. Yine federal hükümet üyelerinin görevden alınmalarında da Federal Başbakanın önerisi gerekmektedir.¹⁶⁹

Federal Cumhurbaşkanı doğrudan halk tarafından seçilmektedir. Anayasanın 60 inci maddesine göre seçimlerde yalnızca bir aday olması durumunda seçim halk oylaması şeklinde gerçekleşmektedir. Federal cumhurbaşkanlığı seçimlerinde eyalet yasalarında seçimlerde oy kullanılması zorunluluğuna dair bir hüküm varsa oy kullanmak zorunludur. Bu bağlamda oy kullanma zorunluluğuna ilişkin karar eyaletlere bırakılmıştır. İlk turda geçerli oyların yarısından fazlasını alan aday seçilmiş sayılmaktadır. Seçimin ilk turda gerçekleşmemesi durumunda ise ikinci tura geçmektedir. İkinci turda seçim, ilk turda en çok oyu alan ilk iki aday arasında gerçekleşmektedir. Seçim sonuçları federal başbakan tarafından ilan edilmekte, görev süresi 6 yıl ile sınırlandırılan federal cumhurbaşkanı arka arkaya en fazla iki defa seçilebilmektedir. Federal cumhurbaşkanı görev süresi dolmadan, yalnızca halk oylaması ise görevden alınabilmektedir.¹⁷⁰

2.2. Seçim Sistemi, Siyasal Partiler ve Seçimlere Katılım

2.2.1. Seçim Sistemi

183 üyeli Avusturya Ulusal Meclis'inin üyelerinin belirlenmesinde, 3 aşamalı hesaplama yöntemi uygulanmaktadır. 3 aşamalı hesaplama yönteminin ilki olan *Birinci Saptama Sürecine (Das erste Ermittlungsverfahren)* göre geçerli oy sayısı, eyaletin toplam temsilci sayısına bölünerek seçilebilme sayısı elde edilmektedir. Söz konusu seçilme sayısı yerel seçim bölgelerinde partilerin almış oldukları oylara bölünerek, Birinci Saptama süreci sonunda partilerin Ulusal Meclis'e gönderecekleri temsilci sayıları hesaplanmaktadır.

İkinci Saptama Süreci'nde ise partilerin o eyalette almış oldukları toplam oy, seçilebilme sayısına bölünerek, Birinci Saptama Süreci sonunda elde etmiş oldukları

¹⁶⁹ <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10000138> (Erişim: 11.06.2016)

¹⁷⁰ <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10000138> (Erişim: 11.06.2016)

temsilci sayısından çıkarılarak, İkinci Saptama Süreci'nde partilerin elde edecekleri temsilci sayısı ortaya çıkmaktadır.

3. saptama sürecinde ise öncelikle; D'Hondt sistemi ile seçim bölgesinin çıkardığı temsilci sayısına kadar sırayla 1'e, 2'ye, 3'e, 4'e...bölünmesi sonucu Ulusal Meclis'e gönderebilecekleri temsilci sayıları hesaplanır. D'Hondt sisteminin uygulanmasını müteakip hesaplanan temsilci sayılarından İkinci. Saptama Süreci'nde partilerin elde etmiş oldukları temsilci sayıları çıkarılarak süreç tamamlanmaktadır.

2.2.2. Siyasi Partilerin Tarihsel İdeolojik Kökenleri

Avusturya politik hayatında yer alan günümüz siyasi partilerine geçmeden önce, tarihsel süreçte bu partilere söylemleri, davranışları ve politik tutumları ile yön veren, cumhuriyet dönemi öncesi siyasal parti yapıları incelenmeye çalışılacaktır. Söz konusu döneme ilişkin parti sınıflamasının; sol, muhafazakâr ve aşırı milliyetçi partiler şeklinde yapılmasının, günümüz siyasi partilerinin fikri ve ideolojik altyapılarının daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda; çalışmanın bu döneminde, monarşi dönemi itibarıyla Avusturya siyasal hayatında yer almış hareketler, bahse konu sınıflama dikkate alınarak incelenmeye çalışılacaktır.

2.2.2.1. Monarşi dönemi siyasi partileri

1804 yılında Habsburgların egemenliği altında orta Avrupa ülkelerinin Avusturya İmparatorluğu'na bağlanması ile temelleri atılan imparatorluk, hükümdarlara ilişkin herhangi bağlayıcı yasa veya sınırlayıcı bir düzenleme olmaksızın yönetilmeye başlanmıştır. 1848 yılında Fransa'da başlayan halk hareketlerinin Avusturya'da da etkisini göstermeye başlaması sonucu 1849 yılında bir anayasa hazırlanmak zorunda kalınmış, böylelikle monarşi şekil değiştirerek anayasal monarşi şeklini almıştır.¹⁷¹

1859 yılında Piyemonte (Bugünkü İtalya sınırları içerisinde bir bölge) ve Fransa'ya karşı kaybedilen savaşları 1866 yılında Prusya, İtalya ve Veneto'ya (Bugünkü İtalya sınırları içerisinde bir bölge) karşı kaybedilen savaşlar izlemiştir. Söz konusu savaşlarda alınan mutlak yenilgiler rejimin zayıflamasına neden olmuş, bu durum içeriye karşı

¹⁷¹ Pelinka, A. und Rosenberger, S. (2000). *Österreichische Politik. Grundlagen, Strukturen, Trends*. Vienna: WUV,17-18.

imtiyazları da beraberinde getirmiştir. 1867 yılında rejim daha fazla dayanamamış ve Avusturya İmparatorluğu, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu adını almıştır. Aynı yıl yürürlüğe konulan kurucu devlet anayasası 1918 yılına kadar yürürlükte kalırken, parlamentonun yetkilerinin son derece sınırlandığı “pseudo-parlamentarizm” dönemine geçilmiştir.¹⁷²

Monarşi döneminde kurulan partilerin, Avusturya’nın modern demokrasiye geçişi sonrası kurulan partiler için örnek teşkil ettiği, bir başka ifade ile Avusturya siyasi hayatında yer alan günümüz partilerin bazılarının köklerinin bu dönemde kurulan partilere dayandığı iddia edilmektedir. Bu dönemde kurulan partilerin; seçme ve seçilme hakkının kullanımı, seçim sisteminin farklılığı ve siyasi partilerin işlevselliği gibi unsurlar dikkate alındığında günümüz partileri kıyaslanmasının doğru olmayacağı değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, bu dönemde faaliyette bulunan partilerin günümüz partilerinin fikri veya ideolojik altyapılarının oluşmasında etkili olabileceği, bu nedenle incelenmesi gerektiği mütalaa edilmektedir.

2.2.2.1.1. Monarşi dönemi sol hareketler

1889 yılında kurulan Sosyaldemokrat İşçi Partisi (Die Sozialdemokratische Arbeiterpartei, SDAP) ülke siyasetinde sosyalist hareketlerin öncülüğünü yapmıştır. Parti, sosyal sınıf ayrımı temelinde, toplumsal sınıf yapısını işçi sınıfı ve burjuvazi olarak birbirine zıt iki kutupta ayrıştırma eğiliminde olmuştur. İşçi hareketlerinin öncülüğünü yaptığı iddiası içerisinde olan SDAP tarafından “Avusturya-Marksizmi” isimli sosyalist bir yaklaşım da bu dönemde geliştirmiştir. Bu yaklaşım, sosyalist ekonomi ve sosyalist toplumsal düzen anlayışı içerisinde olmuştur.¹⁷³ Parti, ırk veya cinsiyet ayrımına yapmaksızın mutlak bir halk eşitliğine inanan bir bakış açısı içerisinde ekonomik bağımsızlığın sağlanması gerektiği görüşünü savunmuştur.¹⁷⁴

Fransız ihtilali sonrası özellikle siyasal özgürlükler konusundaki taleplerin daha gür bir sesle zikredilmeye başlaması, söz konusu taleplerin karşılanmasına yönelik siyasal söylemleri de beraberinde getirmiştir. Bir başka deyişle, partiler veya partileşme sürecini

¹⁷² Pelinka, A. und Rosenberger, S. (2000). 18-19.

¹⁷³ Pelinka, A. und Rosenberger, S. (2000). 20-21

¹⁷⁴ http://www.renner-institut.at/fileadmin/user_upload/images_pdfs/ri-Blickpunkt/2013-2-Hainfeld/Die_oesterreichische_Sozialdemokratie_im_Spiegel_ihrer_Programme_1977.pdf, (Erişim: 01.03.2017)

tamamlayamamış siyasal organizasyonlar, siyasal özgürlüklere yönelik vaat veya hedeflerini kamuoyuyla paylaşmaya başlanmışlardır. Avusturya Sosyal Demokrat İşçi Partisi’de; monarşi döneminde, söz konusu özgürlüklerin kazanımına yönelik, başta işçi sınıfı olmak üzere, farklı toplumsal sınıflar için bu mücadeleyi yürütmeye çalışmıştır.

Partinin 1901 yılında kabul etmiş olduğu programda özellikle işçi sınıfının içinde bulunduğu kötü durum ve bu durumun düzeltilmesine yönelik ekonomik söylemleri dikkat çekmektedir. Kapitalizm eleştirisine sıklıkla yer verilen programda, politik veya ekonomik sorunların çözümünde proletaryanın sözcülüğünün üstlenildiği dile getirilmektedir. Yine bu programda; cinsiyet farkı gözetilmeksizin her ülke vatandaşının oy hakkını kullanarak seçimlere katılabilmesi gerektiği görüşü savunulmuş, düşünce özgürlüğüne neden olabilecek her türlü yasanın yürürlükten kaldırılması gerektiğine vurgu yapılmıştır.¹⁷⁵

Avusturya sol hareketi ve bu hareketin parti düzeyinde temsili açısından SDAP büyük bir önem arz etmektedir. Sanayileşmenin artması, buna paralel işçi sınıfının ortaya çıkışı ve örgütlenmesi, partinin kuruluşunda büyük rol oynasa da, kuruluş aşaması sonrası partinin daha geniş kitlelere ulaşma amacıyla özellikle özgürlükler alanında reformist söylemler geliştirdiği görülmüştür. Parti, daha önce yerel düzeyde ve daha çok küçük dernek veya organizasyon şeklinde faaliyette bulunan sol hareketlerin partileşerek bir araya gelmesi sebebiyle Avusturya siyasi hayatında önemli bir rol oynamıştır. Ayrıca partinin; Avusturya seçim sistemine yönelik değişiklik talepleri, seçme ve seçilme hakkı, düşünce özgürlüğü gibi alanlarda geliştirmiş olduğu söylemler, Avusturya demokrasinin gelişimine de katkı sağlamıştır.

2.2.2.1.2. Monarşi dönemi muhafazakâr hareketler

Yine bu dönem, farklı dini derneklerin uzlaşısı ile 1893 yılında kurulan Hristiyan Sosyal Partisi, (Christlichsoziale Partei) propagandalarının merkezine reformist bir yaklaşımla Katolik kilisesinin sosyal öğretilerini konumlandırmıştır. Sekülerizm karşıtı söylemlerde bulunan parti, devlet yönetiminin Katolik inancıyla bağdaştırılması gerektiği anlayışı içerisinde bulunmuştur. Parti daha sonraki dönemde özellikle muhafazakâr

¹⁷⁵http://www.renner-institut.at/fileadmin/user_upload/images_pdfs/ri-Blickpunkt/2013-2-Hainfeld/Die_oesterreichische_Sozialdemokratie_im_Spiegel_ihrer_Programme_1977.pdf (Erişim: 01.03.2017)

çiftçilerin oluşturduğu gruplarla birlikte hareket etme yolunu seçmiştir.¹⁷⁶ “Liberal ekonomi karşıtı bir duruşa sahip parti, ekonomik motivasyonu da Yahudi karşıtlığı üzerinden kurgulamaya çalışmış, böylelikle küçük burjuvazinin desteğini almayı başaramıştır.”¹⁷⁷

Vocelka, Hristiyan Sosyalist Partisi’nin daha çok protesto partisi olduğunu, özellikle dinsel hayata yönelik çıkarılan düzenleyici yasalara karşı oluşan tepki hareketlerinin partinin kuruluşunda etkili olduğunu savunmaktadır. Parti, sosyal problemlerin çözümüne yönelik dinsel inançlar ekseninde çözüm üretilmesi gerektiğini savunmuştur. Bu dönem özellikle Yahudi inancına yönelik söylemleriyle, partinin Yahudi karşıtlığı bir tutum takındığı görülmektedir.¹⁷⁸ Partinin kuruluşundan itibaren sahip olduğu Yahudi karşıtı tutumu ilerleyen yıllarda da devam etmiş, radikal bir şekilde yürüttüğü Yahudi karşıtlığı nedeniyle dönemin Alman nasyonal sosyalistleri tarafından da mali açıdan desteklenmiştir.¹⁷⁹

Partinin kuruluşunda işçi hareketleri, bu hareketler sonucu kurulan dernek ve benzeri örgütler de rol oynamıştır. Küçük ölçekli çiftçilere, küçük işletme sahiplerine ve işçilere yönelik söylemleri ile öne çıkan parti, Avusturya siyasi hayatında muhafazakâr seçmenlerin çıkarlarına hizmet ettiği iddiası içerisinde olmuştur. Avusturya sol hareketlerinden farklı olarak diğer etnik unsurlara karşı daha tutucu bir politika güden parti, kendisinden sonra kurulan diğer muhafazakâr ve milliyetçi partiler içinde politik tutum ve davranışlarıyla öncü bir rol üstlenmiştir. Parti, günümüzde Avusturya’nın en güçlü iki partisinden birisi olan Avusturya Halk Partisi’nin (ÖVP) kuruluşunda da etkili olmuş, bu yönüyle ÖVP’nin öncü partisi olarak anılmıştır.

2.2.2.1.3. Monarşi dönemi milliyetçi hareketler

Bu dönemde diğer irili ufaklı Alman milliyetçisi partilerle birlikte kurulan Pan-cermen Partisi, (Alldeutsche Partei) tüm Almanların sözcülüğünü yaptığı iddiası içerisinde olmuştur. Parti, benzer ideolojiye sahip diğer partilerle birlikte, büyük organizasyonlar ve kitlesel hareketlerle monarşi içerisinde yer alan farklı milletler arasında çatışmaların

¹⁷⁶ Pelinka, A. und Rosenberger, S. (2000). 21.

¹⁷⁷ https://www.geschichtewiki.wien.gv.at/Christlichsoziale_Partei, (Erişim: 01.03.2017)

¹⁷⁸ Vocelka, K. (2010). *Österreichische Geschichte*. München: Beck, 3. Auflage, 89.

¹⁷⁹ Benz, W. (2012). *Handbuch des Antisemitismus. Judenfeindschaft in Geschichte und Gegenwart*. Band. Organisationen, Institutionen, Bewegungen. Berlin: Verlag de Gruyter, 106.

yaşanmasına da neden olmuştur.¹⁸⁰ Georg von Schönerers önderliğindeki parti, Alman birliğinin sağlanmasına yönelik ırkçı söylemlerde bulunmuş, bu birliğin sağlanmasında başta Yahudiler olmak üzere tüm etnik unsurların arındırılması görüşünü savunmuştur.¹⁸¹ Yine partinin devamı olarak Freialldeutsche Partei'de aynı çizgide 1902 yılında kurulmuş, aşırı Alman milliyetçiliği söylemleri ile Yahudi karşıtı bir politika izlemiştir. Parti o dönem benzer söylemlere sahip diğer siyasal oluşum ve gruplarla birlikte hareket etmiş, 1910 yılında diğer radikal partilerle birlikte hareket etme kararı almıştır.¹⁸²

Monarşi döneminde Avusturya'da kurulan aşırı milliyetçi partiler, söylem ve tutumlarındaki radikalleşmenin de etkisi ile daha çok ırkçı bir görünüm kazanmışlardır. Alman birliğinin sağlanması sürecinde, diğer milletlerin dışarıda bırakılması görüşü bu partiler için ortak bir söylem haline gelmiştir. Günümüz Avusturya siyasal partilerine yönelik incelemelerde, özellikle sağ partilerin kökenlerine dair araştırmalarda bu partiler sıklıkla monarşi döneminin ırkçı partileri ile kıyaslanmaktadır. Yine ırkçı partilerin söylemlerinin temelinde, etnik kökene atıfta bulunan bir bütünleşme olgusuna sıklıkla rastlanmaktadır. Söz konusu bütünleşme, farklı milletlerin bir araya gelerek Alman birliğinin yeniden sağlanması inancına dayanmaktadır.

1867 yılında Avusturya İmparatorluğu'nun Avusturya-Macaristan İmparatorluğu adını alması ile başlayan monarşi dönemi, farklı ideolojik grupların siyasal partiler altında bir araya gelerek örgütlenmesine olanak tanımıştır. Bu durum demokratikleşme açısından büyük öneme sahip olsa da, 1876 yılında siyasi partilerin monarşi rejimi altında hareket alanları oldukça sınırlı olması ve seçme/seçilme hakkının sınırlandırılmış olması söz konusu demokratikleşme sürecinin daha yavaş ilerlemesine neden olmuştur. Bu dönem partilerin tutumları rejim tarafından kontrol edilmekte, partilerin uç/devrimci söylemlerde bulunarak mevcut rejimi tehlikeye sokabilecek hareketleri kontrol edilmekteydi.¹⁸³

1867 yılında yürürlüğe giren Anayasa ile farklı dünya görüşüne sahip insanların bir araya gelerek bir parti çatısı altında örgütlenmeleri ile başlayan süreç, siyasal partilerin tarihsel gelişimi açısından bir dönüm noktasıdır. Vöelka, bu dönem partilerini Max

¹⁸⁰ Pelinka, A. und Rosenberger, S. (2000). 21.

¹⁸¹ Benz, W. (2012). *Handbuch des Antisemitismus. Judenfeindschaft in Geschichte und Gegenwart*. Band. Organisationen, Institutionen, Bewegungen. Berlin: Verlag de Gruyter, 257.

¹⁸² Benz, W. a.g.e., 257.

¹⁸³ Sickinger, H. (2011). Politische Parteien in Österreich. Historisch-politische bildung. *Themendossiers zur Didaktik von Geschichte sozialkunde und Politischer Bildung*. Nr. 4/2011, 10.

Weber'in parti tipolojisinden hareketle "Honoratiorenpartei/ Kadro partileri" kategorisinde değerlendirmektedir. Bu bağlamda liberal olarak sınıflandırılan partiler, belirli bir parti programı veya parti organizasyonu bulunmayan partilerdi.¹⁸⁴ Dönemin siyasal partilerine ilişkin sınıflandırmalarda, genellikle sosyal demokrat, muhafazakâr Hristiyan ve aşırı milliyetçi partiler olarak üçlü bir tasnif yolunun izlendiği görülmektedir. Bu bağlamda, Avusturya siyasi tarihine ilişkin çalışmalarda, günümüz Avusturya siyasal partilerinin kökleri söz konusu siyasal partilere/hareketlere dayandırılmaktadır.

Günümüz siyasi partilerinden SPÖ, Sosyaldemokrat İşçi Partisi ile özdeşleştirilmekte, pragmatik olarak SPÖ'nün halefi konumunda gösterilmektedir. Bununla birlikte, sol hareketlerin başlangıçta farklı fraksiyonlar altında hareket ettikleri, Avusturya solunun da tarihsel süreçte yaşamış olduğu dönüşümle birlikte söz konusu grupları bir araya getirmeye çalıştığı görülmüştür.

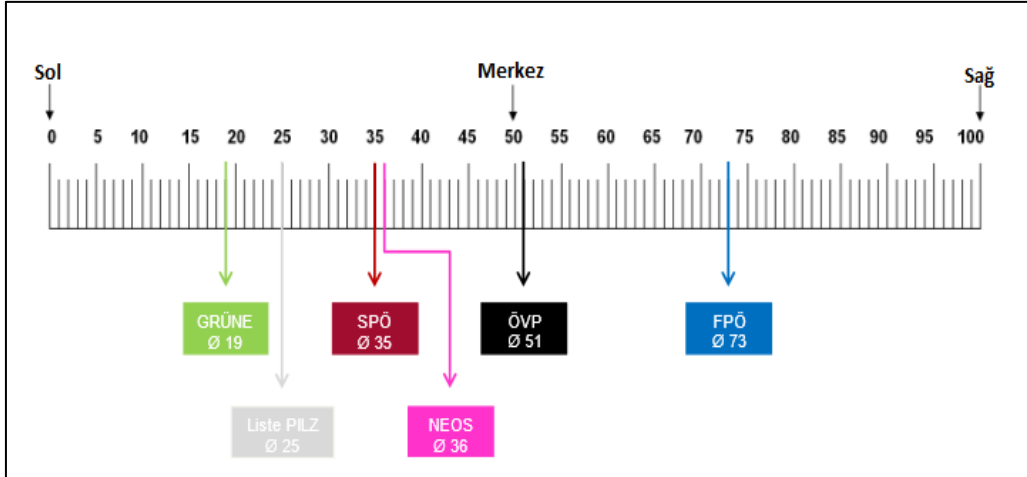
1867 yılında sol hareketlilerin partileşmesi ile başlayan dönemde, bütünlük bir sol birlikteliğinden söz etmek mümkün değildir. Örneğin işçi sınıfı tarafından desteklenen sol hareketlerde bir kesim tamamıyla Karl Marx öğretileri doğrultusunda proletarya devrimini hedeflerken, bir diğer kesim ise sınıf toplumsal değişim yolu ile hedeflere ulaşması gerektiği görüşünü savunmuştur.¹⁸⁵ Bu bağlamda günümüz Avusturya siyasal partilerinin köklerine dair çalışmalarda, söz konusu partilerin yaşamış oldukları değişim ve beslendikleri farklı siyasal hareketler dikkate alınarak değerlendirilmelidir.

2.2.2.2. Cumhuriyet dönemi siyasal partileri

Çalışmanın bu bölümünde Avusturya'daki siyasal partiler incelenmeye çalışılacaktır. Söz konusu partilerden FPÖ, tez çalışmasının son bölümünde ayrıntılı olarak inceleneceği için bu bölümde Avusturya Sosyaldemokrat Partisi, Avusturya Halk Partisi, Yeşiller Alternatif Partisi ve diğer partiler ele alınmaya çalışılacaktır.

¹⁸⁴ Vocolka, K. (2010). 89.

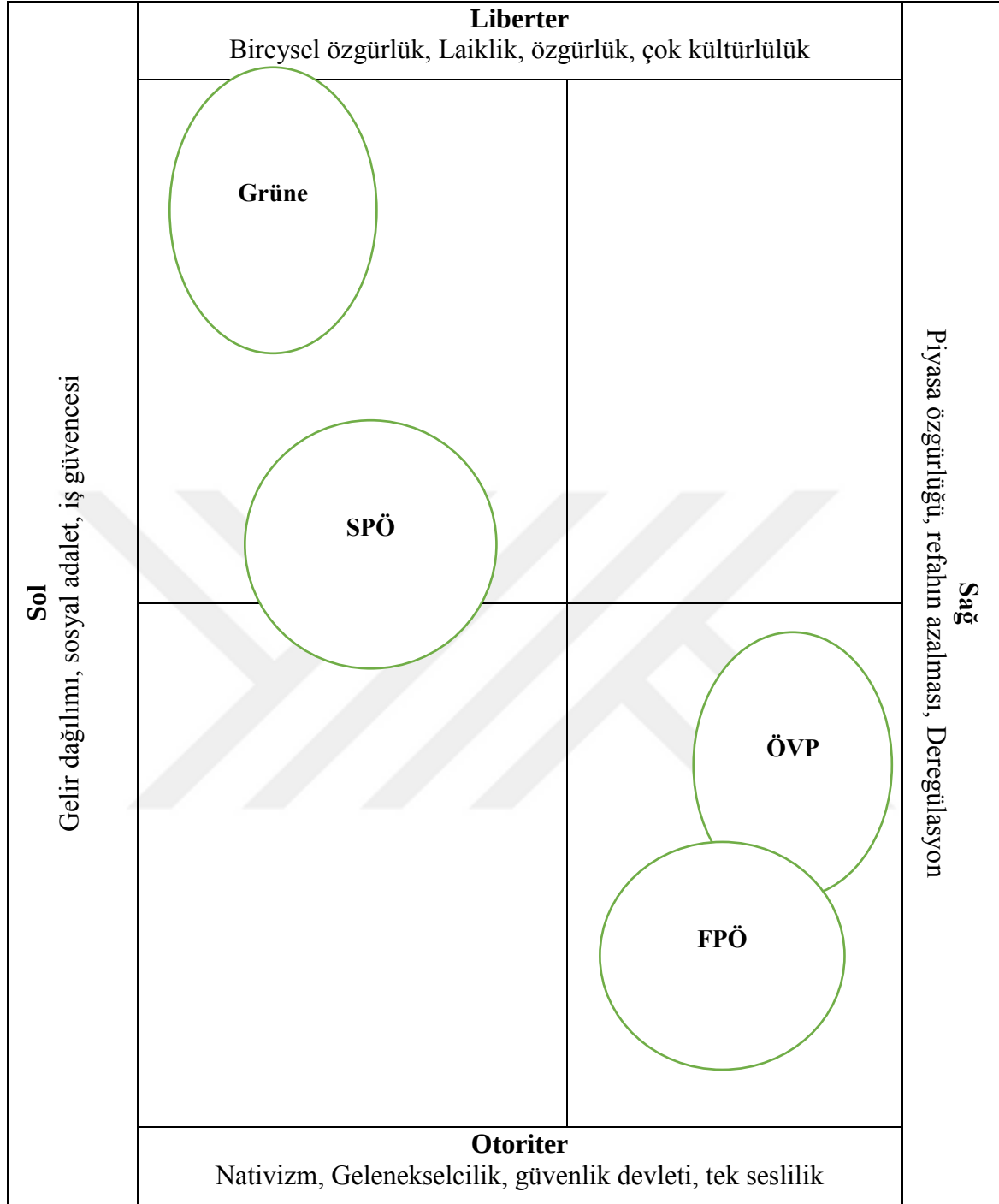
¹⁸⁵ Vocolka, K. a.g.e., 88.

Şekil 2.1. Seçmen tercihleri itibariyle partilerin politik ekseninde konumu

Literatürde siyasi partiler ve seçmen tercihlerine ilişkin farklı modelleme çalışmaları bulunmaktadır. Bu çalışmalarda partiler genellikle belirli bir düzlem üzerinde sağ ve sol yönüne doğru, belirli merkez baz alınarak konumlandırılmaktadır. Söz konusu modellemeler; seçmenlerin kendi tercihleri doğrultusunda kendilerine en yakın olarak konumlandıkları partiye yönelmeleri, partilerin seçmenlere göre konumlandırılmaları, partilerin ideolojik değişimlerine bağlı olarak yaşanan yeni seçmen eğilimleri, kutuplaşma oranları gibi kriterler dikkate alınarak geliştirilmiştir. Şekil 2.1.'de ¹⁸⁶ yer alan modelleme girişimi ise seçmenlerin partilere ilişkin oluşturulan skaladaki bireysel konumlandırılmaları dikkate alınarak elde edilmiştir. Buna göre merkeze en yakın parti olarak ÖVP konumlandırılırken, merkezden en uzak ve en sağ parti olarak ise FPÖ konumlandırılmaktadır. Yine söz konusu düzlemsel diziliş aynı zamanda partilerin ideolojik olarak birbirlerine yakınlık ve uzaklıkları hakkında da bilgi vermekte, çalışmada ideolojik olarak solu temsil eden SPÖ ve NEOS'un birbirlerine en yakın partiler olduğu görülmektedir.

¹⁸⁶ http://www.imas.at/images/imas-report/2017/21_Politische-Position.pdf, (Erişim: 01.03.2017)

Şekil 2.2. Partilerin ideolojik konumlandırılması

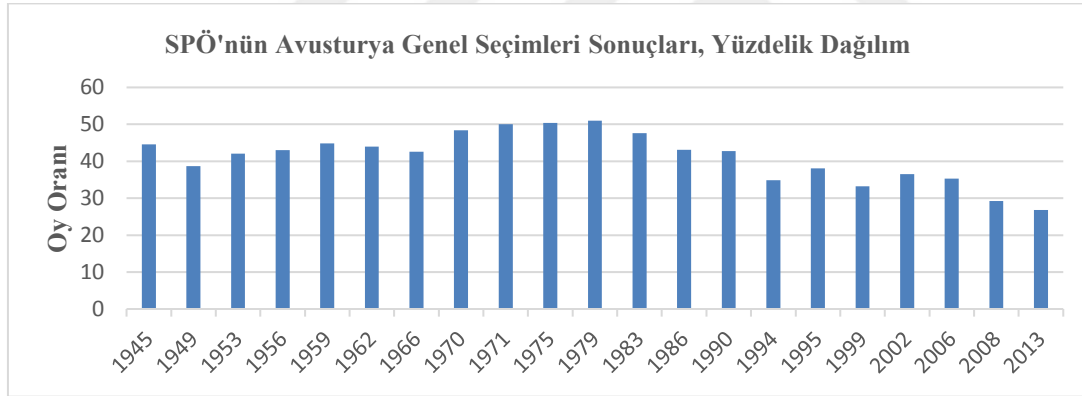
Sağ ve sol düzlemde partileri ideolojik olarak konumlandıran çalışmalarla birlikte, bu partilerin otoriter ve görece daha liberal olarak konumlandırıldığı yukarıda yer alan şekil 2.2.'de¹⁸⁷ FPÖ'nün daha otoriter bir ideolojiye sahip olduğu görülürken, Yeşiller Partisi'nin ise daha liberal bir yaklaşıma sahip olduğu görülmektedir. Söz konusu

¹⁸⁷ <https://www.fes.de/internationale-politikanalyse/monitor-soziale-demokratie/strategiedebatten-global/strategiedebatten-oesterreich-nationalratswahl-2017/> (Erişim: 11.06.2017)

modellemeye göre SPÖ'nün gelir dağılımı, sosyal adalet, iş güvencesi gibi konularda diğer partilere oranla daha fazla söylem geliştirdiği görülürken, özellikle piyasa özgürlüğü ve devletin müdahalesi gibi konularda ÖVP'nin yaklaşımının diğer partilere kıyasla belirgin bir şekilde öne çıktığı görülmektedir. Yeşiller partisinin ise söz konusu partiler arasında en liberal parti olduğu, FPÖ'nün otoriter yönetim anlayışının aksine bireysel özgürlükler ve çok kültürlülük gibi alanlarda daha özgürlükçü bir söyleme sahip olduğu görülmektedir.

2.2.2.2.1. Avusturya Sosyaldemokrat Partisi (SPÖ)

Kökleri 19.yy'a kadar uzanan ve Sosyaldemokrat İşçi Partisi, Avusturya Sosyalist Partisi gibi isimlerle Avusturya siyasal hayatında yerini almış olan Avusturya Sosyaldemokrat Partisi (SPÖ), günümüzde oy oranı itibariyle ülkenin en büyük iki partisinden birisi konumundadır. 1991 yılından itibaren bugünkü ismi ile anılan parti, Avusturya solunun en güçlü partisidir.¹⁸⁸

Şekil 2.3. SPÖ'nün genel seçim oy oranları

SPÖ'nün 1945 sonrası genel seçimlerde almış olduğu oy oranları incelendiğinde, partinin özellikle 1970-1983 arasında çok başarılı olduğu görülmektedir. Bruno Kreisky önderliğindeki parti 1970-71, 1971-75, 1975-1979, 1979-83 yıllarında 13 yıl boyunca kesintisiz tek başına iktidarda kalmayı başarmıştır.

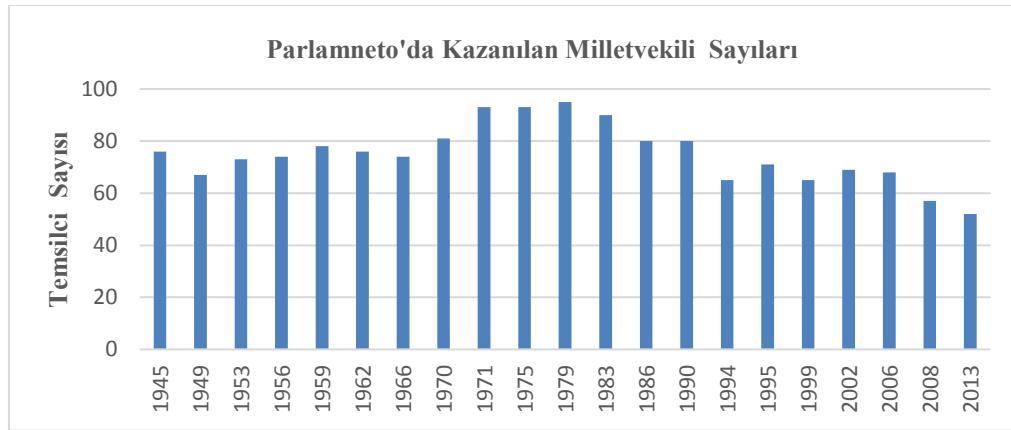
SPÖ'nün tek başına iktidar olduğu bu 13 yıllık süreç, köklü değişikliklerin yaşandığı 1971, 1975 ve 1979 seçimlerinde almış olduğu %50'nin üzerindeki oy oranı ile çoğunluğu elde ettiği bir dönem olarak dikkat çekicidir. Halk desteğinin büyük oranda alındığı bu

¹⁸⁸ <https://www.politischebildung.at/upload/polsystem.pdf>, (Erişim: 01.03.2017)

dönem, partinin siyasal anlamda büyük bir güç elde ettiği dönem olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁸⁹

SPÖ'nün siyasal alanda yaşamış olduğu söz konusu başarı, aynı zamanda ekonomik alan da etkisini göstermiştir. 1975 ile 1981 yılları arasında Avrupa'da yaşanan ekonomik kriz dönemine kıyasla Avusturya ekonomisi, bu dönemde krizden Avrupa kadar etkilenmemiş, o dönem Avrupalı OECD ülkeleri arasında % 4,9 seviyelerinden % 8,2 seviyelerine kadar yükselen işsizlik oranı Avusturya'da yalnızca %1,5 seviyesinden % 2,2 seviyesine yükselmiştir.¹⁹⁰ Kreisky dönemi sonrası partinin başına Fred Sinowatz (1983-1988), Franz Vranitzky (1988-1997), Victor Klima (1997-2000), Alfred Gusenbauer (2000-2008) ve Werner Faymann (2008'den itibaren) geçmişse de, hiçbir lider Kreisky döneminde elde edilen başarıyı sağlayamamıştır.

Partinin üye sayısı incelendiğinde Kreisky sonrası SPÖ'nün yaşamış olduğu siyasi başarısızlığın üye sayısına da etkisi olduğu görülmektedir. Bu bağlamda; partinin 1970 yılında yaklaşık 719 bin kişi seviyesinde olan üye sayısı, 1986 yılında 674 bin, 1995 yılında 487 bin ve 2002 yılında 328 bin kişiye kadar gerilemiştir.¹⁹¹

Şekil 2.4. SPÖ'nün milletvekili oranları

Partinin 1945-2013 yılları arasında Avusturya Parlamentosu'nda sahip olduğu milletvekili sayılarının gösterildiği Şekil 9'da, SPÖ'nün 1980'li yıllardan itibaren Ulusal Meclis'teki sayısal üstünlüğü giderek kaybettiği görülmektedir. 1979 genel seçimlerinde

¹⁸⁹ Sandner, G. (2012). *Sozialdemokratie in Österreich. Von den Anfängen der Arbeiterbewegung zur modernen Sozialdemokratie*. Wien: Karl-Renner-Institut, 54.

¹⁹⁰ Sandner, G. a.g.m., 54.

¹⁹¹ <http://www.demokratiezentrum.org/fileadmin/media/data/parteimitgliedschaft.pdf> (Erişim: 01.03.2017)

parlemtoya 95 temsilci göndermeyi başarabilen partinin milletvekili sayısı 1983 yılında 90'a, 1986 yılında ise 80'e kadar gerilemiştir. Partinin genel seçimlerde birbiri ardına almış olduğu başarısız sonuçlarla bu rakam, 2013 yılında 52 seviyesine kadar düşmüştür.

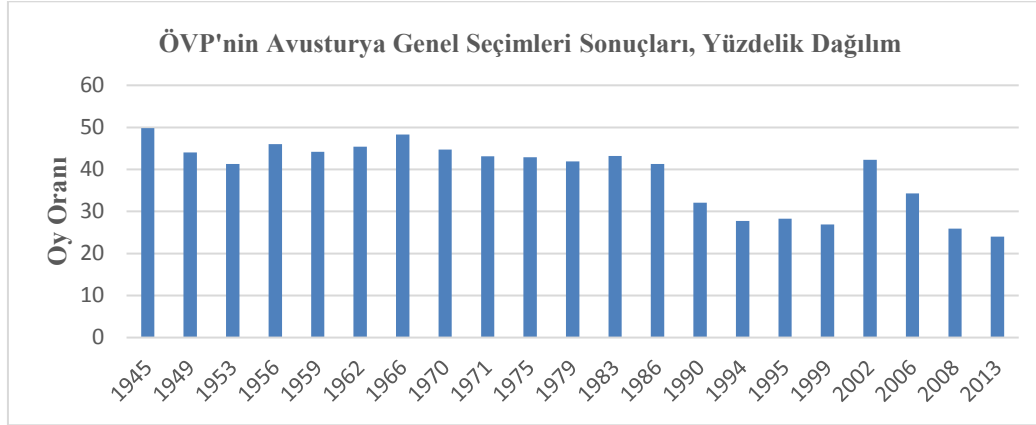
SPÖ; 1926 “Linzer Programm”, 1947 “Aktionsprogramm”, 1958 “Das Parteiprogramm”, 1978 “Das Neue Parteiprogramm” ve 1998 “Wir SozialdemokratInnen” programları ile parti politikasını ve önceliklerini dile getirdiği çeşitli programlar ilan etmiştir. Söz konusu programlardan 1998 tarihli “biz sosyal demokratlar” başlıklı parti programında, sosyal demokrasi vurgusu dikkat çekmektedir. Parti programında özgürlük, eşitlik, adalet ve dayanışma gibi konuların öne çıktığı görülmekte, kadın erkek eşitliğinden, farklı inanç gruplarına, farklı etnik aidiyetlere kadar birçok konuda partinin ideolojik yaklaşımı dile getirilmektedir. Yine parti programında, toplumsal sorunlar sosyal demokrat bir bakış açısı ile ele alınmakta, eşitlik anlayışına sıklıkla vurgu yapılmaktadır. Örneğin eğitim başlığı altında, eşitlikçi bir bakış açısı ile ülkede yaşayan tüm etnik, dinsel ve diğer grupların eğitim imkânından yararlanmaları gerektiğine vurgu yapılırken, ekonomi başlığı altında ise sosyal devlet olgusuna dikkat çekilmektedir. Bu bağlamda yoksullukla mücadele, sosyal adalet ve vergi politikası gibi konularda partinin öncelikleri bu programda sıralanmaktadır.

Değişen siyaset anlayışı, konjoktürel gelişmeler ve siyasal kültür anlayışı ile birlikte, partinin Avusturya siyasetinde yaşamış olduğu dönüşüm de dikkat çekicidir. Klasik bir işçi hareketi sözcülüğünden Avusturya siyasetinin en önemli iki partisinden birisi haline gelmeyi başarabilen SPÖ, Avusturya solunun en güçlü partisi konumundadır.

2.2.2.2.2. Avusturya Halk Partisi (ÖVP)

17 Nisan 1945 tarihinde kurulan ÖVP, SPÖ ile birlikte Avusturya siyasetine damga vurmuş en önemli siyasi partidir. 1945 sonrası partinin genel seçimlerde almış olduğu oylar incelendiğinde, partinin en yüksek oy oranını 1966 yılında, (%48,3) bununla birlikte en düşük oy oranını ise 2013 yılında (%24) elde ettiği görülmektedir. 1945 sonrası parti, 1970 ve 1987 yılları arasındaki dönem dışında kurulan tüm hükümetlerde tek başına ya da koalisyon ortağı olarak iktidar da yer almayı başarabilmiştir. 1966-70 yılları arasında Josef

Klaus önderliğinde tek başına iktidar olma başarısını da gösteren parti, bu dönem sonrası 1987 yılına kadar muhalefet görevini yürütmek zorunda kalmıştır.¹⁹²

Şekil 2.5. ÖVP'nin genel seçim oy oranları

Partinin üye sayısı da genel seçimlerde göstermiş olduğu başarıyla neredeyse paralel bir şekilde seyretmiştir. Nitekim parti, 1970 yılında 720.000 kişiye kadar ulaşan üye sayısını daha sonraki dönemlerde koruyamamış ve özellikle 90'lı yıllar sonrasında üye sayısında büyük kayıp yaşamıştır.¹⁹³

SPÖ ve ÖVP tipik üye partileridir. Her iki partide özellikle 90'lı yıllardan itibaren sahip oldukları üye sayılarında gerileme yaşasalar da, uluslararası arenadaki partilere kıyasla büyük oranda üyeye sahiptirler. Üyelik yoluyla parti aidiyetinin güçlü kılınmaya çalışıldığı bu partilerden; SPÖ'nün, partiye oy veren seçmenlerin tamamı dikkate alınarak hesaplanan oranı 1994 yılında %34 seviyesine, yine aynı hesaplama yöntemi ile ÖVP'nin oranı ise %34 seviyesine kadar yükselmiştir.¹⁹⁴

1986 yılı itibariyle partinin oy oranında sürekli bir düşüş yaşanmış ve oy oranındaki bu gerileme tam 16 yıl sürmüştür. Fallend, ÖVP'nin yaşamış olduğu oy kaybını toplumsal dönüşüm ve bu dönüşüm sonrası seçmen ihtiyaçlarına cevap veremeyen parti yaklaşımı ile açıklama yoluna gitmiştir. Ona göre Avusturya'da özellikle 1960 sonrası yaşanan toplumsal değişim ve bu değişimin siyasete yansması dikkat çekicidir. Fallend, tarım sektörünün giderek küçüldüğü, buna karşın modern sanayinin ivme kazandığı, hizmet

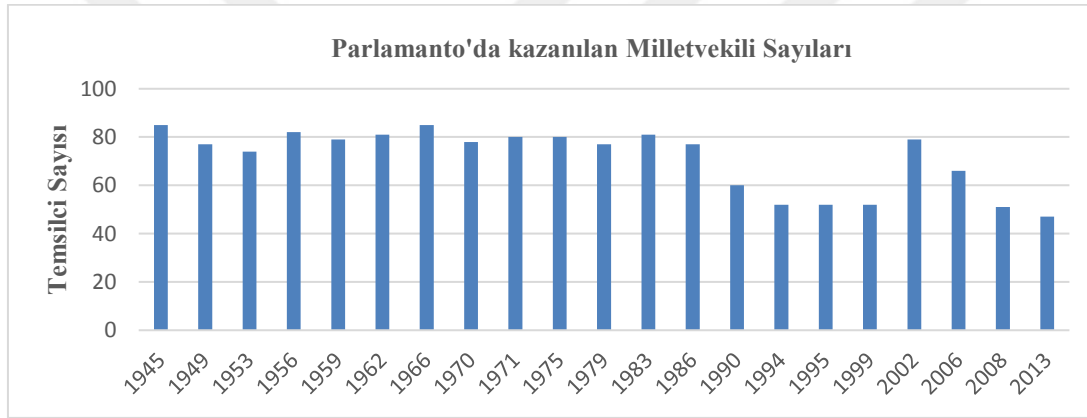
¹⁹² Pelinka, A. und Rosenberger, S. (2000). 136.

¹⁹³ <http://www.demokratiezentrum.org/fileadmin/media/data/parteimitgliedschaft.pdf> (Erişim: 01.03.2017)

¹⁹⁴ Pelinka, A. und Rosenberger, S. (2000). 133.

sektörünün giderek büyüdüğü bir dönemde, geleneksel seçmenin oranının da buna bağlı olarak azaldığını belirtmektedir. Ona göre; daha çok tarımsal faaliyetlerde bulunan kesim ve küçük işletme sahiplerinden oy alan ÖVP, yaşanan toplumsal dönüşümden siyasal anlamda olumsuz bir şekilde etkilenmiştir.

1990'lı yıllarda büyük bir başarı gösteremeyen parti, 2000'li yılların başında yeniden siyasal sahnede güçlenmeye başlamıştır. 2002 yılı genel seçimlerinde ülke çapında bir önceki seçimlerde elde etmiş olduğu %26,9'luk oy oranını %42,3 oranına çıkararak, Wolfgang Schüssel Başbakanlığında ÖVP-SPÖ koalisyonuyla yeniden iktidar da olmayı başarabilmiştir.¹⁹⁵

Şekil 2.6. ÖVP'nin milletvekili oranları

Bu dönem 183 temsilcisi bulunan Ulusal Meclis'te 79 milletvekili ile temsil edilen ÖVP, 2. Wolfgang Schüssel hükümetleri ile 2007 yılına kadar iktidar ortağı olarak Başbakanlık görevini elinde tutabilmiştir. Avusturya'daki siyasi partiler incelendiğinde, bu partiler arasında ÖVP en muhafazakâr parti olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim dini hassasiyetler dikkate alınarak seçmen profilleri incelendiğinde, ÖVP seçmenin muhafazakâr bir profile sahip olduğu görülmektedir.¹⁹⁶ 2015 tarihli parti programında Hristiyan demokrat bir parti ideolojisiyle birlikte, başarılı bir toplum vurgusu yapan parti,

¹⁹⁵ Fallend, F. (2005). Die Österreichische Volkspartei (ÖVP): Erfolgreiche Wahlstrategie bei unmoderner Parteiorganisation., J. Schmid ve U. Zolleis (Hg.). *Zwischen Anarchie und Strategie. Der Erfolg von Parteiorganisationen*. Wiesbaden: VS verlag für Sozialwissenschaften, 186-190.

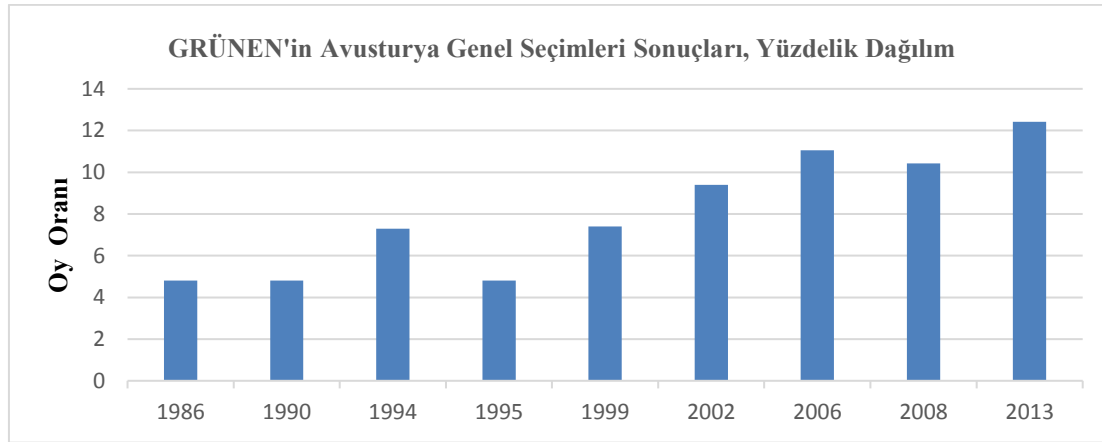
¹⁹⁶ Pelinka, A. und Rosenberger, S. (2000). 137.

kuruluşundan itibaren daha çok muhafazakâr seçmene yönelik söylem geliştirme gayreti içerisinde olmuştur.¹⁹⁷

Bürokratik yapıdan, çevre sorunlarına, eğitim ve kültürden Avrupa Birliği'ne kadar birçok konuda partinin yaklaşımını ele alındığı parti programında; partinin Hristiyan demokratik dünya görüşü sıklıkla zikredilmektedir. ÖVP parti programında kendisini; sosyal, liberal ve muhafazakâr değerlere sahip bir parti olarak ifade etmektedir.¹⁹⁸

2.2.2.2.3. Yeşiller Alternatif Partisi (GRÜNEN)

GRÜNE'nin kuruluşundan önce Avusturya'da çevre hareketleri güçlü bir şekilde var olmuş, bu hareketler partinin doğuşunda büyük rol oynamıştır. Söz konusu çevre hareketleri, Zwentendorf nükleer santralinin işletilmesine ilişkin 1978 yılında düzenlenen büyük çaplı gösterilerle ivme kazanmıştır. 5 Kasım 1978 yılında nükleer santralin işletilmesine ilişkin yapılan referandumda %50,47 oranındaki hayır sonucunda, diğer çevreci örgütlerle birlikte partinin kurucu tabanı sayılabilecek hareket büyük rol oynamıştır.

Şekil 2.7. GRÜNEN'in genel seçim oy oranları

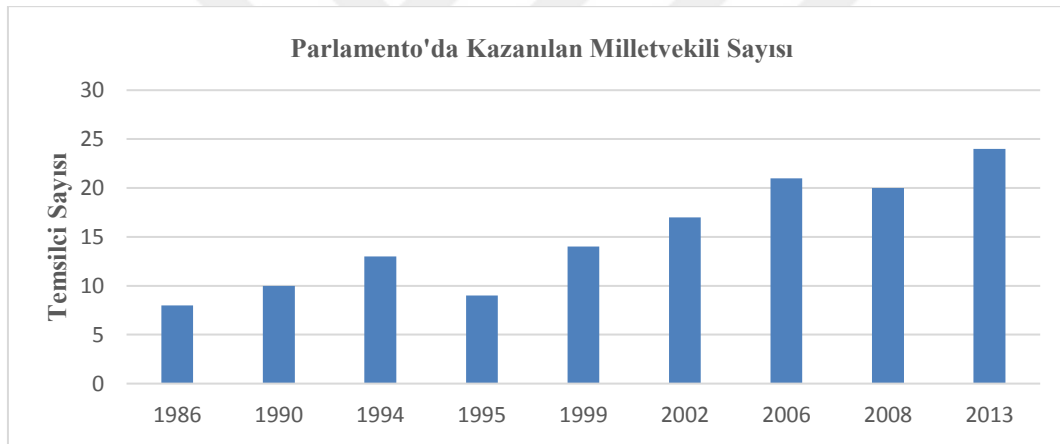
1977, 1981 ve 1982 yıllarında yerel düzeyde aday göstererek, parti formatıyla siyasal hayatta yerini almaya başlayan GRÜNE partisi; kuruluşunu, farklı fraksiyonların bir araya gelmesiyle tamamlayabilmiştir. Bu hareketlerden en önemlileri 1982 yılında kurulan Alternative Liste Österreich partisidir. Parti, nükleer karşıtı gruplar, barış yanlısı

¹⁹⁷ <https://www.oevp.at/Download/Grundsatzprogramm.pdf> (Erişim: 08.06.2017)

¹⁹⁸ <https://www.oevp.at/Download/Grundsatzprogramm.pdf> (Erişim: 08.06.2017)

eylemciler, kadın hareketleri temsilcileri, sol üniversite öğrenci grupları gibi farklı gruplardan oluşmuştur. GRÜNE'nin kuruluşunda etkili olan diğer parti ise Vereinte Grüne Österreichs partisidir. Alexander Tollmann önderliğindeki parti, çevrenin korunması başta olmak üzere, şiddet karşıtlığı, dayanışmacı demokrasi yanlısı söylemleriyle öne çıkmıştır. GRÜNE'nin kuruluşunda etkili olan bu iki parti, 1986 yılında birlikte hareket etme kararı alarak, Die Grüne Alternative - Liste Freda Meissner-Blau ismiyle seçimlere katılmış ve 234.028 kişinin desteği ile % 4,8 oranında oy almayı başarmıştır.¹⁹⁹

1990 genel seçimlerinde oy oranını koruyan parti, 1994 yılında %7,3'lük oy oranına erişmiş, bu oranı 2002 seçimlerine kadar artıramamıştır. 2002 seçimlerinde %9,4 ve ardından %11,4'lük oy oranına ulaşan parti, 2013 yılı genel seçimlerinde parti tarihinin en yüksek oy oranı olan %12,42'ye ulaşmayı başarabilmiştir.

Şekil 2.8. GRÜNEN'in milletvekili oranları

1986 seçimlerinde Ulusal Meclis'te 8 milletvekili ile temsil edilen parti, 1990 yılında temsilci sayısını 10'a çıkarmayı başarabilmiştir. Bu sayı 1994 yılında 13'e ulaşmış olsa da, 1995 yılında yeniden 9'a gerilemiştir. 1999 yılında Ulusal Meclis'e 14 milletvekili göndermeyi başarabilen parti, bu yıldan sonra 2008 yılına kadar temsilci sayısını sürekli artırmış ve 2002 yılında 17, 2006 yılında 21 temsilci sayısına ulaşmıştır. 2008 yılında milletvekili sayısında düşüş yaşayan parti (20 milletvekili), bu sayıyı 2013 yılında 24'e çıkararak siyasal tarihindeki en yüksek milletvekili sayısına erişmiştir. GRÜNE 1986

¹⁹⁹ <https://www.gruene.at/partei/chronik/ueberblick/vorgeschichte-der-gruenen.pdf> ve http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/nationalrat/NRW_1986.aspx, (Erişim: 08.06.2017)

yılından itibaren genel seçimlerde Ulusal Meclis'e temsilci göndermiş olmasına karşın, hiçbir hükümette tek başına ya da koalisyon ortağı olarak yer alamamıştır.²⁰⁰

Partinin parti programı incelendiğinde, *çevre ve ekonomi, eşitlikçi/adil iş anlayışı, açık ve dayanışmacı toplum, demokrasi ve katılım, Avusturya ve uluslararası sistem* ana başlıkları altında partinin öncelikleri sıralanmaktadır. Yine programda, doğal yaşamın korunmasından, hayvan haklarına, eğitim ve azınlık haklarından kadın haklarına, Avusturya'nın AB ile ilişkilerinden, mülteci politikasına kadar birçok konuda partinin ideolojik duruşu dile getirilmektedir.²⁰¹

2.2.2.2.4. Diğer siyasi partiler

Bu bölümde; yukarıda bahsedilen diğer partiler dışında, Avusturya siyasi hayatında farklı dönemlerde genel seçimlere katılan diğer küçük partilere de yer verilecektir. Söz konusu partiler 1945 sonrası herhangi bir hükümette yer almamalarına karşın, bazıları Ulusal Meclis'e temsilci göndermeyi başarmıştır.

Frank: (Team Frank Stronach) 2012 yılında Avusturyalı iş adamı Frank Stronach tarafından kurulan parti, 2013 yılı genel seçimlerinde % 5,7'lik oy oranı ile Ulusal Meclis'e 11 temsilci göndermiştir. Avrupa Birliği'ne karşı şüpheli bir yaklaşım sergileyen parti, liberal bir ekonomik model öngörüsü içerisindedir.²⁰²

NEOS: Das Neue Österreich und Liberales Forum partisi 2012 yılında kurulmuştur. 2013 yılı genel seçimlerinde % 5'lik oy oranı ile Ulusal Meclis'e 8 temsilci göndermiştir. Liberal çizgideki partinin; bürokrasinin azaltılması, hukuk devleti anlayışının güçlendirilmesi ve eşitlikçi devlet anlayışı gibi konulardaki söylemleri dikkat çekicidir.²⁰³

KPÖ: Avusturya Komünist Partisi (Kommunistische Partei Österreichs) 1918 yılında kurulmuştur. Avusturya siyasi hayatında önemli bir başarı gösteremeyen parti, 2013 yılı genel seçimlerinde %1'lik bir oy oranına ulaşmış fakat Ulusal Meclis'e temsilci

²⁰⁰ http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/nationalrat/start.aspx, (Erişim: 08.06.2017)

²⁰¹ <https://www.gruene.at/partei/programm/parteiprogramm>, (Erişim: 08.06.2017)

²⁰² <http://www.teamstronach.at/> ayrıca bakınız <http://www.faz.net/aktuell/politik/ausland/oesterreich-milliardaer-gruendet-eurokritische-partei-11906349.html> ve <http://derstandard.at/1348284229324/30-Seiten-Grundsatzprogramm>, (Erişim: 08.06.2017)

²⁰³ <http://ichtuwas.neos.eu/start> ve http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/nationalrat/start.aspx, (Erişim: 08.06.2017)

gönderememiştir. 1945 tarihinde yapılan genel seçimlerde SPÖ ve ÖVP ile birlikte üçüncü parti olarak koalisyon hükümetinde yer alan parti, bu tarihten sonra hiçbir hükümette yer alamamıştır.²⁰⁴

PIRAT: (Piratenpartei Österreichs) Parti 2006 yılında kurulmuştur. Uluslararası politik arenada, Almanya, Finlandiya, Hollanda gibi farklı ülkelerde aynı isimle faaliyetlerde bulunmaktadır. Erişim özgürlüğünün kısıtlanmaması, din ve devlet işlerinin açık bir şekilde birbirinden ayrılması, eğitime erişimde engellerin ortadan kaldırılması gibi söylemlerde bulunan parti, 2013 yılı genel seçimlerinde %1'in altında oy alarak Ulusal Meclis'e temsilci gönderememiştir.²⁰⁵

Çizelge 2.1. Avusturya demokrasi tarihine genel bakış

	Kapsayıcılık	Temsil	Görecelilik/ Siyasi Yapı
1900'ler	Düşük (Kadınlar kapsam dışı)	Düşük (Güçsüz parlamento varlığı)	Sözde parlamentarizm
1918 sonrası	Yüksek (Yahudi karşıtlığı nedeniyle şüpheli)	Yüksek	Doğrudan demokrasi
1945 sonrası	Yüksek	Yüksek fakat muhalefet eksikliği mevcut	Koalisyoncu demokrasi
2000'li yıllar	Azalan seyirde (Yabancılar seçme hakkı tanınmaması)	Düşük (AB ile güç kaybı yaşanması)	Rekabetçi demokrasi

Anton Pelinka Avusturya siyasal hayatında demokrasiye ilişkin 1900 ve 2000 yıllarını kapsayan çalışmasında;²⁰⁶ 1900'lü yıllardan itibaren seçimlere yalnızca erkeklerin²⁰⁷ katılması sebebiyle siyasetin kapsayıcılığının düşük seviyede olduğunu belirtmiştir. Yine bu dönemde parlamentonun güçsüz bir konumda olması sebebiyle, 1900'lü yılları sözde parlamentarizm dönemi olarak değerlendirmiştir. 1918 sonrasına ilişkin siyasetin daha kapsayıcı bir döneme girdiğini, bu dönemin demokrasi anlayışının ise doğrudan demokrasi olduğunu belirtmiştir. 1945 sonrası SPÖ ve ÖVP'nin koalisyon hükümetleri ile iktidarı ele geçirmeleri (1945-1964) veya bu iki partiden birisinin tek

²⁰⁴ <http://www.kpoe.at/> ve http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/nationalrat/start.aspx, (Erişim: 08.06.2017)

²⁰⁵ <https://www.piratenpartei.at/>, (Erişim: 18.01.2018)

²⁰⁶ Pelinka, A. Demokratie: Österreich 1900- Österreich 2000. Demokratiezentrum Wien, 22. <http://www.demokratiezentrum.org/fileadmin/media/pdf/pelinka.pdf>, (Erişim: 18.01.2018)

²⁰⁷ Kadınlar bu hakkı 1918 yılında elde edebilmişlerdir.

başına ya da diğer partilerle her hükümet döneminde iktidarda olması sebebiyle dönemi koalisyoncu demokrasi dönemi olarak nitelemiştir. 2000’li yıllardan itibaren rekabetçi demokrasi dönemine girildiğini belirten Pelinka’ya göre, özellikle AB’ye üyelik süreci ile birlikte iktidar temsil gücünü yitirmeye başlanmıştır.

2.2.3. Diğer Doğrudan Demokrasi Enstrümanları

Yönetenler yönetilenler arasındaki ilişkinin düzenlendiği modern demokrasi anlayışında, seçmenler seçim yolu ve temsilcileri vasıtasıyla iradelerini ortaya koyabilmektedir. Yerel ve genel düzeyde gerçekleşen seçimlerle birlikte, farklı ülkelerdeki farklı uygulamalarla da söz konusu irade tecelli edebilmektedir. Avusturya’da seçimler dışında seçmenlere verilen diğer tercih/karar fırsatları ise Referandum, İnisiyatif ve Kamuoyu Yoklaması şeklinde gerçekleşmektedir. Her üç uygulamada Avusturya Anayasası’nda düzenlenmekte olup, bu haktan ülke vatandaşları yararlanabilmektedir.

Referandum: Bir Referandumda (zorunlu veya isteğe bağlı olabilir) seçmenlerden, kendilerine yöneltilen soruyla bağlayıcı bir karar vermeleri beklenmektedir. Referandum yolu ile halka karar verme yetkisi sunan Avusturya’da, isteğe bağlı referandum uygulaması ilk kez 1978 yılında gerçekleşmiştir. Ülkede Zwentendorf nükleer santralinin işletilmesine yönelik düzenlenen referandumda, %50,5 oy oranı ile bu teklif halk tarafından geri çevrilmiştir. Yine zorunlu Referandum uygulaması ise, 1994 yılında Avusturya’nın AB’ye girip girmemesi konusunda uygulanmış ve çoğunluğun ülkenin AB’ye girmesi yönünde oy kullanması ile sonuçlanmıştır.²⁰⁸

İnisiyatif (Volksbegehren) : Avusturya Anayasasının 41 inci maddesinde²⁰⁹ düzenlenen İnisiyatif uygulaması; ülke genelinde 100 bin imza veya üç eyaletin her birindeki seçmen sayısının altıda birinin imzasıyla parlamentoda imzaya konu olan meselenin görüşülmesine olanak tanınmaktadır. 1997 yılında Kadınlar-Halk inisiyatifi adı altında gerçekleştirilen kampanya kapsamında 644 bin imzaya ulaşılarak bu uygulama Avusturya siyasal hayatında yer bulmuştur.²¹⁰

²⁰⁸ Pelinka, A. und Rosenberger, S. (2000). 69.

²⁰⁹ https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/ErV/ERV_1930_1/ERV_1930_1.pdf, (Erişim: 21.03.2016)

²¹⁰ Pelinka, A. und Rosenberger, S. (2000). 70.

Kamuoyu Yoklaması (Volksbefragung): 1988 yılından beri Anayasada yer almasına karşın, bu yöntem şimdiye kadar ülke çapında hiç uygulanmamış, bununla birlikte yerel düzeyde ilk kez Viyana’da Expo 2000’in düzenlenmesi konusunda gerçekleştirilmiştir. Katılımcılarına evet ya da hayır şeklinde iki seçeneğin sunulduğu Kamuoyu Yoklaması, Referanduma kıyasla anayasal olarak bağlayıcılığı bulunmayan, bununla birlikte reel politikada güçlü bir enstrüman olarak yorumlanmaktadır.²¹¹

2.2.4. Seçimlere Katılım

2.2.4.1. Siyasal katılım

Siyasal katılım, demokrasinin temel yapı taşlarından birisidir. Demokratik bir sistemin varlığından söz edebilmek için tek başına yeterli olmayacağı gibi, siyasal katılımın eksikliği durumunda da demokrasiden söz edilemez. Kavramsal olarak katılım sözcüğünün menşei latince „participatio, -onis” kelimesinden gelmekte ve bir şeye dâhil olma, etki etme manasında gelmektedir. Latince’de kelimenin fiil hali ise “participare” şeklinde olup, katılım sağlamak manasına gelmektedir.²¹²

Siyasal katılım kavramına ilişkin literatürde tam bir uzlaşıdan söz etmek mümkün görünmemekle birlikte en genel tanımıyla siyasal katılım; herhangi bir vatandaşın kendisi veya bir başkası ile politik kararları etkileme amacı güderek iradesiyle varolduğu her türlü girişim şeklinde tanımlanabilir. Bu girişim, politik sistem içerisinde yerelden genele kadar farklı alanlarda yürütülebilir.²¹³ Söz konusu tanım, politik kararların verilmesinde kişinin hertürlü davranışını siyasal katılım olarak görmek, bu yönüyle hukuksal açıdan (davranışın hukuk normlarına uygun olup olmadığına bakılmaksızın) herhangi bir kısıtlama olmaksızın, bu davranışların kabul görürlüğüne vurgu yapmaktadır. Yine siyasal katılıma dair birçok tanımlama girişimi, kavramı demokrasi kavramı ile özdeşleştirerek açıklama yolunu seçmektedir. Bu bağlamda, halkın (demos) iktidarı (kratia) olarak ifade edilen demokraside, halkın katılımı, demokrasiden ayrı düşünülmemektedir. Siyasal katılımın demokrasinin olmazsa olmazı yönündeki anlayış, aynı zamanda evrensel hukuk

²¹¹ Obinger, H., Talos E. (2006). *Sozialstaat Österreich zwischen Kontinuität und Umbau. Eine Bilanz der ÖVP/FPÖ/BZÖ-Koalition*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 43-44.

²¹² Rüedi, S. (2017). *Kooperation und demokratisches Prinzip. Ein Beitrag zur Klärung des Begriffs Schülerpartizipation*. Schweiz: Springer VS, 49-50.

²¹³ Kaase, M. (2000). Politische Beteiligung., U. Andersen ve W. Woyke (Hg.). *Handwörterbuch des politischen Systems der Bundesrepublik Deutschland*. 4. Auflage. Wiesbaden: Springer Verlag, 473.

normları ile de açıklanmaya çalışılmakta, bu bağlamda katılım temel haklar arasında görülmektedir. Bu yaklaşım siyasal katılıma politik arenada meşruluk kazandırırken, sınırlarını hukuksal normlarla belirlemektedir.²¹⁴ Bu bağlamda Kaase'nin tanımlasında yer alan “*her türlü davranış*” siyasal katılıma hukuka uygun olmayan davranışlarında dâhil edilmesine olanak tanımaktadır. Buna karşın siyasal katılımı hukuka uygunluk arasında bağ kuran anlayış ise *her türlü davranış* siyasal katılım olarak değerlendirmemektedir.

Siyasal katılıma ilişkin bir başka bakış açısında, katılımın türleri üzerinden bu katılımın sınıflandırılması yönündedir. Bu yaklaşım katılımı yapısal boyutta ele almakta ve geleneksel form olarak ifade edilen katılım türünde seçimler; karar alma sürecini doğrudan etkileyen etken olarak gösterilmektedir. Geleneksel olmayan form kategorisinde ise; imza toplama çalışmaları, gösteri yürüyüşleri, tüketim davranışları yolu ile isteklerin yerine getirilmesi için yürütülen çabalar yer almaktadır.²¹⁵

Yine Hans-Martin Uehlinger'de siyasal katılımı beş farklı kategori altında değerlendirmiştir. Buna göre;

- Vatandaş odaklı sınıflamada: seçimler yoluyla,
- Sorun odaklı sınıflamada: imza kampanyaları, politik gösteri, kamuoyu tartışmalarıyla,
- Parti odaklı sınıflamada: legal gösteri ve yürüyüşler ile sendikal hareketler yoluyla,
- Sivil itaatsizlik odaklı sınıflamada: illegal ve şiddet içeren gösteriler yoluyla,
- Politik şiddet odaklı sınıflamada ise kişilere yönelik doğrudan şiddet uygulanarak siyasal katılım sağlanmaktadır.²¹⁶

Siyasal katılıma yönelik farklı tanımlama girişimleri ve katılımın türlerine ilişkin farklı sınıflama çabaları ile birlikte genel anlamda siyasal katılım; bireylerin kendi iradeleri ile bilerek ve isteyerek sergilemiş oldukları tutum ve davranışlarla karar alıcıları yönlendirme amacı güden hareketleri ifade eden bir kavram şeklinde tanımlanabilir. Çalışmanın bu bölümünde; yukarıdaki tanımdan hareketle, siyasal katılım türlerinden birisi

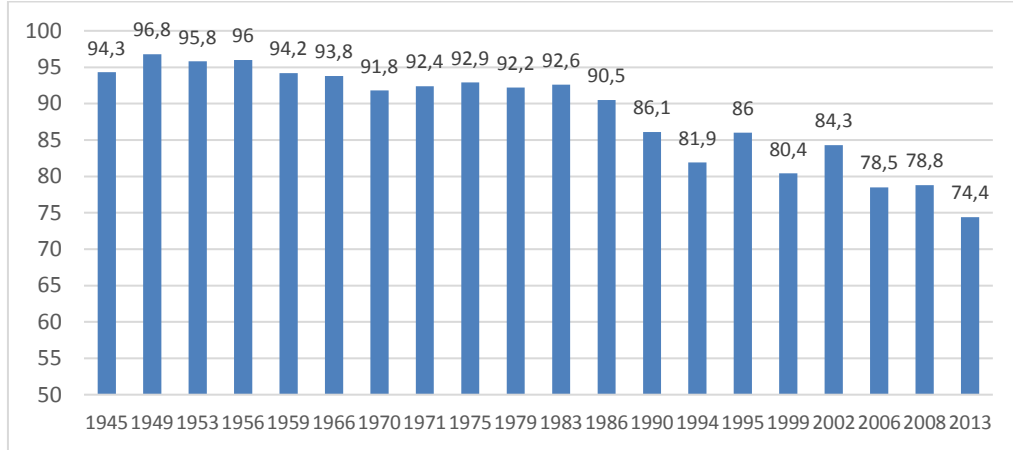
²¹⁴ Bischoff, U., Johansson, S., König, F., Leistner, A., Schau, K., Zimmermann, E. (2016). Einmischen, mitmischen, aufmischen. Partizipation in und durch politische(r) Bildung. J. Tremmel ve M. Rutsche (Hrsg.). *Politische Beteiligung junger Menschen. Grundlagen-Perspektiven-Fallstudien*. Wiesbaden: Springer VS, 54

²¹⁵ Gaiser, W., Krüger W., Rijke, J., Wächter, F. (2016). Jugend und politische Partizipation in Deutschland und Europa., Tremmel Jörg ve Markus Rutsche (Hrsg.). *Politische Beteiligung junger Menschen. Grundlagen, Perspektiven, Fallstudien*. Wiesbaden: Springer VS, 18-19.

²¹⁶ Uehlinger, H. M. (1988). *Politische Partizipation in der Bundesrepublik. Strukturen und Erklärungsmodelle*. Wiesbaden: Springer Fachmedien, 129-132.

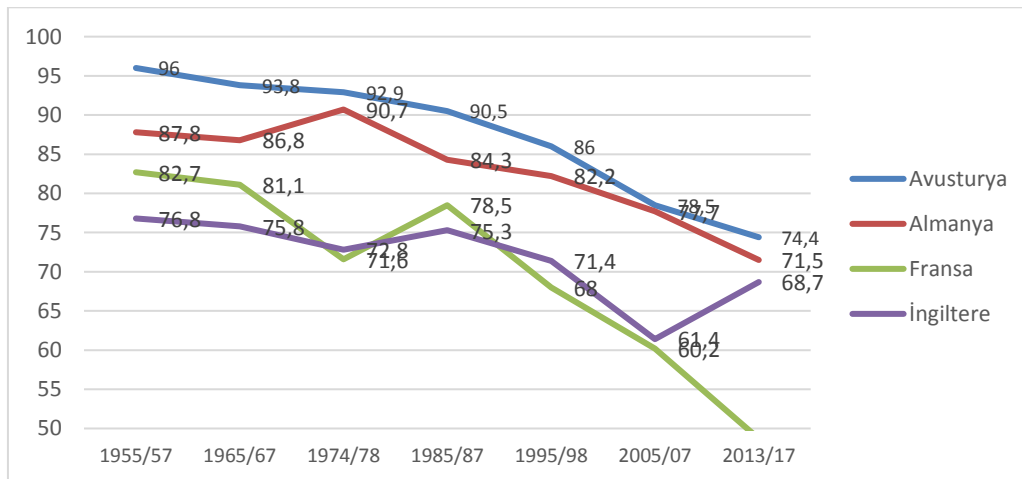
olan seçimlere ilişkin Avusturya örneği incelenerek, seçmen eğilimleri ele alınmaya çalışılacaktır.

2.2.4.2. Avusturya’da seçimlere katılım

Şekil 2.9. 1945-2013 yılları arasında genel seçimlere katılım oranları

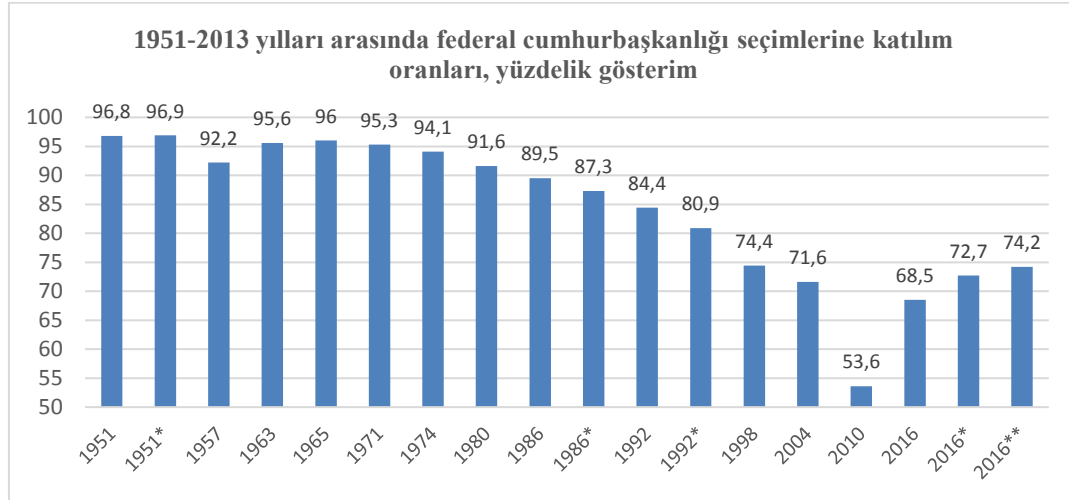
1945-2013 yılları arasında Avusturya’da genel seçimlerine katılım oranlarının gösterildiği Şekil 14’de²¹⁷ katılımın oldukça yüksek seviyede olduğu görülmektedir. Söz konusu oranlar, Şekil 15’de belirtilen diğer Avrupa ülkeleri ile karşılaştırıldığında Avusturya’da seçimlere katılımın oldukça yüksek olduğu görülmektedir.

Şekil 2.10. Avusturya, Almanya, Fransa ve İngiltere’de genel seçimlere katılım oranları

²¹⁷ <http://www.demokratiezentrum.org/fileadmin/media/data/wahlbeteiligung.pdf> ve http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/nationalrat/start.aspx, (Erişim: 16.04.2017)

Avusturya, Almanya, Fransa ve İngiltere’de genel seçimlere katılım oranlarının gösterildiği Şekil 15’te ²¹⁸ görüldüğü üzere, Avusturya’da 1949 yılında % 96,8 oranında olan seçimlere katılım yıllar içerisinde giderek azalma göstermiş ve bu oran 2013 yılında %74 seviyelerine kadar gerilemiştir.

Şekil 2.11. Federal cumhurbaşkanlığı seçimlerine katılım oranları (1951-2013)

1951-2013 yılları arasında federal cumhurbaşkanlığı seçimlere katılım oranlarının gösterildiği Şekil 16’da ²¹⁹ görüldüğü üzere, 1951 yılında %96’lar seviyesinde olan katılım oranı, 2016 yılı seçimlerinde (tekrarlanan seçim) %74’ler seviyesine kadar gerilemiştir.

2.2.4.3. Demografik yapı ve temsil

Çalışmanın bu bölümünde; Avusturya’nın demografik yapısı dikkate alınarak, ülke nüfusunun yaş aralıkları ve cinsiyete göre dağılımları incelenecek, söz konusu oranların parlamentoya temsilci olarak hangi ölçüde yansıdığı ele alınacaktır. Burada amaç, ülkenin nüfus yapısının partiler tarafından ne derece dikkate alındığının ölçülmesi, bu bağlamda genç/yaşlı ve kadın nüfusunun parlamentoda hangi oranda temsil edildiğinin ortaya konulmasıdır.

²¹⁸ <http://www.parties-and-elections.eu> (Erişim: 16.04.2017)

²¹⁹ <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/323609/umfrage/wahlbeteiligung-an-den-bundespraesidentenwahlen-in-oesterreich/> (Erişim: 16.04.2017)

Çizelge 2.2. Avusturya parlamentosu milletvekilleri ile Avusturya nüfusunun yaş aralığı dikkate alınarak yapılan karşılaştırma

Yaş Aralığı	Ülke Nüfusu	Yüzdelik Oran	Milletvekillerinin Yaşlarına göre Dağılımı	Yüzdelik Oran
29 ve altı	2.869.236	32,69	2	1,9
30-39	1.171.051	13,34	16	8,7
40-49	1.266.845	14,44	51	27,8
50-59	1.335.236	15,22	65	35,51
60 ve üstü	2.130.497	24,28	49	26,77
Toplam	8.772.865	100	183	100

Avusturya İstatistik Kurumunun, 01.01.2017 tarihli verilerine göre hazırlanan çizelgede yaş aralıkları tarafımda oluşturularak “Çizelge 2.2.” hazırlanmıştır. Yine Avusturya Parlamentosu’nda milletvekillerini cinsiyete ve yaşlarına göre dağılımı (25.07.2017 tarihi itibarıyla) tarafımda hazırlanmıştır.

Çizelgeye göre; ülkenin demografik yapısı ile seçmenlerin temsil edildiği parlamentonun nüfus yapısının aynı oranları yansıtmadığı görülmektedir. Avusturya yasalarına göre seçilebilme yaşı 18 yaş, oy kullanabilme yaşı ise 16 yaş olarak belirlenmiştir. Bahse konu uygulamaya karşın Avusturya Parlamentosu’nda; 29 yaş ve daha altındaki seçmen kitlesi (aynı yaş aralığı dikkate alınarak) yalnızca 2 parlamenter tarafından temsil edilmektedir. Bir başka ifade ile milletvekillerinin yaş dağılımları incelendiğinde, parlamentoda 29 yaşında veya daha küçük yaşta sadece 2 temsilci bulunmaktadır.

Yine 39 yaş daha genç nüfus aralığında olan ve ülke nüfusunun %13,34’lik kısmına tekabül eden kitle de parlamentoda, çok daha düşük oranda (%8,7) temsil edilmektedir. Söz konusu çizelgede 60 yaş ve üstündeki kitle ülke nüfusunun %24,28’ine tekabül ederken, bu yaş aralığı parlamentoda en yakın oranla temsil edilen (%26,77) grup olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çizelge 2.3. Cinsiyet bağlamında parlamentoda temsil

Erkek Nüfus Sayısı ve Oranı	Kadın Nüfus Sayısı ve Oranı	Parlamento Erkek Vekil Sayısı ve Oranı	Parlamento Kadın Vekil Sayısı ve Oranı
4.312.441 %49,15	4.460.424 %50,84	126 %68,85	57 %31,14

2017 yılı itibariyle parlamentodaki kadın ve erkek oranları dikkate alınarak ülke nüfusu karşılaştırıldığında; ülke nüfusunun %50,84'ünü oluşturan kadınların parlamentoda yalnızca %31,14 oranı ile temsil edildiği görülmektedir. Bu oran erkeklerde %68,85 ile oldukça yüksek görünmektedir.

Söz konusu bu değerlendirme, Avusturya'da kadınların parlamentodaki dağılımını göstermesi bakımından önem arz etmekle birlikte, milletvekilliği başvurusunda bulunan kadın aday sayısı gibi parametrelere ilişkin veri temini mümkün olmadığı için kadınların parlamenter olarak siyasete katılımına ilişkin değerlendirmelerde tek başına yeterli olamamaktadır. Bununla birlikte, partilere göre kadın vekil sayıları incelendiğinde ise, kadın vekil oranı en yüksek partinin yaklaşık %50 ile GRÜNE partisi olduğu görülmektedir. Bu bağlamda GRÜNE, ülke nüfusunun %50,84'üne tekabül eden kadın nüfus oranını, neredeyse aynı oranda parlamentoya yansıtabilmiştir.

2.3. Seçmen Davranışları

2.3.1. Seçmen Davranışları Araştırmaları

Ampirik seçim araştırmaları 19.yüzyılda, demokratik hareketlerin başarıya ulaşmaya başlamasıyla birlikte ivme kazanmıştır. Gelişen demokrasi anlayışıyla birlikte, daha da şeffaflaşan ve belirli kurallar dâhilinde yürütülen seçimlere ilişkin daha fazla istatistiki veriri de sağlanmaya başlanmıştır. Yerel düzeyden genel düzeye kadar seçim sonuçlarının derlenmeye başladığı bu dönemde, seçim analizi çalışmalarının da temeli atılmaya başlanmıştır.

Seçim coğrafyacısı André Siegfried'in çalışmaları söz konusu seçim araştırmalarının sistematik hale getirilmesinde başlangıç olarak kabul edilmektedir. Yine, o dönem Stuart A. Rice ve Rudolf Heberle tarafından kullanılan istatistiksel korelasyon analizleri de nihai seçim sonuçlarına ve resmi istatistiklere dayanması bakımından seçim araştırmaları çalışmalarına büyük katkı sağlamıştır. 1940'lı yıllardan itibaren büyük ölçekli anket metodunun kullanılmaya başlanmasıyla birlikte seçim araştırmaları ve sonuçlara yönelik analiz çalışmaları da giderek hız kazanmaya başlamıştır.²²⁰ Anket yönteminin

²²⁰ Roth, D. (1998). *Empirische Wahlforschung. Ursprung, Theorien, Instrumente und Methoden*. Stuttgart: Leske+Budrich, 7.

uygunlamaya başlaması, daha önce yalnızca seçim sonrasında yürütülen çalışmaların, bu dönemde seçim öncesinde de yürütülmesine olanak tanımıştır.

Yukarıda da bahsedilen ve yürütmüş olduğu çalışmalarla seçim araştırmalarının sistematik hale getirilmesinde büyük katkı sağlayan Siegfried'e göre sosyal yapısal ve sosyal psikolojik etmenler seçmen davranışlarıyla doğrudan ilişkilidir. Bu bağlamda; belirli bir sosyal grup aidiyeti (örneğin belirli bir mezhebe sahip olma) Siegfried'e göre seçmen tercihlerinde önemli rol oynamaktadır. Ona göre her bölge coğrafi ve politik bir karaktere sahiptir. Bu bağlamda; dağlık bölgeler ile daha düz arazilerde yaşayan kişilere yönelik Siegfried tarafından geliştirilen yaklaşıma göre, söz konusu iki bölge yalnızca coğrafi olarak farklılık göstermemekte, aynı zamanda seçmen yapısını ilişkin bilgilerde sunmaktadır. Bu yaklaşıma göre dağlık bölgelerde yaşayan halk; daha dağınık halde yaşayan, dindar, sosyo-ekonomik değişimlerden olumsuz yönde etkilenen kesimlerden oluşmakta ve bu kitlenin ot tercihi sağ partilerden yana olmaktadır. Buna karşın daha düz arazilerde yaşayan grup ise, daha fazla ulaşım ve iletişim imkânına sahip kişilerden oluşmaktadır. Söz konusu, daha düz bölgelerde yaşayan seçmenlerin tercihi ise sol partilerden yana olmaktadır.²²¹ Siegfried tarafından uygulanan yöntem coğrafya ve seçmen tercihleri arasındaki ilişki üzerine kurulmuştur. Ulaşım, iletişim, sosyo-ekonomik olanaklar gibi coğrafyayla doğrudan ilişkili etmenlerin, seçmen tercihlerinde etkili olduğu varsayımına dayanan bu yöntem, esasında seçmenlerin davranışlarında etkili olan faktörlerin neler olduğunun saptanmasına yönelik bir çalışma olarak karşımıza çıkmaktadır. Seçmen davranışlarını etkileyen faktörlere yönelik araştırmalar incelendiğinde ise, hemen hemen tüm çalışmalarda bu davranışlara etki eden etmenlerin benzer kategoriler altında ele alındığı görülmektedir. Bu kategoriler; sosyolojik, psikolojik, rasyonel, ideolojik, aday odaklı ve parti odaklı yaklaşımlar gibi farklı başlıklarda sıralanmaktadır. Bununla birlikte, bu tasniflerin bazılarında yaklaşım kavramı yerine teori kavramının (sosyolojik teori, psikolojik teori vb.) kullanıldığı görülmektedir. Çalışmada, "Bir sorunu ele alışı, ona bakış biçimi"²²² olarak tanımlanan "yaklaşım" kavramının kullanılmasının daha uygun olacağı değerlendirilmiştir.

²²¹ Roth, D. (1998). 12-14.

²²² Bakınız: Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük, (2005). 10. Baskı. Ankara, 2113.

2.3.1.1. Sosyal yaklaşım, Columbia ekolü

Yaklaşımın temeli; Columbia Üniversitesi'nden bir dizi araştırmacının 1940 yılı ABD Başkanlık seçiminde panel araştırması yöntemi ile Erie Couty bölgesinde 600 Amerikalı ile 7 ay (7 dönem) süre ile yürütülen ve seçmen davranışlarının ampirik araştırma yöntemiyle ele alınmasına dayanmaktadır. Çalışma, aynı zamanda Columbia ekolü olarak anılan sosyal yaklaşım yönteminin de (Bazı kaynaklarda sosyolojik yaklaşım olarak anılmakta) başlangıcını oluşturmaktadır. 1940 yılı Mayıs ayında başlayan çalışmada, katılımcılarla ayda bir kez görüşülerek seçmen davranışlarına etki eden faktörler konusunda veri elde edilmesi amaçlanmıştır.²²³

Söz konusu araştırmanın sonucunda, yaş, mezhep (dini aidiyet), meslek, aile gibi sosyo-ekonomik statülerin/aidiyetlerin seçmen davranışlarında doğrudan etkili olduğu görülmüştür. Bu yaklaşıma göre; seçmenlerin tercihleri bireysellikten arındırılarak, içinde bulundukları sosyal grup esas alınarak değerlendirilmektedir. Seçmenlerin tercihlerinde bireyselliğin yerine toplumsallığın etkili olduğunu savunan bu yaklaşıma göre, seçmen tercihleri kişinin ait olduğu toplumsal grup tarafından belirlenmektedir. Bir başka ifade ile seçmen herhangi bir sosyal gruba aidiyet kazanmasını müteakip seçim davranışını da belirlemiş olmaktadır. Buna göre seçmenin tercihi, içinde yaşamış olduğu sosyal grubun sahip olduğu değer yargılarıyla paralellik göstereceği (homojenlik söz konusu olacağı) için, seçmen davranışlarına ilişkin çalışmaların daha ziyade sosyal gruplar üzerinde yürütülmesi gerekmektedir. Çalışmaya göre; söz konusu sosyal gruplar arasında seçmen davranışları üzerinde en etkili grubun aile ve kişinin yakın çevresinin olduğu görülmüştür.²²⁴ Söz konusu yaklaşıma, göre kişinin sosyal gruba aidiyetlik bağının/derecesinin de seçmen davranışlarında etkili olması beklenmektedir. Zira kişinin sahip olduğu ve zaman içerisinde değişimi mümkün olmayan (cinsiyet gibi) grup üyeliğinin, zaman içerisinde değiştirilmesi mümkün olan (meslek gibi) grup üyeliğine kıyasla bağlılık derecesinin daha yüksek olacağı değerlendirilmektedir.

²²³ Oesterdiekhoff, G. W. (2001). *Lexikon der soziologischen Werke*. Wiesbaden: Westdeutscher Verlag, 379-380.

²²⁴ Roth, D. (1998). 25.

2.3.1.2. Psikolojik yaklaşım Michigan ekolü

The People's Choice (Lazarsfeld et al.1944) adlı eserin yayınlanmasını müteakip, deneysel seçim araştırmalarında, seçmen davranışlarının sosyo-demografik özellikler dikkate alınarak açıklanmaya çalışıldığı görülmüştür. Bu şartlar altında, Michigan Üniversitesi Survey Research Center (SRC)'den bir grup araştırmacı seçmen davranışlarının açıklanmasına yönelik yeni bir argüman geliştirmişlerdir. Bu yaklaşıma göre, seçmen davranışları nesnel çevre koşulları ya da bir kişinin sosyal konumu ile izah edilememekte, seçmen davranışları kişinin daha çok politik duruşu ve algıları ile açıklanabilmektedir.²²⁵

2.3.1.2.1. Seçmen kararı

SRC grubu üyeleri tarafından 1954 yılında “The Voter Decides” (Campbell et al. 1954) başlığı ile yayımlanan ve 1952 yılı ABD Başkanlık seçimlerinin ampirik olarak analiz edildiği eserde, ülke çapında temsili anket yöntemi metodu ile seçmen davranışlarında bireysel motivasyonun etkisi açıklanmaya çalışılmıştır. Araştırmanın merkezinde, bir partiyle özdeşleşme, ulusal düzeydeki konulara ilişkin duruş ve başkan adayının kişisel özellikleri konuları yer almış, araştırma ekibi bu konuları dikkate alarak seçmen davranışlarını etkileyen faktörleri açıklamaya çalışmışlardır. Başlangıç hipotezleri, 1952 yılı başkanlık seçimlerinde Eisenhower’i destekleyen bir kişinin, desteklemeyen seçmene kıyasla parti ile daha çok bağ kurabildiği, politik olarak cumhuriyetçi kesime dâhil olduğu ve başkan adayını daha cazip bulduğu olasılığı üzerine kurulmuştur.²²⁶

Bir siyasi partinin aynı zamanda sosyal bir grup olduğu görüşünü iddia eden araştırmacılar, bu gruba dâhil olan bir kişinin tıpkı dini aidiyette olduğu gibi kendisini o grubun bir üyesi gibi hissettiklerini öne sürmüşlerdir. Söz konusu aidiyeti, bir parti ile özdeşleşme (party identification) olarak isimlendirmişlerdir.

Parti ile özdeşleşmenin 7 kategori altında ölçüldüğü araştırmada katılımcılara yöneltilen sorulara verilen cevaplara göre bir sınıflama yapılmıştır. Buna göre: “Genel olarak kendinizi cumhuriyetçi mi, demokrat mı yoksa bağımsız (diğ er) olarak mı

²²⁵ Schoen, H. und Weins, C. (2014). Der sozialpsychologische Ansatz zur Erklärung von Wahlverhalten., Jürgen F. ve Schoen H. (Hrsg.). *Handbuch Wahlforschung*. 2. Auflage. Wiesbaden: Springer VS, 243.

²²⁶ Schoen, H. und Weins, C. (2014). 244-245.

görüyorsunuz” sorusu yöneltilerek kişinin parti ile bağı sorgulanmaya çalışılmıştır. Ardından ise bu bağı hangi nerece de olduğunun, yani partiyle özdeşleşmesinin derecesinin saptanabilmesi için cevaba göre “Kendinizi güçlü bir cumhuriyetçi/demokrat olarak mı yoksa çok güçlü bir cumhuriyetçi/demokrat olarak mı görüyorsunuz” sorusu yöneltilmiştir. Diğer soruda ise “Kendinizi Cumhuriyetçi veya Demokrat Partiye daha yakın olarak görüyor musunuz?” sorusu ile parti yakınlığı ölçülerek, bu soruya hiçbir partiye yakınlık duymadığını belirtenler bağımsız olarak sınıflandırılmıştır.

Partiyle özdeşlemeye dair yedili skala²²⁷

Güçlü Cumh.	Zayıf Cumh.	Bağımsız Cumh.	Bağımsız Demokrat	Bağımsız Demokrat	Zayıf Demokrat	Güçlü Demokrat
----------------	----------------	-------------------	----------------------	----------------------	-------------------	-------------------

2.3.1.2.2. Amerikan seçmeni

Yine SRC grubu üyeleri tarafından kaleme alınan çalışma, 1952 ve 1956 yıllarındaki ABD başkanlık seçiminde, seçmen davranışları ele alınarak hazırlanmıştır. Psikolojik yaklaşıma göre seçmen davranışlarının gelişiminin incelendiği eserde; yüz yüze ve seçim öncesi-sonrası görüşmeler yapılarak elde edilen veriler değerlendirilmiştir. The Voter Decides adlı eserde tercih edilen üç aşamalı uygulama yine aynı sorular yöneltilerek bu çalışmada da uygulanmıştır. Bir önceki çalışmadan farklı olarak aday odaklı ölçme sorularının yöneltildiği The American Voter isimli eser, seçmen davranışlarının ölçülmesinde literatürde sıkça başvurulmuş kaynaklar arasında yer almaktadır.²²⁸

Psikolojik yaklaşım, seçmenin bir parti ile kurmuş olduğu bağı esas alarak geliştirilmiştir. Bu yaklaşıma göre, seçmenin çocukluk yıllarından itibaren bir partiyle kurmuş olduğu bağ, bu kişinin tercihlerinin şekillenmesinde ana etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaklaşıma göre seçmen davranışlarında etkili olan faktör, seçmenin algısıdır. Bu bağlamda, seçmenin tercihte bulunurken partiye ilişkin kişisel değerlendirmesi objektif bir değerlendirme olmayıp, bilakis seçmenin partiye ilişkin tüm değer yargılarının bir sonucudur. Yaklaşım, Campbell ve arkadaşlarının 1960 yılında kaleme aldıkları The American Voter adlı eserinde ele alındığı için, bu isimle de anılmaktadır.

²²⁷ Schoen, H. und Weins, C. (2014). 245-246.

²²⁸ Schultze, M. (2016). *Wahlverhalten und Wählerheterogenität Theorie und Empirie auf der Grundlage des Michigan-Modells*. Wiesbaden: Springer Fachmedien, 16.

2.3.1.3. Rasyonel tercih yaklaşımı

Seçmen davranışlarını “*fayda*” üzerinden açıklayan bu yaklaşıma göre, seçmen davranışlarında belirleyici etmen, kişinin bireysel olarak seçim sonucundan sağlayacağı faydadır. Bir başka ifade ile seçmen, seçim sonucunda elde edeceği fayda/zarar ilişkisini gözетerek, kendisine en çok yarar sağlayacak partiye oy vermektedir. Bu yaklaşım, fayda sağlayıcının merkezine bireyi yerleştirirken, diğer yaklaşımların aksine toplumsal grubun tercih üzerinde etkisi olmadığı görüşünü savunmaktadır. Anthony Downs tarafından 1957 yılında kaleme alınan “An Economic Theory of Democracy” adlı eserde, çıkar ilişkisinin seçmen davranışında belirleyici olduğunu iddia edilmektedir.²²⁹

Downs; siyasi partilerin, siyasetçilerin ve seçmenlerin bir pazarın rasyonel aktörleri olduğunu iddia etmiş, bu pazarda alınacak kararlarda rasyonel tercihin belirleyici olduğunu savunmuştur. Bu pazardaki uygulamalar, Downs’a göre anarşiyle değil, basit ve yalın kurallarla, demokratik sisteme uygun olarak sürdürülmektedir. Söz konusu sistemde kişisel, ekonomik ve politik hedeflere optimal düzeyde erişim esastır.²³⁰ Buna göre; insanlar maddi refahlarını, yani gelirlerini en üst düzeye çıkarmak amacıyla bencil davranırlar. Bu durumda seçmene yöneltilen herhangi bir vaat karşısında, seçmenin kendisine en büyük faydayı sağlayacak partiyi seçmesi beklenmektedir.²³¹

Rasyonel tercih yaklaşımına göre; siyasi partilerin, siyasetçilerin ve seçmenlerin yer aldığı arena da, seçmenin karar alma sürecinde birden fazla alternatifin olması beklenmektedir. Karar alıcı bu alternatifler arasından kendisi için en fazla fayda sağlayacağına inandığı seçeneğe yönelecektir. Seçmen davranışlarında yalnızca fayda sağlayacak olanın etkili olduğunu savunan bu yaklaşıma göre, bu fayda yalnızca seçmen tarafından değil, seçmeni etkilemeye çalışan partiler tarafından da sağlanmaktadır. Buna göre seçmenin elde edeceği fayda *daha fazla gelir elde etmek*, seçmenin oy vereceği partinin sağlayacağı fayda ise *daha fazla oy alarak seçimleri kazanmak*, iktidara gelmek veya iktidarda kalmak şeklinde gerçekleşecektir.²³²

²²⁹ Arzheimer, K., Schmitt, A. (2014). Der ökonomische Ansatz. Jürgen F. ve Schoen H. (Hrsg.). *Handbuch Wahlforschung*. 2. Auflage. Wiesbaden: Springer VS, 339-341.

²³⁰ Arzheimer, K., Schmitt, A. (2014). 339-341.

²³¹ Roth, D. (1998). 49.

²³² Arzheimer, K., Schmitt, A. (2014). 340-341.

2.3.2. Avusturya’da Seçmen Davranışları

Avusturya siyasi hayatı incelendiğinde seksenli yıllara kadar iki büyük partinin hegemonyası açık bir şekilde görülmektedir. Bu partilerin birlikte almış oldukları oy oranının söz konusu dönemde %90’lar düzeyinde ulaşmış olması bu partilerin dönemin politik hayatına damga vurmasına da neden olmuştur. 1986 yılına kadar bu partilerin oy oranlarında büyük bir değişim gözlenmemiş, iktidar SPÖ ve ÖVP arasında paylaşarak devam etmiştir. İki partili siyasal hayata sahip Avusturya’da partilerin seçmen profillerine yönelik o dönem yapılan çalışmalar ise oldukça dikkat çekicidir. Bu çalışmalar, Avusturya toplumunun dönemin sosyo-ekonomik yapısına bağlı olarak değişen seçmen tercihleri de dikkate alınarak hazırlanmaya çalışılmıştır. Çalışmalarda, basit bir modelleme girişimi ile işçi sınıfının, sendikal üyeliğe sahip kitlenin ve şehirli olarak tabir edilen kesimin daha çok SPÖ’yü desteklediği görülmüştür. Buna karşın ÖVP’yi destekleyen kesimin ise daha çok taşralı muhafazakârlardan, işletme sahiplerinden ve esnaf sınıfı olarak tabir edilen kitleden oluştuğu belirtilmektedir. Seçimlere katılımın %90’ın üzerinde gerçekleştiği bu dönemde, mevcut iki partili sistem herhangi bir sekteye uğramadan sürdürülmüş, bu sistemden her iki partide olabildiğince yararlanma fırsatı bulmuşlardır.²³³ Bu dönem, SPÖ ve ÖVP’nin sürekli ve uzun yıllar seçimlerden galibiyetle çıktıkları bir dönem olarak Avusturya siyasal hayatında yer etmiştir. Bununla birlikte, bu partilerin rekabetten çok, farklı gruplardan yararlanma stratejisi izlediği görülmüştür. Her iki partide, toplumsal çatışmalardan yararlanmayı ve bu çatışmalardan etkilenen grupları etkilemeyi amaçlayan bir politika benimsemişlerdir.²³⁴

1960’ların sonları, 1970’li yılların başlarına kadar devam eden bu süreç, toplumsal değişimin etkisiyle seçmen davranışlarının değişimine dek sürdürülmüştür. Sosyolojik değişim süreci sosyo-ekonomik değişimle birlikte ivme kazanmış; eğitilmiş insan sayısı, ulaşım imkânları ve bireysel ihtiyaçların artması ve buna bağlı olarak hizmet sektörünün öneminin giderek artması, medyanın güçlenmesi, öneminin artması gibi faktörler seçmen eğilimlerinin de beklentilere bağlı olarak değişimine neden olmuştur. Bu durumdan en çok büyük partiler olarak adlandırılan SPÖ ve ÖVP etkilenmiş, seçimlerde almış oldukları oy oranları giderek azalmıştır. Bu durum karşısında seçmenlerin giderek kendilerinden

²³³ Seibinger, S. und Nemella, J. (2005). Parteipräferenz und politische Partizipation., W. Schulz, M. Haller ve A. Grausgruber. (Hrsg.). *Österreich zur Jahrhundertwende. Gesellschaftliche Werthaltungen und Lebensqualität 1986-2004*. Wiesbaden: VS verlag für Sozialwissenschaften, 433.

²³⁴ Seibinger, S. und Nemella, J. (2005). a.g.e. 434.

uzaklaşmasına seyirci kalmayan SPÖ, Kreisky'nin önderliğinde "Vatandaşlara Davet" ismiyle açıklamış olduğu parti programıyla seçmenlerini yeniden kazanmayı hedeflemiştir. Söz konusu bu girişim başarıya ulaşmış, 1971 yılı seçimlerinden galip ayrılan parti Kreisky liderliğinde uzunca bir dönem sürecektir sosyal demokrat hegemonya dönemi başlamıştır. Kreisky bir taraftan kaybetmiş olduğu seçmenleri yeniden kazanırken, diğer taraftan da memurlar, beyaz yakalı olarak tabir edilen çalışanlar ve diğer yeni seçmen gruplarına da ulaşmayı başarmıştır.²³⁵

1970'li yıllardan itibaren işsizliğin önlenmesi, bir başka ifade ile düşürülmesine ilişkin yürütülen istihdam politikası Avusturya siyasetinde önemli bir rol oynamıştır. Kamusal istihdam programı gibi makroekonomik enstrümanlar aracılığıyla 80'lerin başında sosyal ve kültürel alanlarda da giderek artan aktif işgücü politikası uygulamaya konulmuştur.²³⁶

80'li ve 90'lı yıllar Avusturya siyasetinde FPÖ'nün yükselişine tanıklık etmiştir. Parti genel seçimlerdeki oylarını 1983 yılından itibaren artırmayı başarmış ve %5 seviyesindeki oy oranını 1990 yılında üç katından daha fazla artırarak %16,6 seviyesine taşımayı başarmıştır. FPÖ bu dönemde her genel seçimde oy oranını artırarak 1995 yılında önce %22, 1999 seçimlerinde ise %27 gibi bir seviyeye kadar oylarını yükseltmeyi başarmıştır. Bu dönemin seçmen eğilimlerine dair en dikkat çekici husus, büyük partilerin yaşamış oldukları oy kayıpları ve seçimlere katılımın giderek azalmasıdır. Bu bağlamda sürekli aynı partiye oy veren ve geleneksel partileri tercih eden seçmen kitlesi diğer partilere yönelmeye başlamışlardır.²³⁷ Yine bu dönem 1990 yılında GRÜNE ittifakı ilk defa Ulusal Meclis'e girmeyi başarmış, partiyi 1994 yılında LIF partisinin meclise girişi izlemiştir.

2000'li yıllarla birlikte Avusturya siyasetinin en önemli iki partisi için sıkıntılı bir döneme girilmiştir. Bu dönem gerek SPÖ'nün, gerekse ÖVP'nin siyasal hayatlarında (genel seçimlerde) en düşük oy oranını elde ettiği dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Her iki parti içinde 2002 genel seçimleri ile başlayan süreç, 2013 genel seçimleri de dâhil olmak üzere devam etmiştir. 2002 yılında %36,52 seviyesinde oy oranına sahip SPÖ ve %42,3 seviyesinde oy oranına sahip ÖVP, 2006 seçimlerinde bu oranlarını koruyamamış

²³⁵ Sebinger, S. und Nemella, J. (2005). 434.

²³⁶ Pelinka, A. und Rosenberger, S. (2000). 42.

²³⁷ Sebinger, S. und Nemella, J. (2005). 434.

ve SPÖ %35'ler, ÖVP ise %34,3'ler seviyesine kadar gerilemiştir. Yine 2008 seçimleri, her iki parti içinde, 1945 sonrası yaşadıkları en büyük hezimet yılı olarak Avusturya siyasal hayatında yerini almıştır. Bu dönem SPÖ, ilk defa %30 seviyesinin altında bir oy alabilmiştir. Aynı yıl ÖVP'de %25,9 oy oranı ile siyasal hayatında en düşük oy oranını elde etmiştir.. Söz konusu düşüş, 2013 seçimlerinde de sürmüş, SPÖ %26,8 seviyesine, ÖVP ise %24 seviyesine kadar gerilemiştir.²³⁸

2.3.2.1. Cinsiyet ve yaş bağlamında seçmen davranışları

Çizelge 2.4. Cinsiyet ve yaş itibarıyla partilerin seçmen dağılımı

Cinsiyet	SPÖ	ÖVP	FPÖ	GRÜNE	LIF
Erkek	45	46	62	39	41
Kadın	55	54	38	61	59
Toplam	100	100	100	100	100
Yaş Aralığı					
18-29	18	15	31	52	39
30-44	27	25	31	34	28
45-59	23	27	20	11	21
60-70	15	17	9	2	9
70 yaş ve üstü	16	15	10	1	4
Toplam	100	100	100	100	100

Cinsiyet dikkate alınarak seçmen eğilimleri incelendiğinde; Çizelge 2.4.'de²³⁹ görüleceği üzere, seçmenlerin parti tercihlerinde FPÖ dışında çok belirgin bir fark olmadığı görülmektedir. Araştırma sonucuna göre, FPÖ'nün erkek seçmen oranının %62 seviyesi ile diğer partilere oranla oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Yine, aynı orandan hareketle kadın seçmen oranının ise en düşük olduğu partinin yine FPÖ olduğu görülmektedir. Araştırmaya göre kadın seçmenlerin en yüksek oranla tercih ettikleri parti ise GRÜNE partisidir. Parti, kadın seçmenlerin %61'i tarafından tercih edilirken, diğer partilere kıyasla bu oranın oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Cinsiyet bağlamında seçmen eğilimlerine ilişkin SPÖ ve ÖVP seçmenin ise neredeyse aynı düzeyde olduğu görülmektedir.

Pelinka ve Rosenberger'de yukarıdaki araştırmayı destekler nitelikte, cinsiyete göre seçmen aidiyeti incelendiğinde GRÜNE seçmenin çoğunluğunu kadınların

²³⁸ <http://www.demokratiezentrum.org/fileadmin/media/data/wahlergebnisse.pdf>, (Erişim: 19.07.2017)

²³⁹ <http://www.rt-it.html>

donaustadt.at/Lernbehelfe/Wirtschaft_und_Recht/BWLA/Medienpakete/Politische_Bildung/K04.pdf, (Erişim: 19.07.2017)

oluşturduğunu belirtmekte, buna karşın FPÖ’de ise erkek seçmen oranı kadın seçmene kıyasla oldukça yüksek bir oranda olduğunu ifade etmektedir.²⁴⁰

183 üyeli Avusturya Ulusal Meclis’inin cinsiyet bazında parti dağılımı incelendiğinde ise parlamentoda yukarıda bahsedilen araştırma sonuçlarına paralel bir dağılım karşımıza çıkmaktadır. Buna göre parlamentoda 45 temsilcisi bulunan FPÖ’nün kadın temsilci sayısı yalnızca 7’dir. Toplam kadın vekil oranı %18,42 seviyesinde olan parti, parlamentoda en düşük kadın vekil oranına sahip parti olarak karşımıza çıkmaktadır. Seçmen eğilimi dikkate alındığında daha çok erkek seçmenler tarafından tercih edilen partinin, parlamentoya gönderdiği erkek vekil oranının da aynı şekilde yüksek olduğu görülmektedir. Araştırmada kadın seçmen oranının en yüksek düzeyde olduğu GRÜNE ise, yine parlamento dağılımı dikkate alındığında en yüksek kadın temsilciye sahip parti olarak karşımıza çıkmaktadır. 12 kadın temsilci ile parlamentoda temsil edilen parti, %50’lik kadın vekil oranı ile en yüksek kadın vekil oranına sahip partidir. Yine parlamentoda cinsiyet bazında parti dağılımı incelendiğinde, yukarıda bahsedilen araştırma sonuçlarına paralel bir dağılım karşımıza çıkmaktadır.

Araştırma sonucuna göre yaş aralıkları dikkate alınarak parti seçmenleri incelendiğinde ise 18-29 yaş aralığında, genç seçmen olarak adlandırılan seçmenlerin %52’lik kısmının ilk tercihinin GRÜNE olduğu görülmektedir. Parlamentoda söz konusu yaş aralığında yalnızca iki vekil bulunurken bu vekillerden birinin GRÜNE partisi vekili olması, yine araştırma sonucu ile parlamento dağılımı arasında paralellik olduğu sonucunu göstermektedir. Yine araştırma sonuçlarına göre 60 yaş ve üstü seçmenlerin tercihleri dikkate alındığında, SPÖ (%31) ve ÖVP (%32) söz konusu seçmen kitlesi tarafından en çok tercih edilen partilerdir. Parlamentoda 60 yaş ve üstü temsilcilerin partilere göre dağılımı incelendiğinde de en fazla temsilcinin yine bu iki parti de (5 er temsilci) olduğu görülmekte, bu yönüyle araştırma sonuçları ile parlamentodaki dağılım yine paralellik göstermektedir.

²⁴⁰ Pelinka, A. und Rosenberger, S. (2000). 137-138.

2.3.2.2. Sosyo-ekonomik durum ve cinsiyet bağlamında seçmen davranışları

Çizelge 2.5. Meslek ve eğitim düzeyi itibariyle partilerin seçmen dağılımı

Meslek	SPÖ	ÖVP	FPÖ	GRÜNE	LIF
Serbest meslek	6	6	7	4	
Çiftçi	1	10	3	1	1
Memur	9	5	5	9	8
İşçi (Beyaz Yakalı)	18	21	22	33	34
İşçi	24	10	35	17	15
Ev hanımı	12	13	6	6	8
Emekli	31	30	19	3	13
	100	100	100	100	100
Eğitim Düzeyi					
Zorunlu temel eğitim	29	24	20	12	5
Lise ve dengi	47	41	58	30	33
Üniversite/Yüksekokul	24	35	22	58	62
	100	100	100	100	100

Seçmenlerin sahip oldukları meslekler dikkate alınarak “Çizelge 2.5.”te²⁴¹ sunulan araştırma sonucuna göre, serbest meslek sahipleri ve memurların siyasi parti tercihleri arasında bariz bir fark olmadığı görülmekte, bununla birlikte; tarım sektöründe çalışanların oranının en yüksek olduğu partinin ÖVP olduğu görülmektedir. Bu sonuç, ülkede tarımsal istihdamda yaşanan düşüşe paralel olarak, partinin de oy oranının azaldığı tezini güçlendirmektedir Beyaz yakalı olarak tabir edilen işçilerin parti tercihlerinde ise GRÜNE partisi ilk sırada yer alırken, görece daha vasıfsız statüdeki işçilerin tercihleri arasında ise en yüksek oranın FPÖ’de olduğu görülmektedir. Yine emeklilerin büyük çoğunluğunun SPÖ ve ÖVP’yi tercih etmeleri, yaş aralığı dikkate alınarak yukarıda uygulanan seçmen tercihleri araştırması sonuçları ile örtüşmektedir.

Seçmenlerin eğitim düzeyi ve parti tercihlerinin gösterildiği çizelgeye göre; Üniversite/Yüksekokul baz alınarak yapılan inceleme dışında partiler arasında çok büyük bir farkın olmadığı görülmektedir. Bununla birlikte; Üniversite/Yüksekokul mezunu seçmenlerin tercihlerinde en yüksek orana sahip partinin GRÜNE partisi olduğu, yine bu partiyi tercih eden seçmen kitlesi içerisinde zorunlu temel eğitim alan kişilerin diğer partilere kıyasla en düşük seviyede olduğu görülmektedir.

²⁴¹ http://www.rt-it.html-donaustadt.at/Lernbehelfe/Wirtschaft_und_Recht/BWLA/Medienpakete/Politische_Bildung/K04.pdf
(Erişim: 19.07.2017)

Çizelge 2.6. Meslek ve yaş aralığı/cinsiyet itibarıyla partilerin seçmen dağılımı

Meslek	SPÖ	ÖVP	FPÖ	GRÜNE	NEOS	STRON	BZÖ	Toplam
İşçi	25	18	34	5	3	10	5	100
İşçi (Beyaz Yakalı)	27	19	25	15	6	4	4	100
Serbest meslek	5	36	18	12	13	13	3	100
Emekli	34	31	17	6	2	5	4	100
Akademisyen	9	30	4	31	13	5	7	100
Cinsiyet/Yaş Aralığı								
Kadın								
29 ve altı	25	26	10	27	9	1	2	100
30-59	30	26	19	13	5	5	2	100
60 ve üstü	32	36	14	6	2	4	6	100
Erkek								
29 ve altı	18	19	32	18	4	8	2	100
30-59	21	19	30	10	6	9	5	100
60 ve üstü	35	23	24	4	3	5	5	100

Yine “Çizelge 2.6.”da²⁴² gösterilen ve meslek, yaş aralığı/cinsiyete bağlamında seçmen eğilimlerinin incelendiği araştırma sonucu da yukarıda bahsedilen araştırma sonucu ile benzerlik göstermekte, 29 yaş ve altı seçmenlerin ilk tercihlerinin GRÜNE partisi olduğu görülmektedir. Araştırmada; farklı meslek dalları sıralanırken, bu meslek grubunda yer alan seçmenlerin politik eğilimleri ölçülmeye çalışılmıştır. Buna göre; mesleğini akademisyen olarak belirten seçmenlerin tercihinde en yüksek orana sahip partinin GRÜNE olduğu görülmektedir. Bu bağlamda partinin seçmen profilinin diğer partilere kıyasla görece daha eğitilmiş kişilerden oluştuğu görülmektedir.

2.3.2.3. Dinsel aidiyet ve aidiyet düzeyi bağlamında seçmen davranışları

Avusturya’da seçmen davranışlarında dini hassasiyetlere ilişkin araştırmalar incelenmeden önce, ülkenin mevcut dini profiline ilişkin bilgi verilmesinin uygun olacağı değerlendirilmektedir. Bununla birlikte; 2001 yılından itibaren Avusturya’da ülke genelinde yürütülen genel nüfus sayımlarında sahip olunan dine ilişkin herhangi bir soru yöneltilememesi nedeniyle, 2001 yılı verileri ve bu dönem sonrası oluşturulan tahmini veriler değerlendirilmeye çalışılacaktır.

²⁴² http://www.rt-it.htl-donaustadt.at/Lernbehelfe/Wirtschaft_und_Recht/BWLA/Medienpakete/Politische_Bildung/K04.pdf, (Erişim: 19.07.2017)

Çizelge 2.7. Dinsel aidiyet itibariyle nüfus dağılımı

Dini Aidiyet	Kişi Sayısı	Nüfus Oranı
Katolik Kilisesi	5.915.421	73,6
Protestan	376.150	4,6
Müslüman	338.988	4,2
Ortodoks	179.472	2,2
Diğer Hristiyan kilise ve gruplar	69.227	0,8
Hristiyan, Müslüman veya Yahudi olmayan diğer gruplar	19.750	0,2
Herhangi bir dine inanmayanlar	963.263	11,9
Bu konuda bilgi vermeyenler	160.662	2
Toplam	8.032.926	100

Çizelge 2.7.'ye göre²⁴³ ülke nüfusunun çoğu Katoliklerden oluşmakta, bu grubu Protestanlar ve Müslümanlar izlemektedir. Ülke nüfusunun dini aidiyetlere göre dağılımına ilişkin güncel bir veri bulunmamakla birlikte, ülkede dini inanca sahip olmayanların sayısının giderek arttığı değerlendirilmektedir. Bu değerlendirme 1945 sonrası yaklaşık %90'lar seviyesinde olan Katolik nüfusunun 2000'li yılların başında %75'ler seviyesine, bununla birlikte 1945 sonrası %4 seviyesinde olan hiçbir dine inanmayanların oranının ise 1945-1999 yılları arasında %10'lar seviyesine kadar yükseldiği düşünülmektedir.²⁴⁴

Çizelge 2.8. Dini aidiyet/hassasiyetler itibariyle seçmen tercihleri

	ÖVP	SPÖ	FPÖ	GRÜNE	NEOS	Cevapsız
Düzenli olarak ibadethaneye gidenler	+22	-8	-12	0	-14	+1
Düzenli olarak ibadet edenler	+13	-3	-4	-4	-13	+2
Dini inanca sahip olanlar	+10	-1	-3	+2	-15	-15
Esoterik bilinmeyenlerin varlığına inananlar	-2	+2	+	+2	+16	-2
Esoterik ritüel uygulayanlar	-4	+3	+3	+10	+4	-2
Alternatif dinsel ritüel uygulayanlar	0	+1	-5	+4	+11	+1

Seçmen tercihlerinde dini inanç ve davranışların incelendiği “Çizelge 2.8.”²⁴⁵ toplam ortalama değer esas alınarak, bu değerden artı veya eksi yöndeki sapmalar dikkate

²⁴³ https://www.statistik.at/web_de/statistiken/menschen_und_gesellschaft/bevoelkerung/volkszaehlung_n_registerzaehlungen_abgestimmte_erwerbsstatistik/bevoelkerung_nach_demographischen_merkmalen/0_22894.html (Erişim: 11.07.2017)

²⁴⁴ Pelinka, A. und Rosenberger, S. (2000). 208-209.

²⁴⁵ Hollinger, F. (2005). Christliche Religiosität und New Age-zwei Pole des religiösen Feldes der Gegenwartsgesellschaft., W. Schulz, M. Haller ve A. Grausgruber. (Hrsg.). Österreich zur

alınarak hazırlanmıştır. Buna göre; düzenli olarak ibadethaneye gidenlere yönelik yapılan araştırmanın ortalama değeri dikkate alındığında, bu değerin +22 düzeyi ile (en fazla) üzerine çıkan partinin ÖVP olduğu görülmektedir. Bir başka ifade ile ÖVP seçmeninin ortalamaya göre büyük bir çoğunluğunun düzenli olarak ibadethaneye gittiği görülmekte, söz konusu oranın en düşük seviyede olduğu partinin ise NEOS olduğu görülmektedir.

Pelinka ve Rosenberger’de yukarıda bahsedilen araştırmayı doğrular bir şekilde; dinsel aidiyet ve seçmen eğilimleri konusunda kaleme almış oldukları “Politik bir faktör olarak din” başlıklı çalışmada, partiler arasında en yüksek dinsel aidiyetin ÖVP seçmeninde olduğunu belirtmişlerdir.²⁴⁶ Yine ÖVP ve Katoliklik arasındaki bağa vurgu yapan Pelinka ve Rosenberger, aktif olarak partide görev yapmış birçok siyasetçinin Katolik derneklerden /gruplardan yetiştiğini ifade etmişlerdir.²⁴⁷

ÖVP’nin parti programı incelendiğinde de, Hristiyan demokrat parti vurgusu programın ilk bölümünde doğrudan ifade edilmekte, okullarda mezheplere göre dini eğitim verilmesi gerektiği görüşü yine programında dile getirilmektedir. Bu bağlamda, genel olarak Avusturya’da seçmen eğilimlerinde dinsel aidiyetin etkisi incelendiğinde, özellikle ÖVP seçmeni açısından dini hassasiyet ve parti tercihi arasında bir bağ kurulabildiği görülmektedir. Dinsel hassasiyetlere görece daha az sahip seçmenlerin ise daha liberal partilere (seçmen davranışını etkileyen diğer faktörlerle birlikte) yöneldiği görülmektedir.²⁴⁸

2.3.2.4. Bölgesel faktörler bağlamında seçmen davranışları

Jahrhundertwende. Gesellschaftliche Werthaltungen und Lebensqualität 1986-2004. Wiesbaden: VS verlag für Sozialwissenschaften, 509.

²⁴⁶ Pelinka, A. und Rosenberger, S. (2000). 207-209.

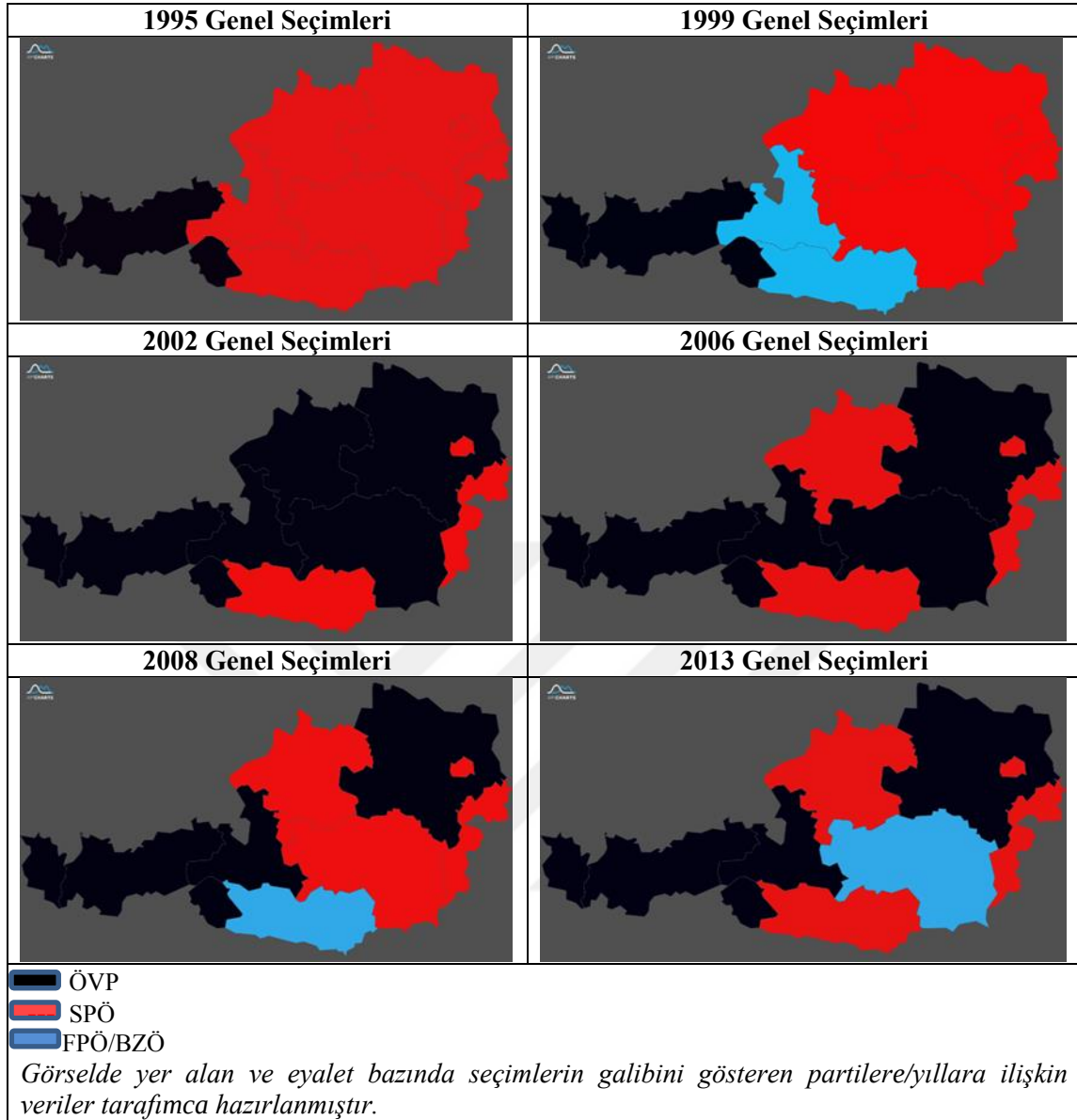
²⁴⁷ Pelinka A. und Rosenberger S. a.g.e., 207-209.

²⁴⁸ <https://www.oevp.at/Download/Grundsatzprogramm.pdf> (Erişim: 19.07.2017)

Şekil 2.12. Avusturya'nın eyaletleri

Seçmen davranışlarına etki eden faktörlerden birisi de, çalışmada daha önce bahsedilen bölgesel faktörlerdir. Bölgesel faktörlerin seçmen eğilimlerine etkisi; dinsel, mezhepsel, etnik hatta dilsel farklılıklardan kaynaklanacağı gibi, bölgeye has sosyo-ekonomik farklılıklardan da kaynaklanabilmektedir. Örneğin yalnızca tarımsal faaliyette bulunmanın mümkün olduğu bir bölgedeki seçmenler için, partilerin tarım alanındaki tutum, davranış ve söylemleri seçmenlerin tercihlerinde etkili olabilmektedir. Yine bölgesel olarak görece daha güvensiz bir bölgede hayatlarını sürdüren seçmenlerin tercihlerinde partilerin güvenlik politikaları belirleyici olabilmektedir. Ayrıca bölgesel gelişmişlik veya coğrafi şartlar gibi birçok etmen, seçmenlerin siyasal partilerden beklentilerin de farklılaşmasına neden olabilmektedir. Bu faktörlerle birlikte, partilerin yapısal farklılıkları ve bölge stratejileri de seçmen davranışlarını etkileyebilmekte, partilerin bölgesel (merkez-taşra) teşkilatlanması, yerel düzeyde seçmenlere ulaşabilmesi (her bölge de seçimlere katılması, aday göstermesi) gibi durumlarda seçmenlerin tercihlerini etkileyebilmektedir.

Söz konusu faktörler dikkate alınarak Avusturya'da seçmen davranışlarında bölgesel farklılığın nedenlerinin incelenebilmesi amacıyla, daha önceki genel seçimlerde partilerin bölgesel oy oranlarını değerlendirilmeye çalışılacaktır. Bu bağlamda, 1995-2013 genel seçimlerinde Avusturya'nın dokuz eyaletinde (en fazla oy alarak) o eyalette seçimi kazanan partiler aşağıda gösterilmiştir.

Şekil 2.13. Eyaletler düzeyinde 1995-2003 yılları arasındaki seçim sonuçları

Şekil 2.13’de eyaletler düzeyinde 1995-2003 yılları arasında seçim sonuçlarına göre; özellikle ÖVP ve SPÖ’nün uzun dönemde bazı bölgelerde etkili partiler olduğu görülmektedir. Ülkenin batısında (güneybatı) yer alan Vorarlberg ve Tirol eyaletlerinde son altı seçimin galibinin ÖVP, yine başkent Viyana ve Burgenland eyaletlerinde ise son altı seçimin galibinin ise SPÖ olduğu görülmektedir. Diğer eyaletlerde ise seçimin galibi olan partiler, yıllar içerisinde değişim göstermişlerdir. Söz konusu durumun dinsel, mezhepsel veya dilsel farklılıklardan kaynaklanabileceğine dair herhangi bir veri bulunmamaktadır. Ülkenin batısı dikkate alınarak seçmen davranışlarında bölgesel farklılığın nedenine ilişkin argümanlardan birisi *gelişmişlik düzeylerinin farklılığı* olarak gösterilmektedir. Buna karşın, gayri safi yurtiçi hâsıla dağılımına göre en gelişmiş eyalet

Viyana ve en az gelişmiş eyalet ise Burgenland olarak karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu iki eyalette de seçimlerin uzun dönem de galibinin aynı parti olması (SPÖ), yukarıda zikredilen yaklaşımın söz konusu farklılığın açıklanmasında yeterli olmadığı sonucunu doğurmaktadır.²⁴⁹

Farklılığa ilişkin bir başka yaklaşım ise tarım sektörü ve işletme sahiplerinin bölgesel dağılımlarının seçmen tercihlerini etkilediği yönündedir. Buna göre; *geleneksel işçi kesiminin oy tercihi SPÖ'den yana olurken, tarım sektöründe çalışanlar ve işletme sahiplerinin tercihi ise ÖVP'den yana olmaktadır*²⁵⁰ öngörüsüdür. Fakat bu yaklaşımda tarım sektöründe faaliyet gösteren kişi sayısının yıllar içerisinde büyük oranda düşüş göstermesine rağmen, ülkenin batısında ÖVP'nin sürekli genel seçimlerde birinci parti olarak çıkması gerçeğini açıklayamamaktadır. Bir başka ifade ile ülkenin batısında ÖVP'nin sürekli başarılı olmasının, tarım sektöründe çalışan nüfusun bu bölgelerde yoğun olarak yer almasıyla açıklanmaya çalışılmasında, tarım sektöründe çalışan sayısının yıllar içerisinde büyük oranda düşüş göstermesi gerçeği göz ardı edilmektedir.

Öte yandan SPÖ'nün (uzun dönemde) Viyana ve Burgenland eyaletlerinde başarılı olmasının bölgesel faktörler dikkate alınarak incelendiği durumda da benzer bir sonuç karşımıza çıkmaktadır. Bu eyaletlerdeki seçmen davranışlarının bölgesellik dikkate alınarak açıklanmaya çalışılmasında, partilerin yabancılara yönelik tutumlarının belirleyici olduğu iddia edilmektedir. Bu yaklaşıma göre; yabancı sayısının fazlalığı ile SPÖ'nün başarısı arasında bir bağlantı kurulmaya çalışılarak, bölgesel farklılıklar açıklanmaya çalışılmıştır. Bu önerme %28,6'lık yabancı oranı ile en fazla yabancı nüfusa sahip Viyana için geçerliliğini korurken, %8,5 ile en az yabancı oranına sahip Burgenland²⁵¹ eyaletinde geçerliliğini yitirmektedir. Bu manada; yabancı sayısının eyaletin toplam nüfusuna oranı dikkate alınarak geliştirilen yaklaşımın, seçmen davranışlarında bölgesel faktörlerin belirleyiciliğini açıklayamayacağı değerlendirilmektedir.

Yine meslek grupları, yaş, cinsiyet, nüfus artışı, sosyo-ekonomik göstergeler gibi farklı değişkenler dikkate alınarak, bölgesel farklılığın nedenine dair açıklayıcı bir yaklaşımda bulunmak mümkün görünmemektedir.

²⁴⁹ https://www.land-oberoesterreich.gv.at/Mediendateien/Formulare/DokumenteAbt_Stat/stat_RegionalesBIP_2013.pdf, (Erişim: 24.06.2017)

²⁵⁰ Pelinka, A. und Rosenberger, S. (2000). 137.

²⁵¹ <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/293150/umfrage/auslaenderanteil-in-oesterreich-nach-bundeslaendern/>, (Erişim: 14.03.2017)

3. BÖLÜM

FPÖ'NÜN SEÇİM AFİŞLERİNİN SAĞ POPÜLİZM BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Çalışmanın bu bölümünde; öncelikle Avusturya Özgürlük Partisi'nin (FPÖ) kuruluş döneminden itibaren siyasal hayatında yaşamış olduğu ideolojik dönüşüm incelenmeye çalışılacaktır. Yaşanan bu dönüşümde; partinin yönetim kadrosunun doğrudan etkisi olduğu değerlendirilmekte olup, bu yönüyle, kronolojik bir sınıflandırma yapılarak inceleme yapılmasının daha uygun olacağı düşünülmüştür. Bu yönüyle çalışmada; nasyonal sosyalizmin izlerini taşıyan kuruluş dönemi, 1970'li yıllardan itibaren söz konusu çizgisinden uzaklaşarak daha çok siyasette kabul görmeye başladığı dönem, Jörg Haider önderliğindeki popülizme geçiş dönemi ve parti liderleri arasında en başarılı dönem olan Heinz-Christian Strache dönemi ayrı ayrı ele alınmaya çalışılacaktır. Bu amaçla, öncelikle FPÖ'nün kuruluşunda etkili olan nasyonal sosyalizm hareketinin partiye etkisi ele alınacak, ardından ideolojik olarak partinin daha popülist bir çizgiye kaydığı dönemler parti liderleri de dikkate alınarak incelenecektir.

Yine bu bölümde, çalışmanın temel argümanı olan FPÖ'nün sağ popülist bir ideolojiye sahip olduğu iddiası, sağ popülizme ait söylemler de dikkate alınarak değerlendirilecektir. Seçim afişlerinin incelenmesinde sağ popülist hareketlere has özelliklerin dikkate alınarak ele alınacağı bölümde; seçim afişleri, söylem analizi yöntemini temel alan iki farklı model oluşturularak incelenecektir.

Literatürde seçim afişlerinin incelenmesine yönelik daha önce yürütülen çalışmalarda genellikle görsel iletişim metodunun kullanıldığı görülmüştür. Bununla birlikte, bahse konu inceleme türünün afişlere yönelik yalnızca görsel öğeler dikkate alarak inceleme yapma olanağı sunması nedeniyle yetersiz olacağı değerlendirilmiştir. Bu nedenle; afişlerde ilişkin görüntü tasviri, anlam (mana, içerik) analizi ve görüntünün yorumlanmasının yanı sıra, sağ popülizme ait söylemlerin afişlere yansımaları da dikkate alınarak inceleme yapılmaya çalışılacaktır. İncelenecek seçim afişlerinde, mezkûr araştırma yöntemleriyle oluşturulacak iki farklı modelleme kullanılmaya çalışılacaktır. Seçim afişlerinin seçiminde, partinin farklı seçimlerde kullanmış olduğu ve içeriği itibarıyla sağ popülizme ait öğelerin görece daha belirgin olduğu afişler tercih edilmiştir.

3.1. FPÖ

Avusturyalı tarihçi Adam Wandruszka tarafından geliştirilen ve esasında Avusturya’da (dönemin) siyasi ideolojilerini sınıflama girişimi olan parti teorisine göre ÷lkedeki ideolojik hareketler karakteristik olarak üç farklı sınıfta toplanmaktadır. Buna göre; Hristiyan sosyal hareketler, sosyal demokrat hareketler ve Alman ulusçu-liberal hareketler şeklinde Avusturya’daki tüm siyasal hareketler üç başlık altında tasnif edilmektedir.²⁵² Söz konusu sınıflama girişimi, dönemin siyasi ideolojilerinin tamamının belirli başlıklar altında bir araya getirilebilmesi nedeniyle literatürde sıklıkla kullanılmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde incelenecek olan FPÖ’ de, Wandruszka’nın Avusturya siyasal parti tasnifi dikkate alınarak, Alman ulusçu-liberal hareketler kategorisinde ele alınmaya çalışılacaktır.

3.1.1. Kuruluş Dönemi Nasyonal Sosyalizmin İzleri

Avusturya Özgürlük Partisi, 1949 yılında ortaya çıkan Bağımsızlar Federasyonu'nun (Verbands der Unabhängigen/VdU) halefi olarak 1956 yılında kurulmuştur. Gerek Bağımsızlar Federasyonu, gerekse kuruluş aşamasındaki FPÖ temsilcilerinin büyük bir bölümü, nasyonal sosyalizm hareketinde yer almış kişilerden olmuştur. Bu bağlamda FPÖ’nün ilk parti başkanı olan Anton Reinthaller nasyonal sosyalizm döneminde müsteşar yardımcısı olarak görev yapmış, yine kendisinden sonra partinin başına ge÷en Friedrich Peter’de Nazi Almanya’sının askeri kolu olan Waffen-SS’de aktif bir şekilde yer almıştır.²⁵³ Parti lideri başta olmak üzere, partinin kuruluş aşamasında görev alan kişilerin de nasyonal sosyalizm hareketi ile bağıntılarının olması, FPÖ’ye sıklıkla bu hareketin devamı niteliğinde bir parti olduğu eleştirisinin yöneltilmesine neden olmuştur.

Partinin kuruluşunda; giderek zayıflayan Bağımsızlar Federasyonu üyelerinin yanında, sosyal demokratlar ve Hristiyan demokratlardan ayrılanlar ile o dönem herhangi bir siyasal örgütte yer almayan bağımsızlarda yer almışlardır. Söz konusu farklı grupların

²⁵² Wandruszka, A. (1954). Österreichs politische Struktur. Die Entwicklung der Parteien und politischen Bewegungen., H. Benedikt. (Hrsg.). *Geschichte der Republik Österreich*. München: Oldenbourg, 289-292.

²⁵³ Geden, O. (2006). *Diskursstrategien im Rechtspopulismus*. Freiheitliche Partei Österreichs und Schweizerische Volkspartei zwischen Opposition und Regierungsbeteiligung. Wiesbaden: Verlag für Sozialwissenschaften, 64.

bir araya gelmesiyle partileşme sürecini tamamlayan FPÖ,²⁵⁴ “inanç, sadakat ve fedakârlık mottosu ile nasyonal sosyalizmin izlerini taşıyan bir parti”²⁵⁵ olarak Avusturya siyasetinde yer almaya başlamıştır. FPÖ’nün nasyonal sosyalizm ile ilişkilendirilmesinin bir diğer nedeni de, parti söylemlerinde sıklıkla nasyonal sosyalizm dönemine ilişkin tasvip edici ifadelerin yer almasıdır. Bu mana da; partinin yayımlamış olduğu bildirilerde ve partide görev alan politikacıların beyanatlarında, kuruluş aşaması itibariyle uzunca bir dönem nasyonal sosyalizme karşı açık bir tavır sergilenmiştir. Gerek FPÖ gerekse Bağımsızlar Federasyonu ulusal bağımsızlığa vurgu yapan bir Avusturya söylemi yerine; dil, kültür ve tarih gibi unsurlara atıf yaparak büyük Alman kültür topluluğu ideasını hayata geçirmeye çalışmışlardır.²⁵⁶

Parti, kuruluşu sonrası ilk on yılda organizasyonel yapı olarak zayıf, parti programı itibariyle milliyetçi ve politik konularda sınırlı bir söyleme sahipti. Ayrıca seçmen desteği giderek azalmakta ve yaşanan politik gelişmelerin dışında, bu gelişmelere ilişkin herhangi bir yaklaşım geliştiremeyen bir parti olarak görülmekteydi.²⁵⁷ Bu yönüyle toplumun geneline hitap eden dönemin güçlü partileri SPÖ ve ÖVP’ye kıyasla oldukça güçsüz bir parti konumundaydı.

1955 yılında ilan edilen ilk parti programında net olarak halk birlikteliğinin sağlanması konusunda partinin kararlılığı dile getirilmiştir. Avusturya’nın egemenliğine, Alman ulusal birliğinin aynı zamanda bir kültür birliği olduğuna vurgu yapılan program, partinin ideolojik yol haritasının bütünsel olarak ele alınması açısından oldukça önemlidir. Programda; Avusturya bir Alman devleti olarak adlandırılmış, ülke politikasının tüm Almanları kapsayacak şekilde yürütülmesi gerektiği dile getirilmiş ve bir başka Alman devletine karşı karşıt bir politika yürütülmemesi gerektiğine vurgu yapılmıştır.²⁵⁸ Bu yönüyle programda; ülkenin egemenliğine yapılan vurgunun yanında, Alman birlikteliğinin sağlanması yönündeki inançta açık bir şekilde ifade edilmiştir.

²⁵⁴ Freiheitliche Partei Österreichs (1996). 40 Jahre Freiheitliche Partei Österreichs. Wien: Freie Argumente. *Freiheitliches Bildungswerk*, 13.

²⁵⁵ Bonvalot, M. (2017). *Die FPÖ-Partei der Reichen*. Wien: Mandelbaum, 14.

²⁵⁶ Frölich-Steffen, S. (2004). Die Identitätspolitik der FPÖ: Vom Deutschnationalismus zum Österreich-Patriotismus. *ÖZP*, 33(3), Nomos Verlag, 285.

https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/6067/ssoar-oezp-2004-h_3-frolich-steffen-die_identitaetspolitik_der_fpo.pdf?sequence=1, (Erişim: 14.03.2017)

²⁵⁷ Dachs, H., Gerlich, ve diğerleri (1997). *Handbuch des politischen Systems Österreichs. Die Zweite Republik*. Wien: Manz, 287.

²⁵⁸ Stieg, G. (2016). *Sein oder Schein. Die Österreich-Idee von Maria Theresia bis zum Anschluss*. Wien: Böhlau Verlag Wien Köln Weimar, 116.

Avusturyalı siyaset bilimci Luther, FPÖ'nün tarihsel gelişimini, bir başka ifade ile siyasi tarihinde yaşamış olduğu dönüşümü üç farklı dönemde ele almaktadır. Buna göre birinci dönem 60'lı yılların ortalarından itibaren partinin söylem ve tutumları itibariyle getto partisi olarak sınıflandırıldığı dönemdir. Bu dönemde parti gerek program gerekse organizasyonel yapısı itibariyle oldukça zayıf bir konumdadır. 1958-78 yılları arasında Friedrich Peter önderliğindeki parti daha liberal bir çizgide siyaset yapma gayreti içerisinde olmuştur. Söz konusu süreç aynı zamanda partinin liberalleşme süreci olarak yorumlanmaktadır.²⁵⁹ Kuruluşu itibariyle nasyonal sosyalizmin izlerini taşıyan parti için, 1960'ların ortaları itibariyle başlayan dönem, aynı zamanda partinin “normalleşme süreci” olarak da adlandırılmaktadır. Peter, FPÖ'nün bu dönem mevcut ideolojik yapısından sıyrılarak, daha liberal çizgide siyaset yapan bir partiye dönüşmesi hususunda gayret gösterdiğini belirterek, parti ideolojisinde yaşanan dönüşümü “varoluşsal yumuşama” olarak nitelendirmiştir.²⁶⁰ Bu yönüyle partinin ideolojik tutumunda yaşanan değişim, aynı zamanda partinin varlığını devam ettirebilmesi ve daha geniş kitlelere ulaşabilmesi amacına da hizmet etmiştir.

Yaşanan liberalleşme girişimleri sonucu, 1964 yılında parti tarafından ulusalcılar ve liberallerin aynı çatı altında FPÖ'de siyaset yapabileceği ifade edilmiştir.²⁶¹ Kuruluş döneminden itibaren partinin sahip olduğu aşırı sağ ideoloji dikkate alındığında, 1964 yılında yaşanan dönüşüm isteği oldukça dikkat çekicidir. Dönemin parti lideri Peter, partinin genel seçimlerde aldığı düşük oy oranlarını artırma ve bu oranlarda seçim dönemlerinde yaşanan büyük farklılığı/oynaklığı da değiştirme gayret içerisinde olmuştur. Böylelikle, daha geniş bir tabanı olan bir parti ve partisine bağlı bir seçmen kitlesi yaratılması hedeflenmiştir. Bu amaçla; bu dönemde, diğer partilerle ve toplumun farklı kesimleriyle diyalog kurma yolu seçilmiştir. 1964 yılında partinin grup toplantısında dile getirilen “FPÖ'nün parti profili; tıpkı milliyetçiler ve liberallerin oy verebilecekleri bir parti olarak, genç seçmenleri, kadınları, Katolikleri ve sosyalist düşünceye sahip işçileri

²⁵⁹ Luther, K. R. (2005). Die Freiheitliche Partei Österreichs (FPÖ) und das Bündnis Zukunft Österreich (BZÖ). <https://www.keele.ac.uk/media/keeleuniversity/group/kepru/KEPRU%20WP%2022.pdf>, (Erişim: 14.09.2017)

²⁶⁰ Bailer-Galanda, B., Neugebauer, W. (1997). *Haider und die Freiheitlichen in Österreich*. Berlin: Elefant Press, 15.

²⁶¹ Bailer-Galanda, B., Neugebauer, W. (1997). 15.

kapsayacak şekilde düzenlenmelidir”²⁶² şeklindeki açıklama, partide yaşanan köklü değişimin göstergesi niteliğindedir.

Normalleşme sürecinin parti içerisinde yer alan ve daha çok aşırı sağ temsil eden fraksiyonlar tarafından kabul görmemesi, parti içi ayrışmaları da beraberinde getirmiştir. FPÖ’nün yeni dönemde daha liberal söylemlerle siyasette yer alma stratejisine karşın, parti içerisinde yer alan aşırı sağ ve marjinal gruplar partiden ayrılma yolunu seçmişlerdir. Dönemin FPÖ’sünde yaşanan bu dönüşüm, zaman zaman şiddete de başvuran aşırı sağcı üniversite öğrencileri tarafından sert bir şekilde eleştirilmiştir. Ayrıca bu dönem Almanya Ulusal Demokratik Partisi’nin Almanya’da elde ettiği başarılı sonuçlar FPÖ’nün liberalleşmesine karşı çıkan gruplar için ilham kaynağı olmuştur.²⁶³ Yaşanan bu gelişmelerle birlikte, Norbert Burger önderliğindeki aşırı sağcı bir grup FPÖ’den ayrılmış ve 1967 yılında Avusturya Ulusal Demokratik Partisi’ni²⁶⁴ kurma kararı almıştır.

Avusturya İçişleri Bakanlığı verilerine göre²⁶⁵ partinin oy oranları incelendiğinde; FPÖ kuruluş dönemi sonrası 1959 yılı genel seçimlerinde %7,7 oy oranı ile parlamentoya da 8 temsilci gönderebilmiştir. 1962 yılında bu oran %7 seviyesine gerilerken, temsilci sayısı yine 8 de kalmıştır. 1966 yılında da oy oranındaki düşüş sürmüştür ve parti %5,35 oy oranı ve 6 vekil ile parlamento da temsil edilmiştir. Parti, 1970-75 yılları arasındaki genel seçimlerde de %5,5 seviyesinin üzerine çıkamamıştır.

3.1.2. Siyasette Kabul Görme Süreci

1970’lerin ortalarından itibaren parti için “siyasal kabul görme” olarak adlandırılan döneme girilmiştir. Bu dönemde partinin liberal söylemlerinin daha da güçlendiği görülmüş, Norbert Steger önderliğindeki parti, liberal siyasi partilerin bir araya gelerek oluşturdukları uluslararası bir forum olan Liberal Enternasyonal’de yer almıştır. Steger dönemi partinin Alman ulusalcı görünümünden sıyrılmaya başladığı dönem olarak dikkat çekicidir. Parti daha önceki söylem ve davranışlarının aksine siyasette yer almak isteyen, “koalisyonla açık parti” görünümüne kavuşmuştur.²⁶⁶ Steger’in bu dönem “Ben Alman

²⁶² Steininger, G. (2007). *Das dritte Lager. Aufstieg nach dem Fall?*. Wien: Steinbauer, 70.

²⁶³ Bailer-Galanda, B., Neugebauer, W. (1997). 15.

²⁶⁴ Parti daha sonra 1988 yılında nasyonal sosyalist suç unsurlarına sahip olduğu gerekçesi ile kapatılmıştır.

²⁶⁵ <http://www.bmi.gv.at/412/Nationalratswahlen/>, (Erişim: 11.06.2017)

²⁶⁶ Luther, K. R. (2005). *Die Freiheitliche Partei Österreichs (FPÖ) und das Bündnis Zukunft Österreich (BZÖ)*.

ulusalcılığını öldürmek istemiyorum, ama biliyorum ki bu grup toplam nüfus içerisinde azınlığı oluşturmakta. Bu azınlık grup giderek küçülmekte (...) Ben FPÖ'den FDP gibi bir parti yaratmak istiyorum"²⁶⁷ şeklindeki bakış açısı, partinin ideolojik dönüşümünü de ortaya koymaktadır. Steger'in bahsetmiş olduğu FDP (Hür Demokratik Parti) 1948 yılında kurulmuş ve liberal çizgide siyaset yapan bir partidir. Bu yönüyle Steger önderliğindeki parti, geçmiş dönemin marjinal söylemlerinin aksine, daha liberal bir söylem ve politika yürütme gayreti içerisinde olmuştur.

FPÖ'nün siyasal kabul görme dönemi olarak adlandırılan bu döneme ilişkin bir başka gelişme de, 1983 yılında partinin SPÖ ile koalisyon hükümetinde yer almasıdır. Bu yönüyle parti; getto partisinden, siyasal kabul görme sürecini tamamlamaya çalışan ve hükümet ortağı olarak iktidarda yer alan partiye dönüşmüştür. 1983 yılında Avusturya genel seçimlerinde % 5'lik oy oranı elde eden parti, aynı yıl %47,6'lık oy oranı ile seçimlerden birinci parti olarak çıkan SPÖ ile koalisyon hükümetinde yer almıştır. Her ne kadar FPÖ'nün söz konusu koalisyon hükümetinde yer alması parti açısından bir başarı olarak yorumlansa da, dönemin siyasi koşullarının da bu koalisyonun oluşumunda etkisi büyüktür. Zira 1970 yılından itibaren Kreisky önderliğindeki SPÖ, 1983 yılına kadar genel seçimlerin tamamından birinci parti olarak çıkmayı başarabilmiş ve bu dönem kurulan tüm hükümetlerde tek başına iktidarda yer almıştır. Bu bağlamda, 1983 yılı genel seçimlerinde uzun bir aradan sonra çoğunluğu yitiren SPÖ, bir başka parti ile koalisyon kurmak zorunda kalmıştır.

1970-71 yılları arasında FPÖ ve SPÖ arasında yaşanan koalisyona ilişkin bir başka görüş ise, bu birlikteliğin SPÖ tarafından siyasi bir strateji olarak kullanılmak istendiği yönündedir. Avusturya siyasal hayatında 1970'lere kadar SPÖ ve ÖVP en güçlü partiler olarak yer almışlardır. Bu partiler arasında yaşanan rekabette öne geçmeyi hedefleyen SPÖ, FPÖ ile koalisyon kurarak, sağ seçmen için ÖVP dışında alternatif bir partini yaratmayı hedeflenmiştir. Böylece oluşturulacak koalisyon hükümeti ile daha güçlü hale gelen FPÖ'ye, SPÖ'nün en büyük rakibi olan ÖVP'deki sağ seçmenin daha fazla ilgi göstermesi hedeflenmiştir.²⁶⁸

SPÖ-FPÖ koalisyonu dönemi işsizliğin ve kamu borçlarının giderek arttığı bir dönemde gerçekleşmiştir.²⁶⁹ Bu süreçten koalisyonun küçük ortağı konumundaki FPÖ büyük yara almıştır. Bu durumun temel nedeni, partinin hükümet deneyiminin koalisyon ortağı SPÖ'ye kıyasla oldukça zayıf olmasından kaynaklanmaktadır. SPÖ, 1970 yılından itibaren 1983 yılında kadar iktidarı tek başına elinde bulundurmuş ve yıllarca hükümette yer alarak siyasi deneyimini artırmıştır. Ayrıca FPÖ; 1983 yılı genel seçimlerinde oyların %47,6'sını almayı başaran SPÖ'ye karşı, yalnızca %5'lik oy oranıyla iktidar sürecinde politik yaptırım gücünde elde edememiştir. Bu yönüyle partinin ilk iktidar deneyimi olan SPÖ koalisyon hükümeti, FPÖ'nün siyasi hayatına öngördüğü ölçü de katkı sağlayamamıştır. Nitekim bu dönem parti içi muhalif sesler yükselmeye başlamış ve değişim yanlıları Steger'e karşı baskı grupları oluşturmaya başlamışlardır.

1975 genel seçimlerinde %5,4'lük ardından 1979 seçimlerinde %6,1'lik ve 1983 seçimlerinde %5'lik oy oranı elde eden parti²⁷⁰ Haider dönemi öncesinde Avusturya siyasi hayatında önemli bir başarı sergileyememiştir.

3.1.3. Jörg Haider, Popülizm Dönemine Geçiş

1945 sonrası Avusturya siyasetinde sosyal demokratlar (SPÖ) ve muhafazakârlar (ÖVP) en etkili iki parti olarak yer almışlardır. İktidar fiilen bu ikisi arasında gidip gelmiştir. Özgürlükler Partisi, bu partileri, diğer partileri iktidardan dışlayan bir kartel gibi gösterme stratejisi izlemiştir. Bu da Haider önderliğindeki partinin önünün açılmasında etkili olmuştur.²⁷¹

1986 yılında partinin başına Jörg Haider'in geçmesi ile birlikte partinin "popülist protesto"²⁷² dönemi başlamıştır. Karizmatik parti lideri önderliğindeki partinin, daha önceki liderler döneminde yaşanan partiyi liberalleştirme çabaları sonuçsuz kalmış ve parti içerisinde kuruluşundan itibaren yer alan aşırı sağcı fraksiyon galip gelmiştir.

²⁶⁹ Robert K. (2008). *Zeitenwende. Die SPÖ-FPÖ Koalition 1983-1987 in der historischen Analyse, aus der Sicht der politischen Akteure und in den Karikaturen von Ironimus*. Wien: Böhlau Verlag, 331-332

²⁷⁰ <http://www.bmi.gv.at/412/Nationalratswahlen/>

²⁷¹ Taggart, P. (2004). 100.

²⁷² Luther, K. R. (2005). *Die Freiheitliche Partei Österreichs (FPÖ) und das Bündnis Zukunft Österreich (BZÖ)*.

<https://www.keele.ac.uk/media/keeleuniversity/group/kepru/KEPRU%20WP%2022.pdf>,
(Erişim: 11.09.2018)

FPÖ'nün siyasal hayatı dikkate alındığında; Haider döneminin partinin siyasal arenada SPÖ ve ÖVP dışında üçüncü bir parti olarak varlığını kabul ettirdiği dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Haider, o dönem Avusturyalı siyasetçiler tarafından hızlı bir yükselişe ve yoğun medya ilgisine sahip en önemli siyasi figür kabul edilmiştir. Hukuk eğitimi sonrası 1973 yılında Viyana Üniversitesi'nde bir süre asistan olarak görev yapmıştır. 1976 yılında Karintiya eyaletinde görev alarak aktif siyasi hayatı başlamıştır.²⁷³ Parti başkanı olarak göreve geldiği 1986 yılından itibaren FPÖ'nün kuruluşundan itibaren elde edemediği başarılı sonuçları elde etmeyi başarabilen Haider, partinin 1983 yılı genel seçimlerinde elde etmiş olduğu %5'lik oy oranını 1990 yılında % 16,6²⁷⁴ gibi rekor bir seviyeye taşımayı başarabilmiştir.

Haider, uygulamış olduğu “popülist strateji” ile kendisinin ve partisinin halkın yanında olduğunu, buna karşın SPÖ ve ÖVP gibi yozlaşmış eski partilerin ise FPÖ'nün yükselişine karşı ortak bir strateji geliştirdiklerini savunmuştur. Haider önderliğindeki partinin ilk yılları incelendiğinde; partinin sistem karşıtı ve eleştirel bir bakış açısına sahip bir konumda olduğu görülmektedir. Haider tarafından daha sonraki yıllarda sıklıkla dile getirilecek olan göçmen konusu ise bu dönemde parti söylemlerinde neredeyse hiç yer almamıştır. Haider'in kendisini *halkın adamı* olarak elitlere karşı halk için mücadele eden bir lider olarak gösterme stratejisi, FPÖ'nün dönüşümünü de hızlandırmıştır. O dönem ülkede yaşanan toplumsal değişimin beraberinde getirdiği sorunlar ve post-materyal yönelimlerin söz konusu sorunların çözüme katkı sağlayamamış olması ile mevcut siyasi partilerin beklentileri karşılayamaması FPÖ'nün hızlı yükselişinde etkili olmuştur. Böylelikle daha önce iki büyük siyasi parti arasında yaşanan politik rekabetin dışında tutulan FPÖ, alternatif parti olarak gücünü giderek artırmayı başarabilmiştir. 1986-1990 yılları arasında mevcut sistem karşıtı, protesto partisi görünümünde olan FPÖ, 1990'lı yıllardan itibaren özellikle yabancı düşmanı bir parti konumuna gelmiştir. Söz konusu yabancı karşıtlığı, milli kimlik vurgusu ve Avrupa Birliği karşıtlığı ile desteklenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda yaşanan bu dönüşüm, partinin salt Alman milliyetçiliğinden uzaklaşarak daha çok Avusturya vatanperverliğine doğru evrilmesine neden olmuştur.²⁷⁵

²⁷³ Galanda, B. (1987). *Ein deutsches Land. Die rechte Orientierung des Jörg Haider*. Eine Dokumentation von Brigitte Galanda Wien: Löcker, 9-10.

²⁷⁴ <http://www.bmi.gv.at/412/Nationalratswahlen/>, (Erişim: 11.09.2018)

²⁷⁵ Kleinlercher, E. (2015). Die Konjunkturen des Rechtspopulismus in Österreich. Wien, *Österreichische Gesellschaft für Politikberatung und Politikentwicklung*, 20-22.

90'lı yıllardan itibaren parti, ağırlıklı olarak ülkenin göçmen politikasına yönelik eleştirel söylemlerde bulunmaya başlamıştır. Bu dönem parti tarafından özellikle göçmenler ve ülkede artan suç oranları arasında doğrudan ilişki kurulmaya çalışılmıştır. Yine bu dönem; globalleşme ve Avrupa Birliği gibi halkın genelini ilgilendiren konularda yeni tehdit unsurları yaratılmaya çalışılmıştır. Oluşturulmaya çalışılan güvensizlik ortamı algısı ve yürütülen korku politikasıyla parti, kendisini sessiz çoğunluğun temsilcisi olarak konumlandırmayı amaçlamıştır.²⁷⁶

Ignazi, Avusturya'da 1990 yılında yaşanan yabancı düşmanlığının Avrupa genelinde en yüksek oranda olduğunu, Avusturyalıların %77'sinin (İtalya'da bu oran %74, Fransa'da %63, Danimarka'da %52 seviyelerindedir) öncelikle yerli halkın iş bulması gerektiği yönündeki yaklaşıma katıldığını belirtmektedir.²⁷⁷ FPÖ'nün 90'lı yıllardan itibaren partinin söylemlerinde sıklıkla dile getirdiği yabancılara yönelik sert hatta düşmanca söylemin seçmenler üzerinde de etkili olduğu görülmüştür. FPÖ seçmeninin seçim tercihlerinde yabancılara yönelik politikaların etkisi 90'ların başında %7 seviyesindeyken, bu oran 90'ların sonlarında %14 seviyesine kadar yükselmiştir.²⁷⁸

Partinin başta yabancılar olmak üzere, giderek radikalleşen söylemleri ve 1993 yılında „Österreich zuerst“ (Önce Avusturya) adı altında Haider önderliğinde yürütülen İnisiyatif (Volksbegehren) girişiminden sonra partinin liberal kanadı Heide Schmidt önderliğinde FPÖ'den ayrılma kararı almıştır. Yaşanan bu ayrılma kararına rağmen parti güç kaybı yaşamamış ve 1994 yılı genel seçimlerinde oylarını %22,5 seviyesine kadar yükseltmeyi başarabilmiştir. Böylelikle Steger döneminde başlayan FPÖ'yü liberalleştirme çalışmaları son bularak, parti daha radikal söylemlere sahip popülist bir görünüm kazanmıştır. Haider dönemi, parti liderinin yönetimde giderek hâkim konuma geldiği bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemde partinin organizasyonel yapısının merkezileştiği, karşıt görüşlerin tavsiye edildiği ve giderek bir lider partisine dönüştüğü görülmüştür. Giderek profesyonelleşen parti yönetimi ve parti yapısına paralel olarak üye

²⁷⁶ Hartleb, F. (2011). 42.

²⁷⁷ Ignazi, P. (2003). *Extreme Right Parties in Western Europe*. Oxford: Oxford University Press, 118.

²⁷⁸ Pelinka, A. (2002). Die FPÖ im internationalen Vergleich Zwischen Rechtspopulismus, Deutschnationalismus und Österreich-Patriotismus. *Conflic communication online*, Vol. 1(1), 2. http://www.cco.regener-online.de/2002_1/pdf_2002_1/pelinka.pdf, (Erişim: 19.11.2017)

sayısını artıran parti, dönemin diğer sağ popülist partileri içinde bir başarı örneği olarak kabul görmüştür.²⁷⁹

1999 yılı genel seçimlerinde tarihi bir başarı elde eden Haider önderliğindeki FPÖ, %26,9'luk oy oranı ile sandıktan üçüncü parti olarak çıkmıştır. Bu oran FPÖ'nün 1956 yılından beri elde ettiği en iyi oy oranı olarak, bir yıl sonraki hükümette yer almasının da önünü açmıştır. 2000-2002 yılları arasında ÖVP ile kurulan koalisyon hükümetinde yer alan parti, Haider önderliğinde iktidarda yer almayı başarmıştır. İktidar ortağı olarak hükümette yer alan FPÖ'ye yönelik özellikle dönemin Avrupa Birliği ülkelerinin takınmış oldukları sert ve dışlayıcı tavır nedeniyle sık sık Avusturya yaptırıma maruz kalmakla tehdit edilmiştir. Bu durumun temel nedeni partinin aşırı sağcı bir parti olarak algılanması, Haider'in birlik karşıtlığı, yabancılara karşı tutumu ve söylemlerindeki ırkçı unsurlardan kaynaklanmaktadır. ÖVP-FPÖ koalisyonunun dağılmasını müteakip 2002 yılı seçimlerinde FPÖ bir önceki seçimde elde ettiği desteği büyük ölçüde kaybetmiş ve oy oranı %10,01 seviyesine kadar gerilemiştir.

Haider önderliğindeki FPÖ'nün koalisyon hükümeti sonrası katılmış olduğu ilk seçimde yaşamış olduğu oy kaybı %16 dolaylarında gerçekleşmiştir. Bu durumun temel nedenlerinden birisi de; partinin daha fazla seçmene ulaşmak için kullandığı popülist söylemlerle, iktidara geldiği zaman yüzleşmek zorunda olmasından kaynaklanmaktadır. Muhalefet döneminin marjinal söylemleri ile iktidar ortağı olarak yüzleşen ve seçim döneminde vadettikleri yerine getiremeyen partinin, ilk seçimde yaşadığı başarısızlık söz konusu yaklaşımla da açıklanmaya çalışılmaktadır. Yine popülist retorikler arasında yer alan ve seçkinler sınıfını temsil eden iktidarla sıradan halkın karşı karşıya getirildiği strateji, iktidarın paylaşılmasına rağmen beklentinin karşılanamaması sonucu başarısızlığa neden olmuştur.

Haider döneminde FPÖ, sağ popülist ve demagojik aksiyoner bir protesto partisine dönüştürülmeye çalışılmıştır. Bu yeni parti ideolojisi, işçi sınıfından oy alan geleneksel partilerin oylarını devşirmeyi hedefleyen bir anlayışa sahipti.²⁸⁰ Avusturya genel seçimlerinde ülkenin siyasi hayatında yer alan partilerin seçim sonuçları incelendiğinde FPÖ'nün bu stratejisinin nedeni de ortaya çıkmaktadır. 1945 sonrası Avusturya siyasetine

²⁷⁹ Kleinlercher, E. (2015). 22-24.

²⁸⁰ Bauer, W. T. (2016). Rechtsextreme und rechtspopulistische Parteien in Europa. Wien: Österreichische Gesellschaft für Politikberatung und Politikentwicklung, 67.

SPÖ ve ÖVP damga vurmuş, söz konusu partiler kimi zaman tek başlarına iktidarda yer almış, kimi zamansa iktidarı birbirleriyle paylaşmışlardır. Öyle ki 1945-1986 yılları arası bu iki partinin oy toplamı hiçbir genel seçimde %80 seviyesinin altında kalmamıştır. Bu durum FPÖ'nün bu iki partinin seçmenine yönelik politika geliştirmesini zorunlu kılmıştır. Haider döneminde FPÖ bu hedefi gerçekleştirmeyi başarabilmiş, genel seçimlerde büyük sıçrama yaşadığı 1990 seçimlerinde %16,6 oy alarak her iki parti seçmeninde de (1983 seçimlerinde SPÖ'nün %47,6 seviyesindeki oy oranı 1990'da %42,8 seviyesine, ÖVP'nin 1983 yılında %43,2 seviyesindeki oy oranı 1990'da %32,1 seviyesine gerilemiştir) oy alabilmiştir.²⁸¹

Haider, popülizmin araçlarından olan ve düalist bakış açısı ile oluşturulan “biz ve onlar, yukarıdakiler” kutuplaştırmasını etkin bir şekilde kullanmıştır. Bu ayrışmada sıklıkla kendisini halkın gönüllü avukatı olarak konumlandırmış, politikacılara karşı var olan önyargıları lehine kullanmayı başarabilmiştir. Avrupa Birliği karşıtı bir politika yürüterek, halk egemenliği ile birliği karşı karşıya getirmeye çalışmıştır. Özellikle yabancılara yönelik düşmanca tavır takınan Haider, ülkede yaşanan ekonomik ve sosyal sorunların kaynağı olarak yabacıları göstermeye çalışmıştır. Söz konusu söylem ve davranışlarında medyanın gücünü de yararlanmayı başaran Haider, her seçim döneminde profesyonel bir seçim stratejisi izlemiştir. Haider izlemiş olduğu politikayla, Avusturya parti tipolojisinde FPÖ'nün sağ popülist parti olarak konumlandırılmasına neden olmuş,²⁸² Avrupa sağ popülist partileri arasında en başarılı parti olarak Avusturya siyasetçileri arasında en çok tartışılan isimlerden birisi olmuştur. Haider; küreselleşmeden, Avrupa'da çözüme kavuşturulamayan ekonomik ve siyasi sorunlardan ve bu sorunların ortaya çıkardığı korkulardan kendi politik amaçları doğrultusunda fayda sağlamayı başarabilmiştir. Yaşanan sorunlar gerçeklikten uzak bir biçimde abartılarak, mevcut güvensizlik duygusu daha da artırılmıştır.²⁸³ FPÖ; güvensizlik ve korku yolu ile popülizmin retoriğinin başarılı bir şekilde uygulandığı bu dönemde, söz konusu endişelerin giderilmesinde kendisini yegâne kurtarıcı olarak göstermeye çalışmıştır.

²⁸¹ <http://www.bmi.gv.at/412/Nationalratswahlen/>, (Erişim: 19.11.2017)

²⁸² Hartleb, F. (2011). 47.

²⁸³ Bailer-Galanda, B., Neugebauer, W. (1997). 108.

3.1.4. FPÖ'de Yol Ayrımı- BZÖ'nün Kuruluşu

FPÖ'nün Avusturya siyasetinde elde ettiği en önemli başarılar hiç şüphesiz 1986 yılında partinin başına geçen Haider döneminde gerçekleşmiştir. Partisinin oylarını 1983 yılındaki %5 seviyesinden, 1990'da 3 kadar daha fazla artırarak %16,6 seviyesine kadar yükseltmeyi başarabilen Haider dönemi, partinin söylem ve tutumları ile parti içi muhalefetine güçlendiği bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Partinin bu dönem oylarını artırma stratejisi ile daha geniş kitlelere ulaşma gayreti, parti tabanı tarafından dile getirilen eleştirileri de beraberinde getirmiştir. Alınan başarılı sonuçlarla parti içerisinde gücünü giderek artıran Haider, bahse konu muhalif hareketleri bir süre baskı altında tutmayı başarmıştır. Bununla birlikte; Avusturya siyasetinde alternatif parti olma iddiası ile yola çıkan partinin, geleneksel parti kategorisinde yer alan ÖVP ile yaşadığı başarısız koalisyon girişimi parti içi muhalif seslerin Haider'e karşı bir cephe oluşturmaya imkân tanımıştır.

Haider döneminde yaşanan parti içi muhalif hareketlerine ilişkin en önemli gelişme ÖVP ile koalisyon ortağı olarak iktidarı paylaşıldığı 2000 yılında yaşanmıştır. FPÖ ve ÖVP arasındaki koalisyon görüşmeleri sırasında, Haider'in iktidarda yer almasına şiddetle karşı çıkan AB'nin, koalisyonun kurulmasını müteakip Avusturya'yı siyasi izolasyona tabi tutacağını açıklaması ile yeni bir döneme girilmiştir. 09.02.2000 tarihinde yayımlanan bildiride²⁸⁴ AB'nin genişleme politikası açık bir dille desteklenmiş, bir başka ifade ile Haider tarafından da imzalanan bu bildiri ile desteklenmek zorunda kalınmıştır. Bildiride, AB'nin genişleme sürecinin Avusturya ve birlik açısından sosyal ve ekonomik alanlarda fayda sağlayacağını teyit eden ifadeler yer almıştır. Bu yönüyle Haider ve FPÖ'nün koalisyon öncesi AB'nin genişlemesine ilişkin karşıt görüşleri, imzalanan bildiri ile bir kenara bırakılmak zorunda kalınmıştır. Bu bildiri ile partinin AB karşıtı tutumunda yaşanan değişimi, parti içi muhalefet açısından hoşnutsuzluğu da beraberinde getirmiştir. Yine imzalanan bildiri ile daha önce parti tarafından sıklıkla vurgulanan AB'nin Avusturya'nın egemenliği için bir tehdit unsuru olduğu söylemi de, tutarsız bir hale gelmiştir.

Koalisyon hükümeti döneminde yaşanan başarısızlık ve genel seçimlerde alınan kötü sonuçlarla birlikte FPÖ'de yaşanan kriz giderek derinleşmiş ve partinin sağ kanadının

²⁸⁴ https://www.parlament.gv.at/PAKT/PR/JAHR_2000/PK0057/index.shtml, (Erişim: 19.11.2017)

eleştirileri doğrudan parti liderine karşı yönelmeye başlamıştır. Yaşanan bu gelişmeler sonucu Haider partisinden ayrılarak, 3 Nisan 2005 tarihinde Bündnis Zukunft Österreich (BZÖ, Avusturya'nın Geleceği için İttifak) ismiyle, çoğunluğunu FPÖ'den ayrılan isimlerin oluşturduğu yeni bir parti kurmuştur.²⁸⁵ BZÖ, kuruluşu sonrası 2006 yılı genel seçimlerinde %11 ve 2008 yılı seçimlerinden % 10,70 oranında²⁸⁶ oy almayı başarabilse de, bu dönemde elde ettiği sonuçlarla FPÖ'nün başarısını yakalayamamıştır.

Haider'in FPÖ'den ayrılarak yeni bir oluşum içerisine girmesi ve 2005 yılında BZÖ'nün kurulması ile başlayan ayrışma, bugün halen iki partinin Avusturya siyasetinde yer almasıyla sürmektedir. FPÖ ve BZÖ'nün benzer ideolojilere sahip olmasına karşın iki farklı siyasi parti olarak Avusturya siyasal hayatında yer alması bazı Avusturyalı siyaset bilimciler tarafından siyasi bir manevra olarak yorumlamaktadırlar. Buna göre böylesi bir ayrışma, Haider tarafından sağ popülist oyların artırılması amacını gütmektedir. Bununla birlikte, FPÖ'nün Strache sonrası parti içerisindeki görece daha aşırı unsurlara kapı araladığı, radikal grupların iki parti arasında yaşanan ayrışmada FPÖ tarafında kaldığı görüşü de yaygın bir kanaat olarak kabul edilmektedir.

Bauer'de büyük çoğunluğu FPÖ'den ayrılan siyasiler tarafından kurulan BZÖ'ye ilişkin "gerek personel, gerekse parti programıyla BZÖ yeni bir parti değil yeni bir etiketle sunulan FPÖ'nün devamı niteliğinde bir partidir"²⁸⁷ ifadesini kullanmakta, bu yönüyle her iki hareketinde ideolojik olarak aynı seçmen kitlesine hitap ettiğini belirtmektedir. Stöss'de benzer şekilde BZÖ'nün yaygın olarak ulusal liberal, sosyal liberal ve milliyetçi liberal görüşlerin karışımı bir ideolojiye sahip olduğunu belirtmekte, gerek FPÖ gerekse BZÖ'nün sağ popülist partiler olarak Avusturya siyasal hayatında var olmalarını sağlayacak seçmen talebinin/kitlesinin yeterli olmayacağını belirtmektedir.²⁸⁸ Haider 2008 yılında geçirmiş olduğu trafik kazasına kadar BZÖ'nün genel başkanlığını yürütmüş; Yahudi karşıtı söylemler,²⁸⁹ tartışmalı kişilerle birlikte verdiği demeçler (Saddam Hüseyin ile görüşmesi

²⁸⁵ Pallaver, G., Gärtner, R. (2006). Populistische Parteien an der Regierung - zum Scheitern verdammt? Italien und Österreich im Vergleich. F. Decker (Hrsg.). *Populismus. Gefahr für die Demokratie oder nützliches Korrektiv?*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 110.

²⁸⁶ <http://www.bmi.gv.at/412/Nationalratswahlen/>, (Erişim: 17.09.2017)

²⁸⁷ Bauer, W. T. (2016). 68.

²⁸⁸ Stöss, R. (2006). Rechtsextreme Parteien in Westeuropa. O. Niedermayer, R. Stöss, M. Haas. (Hrsg.). *Die Parteiensysteme Westeuropas*. Wiesbaden: Verlag für Sozialwissenschaften, 541.

²⁸⁹ <https://derstandard.at/774165/Prozess-gegen-Haider-wegen-Muzicant--Aussage-erneut-vertagt>, (Erişim: 16.01.2018)

gibi) ve Avrupa Birliği karşıtlığı konusundaki politik söylem ve tavırlarıyla sürekli ülke gündeminde yer almayı başarabilmiştir.

3.1.5. Heinz-Christian Strache Dönemi

1969 yılında Viyana’da doğan Strache, aktif siyasi kariyerine 1991 yılı belediye seçimlerinde, belediye meclisi üyesi olarak başlamıştır.²⁹⁰ Haider döneminde birlikte siyaset yapan ikilinin yolları, BZÖ’nün bağımsız bir parti olarak FPÖ’den koparak varlığını sürdürmek istemesiyle ayrılmıştır. Bu ayrılığın nedenlerinden birisi de, Strache’nin parti lideri olarak 2004 yılında partinin başına geçmeden önce Haider ile Avrupa Birliği konusunda yaşamış görüş ayrılığı olarak gösterilmektedir. Haider’in Türkiye’nin AB’ye üyeliği konusunda takınmış olduğu olumlu tavır, gerek Haider’e karşı parti içi muhalif hareketin sesini yükseltmesine gerekse Strache için politik bir hamleye imkân tanımıştır. Bu görüş ayrılığı sonrası Strache’nin Haider karşıtı söylemleri giderek sertleşmiş ve yaşanan süreç 2004 yılında FPÖ’nün başına Strache’nin geçmesi ile sonuçlanmıştır.

Strache dönemi politik retorik farklı stratejilerle ve oldukça profesyonel bir şekilde yürütülmüştür. Popülizmin stratejilerinden olan düalist dost-düşman ayrımı, marjinal söylemlerle desteklenerek kullanılmaya çalışılmıştır. Haider döneminde yabancılara karşı yürütülen düşmanca politik tavır Strache döneminde de sürdürülmüş, yabancılar tehdit unsuru olarak gösterilmeye çalışılarak, bu dönem yabancılara karşı toplum da yapay bir korku oluşturulmak istenmiştir. Böylelikle, FPÖ tarafından iyiye sembolize eden sıradan halkla, sözde kötünün sözcülüğünü yapan yabancılar karşı karşıya getirilmiştir.²⁹¹ Karizmatik bir lider olarak kabul edilen Strache; sık sık ekranlarda yer almasıyla, düzenlemiş olduğu geniş katılımlı parti mitingleriyle ve dikkat çekici, provoke edici seçim afişleri ile Avusturya siyasetinde adını her seçim döneminde duyurmayı başarabilmiştir.

Strache döneminde uygulanan bir başka strateji ise, yeni düşman imgeleri yaratılmaya çalışılmasıdır. Döneminin yeni düşman imgesi olarak FPÖ tarafından İslam dini seçilmiş, Avusturya’nın sözde İslamlaşma tehlikesiyle karşı karşıya olduğu algısı yaratılmak istenmiştir. Strache dönemi ile dost-düşman ayrımının daha somut objeler

²⁹⁰ http://www.kleinezeitung.at/politik/innenpolitik/5339532/HeinzChristian-Strache_Der-laengst-dienende-Parteichef-wird, (Erişim: 17.09.2017)

²⁹¹ Bailer-Galanda, B., Neugebauer, W. (1997). 77.

üzerinden kurgulandığı görülmektedir. Yine bu dönem, parti temsilcilerinin birbiri ardına yapmış olduğu açıklamalarla, bu dönem skandallar dönemi olarak da adlandırılmaktadır. Örneğin bu dönem, FPÖ milletvekili Susanne Winter'ın İslam dini ve Hz. Muhammed'e yönelik hakaret içeren skandal konuşması nedeniyle, milletvekiline İslam dinine hakaret suçlaması ile dava açılmıştır.

Strache döneminde bilinçli olarak yabancı ve suç kavramları sıklıkla birlikte kullanılmış, suç oranındaki artış ile yabancı sayısı arasında ilişki kurulmaya çalışılmıştır. Yine yabancılarla işsizlik arasında kurulmaya çalışılan bağ ile işsiz yabancı oranın giderek arttığı iddia edilmiş ve bu durumun sosyal devlet anlayışına sahip ülke için büyük bir yük oluşturduğu görüşü ileri sürülmüştür. Bu söylem partinin seçim afişlerinden, mitinglerine kadar birçok yerde ve dile getirilmiştir. Strache dönemi marjinal söylemlerinin yanında, uygulanan bir başka metot ise sürekli tekrar yöntemidir. Buna göre halkın genelinde korku yaratacak iddialar bilinçli olarak dile getirilerek, söz konusu savın doğruluğunun ispatına dahi ihtiyaç duymadan, oluşturulan korkulara karşı FPÖ'nün çözüm önerilerini sıralama yolu izlenmiştir.²⁹² Bu yönüyle uygulanan strateji, bilinçli bir algı yaratma ve algının partinin çıkarları doğrultusunda kanalize edilmesidir. Örneğin güvenliğin sağlanmasına yönelik partinin söylemlerinde, sıklıkla diğer partilerle güvensizlik bir arada zikredilmiştir. Avusturya'da seçmenlerin tercihlerini etkileyen faktörler dikkate alınarak yapılan bir araştırmada; güvenlik konusunun seçim tercihlerinde ne derece belirleyici olduğu yönündeki soruya FPÖ seçmenin vermiş olduğu cevap bahse konu stratejiyi açıklar niteliktedir. Buna göre %71'lik oy oranı ile güvenliğin seçim tercilerinde çok etkili olduğunu belirten FPÖ seçmenleri, söz konusu oranla diğer partilerden bariz bir şekilde ayrılmaktadır.²⁹³

FPÖ'nün giriş bölümünde 'önce Avusturya' sloganının yer aldığı parti programı, Avusturya halkının güvenliğinin, özgürlüğünün ve barışının sağlanması gerekliliğine vurgu yaparak başlamaktadır. Tarihsel köklere, dil temelli kültür birliğine ve anavatana sıklıkla vurgu yapılan programda; aileden, sosyal hayata kadar partinin ideolojik bakış açısı dile

²⁹² Walter Ö. (2002). *Haider Light. Handbuch für Demagogie*. Wien: Czernin, 84.

²⁹³ http://www.sora.at/fileadmin/downloads/wahlen/2008_nrw_wahlanalyse.pdf, (Bakınız: s. 24)

getirilmiştir.²⁹⁴ Program 2011 yılında, halen partinin başkanlığını yapmakta olan Strache döneminde kabul edilmiştir.

Strache'nin 2004 yılında partinin başına geçmesi ile başlayan dönemde FPÖ genel seçimlerde 2006 yılında %11,05 oranında oy almayı başarmış, ardından gerçekleştirilen 2008 genel seçimlerinde ise bu oranı %17,54 seviyesine kadar yükseltmiştir. Daha sonraki dönemlerde gerçekleşen seçimlerde de partinin almış olduğu oy oranı sürekli artış göstermiş ve 2013 yılında önce %20,52 seviyesine, ardından 2017 yılı genel seçimlerinde ise, bu oran %26 seviyesine kadar yükselmiştir. Genel seçimlerde partinin elde etmiş olduğu oy oranları incelendiğinde Strache'nin tüm genel seçimlerde oy oranını artırdığı, partinin kuruluşundan itibaren en yüksek oy aldığı 1999 genel seçimlerinde elde ettiği %26,9'luk oy oranını 2017 yılı genel seçimlerinde neredeyse yakaladığı görülmektedir.²⁹⁵ Geçen on yıllık dönemde Avusturya'da yer alan siyasi partiler arasında her seçimde oylarını bir önceki döneme oranla artırmayı başarabilen partinin yalnızca FPÖ olduğu görülmektedir.

3.2. Seçim Afişlerinde Popülizm Retoriği

Çalışmanın bu bölümünde FPÖ'nün farklı seçim dönemlerinde (genel ve yerel seçimler) kullanmış olduğu seçim afişleri dikkate alınarak; partinin göçmenler, yabancılar, Avrupa Birliği, din ve güvenlik gibi konulardaki politik duruşu ele alınmaya çalışılacaktır. Çalışmanın temel argümanı olan FPÖ'nün popülist ideolojiye sahip olduğu iddiası seçim afişlerinde yer alan söylemleri üzerinden değerlendirilmeye çalışılacaktır. Bu bağlamda; seçim afişleri, farklı inceleme metotları da dikkate alınarak, son tahlilde söylem analizi yöntemiyle incelenmeye çalışılacaktır.

3.2.1. Seçim Afişleri

Hohenheim Üniversitesi tarafından 2011 yılında seçim afişlerinin diğer propaganda araçlarına oranla seçmenler üzerindeki etkisine yönelik yürütülen çalışmada; seçim afişlerinin kullanılan diğer araçlara kıyasla en yaygın iletişim aracı olduğu saptanmıştır. Afişleri; sırasıyla, partilerin seçim döneminde hazırladıkları spotlar, gazete ilanları, broşürler, seçim standartları ve diğer iletişim araçları izlemektedir. Çalışmada, partilerin

²⁹⁴ <https://www.fpoe.at/themen/parteiprogramm/>, (Erişim: 17.09.2017)

²⁹⁵ <http://www.bmi.gv.at/412/Nationalratswahlen/>, (Erişim: 23.10.2017)

seçim dönemlerinde kullanmış oldukları seçim afişlerinin, tüm seçim sürecindeki en etkili kampanya aracı olduğu görülmüştür. Yine araştırmada; kısa, net, dikkat çekici olarak değerlendirilen seçim afişlerin bu özelliklerinin yanında, afişte kullanılan renk, boyut, fotoğrafın odak noktası, bütünsel kompozisyon gibi diğer unsurlarla seçim afişlerinin etkisinin nasıl artırılabilceği incelenmeye çalışılmıştır.²⁹⁶

Siyasi propagandanın geleneksel iletişim araçlarından birisi olan seçim afişleri, günümüzde de özellikle Avrupa'da yaygın olarak kullanılmaktadır. Günümüz seçim afişleri, gelişen baskı teknikleri ve diğer teknolojik gelişmelerle birlikte bu alanda oldukça mesafe kat etmiştir. Bununla birlikte afişin geçmişi ise çok eski zamanlara dayanmaktadır. Antik Roma kenti olan Pompeii'deki arkeolojik buluntularda, duvar yazılarında dönemin sosyal hayatına ilişkin resimlere ve yazılara rastlanmıştır. Bu yönüyle, bu buluntular, propaganda araçlarının veya seçim afişlerinin miladı olarak kabul edilebilir. Afiş tarihçesi açısından Johannes Gutenberg'in hareketli parçalarla baskı yapabilen matbaa makinasını geliştirmesi ise, bu alanda bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Afişlerin politik kampanya aracı olarak, Fransız Devrimi ile başlayan tarihsel süreci dikkate alındığında, çeşitli dönemler etkisini artırarak afişlerin, günümüzde profesyonel bir iletişim aracına dönüştüğü görülmektedir. Özellikle Nazi Almanyası dönemi, seçim afişlerinin propaganda amacıyla en etkin bir şekilde kullanıldığı dönem olarak karşımıza çıkmaktadır.²⁹⁷

Seçim afişleri genel olarak seçmene öncelikli mesajın verileceği ana metin, görsel fotoğraf, slogan, seçim tarihi ile bilgi ve partiye ait mottodan oluşur. Afişlere ilişkin literatürde yer alan eserlerde; afişte yer alacak ifadeler, kullanılacak görsel ve metin arasındaki bağlantı, renk seçimi, yazı karakteri/boyutu gibi birçok öğeye ilişkin çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Bununla birlikte çalışmanın amaç ve kapsamı da dikkate alınarak bu hususlara ayrıntılı olarak değinilmemiştir.

Siyasi partilerin seçmenlerine ulaşmalarında araç olarak kullandıkları seçim afişleri, aynı zamanda siyasi partilerin seçim bölgelerinde varoluşlarının da göstergesi olarak yorumlanabilir. Seçim afişi, seçmen bölgesine ve dolayısıyla seçmene etkin bir şekilde, doğrudan ulaşma imkânı tanırken, aynı zamanda o seçim bölgesinde diğer rakipleri ile

²⁹⁶ https://komm.uni-hohenheim.de/uploads/media/Plakat-Studie_LTW_BW_2011_01.pdf, (Erişim: 17.09.2017)

²⁹⁷ <http://www.kas.de/wf/doc/20641-1442-1-30.pdf>, (Erişim: 23.10.2017)

birlikte yürütülen kampanya da kendisinin de yer aldığını göstermektedir. Seçim kampanyalarında diğer enstrümanlar dışında yalnızca seçim afişinin kullanıldığı bir seçim süreci yaşanmaması nedeniyle, günümüzde seçmenlerin tercihlerinde seçim afişlerinin ne derece etkili olduğuna ilişkin kapsamlı/somut bir veri elde edilememektedir. Bununla birlikte seçim afişleri, geleneksel iletişim yöntemi olarak hala güncelliğini korumaktadır. Bu durumun temel nedenlerinden birisi de hemen her seçim döneminde bu iletişim aracının kendisini yenilemek zorunda olmasından kaynaklanmaktadır. Seçim afişleri, partilerin söylem ve ideolojileri doğrultusunda yerel veya genel seçimlerde sürekli kendisini yenileyerek, partinin seçim stratejisine katkı sağlamaktadır. Bu özellikleri dikkate alındığında; seçim afişlerinin, en geleneksel seçim kampanyası aracı olarak diğer enstrümanlarla birlikte partinin bütüncül seçim propagandasına hizmet ettiği görülmektedir.

3.2.2. Yöntem

Literatürde seçim afişlerinin incelenmesinde izlenecek yönetime ilişkin herhangi bir genel kabul bulunmamaktadır. Bu durumun temel nedeninin, siyasal söylem analizi ve afişlerde yer alan görsellere ilişkin iki farklı incelemeye ihtiyaç duyulmasından kaynaklanabileceği değerlendirilmektedir. Yine konusu itibarıyla seçim afişlerine ilişkin çalışma da izlenecek yöntemin dil bilimine mi, yoksa siyasal iletişime, dolayısıyla siyaset biliminemi ait olduğu hususunda da genel bir uzlaşıdan söz etmek mümkün görünmemektedir. Bahse konu durum; incelenen olguya ilişkin kullanılan sözcüklerin, o toplumun sosyo-ekonomik yapısı, toplumsal dinamikleri, siyasi hayatı gibi birçok etmen dikkate alınarak incelenmesini zorunlu kılmaktadır.

“Anlatımlar hiçbir zaman şeffaf değildir. Söylemler, basitçe bir şeyi göstermez ya da kastetmez. Onlar her zaman çok anlamlıdır. Analizin amacı, bir etkileşim ve iletişim bağlamında, anlam mübadelelerini ortaya çıkarabilmektir; iletişim veya etkileşimin kendisini incelemek değildir. Analiz için anlam mübadeleleri önemlidir; çünkü mübadele, iletişim ve etkileşim sürecinde eylemleri hazırlar.”²⁹⁸

Çalışmada kullanılacak yöntemin seçimine ilişkin bir başka zorluk ise, seçim afişlerinin sağ popülizm ile ilişkisinin ortaya çıkarılması, dolayısıyla salt bir metin analizi

²⁹⁸ Sözen, E. (2014). *Söylem. Belirsizlik, Mübadele, Bilgi/Güç ve Rafleksivite*. Ankara: Birleşik Yayınları, 84.

yönteminin izlenmesinin yeterli olmamasıdır. Yalnızca seçim afişleri üzerinden yürütülecek bir metin analizi yöntemi, çalışmanın temel argümanı olan FPÖ'nün sağ popülist bir parti olduğu iddiasının sınanmasına olanak tanımayacaktır. Tüm bu etkenler dikkate alınarak, söylem analizi yöntemiyle birlikte, çalışmanın temel argümanının ortaya konulmasına katkı sağlayabilecek farklı yaklaşımların da incelenmesinin faydalı olacağı değerlendirilmektedir. Bu nedenle daha önce benzer çalışmalarda kullanılan söylem analizi yöntemi, görsel iletişim araştırması yöntemi ve niteliksel içerik analizi yöntemi bu bölümde ele alınmaya çalışılacaktır. Böylelikle seçim afişlerinin incelenmesinde kullanılacak olan yönteme ilişkin farklı yaklaşımların karşılaştırılmasına olanak sağlanabilecektir.

3.2.2.1. Söylem analizi yöntemi

Siyasal söylem ve söylem analizine dair araştırmaları genel olarak iki kategoriye ayırmak mümkündür. Bunlardan ilki, siyasi olarak bir anlam ifade eden sözcüklerin anlamsal analizlerinin incelendiği, temelde anahtar kelimeler dikkate alınarak incelenen, dil biliminin bir parçası olan sözcük odaklı inceleme yöntemidir. Bu yöntem, sözcüklere yüklenen politik anlamlarla, siyasetin dilinin bir strateji olarak kullanmasına yönelik geliştirilmektedir. Bir diğer kategori ise söylem analizi yöntemidir. Söylem analizi, yalnızca sözcüklerden hareketle yürütülecek bir araştırma yöntemi yerine, bütünsel bir bakış açısı ile metinleri veya söylemleri ele alarak inceleme yapar.²⁹⁹

Bu çalışmada, kullanılacak olan metot, analiz objesi olarak seçilen seçim afişlerinden dolayı söylem analizi yöntemidir. Bununla birlikte; seçim afişlerinin incelenmesinde yalnızca sözcük incelemesinin yeterli olmayacağı, sosyo-ekonomik, tarihsel, kültürel vb. faktörlerinde dikkate alınması gerektiği düşünülmektedir. Yine incelenecek ülkenin bu faktörler ışığında genel yapısının, dilsel özelliklerinin de değerlendirmeye alınmasının başarılı bir analiz için oldukça önem arz ettiği değerlendirilmektedir. “Söylem analizi (discourse analysis) hakkındaki farklı yaklaşımlar insanı, onun bir sosyolinguistik çalışma, bir metin analizi, bir sosyal analiz ya da bir eleştirel analizden hangisi olduğu sorusuna yöneltebilir. Konuya farklı açılımlar getirilse de söylem analizi, bir sosyolinguistik çalışma, metin analizi, sosyal analiz ve bütün bu

²⁹⁹ Girth, H. (2015). *Sprache und Sprachverwendung in der Politik. Eine Einführung in die linguistische Analyse öffentlich-politischer Kommunikation*. 2. vollständig überarbeitete Auflage. Berlin/Boston: de Gruyter, 10-12.

analiz türlerini içine alan refleksif ya da eleştirel bir analizdir. Bu analiz, dili bir eylem, iletişim formu, sosyal pratik olarak görme ve yorumlama özelliği taşır.”³⁰⁰

Politika ve söylem arasında doğrudan bir ilişki vardır. Söylem, yalnızca iletişimin bir aracı değil, aynı zamanda iletişimin amacı göre değişiklik gösterebilmektedir. Bu yönüyle söylem, siyaset için de bir enstrümandır. Hitap edilen, etkilemeye çalışılan, ilgi uyandırmaya çalışılan kişi veya topluluk için kullanılan bu enstrüman, ifade ediliş biçiminden ifade de yer alan kelimelere kadar farklılık gösterebilir. Şüphesiz modern demokrasinin en önemli göstergelerinden olan seçimler, bu politik aracın en sık kullanıldığı yerlerdir. Farklı iletişim araçları ile seçim süreçleri yürütülse de, hepsi belirli bir söylem dâhilinde kullanılmaktadır. “Söylem analizi, güç/bilgi, politik ve ideolojik ilişkilere yönelip, bu ilişkilerin belli bir söylem etrafında nasıl değişim ve dönüşüme uğradığını gösterir.”³⁰¹

Söylem analizinin sağladığı yorumlama özelliğinin, metinlerle ifade edilmeye çalışılan gerçeğin ortaya çıkarılmasına imkân tanınması, çalışmada incelenecek olan seçim afişlerinin de kapsamlı bir şekilde ele alınmasını sağlamaktadır. Bu yönüyle, yorumlama sonrası yeni bulgular elde edilmeye de çalışılacaktır. “Söylem analizi, sosyal araştırmalar içinde bir yöntem olup, mevcut söylemleri yeniden üretme, değiştirme, dönüştürme ya da mevcut söylemlerin özelliklerini açığa çıkarma özelliğine sahiptir”³⁰² Söylem analizine ilişkin farklı teoriler ve bu teorilerle birlikte geliştirilen farklı yaklaşımlarla birlikte, şüphesiz söylem analizine ilişkin en önemli teorisyenlerin başında Foucault gelmektedir. Foucault tarafından geliştirilen yaklaşım, söyleme ilişkin ifadeler ve bu ifadelerin birbirleri arasındaki ilişkisi esasına dayanmaktadır. Kendi tabiri ile “ifadeler arasındaki ilişkinin betimlenmesi”³⁰³ esasına dayanan yaklaşım; ifadeler, konseptler ya da metinler arasındaki ilişkinin irdelenmesidir. Sözen³⁰⁴ bu ilişkinin incelenmesinde yorum unsuruna dikkat çekerek, Foucaultcu söylem analizinin, yorum gücünü kullanmadığını; bununla birlikte eleştirel dilbilimcilerin, söylemin yorumlanması konusunda ısrarcı olduğunu ifade etmektedir.

³⁰⁰ Sözen, E. (2014). 79.

³⁰¹ Sözen, E. (2014). 82.

³⁰² Sözen, E. (2014). a.g.e. 81.

³⁰³ Foucault, M. (1981). *Archäologie des Wissens*. Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag, 48.

³⁰⁴ Sözen, E. (2014). 83.

Söylem analizi, geleneksel bakış açılarının aksine, etno metodolojik, analitik, sosyolojik ve psikolojik açıdan doğal iletişim süreçlerinin bir analizidir. Hollandalı dil bilimci Teun van Dijk tarafından dil kullanım analizi olarak ifade edilen analiz, yerelden toplumsal, tarihsel boyuta kadar geniş kapsamlı bir inceleme türüdür.³⁰⁵ Bu bağlamda söylem analizi, farklı disiplinlere açık ve bu disiplinlerden etkilenecek gelişimini sürdürmüştür. “van Dijk’ın söylem analizi, yazılı metinleri, önermeler açısından ele alan bir analizdir. Söylemi, ideolojik olarak inceleyen van Dijk’ın önemle üzerinde durduğu sosyal kognisyonlar, bilinçlilik, anlam üretimi veya sezgi terimlerine karşılık gelmektedir, van Dijk’ın kognisyonları kullanmasının sebebi, onun kognisyonları eylem olarak görmesidir. Eylem olan kognisyonlar, mikro yapı ve makro yapılar arasında ilişki kurmaya yardımcı olur. Mikro yapılar gazeteciler, göstericiler, azınlıklardır. Mikro yapılarla ilişkiye giren gazete, hükümet, mahkeme gibi kurumlar da makro yapılardır.”³⁰⁶

Dijk’in eleştirel söylem analizine göre yapılan bir çözümlemede, mikro ve makro yapı³⁰⁷ olarak iki kategorili bir bölümlenme karşımıza çıkmaktadır. En genel hatlarıyla mikro yapı sözcük incelemesi, sunuş gibi öğeleri, makro yapı ise tematik ve şekilsel incelemeyi kapsamaktadır. Mikro yapıda incelenen sözcükler, onlara yüklenen anlam, değer, farklılık unsurları gibi değişkenler dikkate alınarak analiz edilmektedir. Bir başka ifade ile kullanılan sözcüklere yüklenmeye çalışılan vasıflar dikkate alınarak yorumlanmaktadır. Bu yönüyle eleştirel söylem analizi yöntemi, salt bir metin okumadan ziyade, sözcüklerin bütüncül bir yorumlanma sürecini ifade etmektedir. Eleştirel söylem analizi, eleştirel dilbilimcilerin çabalarıyla daha yetkin bir hale gelmiştir. Çünkü onlar, Foucault’nun söylem teorisini yeniden yorumlar ve Foucault’nun pek önemsemediği yorum boyutunun altını çizerek, yorumu söylem analizinde geniş bir şekilde kullanır, söylemleri siyasi varoluş tarzları olarak değerlendirir, analizin eleştiril boyutu-onun değişimleri/mücadeleri açıklama özelliği- üzerinde dururlar.³⁰⁸

Teun van Dijk ile birlikte eleştirel söylem analizinin en önemli temsilcileri, Avusturyalı dilbilimci Ruth Wodak ve İngiliz dil araştırmacısı Norman Fairclough’dur. Bununla birlikte, eleştirel söylem analizinin, söylem analizinden farklı bir biçimde ele

³⁰⁵ Keller, R. (2004). *Diskursforschung. Eine Einführung für SozialwissenschaftlerInnen*. 2 Auflage Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 20.

³⁰⁶ Sözen, E. (2014). 128.

³⁰⁷ van Dijk, T. A. (1980). *Textwissenschaft. Eine interdisziplinäre Einführung*. (Übersetzung von Christoph Sauer). Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 158

³⁰⁸ Sözen, E. (2014). 13.

alınarak, bilişsel araştırmalar kapsamında değerlendirilmesinde Dijk'in rolü büyüktür. Yine Fairclough tarafından 80'li yıllarda yayımlanan eserlerin de eleştirel söylem analizine önemli katkıları olmuştur.³⁰⁹

3.2.2.2. Görsel iletişim araştırması yöntemi

Görsel iletişim araştırması yöntemi, seçim afişlerinin incelenmesine yönelik yürütülen çalışmalarda sıklıkla kullanılan bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Yöntem, seçilen görsele ilişkin var olan görüntünün ne olduğu ve görüntüyle esas olarak ifade edilmek istenen şeyin ne olduğunun ortaya çıkarılmasına imkân tanımaktadır. Bir başka ifade ile görsel iletişim araştırması yöntemiyle görüntü hem betimlenebilmekte hem de yorumlanabilmektedir.

Müller geleneksel iletişim metoduna ilişkin üç farklı kategoride değerlendirme yapılabildiğini belirtmekte, bu yönüyle araştırmaya konu olan objenin öncelikle üç farklı düzlemde değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bunlardan ilki, görüntünün oluşum safhasına ilişkin üretim safhası analizi; ikincisi, materyal ve motife ilişkin ürün analizi safhası ve sonuncusu ise, görüntüye ilişkin etki analizi safhalarıdır.³¹⁰

Görsel iletişim araştırması ise görüntünün üç aşamalı olarak ele alınarak analizini içermektedir. Görüntü (fotoğraf) tasviri, anlam (mana, içerik) analizi ve görüntünün yorumlanması süreçleri ile görsel iletişim araştırması tamamlanmaktadır. Görüntü tasvirinde; fotoğrafın tekniği, kalitesi, formatı, boyut ilişkileri gibi değerlendirmeler yer alırken, tasvir analizinde ise nesnel olarak fotoğrafın anlatmak istediği yer almaktadır. Son olarak görüntünün yorumlanmasında ise fotoğrafın sosyo-kültürel arka planının yorumlanmaktadır.³¹¹

Bu araştırma yöntemine göre incelenecek bir seçim afişinde öncelikle fotoğrafa ilişkin form, renk, şekil, arka plan gibi unsurların ele alınması gerekmektedir. Söz konusu unsurlar incelenirken yalnızca şekli özellikler dikkate alınarak çalışmanın tamamlanması gerekmekte, görsele ilişkin herhangi bir kişisel yoruma bu bölümde yer verilmemelidir. İkinci aşama da ise afişte yer alan görsellere ilişkin tüm bilgiler (fotoğrafın tam olarak

³⁰⁹ Keller, a.g.e., 26-27.

³¹⁰ Müller, M. G. (2003). *Grundlagen der visuellen Kommunikation*. Konstanz: UVK UTB, 13-17.

³¹¹ Müller, a.g.e., 33-55.

nerede konumlandırıldığı, sloganın nerede olduğu gibi) yer almalıdır. Daha sonra fotoğrafa ilişkin varsa fotoğraftaki kişinin görünümüne ilişkin (kızgın, öfkeli, neşeli vb.) özellikler yorumlanmalıdır. Son olarak ise kullanılan slogana ilişkin sosyo-kültürel öğelerle bağ kurularak, görsel yorumlanmalıdır. Bu bölümde görselle ifade edilmeye çalışılan gerçekliğe ilişkin değerlendirme yapılması beklenmektedir. Bu değerlendirme yoruma dayalı olacağı için bu aşamada nesnellik aranmamaktadır.

3.2.2.3. Niteliksel içerik analizi yöntemi

Niteliksel içerik analizi temelleri, Amerika Birleşik Devletleri'nde metinlerin sistematik analizi için kapsamlı nicel bir yöntem geliştirilmesiyle başlamıştır. 1920 ve 30'lu yıllarda, siyaset bilimciler Harold Lasswell ve Paul Lazarsfeld, kitle iletişim araçlarında savaş propagandasını analiz etmek için niceliksel içerik analizi geliştirmiş ve kullanmışlardır. Yine daha sonra bu yöntemle; İkinci Dünya Savaşı'yla ilgili popüler literatürün, ideolojik açıdan kritik bir içerik analizi yapılmıştır. Ludwigsburg'da Eğitim Psikolojisi Profesörü olan Philip Mayring, nicel içerik analizini bu tekniklere uyarlayarak ve geliştirmiştir.³¹²

Mayring tarafından uygulanan nitel içerik analizi teorisine; altı temel ön kabul ile araştırmanın yöntemine ve uygulanmasına katkı sağlanmaktadır. Bu altı öge; yol ve tekniklerin belgelenmesi, yorumlama biçiminin argümantasyonu, kurallı olması, olguya yakınlık, iletişimsel geçerleme ve sacayağı şeklinde sıralanmaktadır. Mayring'e yol ve tekniklerin belgelenmesi ile olguya bağlı olarak yöntemin spesifik olarak geliştirilebileceği bu nedenle öngörülen analiz araçlarını ve veri işleme, yorumlama biçimlerinin açık bir şekilde yazılması gerekmektedir. Yorumlama biçiminin argümantasyonu, yorumlama ve araştırma sonucu arasındaki ilişkiye dayanmaktadır. Buna göre yorumlamalar karar verici bir rol üstlendikleri için, bazı kurallara bağlanmalı, yorumlamalar öngörülere uygun olmalıdır. Yine kurallı olması ile incelleme konusunda bir sistematığın olması gerekliliği ve bunun kurallarla belirlenmesi gerektiği belirtilmektedir. Araştırma ilişkin; olguya yakınlıkla araştırma konusuna ilişkin kurulan yakınlık, iletişimsel geçerlemeyle ise

³¹² Ramsenthaler, C. (2013). Was ist „Qualitative Inhaltsanalyse?“, M. Schnell, C. Schulz, H. Kolbe, C. Dunder. (Hrsg.). *Der Patient am Lebensende. Eine Qualitative Inhaltsanalyse*. Wiesbaden: Springer, 23.

sonuçlar ve yorumların geçerliliğinin sağlanması gerektiği belirtilmektedir. Son olarak sacayağı ile araştırmanın kalitesinin analiz çeşitliliği ile yürütülmesi gerekliliğidir.³¹³

3.2.2.4. Diğer yöntemler/ çalışmalar

Literatürde, farklı ülkelerde farklı dönemleri kapsayan söylem analizi yönteminin kullanıldığı çeşitli çalışmalar yer almaktadır. Bu çalışmalarla birlikte, merkezinde daha çok seçim afişlerinin yer aldığı bilimsel çalışmalar ise oldukça sınırlı sayıdadır. Bu çalışmalardan birisi, Gerd Müller³¹⁴ tarafından doğrudan seçim afişlerinin incelenmesine yönelik yapılmıştır. Müller, Almanya’da 1912-72 yılları arasında politik strateji aracı olarak nitelendirdiği seçim afişlerini incelemiş, disiplinler arası bir yaklaşıma sahip olan çalışmasıyla, seçim stratejisinin bir aracı olarak seçim afişlerini farklı kriterlerle değerlendirmeye çalışmıştır.

Yine Werner Holly³¹⁵ tarafından Almanya’da yalnızca bir seçim dönemine ilişkin olarak incelenen çalışma da, seçim çalışmalarında kullanılan iletişim araçları açısından dikkat çekicidir. Holly tarafından kaleme alınan “Biz Avrupa’yız” başlıklı eserde, Almanya Sosyal Demokrat Partisi’nin 1989 yılı Avrupa Parlamentosu seçimlerinde kullanmış olduğu televizyon reklamları incelenmeye çalışılmıştır. Çalışmada, reklam kampanyaları gerek görsel, gerek söylemsel, gerekse kullanılan müzikler dikkate alınarak farklı kategoriler altında ele alınmış ve tüm bu veriler belirli bir yöntem dâhilinde analiz edilerek incelenmiştir.

Monika Toman-Banke’de³¹⁶ incelenen objeye göre kategoriler oluşturulması gerekliliğini savunmuş ve pragmatik söylem analizi yöntemini geliştirmiştir. Buna göre incelenen obje, tarihsel arka plan (hangi dönemi kapsayan bir analiz yapıldığı), konuşmacının tutumu (bilimsel yaklaşım, isteği öne çıkaran, iyi ve kötünü tasvir edildiği vb.), baskın konuşma türü (tehdit, iddia, vaat, talimat vb.), slogan fonksiyonu

³¹³ Mayring P. (2011). *Nitel Sosyal Araştırmaya Giriş*. (Çevirenler: Adnan Gümüş ve M. Sezai Durgun). 1. Baskı. Ankara: BilgeSu Yayıncılık, 145-148.

³¹⁴ Ayrıntılı bilgi için bakınız: Müller, G. (1978). *Das Wahlplakat*. Pragmatische Untersuchungen zur Sprache in der Politik am Beispiel von Wahlplakaten aus der Weimarer Republik und der Bundesrepublik. Tübingen: Max Nimeyer Verlag.

³¹⁵ Holly, W. (1991). Wir sind Europa. Der Fernsehwerbespot der SPD zur Europawahl 1989., F. Liedtke, M. Wengeier, K. Böke. (Hrsg.). *Begriffe besetzen. Strategien des Sprachgebrauchs in der Politik*. Wiesbaden: Westdeutscher Verlag, 258-275.

³¹⁶ Toman-Banke, M. (1996). *Die Wahlslogans der Bundestagswahlen 1949-1994*. Wiesbaden: DUV Springer Fachmedien, 96-108.

(basitleştirme, konsantrasyonu sağlama, kutuplaştırma, inandırma, kötüleme vb.), metinsel ilişki boyutu (doğrudan hitap, ima, seçmenin rolüne vurgu vb.), dilsel anormallikler (sembol sözcük seçimi, anahtar kelimeler, metaforlar, arkaizme ait sözcükler), gelecek ve topluluğa dair karakteristik öğeler (doğrudan seçmene yönelik hitap, şive ve yöresel ifadeler) gibi farklı kategoriler altında değerlendirilerek analiz edilmeye çalışılmıştır.

3.3. İnceleme Modeli

Çalışmanın bu bölümünde, söylem analizi yöntemi ve bu yöntemden hareketle farklı teorisyenlerce uygulanmaya çalışılan diğer yöntemler de dikkate alınarak FPÖ'ye ait seçim afişleri özelinde bir inceleme modeli oluşturulmaya çalışılacaktır. Çalışmada; analize konu olan FPÖ'ye ilişkin salt bir seçim afişi incelemesi yapılmayıp, aynı zamanda afişte kullanılan ifadelerle partinin sağ popülizm ile ilişkisinin ortaya konulmasının amaçlanması nedeniyle, söz konusu modelin kullanılmasının uygun olacağı değerlendirilmiştir.

Bu bağlamda çalışmada öncelikle *Görsel İletişim Yöntemi* ile seçim afişleri farklı kategoriler altında, bahse konu yönetime dair inceleme öğeleri dikkate alınarak değerlendirilmeye çalışılacaktır. Oluşturulacak bu inceleme modelinde, seçim afişleri görsellik, boyut, yazı karakteri, vurgu vb. değerlendirme kategorileri altında incelenecektir. Bu incelemeyi müteakip, anlam analizi ile seçim afişlerinde yer alan metinler veya ifadelerle verilmek istenen mesaj değerlendirilecek, son olarak da görüntünün bütünü yorumlanmaya çalışılacaktır.

Çizelge 3.1. Görsel iletişim yöntemi ile oluşturulan inceleme modeli, model 1

G1	Görüntü (fotoğraf) tasviri	Görüntünün tekniği, formatı, boyut ilişkileri, odak noktası vb.
G2	Anlam (mana, içerik) analizi	Görüntünün anlatmak istediği
G3	Görüntünün yorumlanması	Görüntünün Yorumlanması

Yine çalışmanın temel argümanı olan FPÖ'nün sağ popülist bir parti olduğu tezi, partinin seçim afişlerinde kullandığı (sağ popülizme ait olduğu iddia edilen) söylemler üzerinden doğrulanmaya çalışılacaktır. Sağ popülist söylemleri dikkate alarak geliştirilecek model, Dijk'in eleştirel söylem analizi yöntemi (daha çok mikro yapıya ilişkin inceleme)

ve Mayring tarafından uygulanan nitel içerik analizi yöntemi üzerine bina edilmeye çalışılacaktır. Bu yönüyle, sağ popülizme ait söylemler gruplandırılarak, seçim afişlerinde bu öğelerinin hangisinin/hangilerinin kullanıldığı incelenmeye çalışılacaktır.

Çizelge 3.2. Dijk ve Mayring’e ait yöntemlerle oluşturulan inceleme modeli, model 2

	Genel Politik Konular	(Sağ) Popülist Bakış Açısı
S1	Göçmenler, Yabancı Düşmanlığı	Sağ popülistler genellikle yabacılara yönelik söylem geliştirirken, bu söylemlerle kimi zaman kültürel azınlığa ait bir grubu, kimi zamanda dinsel aidiyet itibariyle bir başka azınlık konumundaki topluluğu işaret etmektedirler. Böylesi bir ayrıştırma, bir taraftan çoğunluğu oluşturan grubun içerisinde yer alan birey veya topluluk için psikolojik güvenliğin sağlanmasına zemin hazırlarken, diğer taraftan zayıflık, adaletsizlik, incinme gibi bireysel hoşnutsuzluğu ifadeden durumlarda, günah keçisinin azınlık grubu içerisinde kalan birey veya toplulukta aranmasına da imkân tanımaktadır. ³¹⁷
S2	Avrupa Birliği	Sağ popülistlerin Avrupa’ya evet, Avrupa Birliği’ne hayır şeklinde motto haline getirdikleri AB’ye güvensiz ve şüpheli yaklaşımın temelinde; ulusal egemenliğin korunması gerektiğine olan inanç yatmaktadır. Popülistlere göre AB; oluşturduğu kurumsal işleyiş sistemi ile ülke vatandaşlarının kimliklerinin (ulusal kimlik) yok olmasına zemin hazırlamaktadır. Yine sağ popülistlere göre birliğin ülkelere yönelik dayatmacı tutumları da, birliğe üye ülkelerin ulusal egemenliklerini tehdit etmektedir. ³¹⁸
S3	Demokrasi	“Popülizm, standart olarak doğrudan demokrasi araçlarını kullanan bir siyaset biçimi[ni] savunduğu için doğrudan demokrasiyle ilişkilendirilebilir. Çeşitli popülist hareketler doğrudan demokrasi mekanizmalarını kendi hedeflerine ilgiyi çekecek ve hareketlerine destek toplayacak bir çekim merkezi gibi kullandığı için, doğrudan demokrasiyle ilişkilendirilebilir.” ³¹⁹
S4	Küreselleşme	Popülist partiler küreselleşme karşıtı bir tutum içerisindedirler. Küreselleşme kavramına olumsuz bir anlam yüklerler. Çıkış noktaları; küreselleşmenin toplumsal bütünlüğe ve ulusal egemenliğe zarar verdiği, bu yönüyle milli kimliğin kaybolmasında küreselleşmenin rolünün büyük olduğu varsayımdır. Seçmenine; giderek gücünün artıran söz konusu küresel ekonomik döngüden korumayı vaat eden popülistler, yerli yatırımcının küreselleşme ile yok olacağı korkusunu da sıklıkla dile getirirler. ³²⁰
S5	Kutuplaşma	“Popülizm bir siyasal düalizm eğilimi barındırır. Bu kısmen, doğrudan temsili sağlayacak basit bir siyaset oluşturma girişimiyle ilgiliyse de, aynı zamanda popülizmin daha derinlerinde gizli bir şeylerin de belirtisidir. Düalizm, seçkinler ve kitleler kutuplaşmasını bir bütün olarak görmeyi sağlar.” ³²¹
S6	Demagoji, Realite	“Popülizm bir siyasal iletişim biçimidir. Farklı içerik ve değerleri, kendisine ait etki alanını daha da genişletmek için kullanabilir. Popülizmin farklı konular için geliştirmiş olduğu söylemlerde asıl olan kullanılan kelimelerin sağladığı başarı ve ikna kabiliyetidir.” ³²²

³¹⁷ Spier, T. (2006). 38.³¹⁸ Hartleb, F. (2004). 127-131.³¹⁹ Taggart, P. (2004). 130-131.³²⁰ Hartleb, F. (2004). 122-125.³²¹ Taggart, P. (2004). 143.³²² Berndt, S. (2001). *Die neuen Verführer. Populismus heute*. Graz, Wien, Köln: Styria, 55.

Çizelge 3.3. (devam) Dijk ve Mayring’e ait yöntemlerle oluşturulan inceleme modeli, model 2

S7	İktidar Türü (Otoriter)	Sağ popülizm mevcut düzenin değişimine yönelik radikal veya devrimci bir anlayışa sahip değildir. Bu yönüyle salt değişim yanlısı olarak nitelendirilemez. Sağ popülizm, çok kültürlü topluma karşı çıkarken, kendi idealleri doğrultusunda müdahaleci bir devlet anlayışını savunur. Bu anlayış, özellikle suça karışma durumunda devletin doğrudan müdahalesini öngörmekte ve bu nedenle de böylesi bir müdahale durumu karşısında devletin güçlü bir yapıya sahip olması gerektiğini savunmaktadır. ³²³
S8	Halk	“Popülizm siyasal tartışmaların dilini de belirleme eğilimindedir. Bunun nedeni büyük ölçüde demokrasi fikrinin yayılmasıdır. Popülizm sürekli olarak halk (anayurdun nüfusu) adına konuşma iddiasıyla, siyasetin halk egemenliğini içerdiği ölçüde demokrasinin meşru olduğu yargısı arasında bir örtüşme vardır.” ³²⁴ Popülistler “halka kulakları kadar yakın” olduğu iddiası içindedirler. ³²⁵
S9	Toplumsal Meselelere Yaklaşım	“Siyaset dünyasının popülizm tarafından düalizm temelinde bölünmesi, siyasal çıkarlar kadar siyasal meseleler için de geçerlidir. Tıpkı siyaset dünyası iki rakip güce bölündüğünde olduğu gibi, siyasal meseleleri de aynı şekilde okumak anlamlı olur. Siyaset hem oyuncular hem de oyun düzeyinde ikiye bölünür. Bu durum da iyi ve kötü, doğru ve yanlış gibi basit bir siyaset tarzı yaratılır.” ³²⁶
S10	Lider Algısı	Popülist partiler otoriter bir lider ve bu liderin etrafında örgütlenen bir yapıya sahiptirler. Örgütlenme biçiminin gevşek bir yapıya sahip olduğu bu partilerde, partiye ait kararlar daha çok parti lideri tarafından, parti içi istişare olmaksızın alınmakta, alınan kararlara uyulma konusunda parti üyelerine müdahaleci bir yaklaşım izlenmektedir. ³²⁷

Yukarıda oluşturulan inceleme modelinde: ”Genel Politik Konular” sütununda, sağ popülizmin: göçmen algısı, yabancılara karşı tutumu, AB algısı, demokrasi algısı, küreselleşme konusundaki yaklaşımı, kutuplaşma argümanları, politik bir araç olarak demagogik söylem yaklaşımı, iktidar ve toplum algısı, toplumsal meselelere yaklaşımı ve lider algısı gibi konularda sahip olduğu değerler sıralanmıştır. “(Sağ) Popülist Bakış Açısı” sütunu ise, sağ popülizmin bahse konu konulardaki yaklaşımı dikkate alınarak, bu alandaki çalışmalarıyla öne çıkan düşünürlerden doğrudan alıntı yapılarak oluşturulmuştur.

Çalışmanın birinci bölümünde aşırı sağ ve sağ popülist hareketlerin benzerlik/farklılıkları ayrıntılı olarak ele alınmıştı. Bu bölümde; tez çalışmasının konusu olan FPÖ’ye ait seçim afişlerinin sağ popülizme ait özellikler dikkate alınarak incelenmesi

³²³ Hartleb, F. (2004). 109.

³²⁴ Taggart, P. (2004). 143.

³²⁵ Berndt, S. (2001). 31.

³²⁶ Taggart, P. (2004). 143.

³²⁷ Hartleb, F. (2004). 87-88.

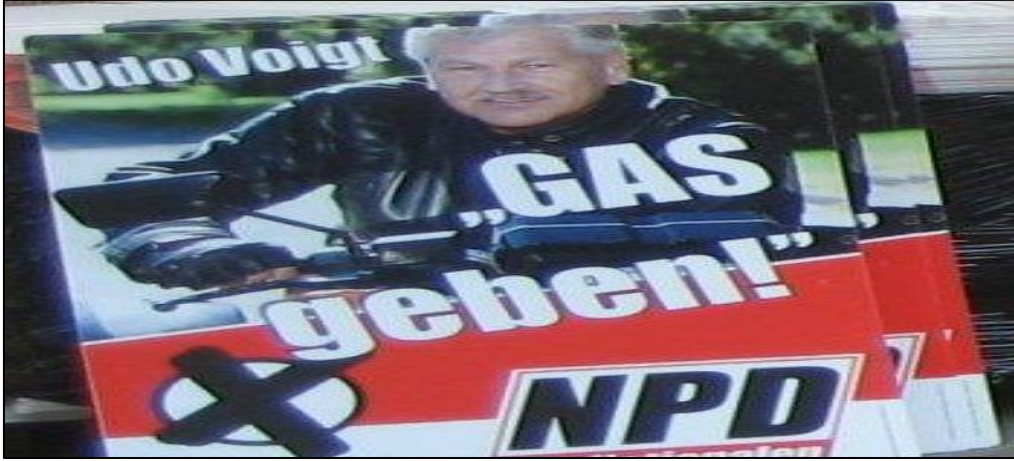
öncesinde, daha önce dile getirilen farklılıkları ortaya koyabilmek adına aşırı sağ ideolojiye sahip “Nationaldemokratische Partei” (NPD)/ ”Almanya Ulusal Demokratik Partisi” (AUDP)’nin seçim afişi (yukarıda oluşturulan modelleme dikkate alınmaksızın) kısaca ele alınmaya çalışılacaktır. Daha önce çalışmada belirtildiği üzere; ideolojik içerik bakımından aşırı sağ partiler “ırkçı, milliyetçi” söylemlere, buna karşın sağ popülist partiler ise “yukarıdakiler” ve “dışarıdakilere” karşı homojenleştirilmiş halk iradesini ifade eden söylemlere sahiptirler. Bu bağlamda; aşırı sağ partiler doğrudan doğruya ırksal farklılıkları öne çıkaran bir söylem kullanırken, sağ popülist partiler daha ziyade azınlıklara yönelik olumsuz bir dil kullanmayı tercih etmektedirler.

Resim 3.1. AUDP seçim afişi 1: “Öncelikle Almanlara İş”

Yukarıda yer alan AUDP’ye ait seçim afişi³²⁸, 2005 yılı genel seçimlerinde parti tarafından kullanılmıştır. Afişte; “Arbeit zuerst für Deutsche” (Öncelikle Almanlara İş) ifadesi yer almaktadır. Bu yönüyle seçim afişi; vatandaşlığı esas alan bir yaklaşımdan ziyade, doğrudan doğruya ırksal farklılığa vurgu yapan bir söylem olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine bahse konu seçim afişi; herhangi bir vasıf veya yeterlilik aramaksızın, doğrudan bir ırkın önceliklendirilmesi gerekliliğine vurgu yapması nedeniyle, ırkçı bir seçim afişi olarak değerlendirilmektedir.

³²⁸ AUDP’ye ait seçim afişleri <http://www.taz.de/!5156318/> ve <https://www.badische-zeitung.de> adreslerinden derlenmiştir.

Resim 3.2. AUDP seçim afişi 2: “Gaz Ver”

Almanya’da 2011 yılı yerel seçimlerinde (Berlin) AUDP tarafından kullanılan bir başka seçim afişinde “Gas geben” (Gaz ver) ifadesi kullanılmıştır. Afiş; Nazi Almanyası’na üstü kapalı bir şekilde göndermede bulunulurken, Yahudi Soykırımı’nı hatırlatan bir sloganın seçim kampanyası sırasında kullanılması da, o dönem tartışmaları beraberinde getirmiştir. Bu hususta AUDP’nin savunması ise, afişle kastedilen şeyin “harekete geç, kıpırda” manasında olduğu yönündedir.

Resim 3.3. AUDP Seçim Afişi 3: “Polonya İstilasını Durdurun”

30 Ağustos 2009 tarihinde Almanya’da gerçekleştirilen eyalet meclisi seçimlerinde, AUDP tarafından kullanılan seçim afişinde “Polen-Invasion stoppen” (Polonya istilasını durdurun) ifadeleri yer almıştır. Almanya’da yaşayan Polonyalılara göndermede bulunan seçim afişi, ülkenin belirli bir topluluk tarafından istila edilmek istendiğine vurgu yapmak

amacıyla kullanılmıştır. Bahse konu seçim afişinin yasaklanmasına yönelik, o dönem Yüksek İdare Mahkemesi'ne dava açılmıştır.

AUDP; Almanya'da faaliyette bulunan siyasi partiler arasında, hakkında açılan kapatma davaları nedeniyle, kamuoyunda en fazla tartışılan partilerin başında gelmektedir. Parti; aşırı sağcı tutum ve davranışları nedeniyle, 2001 yılında kendisine yönelik açılan bir davayla kapatılmak istenmiş, buna karşın dava 2003 yılında parti içerisinde Alman istihbaratına çalışan kişilerin bulunması nedeniyle usulen bozulmuştur. 2017 yılında devam eden mahkeme sonucunda ise, aşırı sağcı AUDP'nin, demokrasi için ciddi tehlike oluşturmadığını gerekçesiyle kapatmamasına karar verilmiştir.³²⁹ İkinci Dünya Savaşı sonlarına kadar Nazi Almanya'sında asker olarak görev yapan Friedrich Thielen tarafından kurulan "Almanya Ulusal Demokratik Partisi", kuruluşundan itibaren aşırı sağın tartışmasız temsilcisi olarak görülmüştür (Thielen sonrası partinin başına geçen Adolf von Thadden'de 1939 yılında Nazi partisine katılmış, İkinci Dünya Savaşı sırasında orduda teğmen olarak görev yapmıştır). Partinin kurucu liderinin ve kuruluşunda görev alan kişilerin birçoğunun Nazi Almanya'sındaki görevleri nedeniyle AUDP sürekli tartışmaların odağı konumunda yer almıştır. Literatürde AUDP'ye yönelik parti tasnifinde, partinin aşırı sağ parti kategorisinde yer almasına ilişkin genel bir uzlaş söz konusudur. Bu yönüyle; partinin aşırı sağcı bir parti olduğu konusunda tereddüt bulunmaması nedeniyle, çalışmada NPD'ye ait söz konusu iki seçim afişinin genel hatlarıyla incelenmesinin yeterli olacağı değerlendirilmiştir.

3.3.1. Seçim Afişleri

Tez çalışmasının bu bölümünde FPÖ'ye ait farklı seçim dönemlerinde kullanılan seçim afişleri³³⁰ incelenmeye çalışılacaktır. Bahse konu seçim afişlerinin incelenmesinde; öncelikle kuruluş döneminde partinin sahip olduğu aşırı sağ ideolojinin seçim afişlerine yansımaları incelenecektir. Ardından partinin "normalleşme süreci" ve "siyasette kabul görme süreci"nde kullanmış olduğu seçim afişleri mezkur ayırım dikkate alınarak ele alınacaktır. Son olarak partinin yukarıda sıralanan süreçler sonunda sağ populist

³²⁹ Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası'nın 21. maddesinde: "Amaçlarına ve taraftarlarının tutumuna göre, özgür ve demokratik temel düzeni zedelemek veya ortadan kaldırmak veya Alman Federal Cumhuriyetinin varlığını tehlikeye sokmak eğilimini gösteren siyasi partiler, Anayasaya aykırıdır. Anayasaya aykırılık hakkında Federal Anayasa Mahkemesi karar verir" ifadeleri yer almaktadır. Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası'na ilişkin Bakınız: <https://www.btg-bestellservice.de/pdf/80207000.pdf>

³³⁰ Bu bölümde yer alan görsellerin tamamı Avusturya Milli Kütüphanesi'nin "Fotoğraf Arşivi" bölümünden derlenmiştir. Daha fazla bilgi için bakınız: <http://www.onb.ac.at/> ve <http://www.bildarchivaustria.at/>

ideolojiye/harekete geçiş döneminde kullanmış olduğu seçim afişleri incelencektir. Bu bağlamda inceleme; Strache  ncesi dönem ve Strache sonrası dönem olarak iki bölümde ele alınacaktır. Seçim afişlerinin böylesi bir ayrıma gidilerek ele alınmasının; partinin ideolojik dönüşümünün ortaya konulmasına ve bu değişimin seçim afişlerine ne derece yansadığının izlenebilmesine katkı sağlayacağı mütalaa edilmektedir.

Bu bölümde ele alınacak olan seçim afişleri; tez çalışmasının temel argümanının FP 'n n sağ popülist bir parti olduğu iddiası da dikkate alınarak, daha önce oluşturulan modellerle (Görsel iletişim yöntemi ile oluşturulan inceleme modeli ve Dijk ve Mayring'e ait yöntemlerle oluşturulan inceleme modeli) incelenmeyecektir. Söz konusu seçim afişlerinin incelenmesi, yalnızca partinin yaşamış olduğu ideolojik dönüşümün ortaya konulması amacıyla ele alınacaktır.

3.3.1.1. Strache  ncesi seçim afişleri

FP 'n n Strache  ncesi seçim afişleri   dönem dikkate alınarak tasnif edilmiştir. Bu dönemler; kuruluş dönemini ifade eden ‘‘aşırı sağcı dönem’’, ardından partinin yaşamış olduğu ideolojik dönüşümün etkisiyle değişime uğradığı ‘‘siyasal normalleşme ve siyasette kabul görme dönemi’’ ve son olarak Haider önderliğindeki ‘‘popülizme geçiş dönemi’’ olarak sıralanmaktadır.

Resim 3.4. Aşırı sağcı dönem 1.seçim afişi: ‘‘ zg rl k, Halk ve Vatan İçin FP 'y  Seçin’’

1957 yılı Avusturya eyalet seçimlerinde FPÖ tarafından kullanılan seçim afişinde “Wählt FPÖ- Für Freiheit Volk und Heimat” (Özgürlük, Halk ve Vatan İçin FPÖ’yü Seçin) ifadeleri yer almaktadır. 1956 yılında kurulan partinin, kuruluşunu izleyen yıl katılmış olduğu seçimlerde; partinin başında, kurucu başkanı Anton Reinthaller yer almaktadır. Reinthaller, nasyonal sosyalizm döneminde müsteşar yardımcısı olarak görev yapmış, gerek kendisinin gerekse FPÖ’nün ideolojik olarak nasyonal sosyalizm hareketine bağlılığı o dönem sıklıkla eleştirilmiştir.

Resim 3.5. Aşırı sağcı dönem 2.seçim afişi: “Ulusal Vicdan-Sosyal İlerleme”

Yine FPÖ tarafından 1958 yılında kullanılan bir başka afişte de, “Nationales Gewissen-Sozialer Fortschritt” (Ulusal Vicdan-Sosyal İlerleme) ifadeleri yer almaktadır. Partinin, kuruluşunu izleyen ilk on yılda; program itibariyle milliyetçi, politik konularda ise sınırlı bir söyleme sahip olduğu görülmektedir. Bu yönüyle toplumun geneline hitap eden diğer büyük partilere (SPÖ ve ÖVP) kıyasla oldukça güçsüz bir konumda kalmıştır. Kuruluş döneminden itibaren ideolojik olarak aşırı sağcı parti olarak kategorize edilen FPÖ, 1960’lı yılların ortalarına kadar bir getto partisi konumundadır.

Resim 3.6. Siyasal normalleşme dönemi 3.seçim afişi: “Özgürlük ve İlerleme İçin FPÖ”

Partinin 1964 yılında kullanmış olduğu seçim afişinde “Für Freiheit und Fortschritt” (Özgürlük ve İlerleme İçin) ifadeleri yer almaktadır. Anton Reinthaller sonrası 1958 yılında partinin başına geçen Friedrich Peter dönemi, Avusturya siyasi hayatında FPÖ açısından “normalleşme süreci” olarak kabul edilmektedir. Bahse konu normalleşme süreci, partinin seçim afişlerine de yansımış ve daha önce aşırı milliyetçi söylemlerde bulunan partinin söylemleri değişime uğramaya başlamıştır.

Resim 3.7. Siyasal normalleşme dönemi 4.seçim afişi: ”Kırmızı ve Siyaha Karşı Tek Çıkış Yolu FPÖ”

FPÖ’nün 1964 yılında kullanmış olduğu afişinde, yukarıda bahsedilen normalleşme sürecinin izlerine rastlanmaktadır. Afişte “Gegen Rot und Schwarz, Der einzige Ausweg FPÖ” (Kırmızı ve Siyaha Karşı Tek Çıkış Yolu FPÖ) ifadesi yer alırken, kırmızı ile SPÖ, siyah ile ise ÖVP kastedilmeye çalışılmaktadır. Bahse konu seçim afişiyle Avusturya’nın

en büyük iki partisine yönelik söylem geliştirilmesi, FPÖ'nün daha liberal çizgide siyaset yapan bir yapıya dönüşmek istemesinin bir sonucu olarak yorumlanabilir.

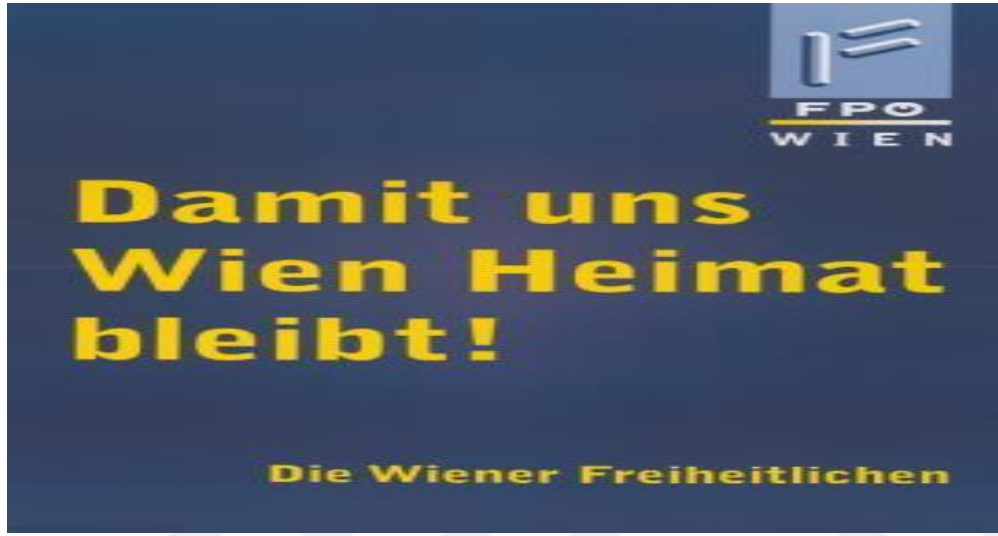
Resim 3.8. Siyasette kabul görme dönemi 5.seçim afişi: “Kırmızıyı ve Siyahı İstemiyorum, Maviyi Seçiyorum”

FPÖ'nün 1972 yılında kullanmış olduğu afiş; partinin daha önce, 1964 yılında kullanmış olduğu afişle benzerlik göstermektedir. Söz konusu afişte; “Rot mag ich nicht, Schwarz auch nicht, Blau wähle ich” (Kırmızıyı ve siyahı istemiyorum, maviyi seçiyorum) ifadeleri yer almaktadır. FPÖ; parti açısından, 1970'lerin ortalarından itibaren “siyasal kabul görme” olarak adlandırılan döneme girmiştir. Bu dönemde partinin liberal söylemlerinin daha da güçlendiği görülmüş, söz konusu söylemler partinin afişlerine de yansımıştır. Kuruluş döneminin marjinal söylemlerinin yerini, diğer rakipleri gibi siyasette yer alma gayretinde olan bir partinin söylemleri almıştır.

Resim 3.9. Jörg Haider, popülizme geçiş dönemi 6.seçim afişi: “O, Bizim Düşüncemizi Dile Getiriyor”

1994 yılı genel seçimlerinde parti tarafından kullanılan seçim afişinde; “Er sagt, was wir denken.”(O, biz ne düşünüyorsak onu dile getiriyor) ifadeleri yer almaktadır. FPÖ’nün başına 1986 yılında Jörg Haider’in geçmesi ile birlikte, partinin “popülist protesto” dönemi başlamıştır. Bu dönem; partinin bir önceki dönemi olan siyasette kabul görme sürecinin tamamlandığı, daha çok toplumsal hoşnutsuzluklar üzerinden söylem geliştirmeye başladığı bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Resim 3.10. Jörg Haider, popülizme geçiş dönemi 7.seçim afişi: Böylece Viyana Vatanımız Olarak Kalacak

1996 yılı yerel seçimlerinde (Viyana Bölgesi) FPÖ tarafından kullanılan seçim afişinde “Damit uns Wien Heimat bleibt!” (Böylece Viyana vatanımız olarak kalacak) ifadesi yer almaktadır. Haider döneminde kullanılan söz konusu seçim afişi, popülizmin sıklıkla kullandığı demagojik söylem tarzının tipik bir örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Parti kullanmış olduğu seçim afişiyle Viyana Belediye seçimlerini kazanmayı amaçlarken; bu seçim, savaş durumu ile özdeşleştirmeye çalışmaktadır. Seçmenler üzerinde, seçimin galibinin FPÖ dışında bir parti olması halinde Viyana’nın kaybedileceği algısı oluşturulmaya çalışılmaktadır.

Resim 3.11. Jörg Haider, popülizme geçiş dönemi 8.seçim afişi: “İki Gerçek Avusturyalı”

FPÖ tarafından 1999 yılı genel seçimlerinde kullanılan seçim afişinde; “Zwei echte Österreicher” (İki gerçek Avusturyalı) ifadesi yer almaktadır. Seçim afişinde kullanılan “gerçek Avusturyalı” ifadesi; vatandaşlık bağı gibi net bir hukuki statüyü işaret etmek yerine, daha çok parti tarafından içi doldurulmaya çalışılan bir söylem olarak kullanılmıştır. Aynı zamanda söz konusu söylem; kutuplaştırma argümanı ve politik bir söylem olarak “yabancıların” kullanılmasına da olanak tanımaktadır.

3.3.1.2. Strache dönemi FPÖ seçim afişleri

Bu bölümde; FPÖ’nün kuruluşundan itibaren en başarılı sonuçları elde ettiği Strache dönemi ile başlayan ve 2004-2010 yılları arasında kullanmış olduğu seçim afişlerinden bazıları incelenmeye çalışılacaktır. Söylem analizi yöntemi kullanılarak incelenen benzer çalışmalarda, genel olarak belirli bir dönem (seçim dönemi, belirli yıl aralığı vb.) ele alınarak inceleme yapılmaktadır. Söylem analizi yönteminin kullanılacağı bu çalışmada da; belirli bir zaman aralığında kullanılan seçim afişleri incelenecek, popülizmin araçsallaştırdığı değerler ve söylemler dikkate alınarak partinin sağ popülist bir ideolojiye sahip olduğu tezi sorgulanmaya çalışılacaktır. İncelenmeye çalışılacak her bir seçim afişi, önce görsel iletişim yöntemi ile oluşturulan birinci model çerçevesinde ele alınacak ve bunu müteakip, Dijk ve Mayring’e ait yöntemlerle oluşturulan ikinci inceleme modeli dikkate alınarak değerlendirilecektir.

3.3.1.2.1. Strache dönemi 1. seçim afişi: “Göç Yerine Sosyal Devlet”

Resim 3.12. “Göç Yerine Sosyal Devlet”

FPÖ tarafından kullanılan seçim afişi, 1 Ekim 2006 tarihinde gerçekleştirilen Avusturya genel seçimlerinde kullanılmıştır.³³¹

³³¹ Çalışmada incelenen seçim afişleri; https://www.meinbezirk.at/niederoesterreich/c-politik/wahlplakate-im-wandel-der-zeit-bildergalerie_a2241338#gallery=null adresi ve <https://www.fpo.at/> adresinden derlenmiştir.

Çizelge 3.3. Seçim afişinin 1. Modelde incelenmesi

G1	Görüntü (fotoğraf) tasviri	Beyaz fon üzerine yerleştirilen seçim afişinde, FPÖ genel başkanı Strache'nin gülümseyen bir fotoğrafı ve bu fotoğrafın arka fonunda Avusturya'ya ait (kırmızı, beyaz, kırmızı) ülke bayrağı yer almaktadır. "Ülkeye göçe karşı/göç yerine sosyal devlet" mottosu, beyaz fon üzerine kırmızı renkli olarak yerleştirilmiştir. Yine mavi fon üzerine beyaz renk ile yerleştirilen "Wir für Österreich" (Avusturya için biz) ifadesiyle birlikte, 1 Ekim tarihli seçim gününe ilişkin bilgi ve sağ üstte Avusturya Bayrağı'nın üstüne konumlandırılmış parti logosu da afişte yer almaktadır. Afişte; Strache'ye ait internet sitesinin adresi ise sol üst köşeye yerleştirilmiştir.
G2	Anlam (içerik) analizi	Seçim afişiyle parti; seçmenine yönelik iki farklı durum arasından (sosyal devlet-göç) bir tercihte bulunması gerektiği mesajını vermektedir. Bu bağlamda ülkeye yönelik olası göç hareketi nedeniyle, sosyal devletin gereksinimlerini yerine getirememesi arasında neden sonuç ilişkisi kurulmaya çalışılmış, seçmenlerden bu iki olgu arasında gerçekleştirilecek seçim vasıtasıyla bir tercihte bulunmaları istenilmiştir. Yine afişte yer alan "Avusturya için biz" ifadesi ile de, partinin başarısı/varlığı ile ve ülkenin başarısı/varlığı arasında bir bağlantı kurulmaya çalışılmıştır. Böylelikle, söz konusu seçim afişinde parti ve devlet özdeşleştirilmeye çalışılmıştır.
G3	Görüntünün yorumlanması	Arka fonda Avusturya bayrağının üstüne parti lideri Strache'nin fotoğrafının yerleştirildiği afişle, milliyetçi duyguların uyarılması sağlanmaya çalışılmıştır. Popülizmin klasik düalist yaklaşımı ile sosyal devlet olgusunun ülkeye gerçekleşecek göçlerle tehlikeye gireceği algısı oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu yönüyle aslında aralarında doğrudan bir bağlantı olmayan iki farklı sosyal durum, dolaylı bir tehdit unsuru da kullanılarak karşı karşıya getirilmeye çalışılmıştır. Afişin alt bölümünde yer alan "Avusturya için biz" ifadesi de, diğer siyasal partilerle FPÖ'nün ülkenin geleceği de dikkate alınarak, karşı karşıya getirilmesi amacıyla hazırlanmıştır.

Çizelge 3.4. Seçim afişinin 2. Modelde incelenmesi

S1	Göçmenler, Yabancı Düşmanlığı	Seçim afişinde doğrudan yabancı karşıtı bir tutum söz konusu olup, yabancı sayısının (ülkeye yönelik olası göç hareketi sonucu) artmasına yönelik açık bir karşı duruş dile getirilmektedir. Düalist bir bakış açısıyla yabancılar ve ülke vatandaşları karşı karşıya getirilmeye çalışılmakta, kullanılan söylemle yabancı sayısının artmasının sosyal devlet olgusunun zayıflamasına neden olacağı mesajı verilmeye çalışılmaktadır. Hâlihazırdaki yabancılar yasası ile Avusturya, Avrupa'nın göçmenlere yönelik en sert uygulamalarına sahip ülkesi konumundadır. Dolayısıyla ülkenin olası bir göç hareketinden afişte belirtildiği derece de etkilenmeyeceği değerlendirilmekte olup, göç olgusuyla sosyal devletin gereksinimlerini yerine getiremesi arasında kurulmaya çalışılan bağlantının yabancı düşmanı bir bakış açısından kaynaklandığı mütalaa edilmektedir.
S6	Demagoji, Realite	Seçim afişinde göç ve sosyal devlet olguları üzerinden kurulmaya çalışılan ilişki herhangi bir gerçekliğe (daha önce yapılan bir araştırma sonucuna veya kamuoyunun bu konudaki uzlaşısına) dayanmaksızın, doğrudan seçmen sayısını artırmaya yönelik bir strateji olarak kullanılmaktadır. Bununla birlikte; bir ülkeye yaşanan göç veya ülkede yaşayan göçmen sayısı ile o ülkenin sosyo-ekonomik/sosyal refah düzeyi arasındaki doğrudan ilişki kurulması mümkün görünmemektedir. Seçim afişinde yer alan demagojik söylem, daha çok yabancı karşıtı seçmenin oylarını hedefleyen bir söylem olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine afişte yer alan “Avusturya için biz” ifadesiyle parti ve ülke arasında kurulmaya çalışılan ilişki, diğer partilerin de varlığı değerlendirildiğinde tipik bir demagojik söylem olarak karşımıza çıkmaktadır.
S9	Toplumsal Meselelere Yaklaşım	Seçim afişinde yer alan ülkeye göç yerine sosyal devlet söylemi ile göçmenler (göç olgusu) karşı karşıya getirilmiştir. Sosyal refahın artmasının göçün engellenmesi ile mümkün olacağı seçim afişinde açıkça dile getirilmektedir. Bu durum gibi popülizmin sıklıkla kullandığı toplumsal meselelere basit çözümler üretme stratejisinin bir yansıması olarak bu afişte karşımıza çıkmaktadır.

3.3.1.2.2. Strache dönemi 2. seçim afişi: “AB Anayasası’na ve Türkiye’nin AB Üyeliğine Hayır, AB-Hizmetkârlığı Yerine Tarafsızlık”

FPÖ tarafından kullanılan seçim afişi; 13 Aralık 2007 tarihinde imzalanan Lizbon Antlaşması sonrası, AB’nin almış olduğu kararların uygulanmasına yönelik, FPÖ’nün halk oylamasına gidilmesi yönündeki kampanyası kapsamında kullanılmıştır.

Resim 3.13. “AB-Hizmetkârlığı Yerine Tarafsızlık”

Çizelge 3.5. Seçim afişinin 1. Modelde incelenmesi

G1	Görüntü (fotoğraf) tasviri	Seçim afişi, sağ bölümde yer alan Avusturya bayrağı ve sol bölümde yer alan beyaz fon üzerine yerleştirilmiştir. Avusturya Bayrağı’nın hemen üzerine FPÖ’nün parti liderinin gülümseyen fotoğrafının yerleştirildiği görselde, en üst kısımda siyah renk tonu ile Avrupa Birliği Anayasası ve Türkiye’nin Avrupa Birliği üyeliğine karşı çıkılması gerektiği ifade edilmektedir. Bu ifadenin hemen altında kırmızı renk tonuyla Avrupa Birliği’ne karşı özgür/ tarafsız kalınması gerektiğine vurgu yapılmaktadır. Seçim afişinde son olarak mavi renk tonu üzerine beyaz renk tonu ile alınacak kararlarda halk oylamasına gidilmesi gerektiği işaret edilmektedir. Partinin logosu (sağ alt kısımda) ve halk oylamasına gidilebilmesi amacıyla imza kampanyasına dair detaylar (sol alt kısımda) görselin en alt kısmında yer almaktadır.
G2	Anlam (içerik) analizi	Seçim afişinde temelde Avrupa Birliği’ni hedef alan bir söyleme yer verilmektedir. AB’ye karşı söz konusu karşı duruş, ülkenin tarafsızlığı ve bağımsızlığı ile doğrudan ilişkilendirilmektedir. Yine Avrupa Birliği Anayasası’na ve Türkiye’nin birliğe üyeliğine karşı çıkılması gerektiği vurgulanırken, her iki duruma ilişkin alınacak kararlarda halk oylamasına gidilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bu yönüyle; gerek Avrupa Birliği’nin Avusturya ile ilgili meselelere yönelik, gerekse birliğin olası genişlemesine yönelik alınacak kararlarda, halkın doğrudan karar vermesi gerektiği vurgulanmaktadır. Söz konusu, halkın karar vermesi gerektiğine yönelik söylem halk oylamasına gidilmesi talebiyle seçim afişinde yer almaktadır.
	Görüntünün yorumlanması	Sağ üst kısımda Avusturya bayrağının üstüne parti lideri Strache’nin fotoğrafının yerleştirildiği afişle, Avrupa Birliği ve özgürlük gibi iki farklı olgu karşı karşıya getirilmektedir. Afişte bir taraftan Avrupa Birliği’nin (iddia edilen) dayatmacı politikalarına karşı partinin tutumu dile getirilirken, bir taraftan da Türkiye’nin birliğe alınmasına net bir şekilde karşı çıkılmaktadır. Popülizmin sıklıkla kullandığı “halka gitme” söylemi ile “halkın yanında yer alma” iddiası seçim afişinde net bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Bahse konu halka gitme isteğinde; “Avrupa Anayasası”nın kabul edilmemesi gerektiğine vurgu yapılırken, aynı zamanda birliğin olası genişleme kararı alması durumunda bu kararın Türkiye’yi kapsamaması gerektiği dile getirilmektedir.

Çizelge 3.6. Seçim afişinin 2. Modelde incelenmesi

S2	Avrupa Birliği	Afişte, Avrupa Birliği Anayasası'na ve Türkiye'nin Birliğe üyeliğine ilişkin net karşı duruş dikkat çekmektedir. Birliğe duyulan güvensizliğin açıkça ifade edildiği görselde, ulusal egemenliğe vurgu yapılırken, (ülkenin) özgürlük ve Avrupa Birliği yandaşlığı/uşaklığı kavramları birlikte kullanılarak, söz konusu ulusal özgürlük olgusu ile AB karşı karşıya getirilmektedir. Bu yönüyle seçmene bu seçenekler arasından bir tercihte bulunması gerektiği dolaylı bir şekilde ifade edilmektedir. Afişte; egemenlik ve Avrupa Birliği karşı karşıya getirilirken, partinin ulusal çıkarların savunucusu olduğu vurgusu yapılmaktadır. Ayrıca afişte yer alan Avrupa Birliği'ne yönelik karşı duruşla birlikte, yine birliğin genişlemesine yönelik alınacak karar hakkında görüş bildirilmesi de oldukça dikkat çekicidir. Bu yönüyle; bir taraftan birliğe yönelik açık bir eleştiride bulunulurken, aynı zamanda birliğe ait genişleme kararına ilişkin de görüş bildirilmektedir.
S3	Demokrasi	Seçim afişinde Avrupa Birliği Anayasası, Türkiye'nin birliğe üyeliği, AB'ye karşı ülkenin özgürlüğü/ ulusal bütünlüğü, birliğin dayatmacı tutumu gibi farklı konular aynı anda işlenmeye çalışılmıştır. Bahse konu siyasal meselelere ilişkin partinin çözüm önerisi ise halk oylamasına gidilmesi yönündedir. Seçim afişiyle parti, (kendi çıkarları doğrultusunda) hemen her konuda doğrudan demokrasi mekanizmasını işletme taraftarı olduğunu vurgulamaya çalışmaktadır. Bu strateji aynı zamanda, toplumsal meselelerde halkın yegane karar alıcı olarak gösterilmeye çalışılmasına da olanak sağlamaktadır.

3.3.1.2.3. Strache dönemi 3. seçim afişi: “Viyana İçin Düello”

FPÖ tarafından kullanılan seçim afişi, 23 Ekim 2005 tarihinde gerçekleştirilen Avusturya yerel seçimlerinde (Viyana belediye seçimi) kullanılmıştır.

Resim 3.14. “Viyana İçin Düello”

Çizelge 3.7. Seçim afişinin 1. Modelde incelenmesi

G1	Görüntü (fotoğraf) tasviri	Viyana belediye seçimlerine ilişkin hazırlanan seçim afişi mat bir fon üzerine konumlandırılan görseller ve afişte yer alan söylemlerden oluşmaktadır. İki bölüme ayrılan görselin üst kısmına mavi renk tonu ile “Viyana için düello” ifadesi konumlandırılmış, afişin sağ bölümünde FPÖ adayının, sol bölümde ise SPÖ adayının fotoğrafları yerleştirilmiştir. Sağ bölümde Viyana’nın sembollerinden ve en önemli dini mekânlarından olan Aziz Stefan Katedrali arka planda yer alırken, fotoğrafın hemen üzerine mavi renk tonu ile “Viyanalılar için Strache” ifadesi yerleştirilmiştir. Yine sol bölümde arka planda bir cami ve kırmızı renk tonu ile “Daha fazla göç(men) için Häupl” ifadeleri yer almaktadır. Afişin alt kısmına ise beyaz renk tonu ile “Seçim Sizin” ifadesi konumlandırılmıştır. Son olarak partinin logosu (mavi renk tonuyla) ve FPÖ genel başkanı Strache’ye ait internet sitesinin adresi (beyaz renk tonuyla) sağ alt kısımda yer almaktadır.
G2	Anlam (içerik) analizi	Afişte partilerin adaylarına ait fotoğraflar ve bu fotoğrafların arka planlarında yer alan kilise ve cami görselleri ile adaylar özdeşleştirilmeye çalışılmaktadır. Bu yönüyle seçmen tercihleri ve iki farklı din arasında bağlantı kurulmaya çalışılmaktadır. Yine afişin sol kısmında yer alan “Viyanalılar için Strache” ifadesinin hemen karşısına “Daha fazla göç için Häupl” ifadesi ile ülkeye yönelik olası göç ve gerçekleşecek seçim sonucu arasında bir bağlantı kurulmaya çalışılmaktadır. Düalist bir yaklaşımınla, dinsel aidiyetler üzerinden seçmen tercihleri etkilenmeye çalışılmaktadır.
G3	Görüntünün yorumlanması	Müslümanlığa ve Hristiyanlığa ait dinsel öğelerin dikkat çektiği seçim afişinde, çoğunluğu Hristiyan olan Avusturya’daki seçmen kitlesinden daha fazla oy alınması hedeflenmiştir. Seçim afişinin alt kısmında yer alan “Seçim Sizin” ifadesi ile seçmenlerden Hristiyanlık ve Müslümanlık arasında bir tercihte bulunmaları, dolaylı olarak talep edilmektedir. Dinsel tercihin politik bir kaynak olarak görüldüğü seçim afişinde; parti (FPÖ) Hristiyan değerlerin temsilcisi olarak gösterilmeye çalışılırken, rakip parti konumundaki diğer parti ise (SPÖ) sözde Müslüman değerlerin temsilcisi olarak yansıtılmaya çalışılmıştır. İki farklı dine ait ibadethane görselleriyle seçmenlerin ilgisinde çekimeye çalışıldığı seçim afişi, popülüzmin biz ve öteki şeklindeki ayrıştırmasının tipik örneklerinden biri olarak yorumlanmaktadır. Çoğunluğunu Hristiyanların oluşturduğu bir seçim bölgesinde dinsel imgelere başvurulması, aynı zamanda seçmen davranışlarında korku unsurundan (sözde İslamlaşma korkusu) da yararlanmaya çalışıldığını göstermektedir.

Çizelge 3.8. Seçim afişinin 2. Modelde incelenmesi

S5	Kutuplaşma	FPÖ tarafından hazırlanan ve dinsel aidiyetler ile bu aidiyetlere partilerin (sözde) yaklaşımları üzerinden seçmen tercihlerinin etkilenmeye çalışıldığı seçim afişinde, Hristiyanlık ve Müslümanlık gibi iki dinsel tercih karşı karşıya getirilmeye çalışılmıştır. Söz konusu kutuplaştırma girişimi, çoğunluğunu Hristiyan seçmenlerin oluşturduğu bir seçim bölgesinde bu seçmen kitlesinin oyları hedef alınarak yürütülmektedir. Diğer taraftan dinsel aidiyet üzerinden kutuplaşma yaratacak politik söylem ve davranışlarla seçmenlerin tercihleri etkilenmeye çalışılmaktadır. Bu yönüyle seçim afişinde FPÖ, Hristiyan değerlerin savunucusu olarak kendisini konumlandırmaya çalışmakta, partinin seçimdeki en büyük rakibi konumundaki parti ise (SPÖ) bu yönde herhangi bir söylemi olmamasına rağmen İslam dininin/İslami değerlerin savunucusu olarak nitelendirilmektedir. Kutuplaştırma argümanı olarak dinsel aidiyetin seçilmesinde; çoğunluğunu Hristiyanların oluşturduğu ülkede, azınlık konumundaki Müslüman gruba yönelik sayısal üstünlüğün de sağlanması düşüncesinin etkili olduğu değerlendirilmektedir.
S8	Halk	Seçim afişinde arka planda Aziz Stefan Katedrali'nin üzerine konumlandırılan FPÖ'nün adayı ile bir taraftan dini değerlere vurgu yapılmaya çalışılırken, diğer taraftan ise çoğunluğunu Hristiyanların oluşturduğu halka yönelik, halk adına konuşma iddiası da dile getirilmektedir. Yine afişte yer alan "Viyanalılar için Strache" söylemi ile de halk ve partinin adayı özdeşleştirilmeye çalışılmaktadır. Bu yönüyle halk adına konuşan partinin adayı ile azınlığa ait dinsel aidiyeti temsil ettiği iddia edilen diğer aday karşı karşıya getirilmek istenmektedir. Afişte; bir taraftan "Seçim Sizin" ifadesi ile halkın kendi geleceğine ilişkin meseleler de karar verici rolüne vurgu yapılırken, diğer taraftan ise politik bir tercih söz konusu olmasına rağmen din olgusu kullanılarak bu tercih etkilenmeye çalışılmaktadır.

3.3.1.2.4. Strache dönemi 4. seçim afişi: "Viyanalı Kanımız İçin Daha Cesur Olalım"

FPÖ tarafından kullanılan seçim afişi, 10 Ekim 2010 tarihinde gerçekleştirilen Avusturya yerel seçimlerinde (Viyanalı belediye seçimi) kullanılmıştır.

Resim 3.15. “Viyanalı Kanımız İçin Daha Cesur Olalım”

Çizelge 3.9. Seçim afişinin 1. Modelde incelenmesi

G1	Görüntü (fotoğraf) tasviri	Seçim afişi; beyaz bir fon üzerine yerleştirilen FPÖ genel başkanına ait fotoğraf ve seçim sloganlarından oluşmaktadır. Görselin sol bölümünde Strache’nin gülümseyen fotoğrafı, sağ kısımda kırmızı renk tonu kullanılarak “Viyanalı kanımız için daha cesur olalım” ifadesi ve bu ifadenin hemen altına ise siyah renk tonu kullanılarak oluşturulmuş “Daha fazla yabancı kimse için/hiçbirimiz için iyi olmayacaktır” sloganları yer almaktadır. Afişin alt kısmına, beyaz renk tonu ile “Bu yüzden Strache’ye evet” ifadesi konumlandırılmıştır. Son olarak partinin logosu (mavi renk tonuyla) sağ üst bölüme, partiye ait internet sitesinin adresi ise (beyaz renk tonuyla) sağ alt bölüme yerleştirilmiştir.
G2	Anlam (içerik) analizi	Afişte, kırmızı renk tonu ile ifade edilen “Viyanalı kanımız için daha cesur olalım” sloganı oldukça dikkat çekicidir. Kırmızı renk tonuyla afişte yer alan bahse konu slogan, Avusturya’da herhangi seçim kampanyasında kullanılan klasik siyasal söylemlere kıyasla oldukça ilgi uyandırıcı, provoke edici bir seçim sloganı olarak karşımıza çıkmaktadır. Daha çok müdafaa, kuşatma, karşı saldırı vb. durumlar için, bir başka ifade ile savaş gibi olağanüstü bir dönemini ifade etmek için kullanılan “kan” ifadesinin bir seçim afişinde yer alması, görsele ilişkin mevcut ilgiyi artırma çabasının bir tezahürü olarak değerlendirilmektedir.
G3	Görüntünün yorumlanması	Afişte yer alan “Viyanalı kanımız için daha cesur olalım” ve “Daha fazla yabancı kimse için iyi olmayacaktır” ifadeleri ile korku ögesi işlenmeye çalışılmakta ve bu korkunun kaynağı (yabancılar) dolaylı olarak gösterilmeye çalışılmaktadır. Bu yaklaşım göre; öteki olarak gösterilmeye çalışılan yabancılara karşı yerlilik ön plana çıkarılmakta ve ötekileştirilmeye çalışılan gruba karşı daha cesur olunması gerektiği vurgulanmaktadır. Afişte yer alan “Viyanalı kanımız” ifadesinin kırmızı renk tonu ile ifade edilmesi, seçmenlerin (var olduğu varsayılan) korkularının daha da artırılmasında bir araç olarak kullanılmaktadır.

Çizelge 3.10. Seçim afişinin 2. Modelde incelenmesi

S4	Küreselleşme	Afişte yer alan “Daha fazla yabancı kimse için iyi olmayacaktır” sloganı, partinin küreselleşme karşısındaki önyargılı tutumunu açıkça ifade etmektedir. Kullanılan sloganla, yabancı sayısının artması ile (olası) hoşnutsuzluk arasında bir bağ kurulmaya çalışılmaktadır. Ülkenin göç alan bir ülke olması gerçeği de dikkate alındığında; seçim afişinin, bir yönüyle söz konusu göç hareketine karşı partinin sahip olduğu olumsuz bakış açısını yansıttığı değerlendirilmektedir. Yine afişte yer alan ve partiye göre (mikro düzeyde) toplumsal bütünlüğe işaret eden “Viyanalılar” ifadesi de yerelin korunması gerektiğine vurgu yapmaktadır.
S10	Lider Algısı	Seçim afişinde, düalist bir yaklaşımla yabancılar ve Viyanalılar karşı karşıya getirilmeye çalışılmaktadır. Ülkede var olan göçmen sayısının daha fazla artmaması gerekliliğine vurgu yapılan afiş, “Bu yüzden Strache’ye evet” ifadesi” ile sonlanmaktadır. Bu yönüyle parti tarafından istenmeyen durum veya tehlike olarak addedilen tüm olumsuzlukların ortadan kaldırılmasında yegâne adres partinin lideri olarak gösterilmeye çalışılmaktadır. Seçim afişinde parti lideri dışında herhangi bir siyasi figür yer almazken, parti liderinin söylemleri, doğrudan partinin de söylemi olarak kabul edilmektedir. FPÖ tarafından kullanılan seçim afişlerinin tamamında ya tek başına parti liderinin fotoğrafı, ya da adayla birlikte parti lideri görselinin (bazı yerel düzeydeki seçimlerde) kullandığı görülmektedir. Böylelikle güçlü ve partiye hâkim lider imajı güçlendirilmek istenilmekte, aynı zamanda liderin kararlarının parti kararı olarak yorumlanmasına da zemin hazırlanmaya çalışılmaktadır.

3.3.1.2.5. Strache dönemi 5. seçim afişi: “Nihayet Güven(lik)”

FPÖ tarafından kullanılan seçim afişi, 10 Ekim 2010 tarihinde gerçekleştirilen Avusturya yerel seçimlerinde (Viyana belediye seçimi) kullanılmıştır.

Resim 3.16. “Nihayet Güven(lik)”

Çizelge 3.11. Seçim afişinin 1. Modelde incelenmesi

G1	Görüntü (fotoğraf) tasviri	Mat bir fon üzerine yerleştirilen seçim afişi; FPÖ parti lideri Strache ve hemen yanında yer alan iki polis memuru figürü ile bu görsellerin hemen sağında yer alan seçim sloganlarından oluşmaktadır. Sağ üst kısımda siyah renk tonu kullanılarak “Biz ne istiyorsak o da onu istiyor” sloganı, bu ifadenin hemen altında ise daha büyük bir boyutla, kırmızı ren tonu kullanılarak “Nihayet güven(lik)” ifadeleri seçim afişine konumlandırılmıştır. Yine beyaz renk tonu ile kırmızı zemin üzerine “Strache’ye evet” ifadesi afişin orta kısmına, partinin logosu (mavi renk tonuyla) sağ üst bölüme ve son olarak partiye ait internet sitesinin adresi ise (beyaz renk tonuyla) sol alt bölüme yerleştirilmiştir.
G2	Anlam (içerik) analizi	Seçim afişinde, kırmızı renk tonu ile ifade edilen “Nihayet güven(lik)” ifadesi, yine afişte yer alan iki polis memuru görseli ile öne çıkarılmaya çalışılmıştır. Strache’nin gülümseyen fotoğrafının kullanıldığı seçim afişiyle parti lideri ve ülkenin güvenliği arasında bağ kurulmaya çalışılmıştır. Seçim afişinde kullanılan polis memuru görselleri, aynı zamanda tedirginliğin ve böylelikle afişe olan ilginin artırılmasında bir araç olarak kullanılmıştır.
G3	Görüntünün yorumlanması	Gerek kullanılan görseller, gerekse kullanılan sloganlarla seçmenlerin tercihlerinde etkili olduğu düşünülen korku/güvenlik öğeleri bu afişte bir arada kullanılmaya çalışılmıştır. Strache’nin polis memuruyla konuşma esnasındaki görseli, seçmenlerin Strache ve “güvenlik” arasında bir bağ kurması amacıyla hazırlanmıştır. Parti liderinin; güvenliğin, afişte ifade edildiği şekliyle “nihayet” sağlanmasında öncü bir rol aldığı vurgulanmaya çalışılmıştır. Yine afişte yer alan “Biz ne istiyorsak o da onu istiyor” sloganı da, parti liderini halkın sözcüsü olarak gösterme girişimi olarak yorumlanmaktadır.

Çizelge 3.12. Seçim afişinin 2. Modelde incelenmesi

S7	İktidar Türü (Otoriter)	Seçim afişinde kullanılan görsellerle birlikte “nihayet güvenlik” ifadesi, var olduğu düşünülen bir güvensizlik ortamına dikkati çekmeyi amaçlamaktadır. Bahse konu güvensizlik, afişte kullanılan polis memuru görselleri ile daha belirgin hale getirilmeye çalışılmaktadır. Parti liderinin polis memurları ile doğrudan iletişime geçtiği görselle, suça karşı müdahalenin doğrudan parti/lider tarafından gerçekleştirileceği kurgusuyla hazırlanmıştır. Yine parti liderinin polis memurlarının yanında konumlandırılması, dolaylı olarak lider ile güven(lik) arasında bağ kurulma girişimi olarak değerlendirilmektedir Bu itibarla seçim afişi; sağ popülizmin müdahaleci devlet anlayışının bir tezahürü olarak yorumlanmaktadır.
-----------	------------------------------------	---

Çalışmanın bu bölümünde; öncelikli olarak, FPÖ'nün kuruluş dönemi ve bu dönemde partinin nasyonal sosyalizm hareketine yakınlığı incelenmeye çalışılmıştır. Bu dönemi müteakip, partinin Avusturya siyasal hayatında kabul görme süreci ve ardından partide yaşanan politik görüş ayrılıkları ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Seçim afişlerine ilişkin inceleme yönteminin belirlenmesi amacıyla, farklı araştırma yöntemleri incelenmiş ve oluşturulan model çerçevesinde FPÖ'ye ait afişler değerlendirilmiştir. Bu bağlamda; partinin farklı seçim dönemlerinde kullanmış olduğu seçim afişlerinin, gerek söylem, gerekse içerik açısından farklılık gösterdiği görülmüştür. Partinin kuruluş dönemi ve hemen sonrasında, parti lideri ve yöneticilerinin tartışmalı nasyonel sosyalizm geçmişlerinin, seçim afişlerinde kullanılan söylemlere yansıdığı görülmektedir. Yine partinin söz konusu "aşırı sağcı" olarak nitelendirilen dönemi sonrası, Haider önderliğinde yaşamış olduğu geçiş sürecinde kullanılan afişlerde de, bahse konu değişim dikkat çekicidir. Bu yeni dönem; aşırı sağın marjinal söylemlerinin yerini popülist söylemlerin almaya başladığı, bu yönüyle siyasette kabul görme sürecinin başladığı dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. FPÖ'nün; özellikle doksanlı yıllarda yaşanan toplumsal değişimlerden politik fayda sağlama amacı güden bu yeni stratejisi, partinin seçim afişlerinde kullanmış olduğu politik söylemlerine de yansımıştır. Söz konusu ideolojik dönüşümünün daha net ortaya konulabilmesi amacıyla, partinin farklı dönemlere ait farklı seçim afişleri belirlenen model çerçevesinde değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda FPÖ'nün; gerek yerel (işsizlik, güvenlik gibi) gerekse küresel (Avrupa Birliği, küreselleşme gibi) boyuttaki meselelerde popülizme ait politik öğeleri etkin olarak kullandığı görülmüştür. Yine çalışmanın bu bölümünde; aşırı sağcı parti olarak kategorize edilen ve bu sınıflamada mutlak bir uzlaşıdan söz etmenin mümkün olduğu "Almanya Ulusal Demokratik Partisi"nin seçim afişleri de aşırı sağ ve sağ popülizmin farklılığına dikkat çekilmesi amacıyla incelenmeye çalışılmıştır. AUDP'nin seçim afişlerinde kullanmış olduğu etnizite temelli toplumsal kutuplaştırma girişimlerine, FPÖ'nün seçim afişlerinde yer vermediği görülmüştür. Bu da çalışmanın temel argümanı olan aşırı sağ ve sağ popülizmin farklı politik ideolojiler/hareketler olduğu iddiasını destekler niteliktedir. Nitekim sağ popülizmin; liberal demokrasilerde yer edinme gayretiyle, sistemin bizatihi kendisine karşı olmadan, meşru siyaset yapma gayreti içerisinde olduğu görülmüştür. Sağ popülizmin aşırı sağdan belirgin şekilde ayrıştığı bu yaklaşıma, seçim afişlerinde de rastlanmaktadır. Salt bir protesto hareketi olarak yorumlanamayacak kadar etkin bir şekilde siyasette yer almayı başarabilen bu hareketin; güçlü lider anlayışıyla, başta göç ve göçmen karşıtlığı olmak üzere yaşanan toplumsal hoşnutsuzlukları seçim afişlerinde

sıklıkla kullandığı görülmüştür. Seçim afişlerinde korku unsurundan etkin bir şekilde faydalanılmaya çalışılmış, ulusal güvenlik ve parti arasında doğrudan bir bağ kurulmaya çalışılmıştır. Bu hususta; “vatansever lider” algısı oluşturulmaya çalışılırken, güvenliğin sağlanmasında parti liderine olağanüstü bir misyon yüklenilmesi amaçlanılmıştır.

Afişlerde seçmen tercihlerini etkileyebilmek amacıyla sıklıkla siyasal yanıltmaya (manipülasyon) başvurmaktan kaçınılmamıştır. Örneğin yalnızca bir belediye seçimi olmasına rağmen, rakip parti adayıyla (bu yönde bir tutum veya davranışı olmamasına karşın) islam dinine ait semboller yanyana getirilerek aynı seçim afişinde kullanılmıştır. Bu yönüyle; çalışmada da incelenen seçim afişlerinin, FPÖ’nün politik stratejileri doğrultusunda birer araç olarak kullanıldığı görülmüştür. Bu bölümde ele alınan seçim afişlerinde de görüldüğü üzere, FPÖ’nün farklı dönemlerde kullanmış olduğu afişleri sağ popülist ideolojinin yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Sağ popülizmin; küreselleşme ve Avrupa Birliği algısı, demokrasi anlayışı, yabancılar ve göç konusundaki tutum ve davranışları gibi farklı alanlardaki bakış açısı, FPÖ’nün Haider dönemi sonrası kullanılan seçim afişlerine doğrudan etki ettiği görülmüştür. Bu bağlamda; seçim afişlerine yönelik incelemenin, çalışmanın temel argümanı olan şırı sağ ve sağ popülizmin farklı ideolojik hareketler olduğu yaklaşımını da desteklediği görülmektedir.

SONUÇ

“Avrupa’da Aşırı Sağın Yükselişi”

“Yükselen Radikal Sağ Korkusu”

“Avrupa’nın Sağ Popülist Yolculuğu”

“Avrupa’da Aşırı Sağ Hareketlerin Geleceği”

“Radikal Sağın Zaferi”

Son dönemde sağ partilerin bazı Avrupa ülkelerinde oylarını artırmasıyla yukarıda yer alan ifadelerle daha sık karşı karşıya kalmaktayız. Bununla birlikte, bu kullanımda, bahse konu partilerin tasnifine ilişkin ise ortak bir dilin kullanılmadığı görülmektedir. Kimi zaman gazete manşetlerinde, kimi zamansa bu alana yönelik bilimsel araştırmalarda yer alan bu farklı ifadelerle, çoğu zaman aslında aynı olgu ifade edilmeye çalışılmaktadır. Bu bağlamda; yukarıda yer alan ifadelerden hangisinin, bahse konu (aşırı, radikal, popülist vb.) yükseliş hareketlerini tam olarak karşıladığı konusunun ise halen muğlaklığını koruduğu düşünülmektedir.

Aynı ülküyü gerçekleştirmek amacıyla bir araya gelen insanların, kolektif örgütlenme özgürlüğünü bir çatı altında ve en yüksek düzeyde sağlayabildikleri, modern demokrasi anlayışımızın vazgeçilmez unsuru olan partilere yönelik; benzerlikleri, ideolojik yapıları, üyelerinin tutum ve davranışları gibi birçok değişken dikkate alınarak farklı parti tipolojileri geliştirilmiştir. Oluşturulmaya çalışılan parti tasniflerinde, aşırı sağ ve sağ popülist hareketler, genellikle bu hareketlerin farklılıkları gözardı edilerek birlikte değerlendirilmektedir. Aşırı sağ ve sağ popülizm gibi birbirinden farklı ideolojik önceliklere veya siyasal stratejilere sahip partilerin benzer şekilde gruplandırılmasının, bu alanda yürütülen diğer çalışmaları da doğrudan etkilediği görülmektedir. Genel olarak mezkûr hata:

- Bir partinin kuruluşunda etkili olan ideolojik yapının veya tarihsel kökeninin, oy arttırıcı stratejiler izlenerek seçmen odaklı bir anlayışla dönüşüme uğrayabileceğinin, bir başka ifade ile partilerin değişimi veya gelişiminin gözardı edilmesinden,
- Partilerin salt oy kaygısı dışında, yalnızca toplumsal dönüşüme ayak uydurabilme gayreti ile yaşamış olduğu dönüşümün dikkate alınmamasından,

- Partilerin demokrasi anlayışının veya mevcut siyasal sisteme karşı tutumunun göz önünde bulundurulmamasından,
- Tüm siyasal partilerin son tahlildeki hedefinin iktidarı ele geçirmek olduğu varsayımıyla hareket edilmesinden,
- Seçmenlerin ideolojik tercihlerden çok pragmatik davranışlarının partilerin dönüşümünde ne derece etkili olduğuna itibar edilmemesinden

kaynaklanmaktadır.

Bu çalışmanın temel amaçlarından birisi; partilere yönelik tasnif çalışmalarında “Aşırı Sağ” başlığı altında, genel geçer bir sınıflandırmanın yetersiz olacağı düşüncesiyle, aşırı sağ ve sağ popülizmin farklı kategoriler altında ele alınmasına katkı sağlamaktır. Bu bağlamda; aşırı sağ ve sağ popülizm şeklindeki bir tasnife gidilmeksizin sağ hareketlere ilişkin yürütülen çalışmaların, mezkûr olguyu açıklamada yetersiz kalacağı değerlendirilmektedir.

Siyaset bilimi literatürü incelendiğinde; böylesi bir ayrıma gidilmesi (veya gidilmemesi) hususunda tam bir mutabakattan söz etmek mümkün görünmemektedir. Buna ilişkin farklı görüşler:

- Aşırı sağ ve sağ popülizmin farklı kategoriler altında ele alınmasının doğrudan veya dolaylı olarak aşırı sağa bir şekilde meşruluk sağlayabileceği,
- Mezkûr ayrıma gidilmeksizin özellikle Avrupa’da yükselen sağ hareketlerin izahının yapılamayacağı,
- Aşırı sağın politik bir ideoloji, buna karşın sağ popülizmin daha çok politik stil veya politik hareket olarak ele alınabileceği, bu nedenle sağ popülizme ilişkin farklı bir sınıflama yapılamayacağı,
- Sağ popülizmin aşırı sağın sisteme entegre olma çabalarının bir sonucu olarak, aşırı sağın farklı bir uzantısı olduğu

şeklinde özetlenebilir.

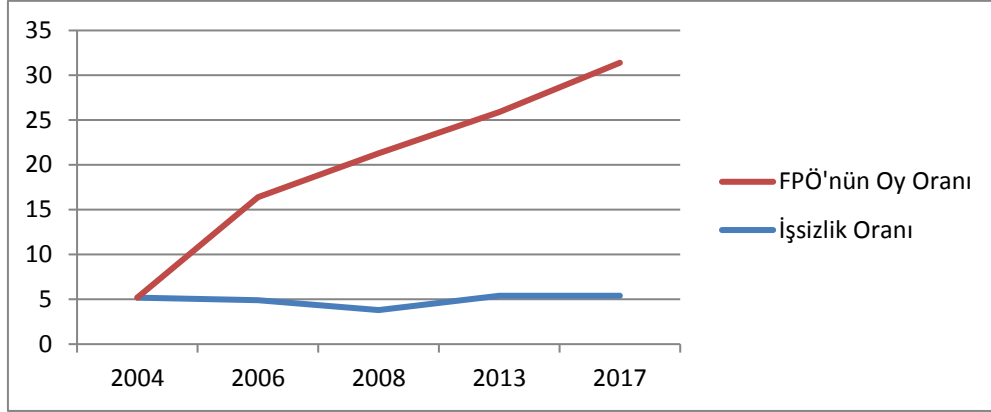
Yine aşırı sağa ilişkin bilimsel çalışmalara, sağ popülizme göre daha erken bir dönemde başlanılmış olması, sağ popülizm alandaki çalışma sayısının görece azlığı gibi

hususlarda söz konusu ayrımın net olarak ortaya konulamamasında önemli birer etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Popülizme ilişkin kavramsallaştırma girişimlerinin, bu ideolojinin/hareketin net olarak ortaya konulması konusunda yetersiz kalması da böylesi bir ayrıma gidilmesini güçleştirmektedir.

Aşırı sağ ve sağ popülizme ilişkin çalışmalar incelendiğinde, sosyal bilimlerin neden sonuç ilişkisi dikkate alınarak bu hareketlerin değerlendirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Bu yönüyle, aşırı sağ ve sağ popülizmin bir sonuç olduğu varsayımından hareketle, daha çok bu hareketlerin nedenleri açıklanmaya çalışılmaktadır. Söz konusu neden sonuç ilişkisi dikkate alınarak yapılan incelemelere göre, aşırı sağ ve sağ popülizmin yükselişinde sosyo-ekonomik gelişmeler/nedenler büyük rol oynamaktadır. Bu yönüyle sosyo-ekonomik göstergeler, işsizlik oranları, kişi başına düşen milli gelir gibi dinamiklerle aşırı sağ veya sağ popülizmin yükselişi doğrudan ilişkilendirilmektedir. Yine bu yaklaşıma göre; sosyo-ekonomik düzeyi düşük, işsizlik oranı görece yüksek, sosyal devletin yükümlülüklerinin tam olarak karşılanamadığı ülkelerde aşırı sağ ve sağ popülizme yönelik eğilimin yüksek olduğu savunulmaktadır.

Karin Priester, söz konusu neden sonuç ilişkisine dair yapılan yanlış okumalara dikkat çekmekte, yalnızca sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi üzerinden aşırı sağ ve sağ popülizmin yükselişinin ilişkilendirilemeyeceğini belirtmektedir. Bu noktada Priester, sosyal devlet olgusunun gelişmediği İspanya, Portekiz veya Yunanistan gibi ülkelerde aşırı sağ partilerin şimdiye kadar başarı sağlayamadığını, bununla birlikte bu olgunun gelişmiş olduğu Hollanda, İsviçre gibi ülkelerde ise aşırı sağın daha güçlü olduğunu belirtmektedir. Bu yönüyle, salt ekonomik göstergeler veya sosyal devlet anlayışı üzerinden aşırı sağın yükselişini açıklamak mümkün görünmemektedir.

Söz konusu durumu daha net ortaya koyabilmek adına, çalışmada da incelenen Avusturya örneğinden hareketle, sosyo-ekonomik düzeyde yaşanan değişim ile aşırı sağın/sağ popülizmin yükselişi arasındaki (iddia edilen) doğru orantı aşağıda yer alan grafikte ele alınmaya çalışılırsa:

Şekil 4.1. Avusturya'daki yıl bazlı genel işsizlik oranları

Daha önce değinildiği üzere, Avusturya İstatistik Kurumu ve İşleri Bakanlığı verilerine dayanarak oluşturulan yukarıdaki şekilde, Avusturya'daki yıl bazlı genel işsizlik oranları ve aynı yıllarda FPÖ'nün almış olduğu oy oranları birlikte verilmiştir. Yukarıdaki Avusturya örneğinde de görüldüğü üzere, bir ülkedeki aşırı sağ/sağ popülist oylarda görülen artışın salt ekonomik veriler dikkate alınarak açıklanmaya çalışılmasının gerçeği yansıtmadığı görülmektedir. Bahse konu varsayıma göre, FPÖ'nün oy oranının işsizlik oranının en yüksek olduğu 2004 yılında en yüksek, buna karşın işsizlik oranının en düşük olduğu 2008 yılında ise en düşük seviyede olması beklenirken, ortaya çıkan sonuç bu varsayımı geçersiz kılmaktadır. Yine benzer şekilde Avusturya'da satın alma gücü paritesine göre kişi başına milli gelir 2010 yılından 32.000 Avro düzeyinde gerçekleşirken, bu rakam 2016 yılına kadar sürekli artış göstermiştir. Bununla birlikte, FPÖ'nün oy oranında aynı dönemde sürekli artış görülmüştür. Bu bağlamda, yalnızca ekonomik göstergeler dikkate alınarak bir ülkedeki aşırı sağ veya sağ popülizmin yükselişi/düşüşü arasında kurulan ilişkinin gerçeği tam olarak yansıtamadığı görülmektedir.

1980'li yıllardan itibaren sağ popülist partilerin elde etmiş olduğu başarılar sosyalbilimler alanında da tartışmaları beraberinde getirmiştir. Söz konusu tartışmaların temelinde, bu partilerin mevcut parti tasnifi dışında bağımsız olarak tasnif edilemeyeceği, bir başka ifade ile sağ popülizmin bağımsız bir siyasal kategori olarak sınıflanıp sınıflanamayacağı yer almıştır. Bahse konu tartışmalarla birlikte, sağ popülist partilerin geçici protesto hareketleri olarak görülmesi veya siyasette uzun soluklu yer alamayacağı öngörüsü söz konusu tasnife gidilmesini sürekli ertelemiştir.

Siyasete güvensizliği çok iyi kullanan sağ popülizm, sürekli halka gitme veya halkı doğrudan karar verici konuma gayreti ile geleneksel demokrasi anlayışının sorgulanmasına neden olmuştur. Kendilerine yükledikleri sıradan halkın temsilciliği misyonuyla, yüksek düzeyli mobilizasyon sağlayabilen bu partiler, geniş katılımlı parti mitingleriyle Avrupa’da alışılacelmış siyaset anlayışını da değıştirmeye başlamışlardır.

Bugün gelinen noktada; sağ popülist partileri mevcut ırkçı veya faşizan partiler kategorisinde ele almanın, ya da ve kriz zamanlarının protesto harketlerinden yararlanan “geçici bir halk yönelişı” olarak yorumlamanın, bu hareketin açıklanmasında yeterli olmadığı görölmektedir. İkinci Dünya Savaşı sonrası siyasetin belirli bir düzlemde, geçmiş acı tecrübelerinde etkisiyle aşırılığa ve radikal hareketlere taviz vermeden ilerleme kaydetmeye çalıştığı Avrupa’da, sağ popülizmin siyasette kendisine yer edinme çabası dikkat çekicidir. Bahse konu siyasal kabul görme süreci, kimi zaman aşırı sağın sağ popülizme evrimi, kimi zamansa meşru bir zeminde mevcut siyasal düzen içerisinde siyasi faaliyetlerini yürütebilme adına bir zorunluluk olarak yorumlanmaktadır. Her iki yaklaşımın temelinde, aşırı sağ ve sağ popülizmin ideolojik olarak birbirinden farklı ele alınması gerektiği görüşü yatmaktadır.

Sağ popülizmin kullanmış olduğu söylemler ve sorunların çözümüne yönelik sunduğu çözüm önerileriyle seçmenlerin tercihlerinde son derece etkili olabildiği görölmektedir. Özellikle Avrupa’da yükselen sağ yönelim dikkate alındığında, Lipset ve Rokkan’ın istikrar temelli “donmuş bölünmeler” modelinin yaşanan bu değışimi ne derece karşıladığı da tartışılır hale getirmiştir. Orta sınıfla diyalogunu sürekli geliştirme gayretinde olan ve toplumsal sorunlara yönelik geliştirmiş olduğu basit çözümlerle siyasetin kalıcı unsuru haline gelen sağ popülizm, bugün özellikle Avrupa’da farklı ideolojideki liberal partilerin söylemlerinde değışikşik yapmasına, bir yönüyle paradigma değışiminin de yaşanmasına neden olmuştur. Tez çalışmasında incelenen Avusturya-FPÖ örneği, Avusturya özelinde bahse konu değışimin somut bir örneği olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sağ popülizm; sosyo-ekonomik gelişmelere rağmen özellikle Avrupa’da, Daniel Bell’in ifadesiyle “İdeolojilerin Sonu”nun gerçekten gelip gelmediğinin tartışılmasına neden olmuştur. Tez çalışmasında incelenmeye çalışılan Avusturya örneği, bahse konu ideolojilerin siyasal hayattaki mevcudiyetinin tekrar değerlendirilmesi açısından dikkat

çekicidir. 1945 sonrası, 45 yıl boyunca sosyal demokratlar (SPÖ) ve muhafazakârların (ÖVP) oy toplamı hiçbir genel seçimde %80 seviyesinin altında kalmamışken, 1990 yılı genel seçiminde FPÖ %16,6 oranında oy alarak Avusturya siyasetinde alternatif bir ideolojinin varlığını kabul ettirmiştir. Bu ideoloji; geleneksel sosyal demokrat-muhafazakâr şeklindeki kutuplaştırma modeli yerine, sıradan halk ve elitleri temel alan bir yaklaşımla “üçüncü yol” olarak siyasal arena da kabul görmeyi başarabilmiştir. Partinin daha sonraki dönemlerde elde ettiği seçim sonuçları da dikkate alındığında, Avusturya siyasetinde “alternatif” bir ideolojinin ortaya çıktığı görülmektedir.

Günümüzde parti tasniflerine ilişkin bahse konu genellemelerin veya aşırı sağ ile sağ popülizm arasındaki farklılıkları ortaya koymadan yürütülen çalışmaların, bugün bir fenomen olarak kabul edilen popülizmin açıklanmasında yeterli olmadığı görülmektedir. Popülizmin aşırı sağ ile birlikte aynı kategoride değerlendirilmemesi gerektiği görüşünü savunan bu çalışmada, popülizme dair kavramsallaştırma çalışmalarına katkı sunulması hedeflenmiştir. Bu bağlamda, popülizme ilişkin farklı teorik tanımlama girişimleri, popülizmin farklı ülkelerde ve farklı zamanlardaki tarihsel gelişimi ele alınmaya çalışılmıştır. Çalışmanın konusu olan Avusturya Özgürlük Partisi’nin kullanmış olduğu siyasal söylemleri, popülizme ait özelliklerde dikkate alınarak incelenmiştir. Bu yönüyle partinin aşırı sağdan farklılık gösteren yönleri, aşırı sağın politik söylem ve davranışları da dikkate alınarak ortaya konulmaya çalışılmıştır. Siyasal partilere ilişkin yürütülen tipoloji çalışmalarında yaşanan anlam kargaşasının ortadan kaldırılmasına katkı sağlanmasının amaçlandığı bu çalışmada; özellikle Avrupa’da yükselen sağ hareketlere ilişkin çalışmalarda, yalnızca aşırı sağa ait unsurlar dikkate alınarak bir değerlendirilme yapılmaması gerektiği görüşü bir kez daha yinelenmiştir.

Aşırı sağ ve sağ popülist hareketlerin tasnifine ilişkin yaşanan tartışmaların odak noktasında, bahse konu ideolojilerin/hareketlerin farklı kategoriler altında sınıflandırılmasının doğurabileceği olası sonuçlar (çekinceler) yer almaktadır. Söz konusu endişeler; aşırı sağ hareketlerin “sağ popülist ideoloji” başlığı altında sınıflandırılması sonucu, bu hareketlere bilerek ya da bilmeyerek meşruluk sağlanabileceği yönündeki inanişan/yaklaşımdan kaynaklanmaktadır. Bu çalışma; böylesi bir meşruluğa zemin hazırlama amacı gütmeyen, yalnızca mevcut söylem ve davranışlar üzerinden, aşırı sağ ve sağ popülizme ilişkin bir değerlendirme yapma gayretiyle hazırlanmıştır.

KAYNAKLAR

- Arzheimer, K., Schmitt, A. (2014). Der ökonomische Ansatz. Jürgen F. ve Schoen H. (Hrsg.). *Handbuch Wahlforschung*. 2. Auflage. Wiesbaden: Springer VS, 331-404.
- Bailer-Galanda, B., Neugebauer, W. (1997). *Haider und die Freiheitlichen in Österreich*. Berlin: Elefanten Press.
- Bauer, W. T. (2016). Rechtsextreme und rechtspopulistische Parteien in Europa. *Österreichische Gesellschaft für Politikberatung und Politikentwicklung*. Wien.
- Benz, W. (2012). *Handbuch des Antisemitismus. Judenfeindschaft in Geschichte und Gegenwart*. Band. Organisationen, Institutionen, Bewegungen. Berlin: Verlag de Gruyter.
- Berndt, S. (2001). *Die neuen Verführer. Populismus heute*. Graz, Wien, Köln: Styria.
- Betz, H.G. (2005). The Growing Threat of the Radical Right., Peter H. M. ve Leonard W. (Ed.). *Right-Wing Extremism in the Twenty-First Century*, Portland: Frank Cass Publishers, 71-92.
- Beyme, K. (2010). Populismus und Rechtsextremismus in postmodernen Parteiensystemen. D. Gehne., T. Spier. (Hrsg.). *Krise oder Wandel der Parteiendemokratie?*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 177-189.
- Bischoff, U., Johansson, S., König, F., Leistner, A., Schau, K., Zimmermann, E. (2016). Einmischen, mitmischen, aufmischen. Partizipation in und durch politische(r) Bildung. J. Tremmel ve M. Rutsche (Hrsg.). *Politische Beteiligung Junger Menschen. Grundlagen-Perspektiven-Fallstudien*. Wiesbaden: Springer VS, 49-74.
- Bonvalot, M. (2017). *Die FPÖ-Partei der Reichen*. Wien: Mandelbaum.
- Boudon, R. (1988). *Idéologie, Geschichte und Kritik eines Begriffs*. Hamburg: Rowohlt Verlag.
- Braunthal, G. (2009). *Right-Wing Extremism in Contemporary Germany*. London: Palgrave Macmillan.
- Butterwegge, C. (1996). *Rechtsextremismus, Rassismus und Gewalt. Erklärungsmodelle in der Diskussion*. Darmstadt: Primus.
- Butterwegge, C. (2002). *Rechtsextremismus*. Freiburg: Herder Verlag.
- Caballero, L. (2016). Rechtspopulismus. Inhalte, Funktionen und Akteure. Heinrich Böll Stiftung, *Forschungsbericht*, Vol. 1/2016.
- Canovan M. (1981). *Populism*. First Edition. New York: Harcourt Brace Jovanovich.

- Canovan, M. (2004). Populism for Political Theorists? *Journal of Political Ideologies*, 9(3), 241-252.
- Dachs, H., Gerlichve digerleri (1997). *Handbuch des politischen Systems Österreichs. Die Zweite Republik*. Wien: Manz.
- Decker, F. (2006). Die populistische Herausforderung. Theoretische und ländervergleichende Perspektiven. (Hrsg.). Frank D. *Populismus in Europa. Gefahr für die Demokratie oder nützliches Korrektiv?* Weisbaden: Vs Verlag, 9-32.
- Decker, O., Brähler, E. (2006). Vom Rand zur Mitte. Rechtsextreme Einstellungen und ihre Einflussfaktoren in Deutschland. *Friedrich-Ebert-Stiftung Forum* Berlin.
- Fallend, F. (2005). Die Österreichische Volkspartei (ÖVP): Erfolgreiche Wahlstrategie bei unmoderner Parteiorganisation., J. Schmid ve U. Zolleis (Hg.). *Zwischen Anarchie und Strategie. Der Erfolg von Parteiorganisationen*. Wiesbaden: VS verlag für Sozialwissenschaften, 186–206.
- Foucault, M. (1981). *Archäologie des Wissens*. Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag.
- Freiheitliche Partei Österreichs (1996). 40 Jahre Freiheitliche Partei Österreichs. Wien: Freie Argumente. *Freiheitliches Bildungswerk*.
- Fröhlich-Steffen, S. (2006). Rechtspopulistische Herausforderer in Konkordanzdemokratien. Erfahrungen aus Österreich, der Schweiz und den Niederlanden. Decker, F. (Hrsg.). *Populismus. Gefahr für die Demokratie oder nützliches Korrektiv?* VS Verlag, 144-165.
- Frölich-Steffen, S. (2004). Die Identitätspolitik der FPÖ: Vom Deutschnationalismus zum Österreich-Patriotismus. *ÖZP (Österreichische Zeitschrift für Politikwissenschaft)*, 33(3), Nomos Verlag.
- Frölich-Steffen, S., Rensmann, L. (2005). Populistische Regierungsparteien in Ost-und Westeuropa. Vergleichende Perspektiven der politikwissenschaftlichen Forschung., S. Frölich-Steffen ve L. Rensmann (Hrsg.). *Populisten an der Macht. Populistische Regierungsparteien in West-und Osteuropa*. Wien: Braumüller, 3-34.
- Gaiser, W., Krüger W., Rijke, J., Wächter, F. (2016). Jugend und politische Partizipation in Deutschland und Europa., Tremmel Jörg ve Markus Rutsche (Hrsg.). *Politische Beteiligung junger Menschen. Grundlagen, Perspektiven, Fallstudien*. Wiesbaden: Springer VS, 13-38.
- Galanda, B. (1987). *Ein deutsches Land*. Die rechte Orientierung des Jörg Haider. Eine Dokumentation von Brigitte Galanda Wien: Löcker.
- Gauthier, E. (2004). Front National, flexibler Kapitalismus und Krise der Politik., J. Bischoff, K. Dörre, E. Gauthier. (Hg.). *Moderner Rechtspopulismus. Ursachen, Wirkungen, Gegenstrategien*. Hamburg: VSA Verlag, 45-70.
- Geden, O. (2006). *Diskursstrategien im Rechtspopulismus*. Freiheitliche Partei Österreichs und Schweizerische Volkspartei zwischen Opposition und Regierungsbeteiligung. Wiesbaden: Verlag für Sozialwissenschaften.

- Geden, O. (2007). Rechtspopulismus, Funktionslogiken-Gelegenheitsstrukturen-Gegenstrategien. *Stiftung Wissenschaft und Politik*, S 17 Juni, 6-8.
- Girnth, H. (2015). *Sprache und Sprachverwendung in der Politik*. Eine Einführung in die linguistische Analyse öffentlich-politischer Kommunikation. 2. vollständig überarbeitete Auflage. Berlin/Boston: de Gruyter.
- Greß, F., Jaschke H. G., Schönekäs K. (1990). *Neue Rechte und Rechtsextremismus in Europa*. Bundesrepublik Frankreich Grossbritannien. Wiesbaden: Springer Fachmedien.
- Grumke, T. (2016). Sozialismus ist braun: Rechtsextremismus, die soziale Frage und Globalisierungskritik., S. Braun, A. Geisler, M. Gerster. (Hrsg.). *Strategien der extremen Rechten. Hintergründe-Analysen-Antworten*. Wiesbaden: Springer VS, 141-161.
- Hartleb, F. (2004). *Rechts-und Linkspopulismus. Eine Fallstudie anhand von Schill-Partei und PDS*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- Hartleb, F. (2011). Nach ihrer Etablierung-Rechtspopulistische Parteien in Europa. Begriff –Strategie-Wirkung. *Zukunfts Forum Politik*, Sankt Augustin/ Berlin: Konrad-Adenauer-Stiftung e.V., 107/ 2011.
- Häusler, A. und Roeser, R. (2014). *Rechtspopulismus in Europa und die rechtspopulistische Lücke in Deutschland*. Erfurt.
- Heywood, A. (2011). *Siyasi İdeolojiler*. (çev. A. K. Bayram, Ö. Tüfekçi, H. İnaç, Ş. Akin, B. Kalkan). Ankara: Adres Yayınları.
- Hochgeschwender, M. (2010). *Der amerikanische Bürgerkrieg*. München: C.H. Beck Verlag.
- Hollinger, F. (2005). Christliche Religiosität und New Age-zwei Pole des religiösen Feldes der Gegenwartsgesellschaft., W. Schulz, M. Haller ve A. Grausgruber. (Hrsg.). *Österreich zur Jahrhundertwende. Gesellschaftliche Werthaltungen und Lebensqualität 1986-2004*. Wiesbaden: VS verlag für Sozialwissenschaften, 487-518.
- Holly, W. (1991). Wir sind Europa. Der Fernsehwerbespot der SPD zur Europawahl 1989., F. Liedtke, M. Wengeier, K. Böke. (Hrsg.). *Begriffe besetzen. Strategien des Sprachgebrauchs in der Politik*. Wiesbaden: Westdeutscher Verlag, 258-275.
- Ignazi, P. (2003). *Extreme Right Parties in Western Europe*. Oxford: Oxford University Press.
- İnternet: https://komm.uni-hohenheim.de/uploads/media/Plakat-Studie_LTW_BW_2011_01.pdf adresinden 8 Ocak 2019’da alınmıştır.
- İnternet: <http://derstandard.at/1348284229324/30-Seiten-Grundsatzprogramm> adresinden 16 Ocak 2018’de alınmıştır.
- İnternet: <http://ichtuwas.neos.eu/start> adresinden 8 Haziran 2017’de alınmıştır.

İnternet: <http://wko.at/statistik/bundesland/F%C3%A4lle.pdf> adresinden 8 Ocak 2019'da alınmıştır.

İnternet: <http://www.alevalatli.com.tr/makale.asp?s=detay&ID=219> adresinden 19 Mart 2015'de alınmıştır.

İnternet: <http://www.bmi.gv.at/412/Nationalratswahlen/> adresinden 8 Haziran 2017'de alınmıştır.

İnternet: http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/nationalrat/NRW_1986.aspx adresinden 8 Haziran 2017'de alınmıştır.

İnternet: http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/nationalrat/start.aspx adresinden 8 Haziran 2017'de alınmıştır.

İnternet: http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/nationalrat/start.aspx adresinden 8 Haziran 2017'de alınmıştır.

İnternet: http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/nationalrat/start.aspx adresinden 12 Ocak 2019'da alınmıştır.

İnternet: <http://www.demokratiezentrum.org/fileadmin/media/data/wahlbeteiligung.pdf> adresinden 1 Mart 2017'de alınmıştır.

İnternet: <http://www.faz.net/aktuell/politik/ausland/oesterreich-milliardaer-gruendet-eurokritische-partei-11906349.html> adresinden 11 Şubat 2019'da alınmıştır.

İnternet: http://www.imas.at/images/imas-report/2017/21_Politische-Position.pdf adresinden 12 Şubat 2019'da alınmıştır.

İnternet: <http://www.kas.de/wf/doc/20641-1442-1-30.pdf> adresinden 12 Şubat 2019'da alınmıştır.

İnternet: http://www.kleinezeitung.at/politik/innenpolitik/5339532/HeinzChristian-Strache_Der-laengst-dienende-Parteichef-wird adresinden 17 Eylül 2017'de alınmıştır.

İnternet: <http://www.kpoe.at/> adresinden 8 Haziran 2017'de alınmıştır.

İnternet: <http://www.npd-mv.de/parteiprogramm.pdf> adresinden 28 Mart 2015'de alınmıştır.

İnternet: <http://www.parties-and-elections.eu> adresinden 16 Nisan 2017'de alınmıştır.

İnternet: http://www.renner-institut.at/fileadmin/user_upload/images_pdfs/ri-Blickpunkt/2013-2-Hainfeld/Die_oesterreichische_Sozialdemokratie_im_Spiegel_ihrer_Programme_1977.pdf adresinden 1 Mart 2017'de alınmıştır.

İnternet: http://www.rt-it.htl-donaustadt.at/Lernbehelfe/Wirtschaft_und_Recht/BWLA/Medienpakete/Politische_Bildung/K04.pdf adresinden 19 Temmuz 2017'de alınmıştır.

İnternet: http://www.sora.at/fileadmin/downloads/wahlen/2008_nrw_wahlanalyse.pdf adresinden 17 Ocak 2019'da alınmıştır.

İnternet: <http://www.teamstronach.at/> adresinden 8 Haziran 2017’de alınmıştır.

İnternet: <http://www.verfassungen.de/at/verfassungheute.htm> adresinden 10 Haziran 2017’de alınmıştır.

İnternet: <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/293150/umfrage/auslaenderanteil-in-oesterreich-nach-bundeslaendern/> adresinden 14 Mart 2017’de alınmıştır.

İnternet: <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/323609/umfrage/wahlbeteiligung-an-den-bundespraesidentenwahlen-in-oesterreich/> adresinden 16 Nisan 2017’de alınmıştır.

İnternet: <https://derstandard.at/774165/Prozess-gegen-Haider-wegen-Muzicant--Aussage-erneut-vertagt> adresinden 16 Ocak 2019’da alınmıştır.

İnternet: https://www.boell-brandenburg.de/sites/default/files/120529_web_rechtspopulismus_boell.pdf adresinden 9 Ocak 2019’da alınmıştır.

İnternet: <https://www.fes.de/internationale-politikanalyse/monitor-soziale-demokratie/strategiedebatten-global/strategiedebatten-oesterreich-nationalratswahl-2017/> adresinden 21 Şubat 2019’da alınmıştır.

İnternet: <https://www.fpoe.at/themen/parteiprogramm/> adresinden 8 Şubat 2019’da alınmıştır.

İnternet: <https://www.gruene.at/partei/chronik/ueberblick/vorgeschichte-der-gruenen.pdf> adresinden 8 Ocak 2019’da alınmıştır.

İnternet: https://www.land-oberoesterreich.gv.at/Mediendateien/Formulare/Dokumente/Abt_Stat/stat_RegionalesBIP_2013.pdf adresinden 1 Ocak 2019’da alınmıştır.

İnternet: <https://www.oevp.at/Download/Grundsatzprogramm.pdf> adresinden 3 Ocak 2019’da alınmıştır.

İnternet: <https://www.parlament.gv.at/PERK/NRBRBV/BR/AUFGBR/index.shtml> adresinden 8 Şubat 2019’da alınmıştır.

İnternet: <https://www.piratenpartei.at/> adresinden 18 Ocak 2019’da alınmıştır.

İnternet: <https://www.politischebildung.at/upload/polsystem.pdf> adresinden 18 Mart 2019’da alınmıştır.

İnternet: https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/6067/ssoar-oezp-2004-h_3-frolich-steffen-die_identitatspolitik_der_fpo.pdf?sequence=1 adresinden 21 Ocak 2019’da alınmıştır.

İnternet: Luther, K. R. (2005). Die Freiheitliche Partei Österreichs (FPÖ) und das Bündnis Zukunft Österreich (BZÖ). <https://www.keele.ac.uk/media/keeleuniversity/group/kepru/KEPRU%20WP%2022.pdf> adresinden 11 Eylül 2018’de alınmıştır.

İnternet: Mudde, C. (2004). The Populist Zeitgeist. *Government and Opposition*, 39 /4, <https://ams.hi.is/wpcontent/uploads/old/Jungar%20The%20Populist%20Zeitgeist.pdf>, adresinden 26 Mart 2018’de alınmıştır.

- Internet: Pelinka, A. (2002). Die FPÖ im internationalen Vergleich Zwischen Rechtspopulismus, Deutschnationalismus und Österreich-Patriotismus. *Conflict communication online*, Vol. 1(1), 2. http://www.cco.regeneration-online.de/2002_1/pdf_2002_1/pelinka.pdf adresinden 19 Kasım 2017’de alınmıştır.
- Internet: Pelinka, A. (2002). Die FPÖ in der vergleichenden Parteienforschung: zur typologischen Einordnung der Freiheitlichen Partei Österreichs. *Österreichische Zeitschrift für Politikwissenschaft*, 31(3), 281-290. http://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/6001/ssoar-oezp-2002-h_3-pelinka-die_fpo_in_der_vergleichenden.pdf?sequence=1, adresinden 31 Mart 2015’de alınmıştır.
- Internet: Pelinka, A. Demokratie: Österreich 1900- Österreich 2000. Demokratiezentrum Wien, 22, <http://www.demokratiezentrum.org/fileadmin/media/pdf/pelinka.pdf>, adresinden 18 Ocak 2018’de alınmıştır.
- Internet: Staud, T. (2016). Mehr als 50 Jahre rechtsextrem. <http://www.bpb.de/politik/extremismus/rechtsextremismus/222499/mehr-als-50-jahre-rechtsextrem>, adresinden 19 Temmuz 2017’de alınmıştır.
- Internet: <https://www.help.gv.at/Portal.Node/hlpd/public/content/223/Seite.2230005.html#Verfahren> adresinden 11 Haziran 2016’da alınmıştır.
- Internet: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10000138> adresinden 11 Haziran 2016’da alınmıştır.
- Jaschke, H. G. (2001). *Rechtsextremismus und Fremdenfeindlichkeit. Begriffe Positionen Praxisfelder*. (2. Auflage). Wiesbaden: Westdeutscher Verlag.
- Jaschke, H. G. (2012). Wann ist der rechtspopulistische Moment? Rechtspopulismus: Begriff, Geschichte, Perspektiven. Brandenburg. *Heinrich-Böll-Stiftung Brandenburg*.
- Kaase, M. (2000). Politische Beteiligung., U. Andersen ve W. Woyke (Hg.). *Handwörterbuch des politischen Systems der Bundesrepublik Deutschland*. 4. Auflage. Wiesbaden: Springer Verlag, 473–478.
- Kaufmann, W. (2012). *Die Deutschen im Amerikanischen Bürgerkrieg*. Bremen: Dogma.
- Keller, R. (2004). *Diskursforschung. Eine Einführung für SozialwissenschaftlerInnen*. 2. Auflage Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- Kempin, R. (2017). Der Front National. Erfolg und Perspektiven der “stärksten Partei Frankreichs”. Berlin: *SWP-Studie*, (2017/S 06).
- Kenneth, R. (1995). Neoliberalism and the Transformation of Populism in Latin America. The Peruvian Case. *World Politics*, 48 (1), <http://ernie.itpir.wm.edu/pdf/NewArticles/Non-paradigmatic/25053953.pdf>, (Erişim: 26.03.2015)
- Kim, E. Y. (1995). *Zur Ideologie- und Staatsanalyse. Ein Versuch über Marx, Gramsci und Althusser*. Marburg: Tectum Verlag.

- Kleinlercher, E. (2015). Die Konjunkturen des Rechtspopulismus in Österreich. *Österreichische Gesellschaft für Politikberatung und Politikentwicklung*.
- Laclau, E. (2013). *Popülist Akıl Üzerine*. (çev. Nur Betül Çelik). (İkinci Baskı). Ankara: Epos.
- Löwy, M. (2014). Ten theses on the far right in Europe. <http://www.versobooks.com/blogs/1683-ten-theses-on-the-far-right-in-europe-by-michael-lowy>, (Erişim: 27.03.2015)
- Lucardie, P. (2011). Populismus: begriffshistorische und theoretische bemerkungen., F. Wielenga ve F. Hartleb. (Hg.). *Populismus in der modernen Demokratie. Die Niederlande und Deutschland im Vergleich*. Münster. Waxmann Verlag, 17-39.
- Mayring P. (2011). *Nitel Sosyal Araştırmaya Giriş* (çev. Adnan Gümüş ve M. Sezai Durgun). 1. Baskı. Ankara: BilgeSu Yayıncılık.
- Müller, C. W. ve Strom, K. (Ed.). (1999). Policy, Office, or Votes?. How Political Parties in Western Europe Make Hard Decisions. *Cambridge University Press*.
- Müller, G. (1978). *Das Wahlplakat*. Pragmatische Untersuchungen zur Sprache in der Politik am Beispiel von Wahlplakaten aus der Weimarer Republik und der Bundesrepublik. Tübingen: Max Nimeyer Verlag.
- Müller, M. G. (2003). *Grundlagen der visuellen Kommunikation*. Konstanz: UVK UTB.
- Obinger, H., Talos E. (2006). *Sozialstaat Österreich zwischen Kontinuität und Umbau. Eine Bilanz der ÖVP/FPÖ/BZÖ-Koalition*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- Oesterdiekhoff, G. W. (2001). *Lexikon der soziologischen Werke*. Wiesbaden: Westdeutscher Verlag.
- Örs, H. B. (2009). Post Modern Dünyada İdeolojinin Dönüşümü. *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, No: 40, 2.
- Pallaver, G., Gärtner, R. (2006). Populistische Parteien an der Regierung - zum Scheitern verdammt? Italien und Österreich im Vergleich. F. Decker (Hrsg.). *Populismus. Gefahr für die Demokratie oder nützliches Korrektiv?*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 99-120.
- Pelika, A. (2009). Das politische System Österreichs. Wolfgang, I. (Hrsg.). *Die politischen Systeme Westeuropas*. 4. Auflage. Wiesbaden: VS Verlag, 607-643.
- Pelinka, A., Rosenberger, S. (2000). *Österreichische Politik. Grundlagen, Strukturen, Trends*. Vienna: WUV.
- Pfahl-Traughber, A. (2016). Die “alte” und die “neue” NPD. Eine vergleichende Betrachtung zu Gefahrenpotential und Profil., S. Braun, A. Geisler, M. Gerster. (Hrsg.). *Strategien der extremen Rechten. Hintergründe-Analysen-Antworten*. Wiesbaden: Springer VS, 55-77.

- Priester, K. (2007). *Populismus. Historische und aktuelle Erscheinungsformen*. Frankfurt am Main: Campus Verlag.
- Priester, K. (2012). *Rechter und linker Populismus Annäherung an ein Chamäleon*. Frankfurt am Main: Campus Verlag.
- Puhle, H. J. (2003). Zwischen Protest und Politikstil: Populismus, Neo-Populismus und Demokratie. Werz, N. (Hrs.). *Populismus Populisten in Übersee und Europa*. Opladen, 15-44.
- Ramsenthaler, C. (2013). Was ist „Qualitative Inhaltsanalyse?“, M. Schnell, C. Schulz, H. Kolbe, C. Dunger. (Hrsg.). *Der Patient am Lebensende. Eine Qualitative Inhaltsanalyse*. Wiesbaden: Springer, 24-42.
- Reisigl, M. (2005). Oppositioneller und regierender Rechtspopulismus: Rhethorische Strategien und diskursive Dynamiken in der Demokratie., S.S. Frölich-, Susanne ve L. Rensmann. (Hrsg.). *Populisten an der Macht. Politische Regierungsparteien in West-und Osteuropa*. Wien. Braumüller, 51-68.
- Rensmann, L. (2006). Populismus und Ideologie., F. Decker (Hrsg.). *Populismus. Gefahr für die Demokratie oder nützliches Korrektiv?* Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 59-81.
- Robert K. (2008). *Zeitenwende. Die SPÖ-FPÖ Koalition 1983-1987 in der historischen Analyse, aus der Sicht der politischen Akteure und in den Karikaturen von Ironimus*. Wien: Böhlau Verlag.
- Roth, D. (1998). *Empirische Wahlforschung. Ursprung, Theorien, Instrumente und Methoden*. Stuttgart: Leske+Budrich.
- Rüedi, S. (2017). *Kooperation und demokratisches Prinzip. Ein Beitrag zur Klärung des Begriffs Schülerpartizipation*. Schweiz: Springer VS.
- Sandner, G. (2012). *Sozialdemokratie in Österreich. Von den Anfängen der Arbeiterbewegung zur modernen Sozialdemokratie*. Wien: Karl-Renner-Institut.
- Schletter, C. (2015). *Grabgesang der Demokratie*. Die Debatten über das Scheitern der bundesdeutschen Demokratie von 1965 bis 1985. Göttingen: Vandenhoeck Ruprecht Verlag.
- Schoen, H., Weins, C. (2014). Der sozialpsychologische Ansatz zur Erklärung von Wahlverhalten., Jürgen F. ve Schoen H. (Hrsg.). *Handbuch Wahlforschung*. 2. Auflage. Wiesbaden: Springer VS, 241-330.
- Schultze, M. (2016). *Wahlverhalten und Wählerheterogenität Theorie und Empirie auf der Grundlage des Michigan-Modells*. Wiesbaden: Springer Fachmedien.
- Schulze, C. (2016). Das Säulenkonzept der NPD., S. Braun, A. Geisler, M. Gerster. (Hrsg.). *Strategien der extremen Rechten. Hintergründe-Analysen-Antworten*. Wiesbaden: Springer VS, 77-101.

- Sebinger, S., Nemella, J. (2005). Parteipräferenz und politische Partizipation., W. Schulz, M. Haller ve A. Grausgruber. (Hrsg.). *Österreich zur Jahrhundertwende. Gesellschaftliche Werthaltungen und Lebensqualität 1986-2004*. Wiesbaden: VS verlag für Sozialwissenschaften, 433-460.
- Sickinger, H. (2011). Politische Parteien in Österreich. Historisch-politische bildung. *Themendossiers zur Didaktik von Geschichte sozialkunde und Politischer Bildung*. Nr. 4/2011.
- Sözen, E. (2014). *Söylem. Belirsizlik, Mübadele, Bilgi/Güç ve Rafleksivite*. Ankara: Birleşik Yayınları.
- Spier, T. (2006). Populismus und Modernisierung., F. Decker (Hrsg.). *Populismus. Gefahr für die Demokratie oder nützliches Korrektiv?*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 33-59.
- Spier, T. (2010). *Modernisierungsverlierer? Die Wählerschaft Rechtspopulistischer Parteien in Westeuropa*. Wiesbaden: VS-Verlag.
- Steininger, G. (2007). *Das dritte Lager. Aufstieg nach dem Fall?*. Wien: Steinbauer.
- Sternberger, D. und Vogel, B. (Hrsg.). (1969). *Die Wahl der Parlamente und anderer Staatsorgane*. Ein Handbuch, Band 1, Berlin: Europa, Erster Halbband.
- Stieg, G. (2016). *Sein oder Schein. Die Österreich-Idee von Maria Theresia bis zum Anschluss*. Wien: Böhlau Verlag Wien Köln Wiemar.
- Stockemer, D. (2017). *The Front National in France. Continuity and Change Under Jean-Marie Le Pen and Marine Le Pen*. Cham: Springer International Publishing.
- Stöss, R. (2006). Rechtsextreme Parteien in Westeuropa. O. Niedermayer, R. Stöss, M. Haas. (Hrsg.). *Die Parteiensysteme Westeuropas*. Wiesbaden: Verlag für Sozialwissenschaften, 521-564.
- Stöss, R. (2007). *Rechtsextremismus im Wandel*. Berlin: Friedrich Ebert Stiftung.
- Taggart, P. (2004). *Popülizm*. (çev. Barış Yıldırım). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Toman-Banke, M. (1996). *Die Wahlslogans der Bundestagswahlen 1949-1994*. Wiesbaden: DUV Springer Fachmedien.
- Toprak, Z. (2013). *Türkiye 'de Popülizm 1908-1923*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Uehlinger, H. M. (1988). *Politische Partizipation in der Bundesrepublik. Strukturen und Erklärungsmodelle*. Wiesbaden: Springer Fachmedien.
- Van Dijk, T. A. (1980). *Textwissenschaft. Eine interdisziplinäre Einführung*. (Übersetzung von Christoph Sauer). Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- Vardar, D. (2004). *Aşırı Sağdan Popülist Radikal Sağa Fransa Örneği*. İstanbul: Bağlam Yayınları.

- Vocelka, K. (2010). *Österreichische Geschichte*. München: Beck, 3. Auflage.
- Walter Ö. (2002). *Haider Light. Handbuch für Demagogie*. Wien: Czernin.
- Wandruszka, Adam (1954): Österreichs politische Struktur. Die Entwicklung der Parteien und politischen Bewegungen., H. Benedikt. (Hrsg.). *Geschichte der Republik Österreich*. München: Oldenbourg, 289-485.
- Werz, N. (2003). Einleitung: Populismus und Populisten. Werz, N. (Hrs.). *Populismus Populisten in Übersee und Europa*. Opladen: Springer Fachmedien, 7-14.
- Willer, S. (2005). Radikalität als Sprachspiel., L. Fuest ve J. Löffler. (Hrsg.). *Diskurse des Extremen. Über Extremismus und Radikalität in Theorie, Literatur und Medien*. Würzburg. Königshausen & Neumann Verlag, 61-75.
- Wolfgang Benz (Hrsg.). (2012). *Handbuch des Antisemitismus. Judenfeindschaft in Geschichte und Gegenwart. Band 5, Organisationen, Institutionen, Bewegungen*. Berlin/Boston: de Gruyter.

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..

